Roger H. Maren

Hanc Moriam pictam decem diebus, ut oblectaretur in ea Erasmus habuit.

Erasmi Roterodami μω/
ρίας ἐγκώμιον.i.Stulticiæ laus,
libellus uere aureus,nec mi/
nus eruditus, & salutaris,q̃
festiuus,nuper ex ipsius au/
toris archetypis diligentissi
me restitutus, tum Gerardi
Listrij , Rhenensis, Roma /
næ, Græcæ,& Hebraicæ lite
raturæ , adprime periti , ad
hæc Medicæ rei non uulga
riter edocti,Nouis & exqui
sitissimis cōmentarijs expla
natus.

GERARDVS LISTRIVS RHENENSIS IOANNI PALVDANO, INCLYTAE LOVANIENSIVM ACADEMIAE PVBLICO RHETORI S. D.

EQuidem non in infima felicitatis meæ parte duco, doctiſſime Paludane, quod mihi contigit cum Eraſmo domeſticam conſuetudinem, menſes aliquot agitare. Tanta eſt hominis integritas, comitas, feſtiuitas, Nam eruditionē quid attinet prædicare, tot ipſius editis libris, uel orbi teſtatiſſimam? Is mecum de nullo mortaliū colloqui conſueuit, uel crebrius, uel amantius, uel honorificentius, q̃ de ſuo Paludano, nec ego de quoq̃ audiebam libentius. Deum immortalem, quo ore, qua facundia, ſolet ille referre tuam eruditionem, iudicium, multo rerum uſu collectam prudentiā, incredibile ſtudium erga doctrina præſtantes uiros, ſingularem ingenij candorem, ſummam uitæ comitatem, ciuilitatem miram, morum inauditam ſuauitatem, in amicitia fidem plusq̃ Pyladeam, ut magis te ꝑſpexerim illo te depingente, q̃ cum Louanij publice profitentem audirem. Hic igitur inflammauit animum meum, licet antea quoq̃ flagrantem, ut aliquo xeniolo Paludanum mihi conciliarē. Neq̃ defuit uotis noſtris occaſio. Forte fortuna parabatur ad excudendum Eraſmi morias encomium, exiguus libellus, & quem ille, quod compertiſſimum habeo, pauculis diebus, luſit magis q̃ ſcripſit, ſed eiuſmodi ꝓfecto, ut dubites, plus ne adferat utilitatis, an uoluptatis. Itaq̃ nō ſine cauſa, tātopere placuit, ut iā plus decies ſit excuſum typis. Verum ſunt in eo permulta, quæ non niſi ab eruditis & attentis poſſint intelligi, Partim ob græcitatem paſſim admixtam, partim ob alluſiones, & crebras, & tacitas, partim ob argutiam in iocando, quam non facile ſentiat, niſi qui naris ſit emunctiſſimæ. Nihil enim ingenioſius, q̃ erudite iocari. Proinde ſuffuratus aliquot horas ſtudijs meis, quæ Græcis & Hebraicis literis, præcipue uero rei medicæ ſolitus ſum impēdere, ſcholijs in loco additis, Eraſmi mei Moriam, illuſtraui. Magis placebit, ſi magis fuerit intellecta. Et felicius exibit in manus hominū, tui quoq̃ nomīs auſpicio. Quare xeniolum hoc tibi dicatum, pro tuo candore libenter accipies. Et in uno libello duos pariter agnoſces, Eraſmum ueterem amicū, & Liſtrium quondam tuum ἀκροατὴν nunc nouum amicitiæ tuæ candidatum, ſi nō reijcis, nemini tuorum fide, beneuolentiaq̃ ceſſurum. Bene Vale.

ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ERASMVS ROTERODAMVS THOMAE MORO SVO S.D.

SVperioribus diebus cum me ex Italia in Angliã reciperem, ne totum hoc tẽpus, quo equo fuit insidendũ, ἀμούσοις & illiteratis fabulis tereretur: malui mecũ aliquoties uel de communibus studijs nostris aliquid agitare: uel amicorum (quos hic ut doctissimos, ita & suauissimos reliqueram) recordatione frui. Inter hos tu mi More uel in primis occurrebas. Cuius equidem absentis absens memoria, nõ aliter frui solebam, quã præsentis præsens consuetudine consueueram: qua dispeream, siquid unquã in uita contigit melitius. Ergo quoniam omnino aliquid agendũ duxi, & id tempus ad seriam commẽtationem parum uidebatur accõmodatũ, uisum est Moriæ encomion ludere. Quæ Pallas istuc tibi misit in mẽtem inquies? Primũ admonuit me Mori cognomen tibi gẽtile, quod tam ad Moriæ uocabulum accedit, quã es ipse

Μωρίας ἐγκώμιον. i. Morias encomiũ μωρία stulticiã significat, & ἐγκώμιον scriptũ aliquod, in alicuius laudẽ cõpositũ, ut Lucianus scripsit encomium Demosthenis. Et laudatoriũ genus Græci uocãt encomiasticũ. Et ἐγκωμιάζειν, est laudes alicuius oratione prosequi. Differt aũt encomiũ ab hymno, ut scribit Hammonius: Hymnus nãque est deorum, Encomiũ aũt hominum. ἀμούσοις) ἄμουσα, uocantur inelegãtia, parumque docta: uelut a musis aliena. Agitare) est aliquid in animo uoluere. Dispeream) deierantis est sicut emoriar. Horatius Dispereã ni optimum erat. Cõmentationẽ) Cõmentatio est agitatio ingenij. Quæ pallas) Allusit ad Homerũ, qui subinde inducit Palladem hoc: aut illud, in animũ mittentem Vlyssi, aut Penelope, cum non apparet alioqui causa, cur illi hoc in mentem uenire debuerit, ut cum alibi, tũ Odysseæ. φ: τῇ δ' ἄρ' ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη. i. Huic autem in mentem misit Dea glauca Minerua. Mori cognomẽ) Vulgo maurũ uocant morum. At Græcis morus stultum significat. Gentile) .i. Gẽtilicium

Hymnus. Encomium. ἄμουσα. Agitare. Commentatio. Morus.

A 2 Hoc est

Quæ Pallas istuc tibi misit in mentem:

es ipse a re alienus. Es autem uel oīum suffragijs alienissimus. Deinde suspicabar, hūc ingenij nostri lusum, tibi præcipue probatū iri: propterea quod soleas huius generis iocis: hoc est, nec indoctis, ni fallor, nec usq̃quaq̃ insulsis, impendio delectari, & omnino in cōmuni mortaliū uita, Democritū quendam agere. Quāq̃ tu quidem, ut pro singulari quadam ingenij tui perspicacitate, lōge lateq̃ a uulgo dissentire soles: ita pro incredibili morum suauitate, facilitateq̃, cum omnibus, omnium horarum hominem agere, & potes, & gaudes. Hanc igitur declamatiunculā, non solum lubens accipies, ceu μνημόσυνον tui sodalis, uerumetiam tuendā suscipies, utpote tibi dicatam, iamq̃ tuā, non meam. Etenim non deerunt fortasse, uitilitigatores, qui calumnientur, partim leuiores esse nugas, q̃ ut Theologum deceāt, partim mordaciores, q̃ ut Christianæ conueniant modestiæ, nosq̃ clamitabunt, ueterem comœdiā

aut Lucia/

hoc est proprium familiæ. Democritū quendam.) Is quicqd esset in uita mortaliū ridebat. Adeo stulta quædam res illi uidebatur uniuersa nr̄a uita. Iuuenalis satyra decima, Iā ne igitur laudas quod de sapiētibus alter, Ridebat quoties a limine mouerat unū, Protuleratq̃ pedē. Omnium horarū hominē.) Tyberius Cæsar apud Suetonium, duos sibi in omni negocio iucūdissimos & aptissimos omnium horarum homines appellitabat etiam in codicillis. Relege Chiliades Erasmi, si super hoc, plura scire cupis. Non solum.) Accipimus quocunq̃ modo, suscipimꝰ, quorum curam recipimꝰ. Accipimꝰ quæ admittimus & approbamꝰ, suscipimꝰ onꝰ. μνημόσυνον tui sodalis.) Hemistichiū est Catulli, ad qđ allusit. Mnemosynū autem dicitur pignꝰ, aut simile quippiam relictū apud amicū, quod illum nostri cōmonefaciat. Vitilitigatores) .i. Obtrectatores & calūniatores, quos Cato nouato uerbo a uitio & morbo litigādi appellabat, ut testatur Plinius in præfatione historiæ mundi, qui & Zoili, & Homeromastiges dicuntur.

Vetus comœdia.) Vetus comœdia cuius inuentor fuit Susarion Megarensis, magna libertate, etiā nominatim quosuis taxabat, donec lex lata uetuit cuiusq̃

aut Lucianũ quempiã referre, atq; oĩa mordicus arripere. Verum quos argumenti leuitas, & ludicrum offendit, cogitent uelim, non meum hoc exẽplum esse, sed idem iam olim a magnis autoribus factitatum. Cum ante tot sæcula βατραχομυομαχίαν luserit Homerus. Maro culicẽ, & Moretũ, Nucem Ouidius. Cum Busyridem laudarit Polycrates, & huius castigator Isocrates. Iniusticiã Glauco, Thersiten, & quartanam febrim Fauorinus. Caluicium Synesius, Muscã & Parasiticã Lucianus. Cum Seneca Claudij luserit ἀποθέωσιν

tuit cuiusq; nomen perstringi, atq; ita nata est noua comœdia. Apud Latinos aũt in locũ ueteris comœdiæ successit Satyra. Lucianum) Lucian⁹ Rhetor Samosatensis adeo dicax, ut ne dijs ipsis parceret. Vnde ἄθεος.i. impius cognomiat⁹ est. Mordic⁹ arripe) Mordicus aduerbiũ, queadmodũ apud Græcos ὀδὰξ .i. Dentibus & morsu. βατραχομυομαχίαν) .i. Bellũ ranarũ, & murũ. βάτραχος em rana dicit, μῦς mus & μάχη pugna. Extat aũt titulo Homeri quãq; docti magis putant esse

cõpositũ alicui⁹, faceta quadã Homeri imitatiõe. Busyridẽ.) Hãc orationẽ carpit & corrigit Isocrates, fuit aũt tyrãn⁹ Aegypti⁹, quẽ iteremit Hercules. Polycrates) Rhetor Atheniẽsis, q̃ scripsit Encomiũ Busyridis. Idem composuit orationem, qua fuit accusatus Socrates. IniusticiãGlauco) Id est apud Platonẽ de republica libro secundo. Thersiten & quartanã febrim) Aulus gellius libro decimo septimo, capite duodecimo scribit Phauorinũ philosophum oppido q̃ libẽter in eas materias dicere solitũ: quas græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις .i. inopinatas & absurdas materias appellant. Sicuti cum Thersitæ laudes quæsiuit, & febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Thersiten autẽ Homerus Iliados β sic describit: αἴσχιστος δ᾽ ἀνὴρ ὑπὸ ἴλιον ἦλθε φολκὸς ἔην χωλὸς δ᾽ ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχηκότε, αὐτὰρ ὕπερθεν φοξὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ᾽ ἐπενήνοθε λάχνη.i. Ad troiam uenit quo nõ deformior alter. Distortis oculis, claudus pede, dein humeri illi. Gibbi, pectore cõtracti, caput extat acutum Raris conspersum uillis. Caluitium Synesius) Synesius patriã habuit Ptolemaida pentapolin. Episcopus fuit, qui inter multa alia scripsit Encomiũ caluitij, quod opusculum plenũ ingenij & eruditionis adhuc extat. Luserit Apotheosin) Luserit, id est, Iocose descripserit, quo pacto Claudius imperator Caligulæ auunculus, qui Neronem præcessit, referri uoluerit in numerum deorum.

Equitare in arundine longa :~

PRAEFATIO

θέωσιν. Plutarchus Grylli, cū Vlysse dialogum, Lucianus & Apuleius asinū, et nescio quis Grunnij Corocottæ porcelli testamētum, cuius & diuus meminit Hieronymus. Proinde si uidebitur fingant isti me laterūculis interim animi causa lusisse, aut si malint, equitasse in arūdine lōga. Nā quæ tādē est iniquitas, cū oī uitæ instituto, suos lusus concedam⁹, studijs nullū oīno lusū pmittere, maxime si nugæ seria ducāt, atq; ita tractent͛ ludicra, ut ex his aliquāto plus frugis referat lector, non omnino naris obesæ, q̄ ex quorundā tetricis ac splēdidis argumētis? Veluti cū ali⁹ diu cōsarcinata orōne, rhetoricen, aut philosophiā laudat. Ali⁹ principis alicui⁹ laudes describit, ali⁹ ad bellū aduersus Turcas

Grylli cum Vlysse dialogū.) Gryllus Græcus, ueneficijs Circes, uersus in suem, disputat cum Vlysse, asserēs brutorum animātium conditionem, feliciorē esse humana. Extat inter opera Plutarchi. Grunnij Corocottæ) Est iocosum argumentum de porco condente testamētum, Cuius meminit diuus Hieronymus in quadā præfatione cōmentariorū in Esaiam. Latrunculis) Latrūculorum ludus est ille, q uulgo dicitur Schacoꝝ, de quo Martialis in Apophoretis, Insidiosoꝝ si ludis bella latronū Gēmeus iste tibi miles & hostis erit. Ouidi⁹ itē, Siue latrocinei sub imagine calcul⁹ ibit Fac pereat uitreo miles ab hoste tuus. Animi causa) Animi gratia dicimur facere, quod non ad utilitatem, sed oblectationem facimus. Equitasse in harundine longa.) Allusum ad carmen illud Horatianum, Ludere par impar equitare in arundine longa. Sic enim significant ludos pueriles & ineptos. Obesæ naris.) id est Crassæ, dicuntur, qui nullo sunt iudicio. Horatius in odis, Nec firmo iuueni, neq; naris obesæ. E diuerso, emunctæ naris apud eundem dicitur, q acri est iudicio. Consarcinata) .i. undiq; collecta, quam Græci ῥαψῳδίαν ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν, quod est suere, Cuiusmodiq; opa Græci uocant, κέντωνες, Latini abiecto rho centones. Tacite autē notat eos, qui non suo Marte, sed hinc atq; hinc emendicatis uerbis & sententiolis, componunt orationem. Philosophiam) Huiusmodi orationes solēnes habentur in auspicandis studijs, ad ostentationem ingenij magis, q̄ utilitatem. Principis alicuius) Nam in ijs plærūq; plurimum est adulationis, minimum fructus. Aduersus Turcas) Complures huiusmodi orationibus conati sunt, puocare principes ad bellum, ut

Turcas mouendū adhortat᷑. Alius futura prædicit, ali⁹ nouas de lana caprina cōminiſcitur quæſtiunculas. Vt enī nihil nugacius, ꝗ̃ ſeria nugatorie tractare, ita nihil feſtiuius, ꝗ̃ ita tractare nugas, ut nihil minus ꝗ̃ nugatus fuiſſe uidearis. De me quidē aliorū erit iudicium. Tametſi, niſi plane me fallit φιλαυτία, ſtulticiam laudauimus, ſed nō oino ſtulte. Iam uero ut de mordacitatis cauillatione reſpondeam, ſemper hæc ingenijs libertas permiſſa fuit, ut in cōmunem hominum uitam, ſalibus luderent impune, modo ne licētia exiret in rabiem. Quo magis admiror his temporibus auriū delitias, quæ nihil iā fere niſi ſolēnes titulos ferre poſſūt. Porro nonnullos adeo præpoſtere religioſos uideas, ut uel grauiſſima in Chriſtum conuitia, ferant citius, ꝗ̃ pontificem, aut principem, leuiſſimo ioco aſpergi, præſertim ſiquid πρὸς τὰ ἄλφιτα, attinet

lum, ut ſub illius prætextu ꝗ̃ maxima pecuniæ uis exhauriretur, cū magis expediat exhortari chriſtianos ad bellum capeſcendū aduerſus uitia. Alius futura prædicit.) Notat aſtrologos προγνώστας uaniſſimum & peſtilētiſſimum hominū genus. Alius nouas de lana caprina &c.) Veluti de cōceptiōe deiparæ uirginis, de poteſtate pontificis, de præcellentia Petri & Pauli, & ſimilibus, in qb⁹ plurimum eſt contentiōis & rixarū, nihil autē pietatis. De lana caprina prouerbialiter dictum eſt pro eo, quod eſt de re nihili. Horati⁹ in epiſtolis, Alter rixatur de lana ſæpe caprina. Cōfine autē eſt illi Demoſthenis, περὶ ὄνου σκιᾶς. id eſt, de aſini umbra. φιλαυτία) .i. Amor ſui. φίλος amicus, & αὐτὸς ipſe. Hūc Horatius in odis uocat cæcū, & in ſermonibus ſtultum & improbum. Salibus lude) Sales dicteria ſalſa dicuntur. Lucanus. Nec ſoliti luſere ſales. Solennes titulos) Solennes uocat iam ueluti cōſuetīne receptos, qua reges uocamus inuictiſſimos, & ſereniſſimos, Cardinales reuerendiſſimos, Pontifices ſanctiſſimos, Epiſcopos reuerendos, Abbates uenerabiles, atq; item de cæteris. Videas) ὑπαλλαγή, aut ἑτέρωσις, ponit enim ſecunda perſona pro quauis perſona, & ē mod⁹ potētialis. Aſpergi) .i. Leuiter contaminari. Siquid πρὸς τὰ ἄλφιτα.) Hoc loco uerba latina, quæ in limine marginali fuerant aſſcripta, neſcio quis retulerat in contextū.

Eſt autem

Li. 1. ad Lollium.

philautia.

Hora:

Hypallage. aut Heterosis.

Ad farinas :~

attinet. At enim qui uitas hominum ita taxat, ut neminem omnino perstringat nominatim, quæso utrum is mordere uidetur, an docere potius, ac monere? Alioqui quot obsecro nominibus ipse me taxo? Præterea qui nullum hominū genꝰ prætermittit, is nulli homini, uitijs omnibus iratus uidetur. Ergo siquis extiterit, q sese læsum clamabit, is aut consciētiam prodet suam, aut certe metum. Lusit hoc in genere multo liberius ac mordacius Diuus Hieronymus, ne nominibus quidem aliquoties parcens. Nos præterꝙ quod a nominibus in totum abstinemus, ita præterea stilum temperauimus, ut cordatus lector facile sit intellecturus, nos uoluptatem magis ꝙ morsum quæsisse. Neqꝫ enim ad Iuuenalis exemplum occultam illā scelerū sentinam usquā mouimus, & ridenda magis ꝙ fœda recēsere studuimus. Tum si quis est, quem nec ista placare possūt, is saltem illud meminerit, pulchrū esse a stulticia uituperari, quā cum loquentem fecerimus, decoro ꝑsonæ seruiendum

Est autem dictum hoc apud Aristophanē in nebulis, τί δ᾽ ἐμ᾽ ὠφελήσουσ᾽ οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ᾽ ἄλφιτα; i. Quid autē mihi proderunt numeri ad farinas? Farina uiuimus, unde quod ad cibum ac uictum attinet, ad farinas pertinere dicitur, quod uulgo dicunt de pane lucrando. A stulticia uitupe rari.) Nullꝰ igitur opinor erit tam iniquus, ut siquid dictum uidebitur in principes, aut sacerdotes, aut in alios offendatur, cum nō taxentur ulli, nisi leniter & iucūde magisꝙ acriter. Nec ipsum hominū genus notatur, sed qui in bonorū genere mali sūt. Postremo cū stulticiæ ꝑsonā loquentem fecerit, nō coueniet imaginari personā autoris, id dicere qđ sub persona Moriæ dictum est. Non hercle magis ꝙ siquis diabolum faciat disputantem cum Michaele de corpore Moysi, quemadmodum est in Apocryphis, quicquid diabolꝰ dixerit, hoc ex autoris persona dictū uideatur. Aut siqs Phalaridem loquentem inducat sensisse uideatr qcqd Phalaridē loquētē fecerit. Decoro ꝑsonæ seruiendū fuit) Decorum quod Græci πρέπον uocant, situ est in dignitate

uiendum fuit. Sed quid ego hæc tibi, patrono tam ſingulari, ut cauſas etiam nó optimas, optime tamẽ tueri poſſis? Vale diſertiſſime More, & Moriã tuã gnauiter defende. Ex Rure, Quinto Idus Iunias.

ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ. i. Stulticiæ laus Eraſmi Roterodami Declamatio.

Stulticia loquitur.

VTcũq; de me uulgo mortales loquũtur, (neq; enim ſum neſcia, q̃ male audiat ſtulticia etiam apud ſtultiſſimos) tamen hanc eſſe, hanc inquam eſſe unam, quæ meo numine deos atq; homines exhilaro, uel illud abunde magnũ eſt argumẽtum, quod ſimul atq; in hunc cœtũ frequentiſſimũ dictura prodij, ſic repente omniũ uultus noua quadam atq; inſolita hilaritate enituerũt, ſic ſubito frõtẽ exporrexiſtis, ſic læto quodã & amabili applauſiſtis riſu, ut mihi ꝑfecto quotquot undiq; p̃ſẽtes ĩtueor, pariter deorum Home

eſt in dignitate rerum & ſermonũ, cuius præcipua ratio habetur in tragœdijs, comœdijs, & dialogis. Quid ego hæc tibi?) ἀποσιώπησις eſt. Patrono tã ſingulari) Patron⁹ hic ſignificat aduocatum cauſarum. Nã aliquando refertur ad libertũ. Eſt aũt Morus præter egregiam optimarum literarum cognitiõem, inter Britannicarum legum profeſſores, præcipui nominis.

Patronus

DECLAMATIO Apte uocauit declamationem ut intelligas rem exercendi ingenij cauſa ſcriptam, ad luſũ, ac uoluptatẽ. Porro Moriã fingit ueterum more, ceu deam quãdam, ſuas laudes narrantem, idq; decore, quod hoc ſtultis peculiare ſit, ſeipſos admirari, deq; ſeipſis glorioſe prædicare. Tamen hanc eſſe.) Hanc δεικτικῶς accipiendũ, ut ſeipſam digito oſtẽdat. Frontem exporrexiſtis) Frontem exporrigimus, cũ hilareſcimus. Contra mœſti frontẽ cõtrahimus, quære in Chiliadibus Eraſmi. Deorum Homericorum.) Facete uocat Homericos, qui cum non ſint ulli in rerum natura, tamẽ ab Homero ſingũ

Riſus ſtultorum

Dii Homerici:~

rum Homericorũ nectare, non ſine Nepenthe temulenti eſſe uideamini, cũ antea triſtes ac ſolliciti ſederitis, pinde quaſi nuper e Trophonij ſpecu reuerſi. Cæterum quemadmodũ fieri conſueuit, ut cum primũ ſol, formoſum illud & aureũ os terris oſtenderit, aut ubi poſt aſperã hyemẽ, nouũ uer, blandis aſpirarit fauonijs, protinus noua rebus omnibus facies, nouus color, ac plane iuuenta quædã redeat, ita uobis me conſpecta mox alius acceſſit uultus. Itaq; quod magni alioqui Rhetores, uix longa diuq; meditata oratione poſſunt efficere, nẽpe ut moleſtas animi curas diſcutiãt, id ego ſolo ſtatim aſpectu præſtiti. Quamobrem autem hoc inſolito cultu prodierim hodie, iam audietis, ſi modo non grauabimini dicenti præbere aures, nõ eas ſane quas ſacris cõcionatoribus, ſed quas fori circulatoribus, ſcurris ac Morionibus cõſueuiſtis

Dij Homerici

Nepenthes.

...ro ſingũtur eiuſmodi.

Non ſine nepẽthe) Nepẽthes herba, cuius meminit & Plinius. Apud Homerũ Penelope huius ſucco addito poculis, diſcutit triſticiã conuiuij. Vñ illud Odyſſeæ. δ. ἔνθεν ἔπινον νηπενθές τ᾽ ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθες ἁπάντων. i. Vñ bibebãt, Iræ, Nepẽthes, omiſq; obliuia curæ. Nã hãc uim habere traditũ, & hinc nomen habet. Nã πένθος græce, luctus eſt, ne priuãdi uim habet. Sunt q̃ putant eſſe bugloſſam, de qua Galenus ſcribit, ὅτι οἴνοις ἐμβαλλομένη εὐφροσύνης αἰτία γίνεται. id eſt, Quod uino imiſſa læticiæ cauſa fit.

πένθος.

Buglossa

E Trophonij ſpecu.) Prouerbiũ eſt, de uehementer mœſtis ac ſollicitis. Nam olim in Lebadia, ut Suidas ait, χρηστήριον ἦν ὃ καταβάσιον ἐκάλουν. i. Oraculũ erat, quod catabaſion. i. deſcenſum uocabãt. Specus aũt erat Trophonij dictus, in quo putabãt oracula reddi per dæmonem quempiam, unde macie confecti, ſqualidiq; redire cõſueuerũt, ſi qui fuiſſent ingreſſi, qualia uulgo fere narrãt, de ſpecu Patricij, apud Hybernos. Qui plura de hoc cupit cognoſcere, legat Eraſmi Chiliades. Aſpirarit fauonijs) Fauonij uẽti ſunt uerni, ad quorum flatum ſoluitur gelu, & laxatur humus. Horatiꝰ, Soluitur acris hyems grata uice ueris & fauoni. Alluſit ad carmen Horatianũ Lucẽ redde tuæ dux bonæ patriæ. Inſtar ueris enim uultus ubi tuus, Affulſit populo gratior it dies, Et ſoles melius nitent. Sacris concionatoribus) Obiter taxat uulgus hominum, qui cõcionantes in templis, oſcitantes ac dormitantes audiunt, multi ne audiunt quidem, cum circum foraneos ac ſcurras miris modis

Fauonii.

Dicenti prabere aures

conſueuiſtis arrigere. Quaſq; olim Midas ille noſter exhibuit Pani. Lubitum eſt eni pauliſper apud uos, Sophiſtam agere, non quidem huius generis, quod hodie nugas quaſdam anxias inculcat pueris, ac pluſq; muliebrem rixandi pertinaciam tradit. Sed ueteres illos imitabor, qui quo infamem Sophorũ appellationem uitarent, ſophiſtæ uocari maluerunt. Horum ſtudium erat, deorum ac fortium uirorum laudes encomijs celebrare. Encomium igitur audietis, non Herculis, neq; Solonis, ſed meũ ipſius, hoc eſt Stulticiæ. Iam uero non hui9 facio ſapientes iſtos, qui ſtultiſſimũ & inſolentiſſimũ eſſe prædicant, ſi quis ipſe ſe laudibus ferat. Sit ſane q̃ uolent ſtultum, modo decorũ eſſe fateantur. Quid eni magis quadrat q̃ ut ipſa Moria, ſuarum laudum ſit buccinatrix, & αὐτὴ ἑαυτῷ αὐλῇ. Quis enim me melius exprimat q̃ ipſa me? Niſi ſi cui ſorte notior ſim q̃ egomet ſum mihi. Quanq; ego hoc alioqui, non paulo etiã modeſtius arbitror, q̃ id quod optimatum ac ſapientũ uulgus factitat, qui peruerſo quodã pudore, uel Rhetorem quempiam palponẽ, uel poetam uaniloquũ ſubornare ſolẽt, eumq; mercede conductum, a quo ſuas

laudes audi/

ris modis auſcultent. Id uerum eſſe facile fatebitur, qui nouerit Italiam, præſertim Romã & Venetiarum urbẽ.

Duplices Sophiſtæ

Midas) Nota eſt fabula de Mida, q Panẽ canẽtẽ Apollini prætulit. Alluſit aũt ad puerbiũ, Midæ aures. Sophiſtam) Olim ſophiſtæ dicebãtur philoſophi & ſapientiæ profeſſores, deinde rhetores. Poſtremo abijt nomẽ in inuidiam, ut ſophiſtæ dicerẽtur, qui fictã quandã ſapientiæ ſpeciem iactitarent. Infamem) Hoc ad Moriæ perſonam referendum eſt, apud quam uocari ſapientẽ cõtumelia eſt, ueluti apd' aulicos, docti ſtulti uocãtur, apud doctos uiciſſim aulici. Non huius facio) Et hoc δεικτικῶς accipiendum, ut floccũ aut pilum oſtendat.

Prouerbiũ

Modo decorum) Decorũ uocat non ſimpliciter, qd' per ſe deceat, ſed quod ſtulticiæ perſonam deceat, ueluti non eſt decorũ lenoni loqui de fide. ΑΥΤΗ ἑαυτῷ αὐλῇ) i. Ipſa ſui tibicina ſit. Prouerbiũ eſt, ubi qs ſeipſum factis cõmendat. Tãetſi hic alio detorſit, nẽpe ad eã, quæ ſua iactat. Rhetorem

Adulatio poetarũ & rhetorũ

laudes audiant, hoc est mera mẽdacia, & tamen uerecundus interim ille, Pauonis in morem pẽnas tollit, cristas erigit cum impudens assentator nihili hominem, diis æquiparat, cum absolutũ omniũ uirtutum exẽplar ꝓponit, a quo sciat ille se plusq̃ δὶς διὰ πασῶν abesse. Cũ corniculam alienis cõuestit plumis. Cũ τὴν αἰθίοπα λευκαίνει, deniq; cum ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ. Postremo sequor tritum illud uulgi prouerbium, quo dicitur is recte laudare sese, cui nemo alius contigit laudator. Quanq̃ hic interim demiror mortalium, ingratitudinẽ dicã, an segniciem, quorũ cum omnes me studiose colant, meamq; libenter sentiant beneficẽtiam, nemo tamẽ tot iam sæculis extitit, qui grata oratione Stulticiæ laudes celebrarit, cum nõ defuerint, qui Busyrides, Phalarides, febres quartanas, muscas, caluitia, atq; id gen⁹ pestes, accuratis magnaq; & olei & somni iactura elucubratis laudibus uexerint. A me extẽporariam quidem illam, & illaboratam, sed tãto ueriorem, audietis orationẽ. Id quod nolim existimetis ad ingenii ostentationem esse confictum, quemadmodũ uulgus oratorũ

palponem) Siquis audiat solẽnes istas orationes, quæ habentur in publico apud Romanos põtifices, apud reges, apud principes. Mirum est, qua fronte uel isti sic audeant adulari, uel illi possũt tam ineptas laudes audire. Nec dubito, quin ista molesta sint cordatis principibus. Verecũdus ille.) Ironice dicit uerecundum, impudẽtissimum significans, qui talia possit audire: Δὶς διὰ πασῶν) id est Bis per omnia. Ea est musicorum harmonia quam uulgo duplicẽ octauam uocant. Abiit autem in prouerbiũ quo maximũ interuallum significamus, uide Chiliades Erasmi. Cũ τὴν αἰθίοπα λευκαίνει) .i. Aethiopẽ dealbat, est prouerbiũ de re impossibili. Verum hic elegãter detorsit ad id, quod is q niger est factis, hoc est infamis, ut candidus laudat̃, & alius pingit̃ q̃ est. Ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ) .i. Ex musca elephantũ facit. Adagiũ est, cũ qs rẽ nihili, uerbis attollit. Vulgi prouerbium) Sic enim iocantur uulgo, ut cum quis de se prædicat arrogantius, ut dicant malos habet uicinos, & ob id cogitur se laudare. Phalarides) Phalaridis Apologiam scripsit Lucianus, De cæteris iam dictum est. Olei

Solẽnes orõnes

& somni

gus oratorum facit. Nam ij, sicuti nostis cum orationem totis triginta annis elaboratam, nónunq̃ & alienā proferunt, tamen triduo sibi quasi per lusum scriptam, aut etiam dictatam esse deierāt. Mihi porro semper gratissimū fuit, ὅττι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι dicere. At ne quis iam a nobis expectet, ut iuxta uulgariū istorum Rhetorum cōsuetudinē, meipsam finitiōe explicem, porro ut diuidā, multo minus. Nam utrūq; ominis est inauspicati, uel fine circūscribere eā, cuius numen tam late pateat, uel secare, in cuius cultum, omne rerum genus ita consentiat. Tametsi quorsum tādem attinet mei uelut umbram atq; imaginem finitione repræsentare, cum ipsam me coram præsentes præsentē oculis intueamini? Sū etenim uti uidetis, uera illa largitrix ἐάων Quam Latini Stulticiā, Græci μωρίαν appellāt. Quāq̃ quid uel hoc opus erat dicere, quasi nō ipso ex uultu fronteq; (q̃d aiunt) satis quæ sim præ me feram, aut quasi siquis me Mineruam, aut Sophiā esse contendat, non statim solo possit obtutu coargui, etiam si nulla accedat oratio minime mendax, animi speculum. Nullus apud me fucis locus, nec aliud frōte simulo, aliud in pectore premo. Sumq; mei undiq; simillima, adeo ut nec ij me dissimulare possint, qui maxime Sapientiæ personā ac titulū sibi uendicant, καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι, καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι obambulant. Quamuis autem sedu-

& somni iacturam.) Quia uigilant, ad lucernam. ὅττι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι) .i. quicquid in linguam uenerit. Prouerbiū est sumptum ex Aeschylo tragico poeta, citante Platone. Porro ut diuidam) Alludit ad dialecticos, quibus mos est primū definire, quod aggrediuntur. Largitrix ἐάων) .i. bonorū. Allusit huc quod Homerus subinde uocat deos δωτῆρας ἐάων. i. largitores bonorum. Frōteq;, quod aiūt.) Relucet enim in uultu quoq; stulticia aut sapientia hominis. Minime mēdax) Ex sermone enim potissimū colligitur animus hominis. Ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι obambulāt) .i. Et in purpura simiæ, & in leonina asini, nā simiæ uulgo habentur in delitijs,

Definitio
Diuisio
Descriptio

Stulticia relucet ī uultu.

Dissimulata stulticia.

lo fingāt

lo fingant, tamen alicunde prominētes auriculæ Midam produnt. Ingratū me Hercule & hoc hominū genus, qui cum maxime sint nostræ factionis, tamen apud uulgum cognominis nostri sic pudet, ut id passim alijs magni probri uice obijciant. Proinde cū sint μωρότατοι, re, cæterū sophi ac Thaletes uideri uelint, nōne iure optimo μωροσόφους illos appellabimus? Visum est enim hac quoq; parte nostri tēporis Rhetores imitari, qui plane deos sese credunt, si hirudinum ritu bilingues appareāt, ac prædarū facinus esse ducunt, latinis orationibus subinde græculas aliquot uoculas, uelut emblemata intertexere, etiam si nunc non erat his locus. Porro si desunt exotica, e putribus chartis, quatuor aut quinq; prisca uerba eruunt, quibus tenebras offūdant lectori, uidelicet, ut qui intelligunt, magis ac magis sibi placeant. Qui non intelligunt, hoc ipso magis admirentur, quo minus intelligunt. Quādoquidem est sane & hoc nostratium uoluptatum genus non inelegans, q̃ maxime peregrina, maxime suspicere. Quod si q paulo sunt ambitiosiores, arrideant tamē &

& applaudāt

De Mida vide Ovi. li. 11. F.

litijs, & nōnunꝗ ad lusum purpura uestiuntur. Est autem Græcū ꝓuerbiū in eos, q magnificam personā præ se gerant, cum sint nebulones. Cui simile est quod subtexitur in exuuio leonis asini. Notus est apologus de asino, q pelle leonis amictꝰ, aliꝗdiu apud Cumanos habitꝰ est ꝓ leone, donec auricularū indicio dephēsus, pœnas daret. Cum sint μωρότατοι) .i. Stultissimi. Thaletes.) Is fuit unus e nūero septē sapientū. μωροσόφους) Dictio est cōposita, ex stulto & sapiente, quasi dicas, stulte sapiētes. Si hirudinum) Has uulgo sanguisugas uocant. Est autē huic animāti lingula bisulca, ut tradit Pliniꝰ. Emblemata) .i. Immissuras, id enim sonat uox græca, significat autem Tessellas, ex qbus pingūt in opere museaco. aut quibus uariant pauimenta, Hispani ex ligno similia conficiunt in mēsis præcipue. Dicuntur autē emblemata παρὰ τὸ ἐμβάλλειν. id est, ab iniciēdo. Si desint exotica) id est, Extraria, hoc est, alienæ linguæ, puta græcæ aut hebraicæ. Nostratium uoluptatum.) Nostratium .i. stultorum, ut Cicero dixit Verba uestratia.

Mixtura linguarum

Emblema.

Affectata obscuritas

τὰ ἄλλα

applaudant, atq; asini exemplo τὰ ὦτα κινῶσι, quo cæteris probe intelligere uideãtur, & ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα. Nunc ad institutum recurro. Nomẽ igitur habetis uiri. Quid addam epitheti? Quid nisi stultissimi? Nam quo alio honestiore cognomine Mystas suos compellet dea Stulticia? Sed quoniam nõ perinde multis notum est, quo genere prognata sim, id iam musis bene iuuãtibus exponere conabor. Mihi uero neq; Chaos, neq; Orcus, neq; Saturnus, neq; Iapetus, aut alius id genus obsoletorum, ac putriũ deorum quispiam pater fuit. Sed πλοῦτος ipse unus uel inuitis Hesiodo & Homero, atq; ipso adeo Ioue πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Cuius unius nutu, ut olim ita nunc quoq; sacra prophanaq; oia, sursum ac deorsum miscentur. Cuius arbitrio bella, paces, imperia, consilia, iudicia, comitia, connubia, pacta, fœdera, leges, artes, ludicra, seria (iam spiritus me deficit) breuiter, publica priuataq; oia mortalium negocia ad/

τὰ ὦτα κινῶσι) .i. Aures moueãt. Asinus aures habet mobiles, ac prælongas. Et uidetur ualere aurium iudicio, cum sit stolidissimus. Allusum est autem ad prouerbiũ Græcorũ. & ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα) .i. Et hæc quidẽ. hæc, uerba sunt ridicule dicta a seruo Carione in Pluto Aristophanis. Idẽ est aliquoties apud Platonẽ. Viri, qd addã) Mos est addere Epitheton aliqd honorificũ uiri fortissimi, aut uiri splẽdidissimi, aut aliud simile. Porro hoc iocandi genus, ἀπροσδόκητον uocant, cũ aliud expectat, aliud succedit. Mystas) Mystæ dicũtur initiati mysterijs, alicuius numinis, unde & Symmystæ dicũt, ijsdẽ initiati sacris. Dicunt aũt, παρὰ τὸ μυέω, quod est initio, qd a μύω, quod ẽ occulto arcana mysteriorũ, quæ nefas erat reuelare, dicit. Sed qm̃) Allusit ad ptes laudatorij generis, quod a natiuitate solet incipe. Musis bene iuuãtib⁹) Alludit ad morem scriptorum, ut significet rem fore poeticam ac fabulosam. Chaos neq; Orcus) Ad hos ueluti antiquissimos deos, Hesiodus refert omniũ deorũ genus in theogonia. Sed πλοῦτος) .i. Diuitiæ, quãq; ea uox apud Græcos sit masculini generis, & numeri singularis. Hũc ueluti deũ inducit Aristophanes. Hesiodo & Homero) Nam apud utrũq; sæpius est hoc hemistichium de Ioue, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε .i. pater hominumq; deũq;. Dij selecti. Nã prisci Theologi gentilium, duodecim deos selectos, hoc est summos habe/

Ortus seu genus stulticiæ.

Perinde

Mystæ.

Symmystæ.

Quid queant diuitiæ

negocia administrãtur. Citra cuius opẽ totus ille poeticorum numinũ populus, dicã audacius, ipsi quoq; dÿ selecti, aut omnino nõ essent, aut certe οἰκόσιτοι, sane q; frigide uictitarent. Quem quisqs iratum habuerit, huic ne Pallas quidem satis auxilÿ tulerit. Contra quisquis propicium, is uel summo Ioui, cum suo fulmine mandare laqueum possit τοῦτου πατρὸς εὔχομαι εἶναι. Atq; hic quidẽ me ꝑgenuit nõ e cerebro suo, queãdmodũ tetricã illam ac toruam Palladem Iupiter. Verũ ex Neotete, Nympha multo omniũ uenustissima, pariter ac festiuissima. Neq; rursum id, tristi illi alligat⁹ cõiugio, quo mõdo faber ille claudus natus est, uerũ quod nõ paulo suaui⁹ ἐν φιλότητι μιχθείς. Queãdmodũ noster ait Homerus. Genuit autem (ne quid erretis) non Aristophanicus ille Plutus, iam capularis, iam oculis captus, sed quõdã integer adhuc calidusq; iuuenta, neq; iuuenta solũ, uerum multo magis nectare, quod tũ forte in deorum conuiuio largius ac meracius hauserat. Quod si locum quoq; natalem requiritis (Quandoquidem id hodie uel in primis ad nobilitatẽ in-

teresse

mos habebãt ueluti ꝑimates in tãta deoꝝ turba. οἰκόσιτοι) οἶκος, dom⁹, σῖτος cibus. Vñ q domi capiũt cibũ, & de suo uiuunt οἰκόσιτοι uocantur. Porro, sunt qui ob parsimoniã domi tenuissimo utantur uictu, eoq; libenter foris pransitãt. Ne pallas quidẽ) Palladẽ potissimũ nomiat, quod dea sapientiæ, stulticiæ sit inuisa, uel quod illa strẽnua sit bellatrix, & patrẽ defendat aduersus gigantes. τοῦτου πατρὸς εὔχομαι εἶναι) .i. Huius patris glorior esse. Hemistichium est solenne apud Homerum.

Nothi

Ex neotete) id est, Ex iuuentute, id enim sonat græce neotes. Innuit autẽ ex diuitÿs & iuuentute, nasci potissimũ stulticiam. Faber ille.) Vulcanũ significat ridiculum, & tamen ex matrimonio natũ, puta Iouis & Iunonis. ἐν φιλότητι μιχθείς) .i. In amore mixtus. Est autem hemistichium solenne apud Homerum, quoties significat furtiuũ concubitum, extra matrimoniũ.

Patria

Iam capularis.) Capulares dicunť senes decrepiti. Talis autem induciť Plutus apud Aristophanem. Calidusq; iuuenta. Allusit ad illud Horatianũ, Non ego hæc ferrem calidus iuuenta.

Erratica

tereſſe putant, quo loco primos ediderís uagitus)ego nec in erratica Delo,nec in undoſo mari,nec ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι ſũ edita, ſed in ipſis inſulis fortunatis, ubi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα omnia proueniunt. In quibus neq; labor,neq; ſeniũ, neq; morbus eſt ullus,nec uſq̃ in agris Aſphodelus,Malua,ſquilla,lupinum ue,aut faba aut aliud hoc genus nugarum conſpicitur.Sed paſſim oculis,ſimul atq; narib⁹ adblandiuntur Moly,Panace, Nepenthes,Amaracus,Ambroſia,Lotus, Roſa,Viola, Hiacynthus, Adonidis hortuli.Atq; in his quidẽ nata delitijs nequaq̃ a fletu ſum auſpicata uitam,ſed protinus blande arriſi matri.Iam uero non inuideo

Erratica Delo.) Hic natus fuit Apollo, cũ ſua ſorore, quoq; beneficio inſula pri⁹ fluitãs cœpit immobilis eſſe. Nec in undoſo mari) Nam hinc fingitur nata Venus. ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι) .i.In ſpecub⁹ cauis.Eſt hoc carmẽ in primo Odyſſeæ libro,tum alias crebrũ apud Homerũ. Ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα) .i .Inſemĩata & inarata,hoc eſt citra ſationem,& citra arationem. Eſt aũt prouerbiũ quoties utilitas contingit,citra laborẽ. Eſtq; apud Lucianũ in paraſito,& item in Rhetorũ præceptore,ſumptũ ex Homeri Odyſſeæ, libro nono, οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν,οὔτε ἀρόωσιν ἀλλὰ τάγ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.i.Neq; plãtãt manib⁹ plantã,neq; arant, Sed inſeminata, & inarata oĩa creſcũt. Aſphodelus,Malua)Hæc ſũt uilia,ac plæbeis mẽſis apta,quæ Lucianus ſcripſit,naſci in inſulis fortunatis,odit igit̃ hæc,ueluti ſobria,& tetricis apta.De aſphodelo & Malua,Heſiod⁹ ĩ ope cui titul⁹,Ἔργα καὶ ἡμέραι. οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ.i.Neq; q̃ in Malua & Aſphodelo magna utilitas.Lupini meminit Lucianus. Μωλυ) herbæ ſũt fabuloſæ.De Moly meminit Homer⁹ Odyſſeæ.κ.q̃d dicit Mercuriũ,dediſſe Vlyſſi,ut a ueneficijs circes tutus eſſet.Verſus Homeri ſunt, ὣς ἄρα φωνήσας, πόρε φάρμακον ἀργειφόντης Ἐκ γαίης ἐρύσας καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ᾽ ὀρύσσειν ἀνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.i.Sic igit̃ dicẽs dedit medicamen Mercuri⁹, Ex terra trahẽs,& mihi naturã ipſi⁹ mõſtrauit. Radix q̃dẽ nigra erat, lacti aũt ſimilis flos.Moly aũt ipm uocãt Dei,difficile aũt fodere uiris mortalibus, dei aũt oĩa poſſunt.Panace dicit̃ efficax aduerſus oẽs morbos.Vnde ut Plini⁹ dicit,nomẽ habet,πᾶν omne ἄκεσις medela,& ἀκέω medeor. Nepenthes triſticiam diſcutit in cõuiuijs. Cætera nota ſunt. Arriſi matri) Vulgo riſum tribuit ſtultis.Alluſit autẽ ad hoc,quod prima uox hominis,

Delitijs alit̃ ſtulticia.

C eſt plora

inuideo, τῷ ὑπάτῳ κρονίωνι capram altricẽ, cum me duæ lepidissimæ nymphe suis aluerint mãmis. Methe Baccho progenita, & Apædia Panos filia. Quas hic quoq; in cæterarum comitũ ac pedissequarum mearũ consortio, uidetis. Quarum me hercle nomina, si uoletis cognoscere, ex me quidem nõ nisi græce audietis. Hæc nimirum quam sublatis superciliis cõspicamini, φιλαυτία est. Huic, quã uelut arridentibus oculis ac plaudẽtem manibus uidetis κολακία nomen. Hæc semisomnis ac dormitanti similis, λήθη uocatur. Hæc cubito utroq; innitens, cõsertisq; manibus μισοπονία dicitur. Hæc rosco reuincta serto, & undiq; delibuta unguentis ἡδονή. Hæc lubricis & huc atq; illuc errantibus luminibus ἄνοια dicitur. Hæc nitida cute probeq; saginato corpore τρυφή nomen habet. Videtis & deos duos, puellis admixtos, quorum alterũ κῶμον uocãt, alterum νήγρετον ὕπνον. Huius inquã famulitij fidelibus auxiliis, genus omne rerum meæ subiicio ditioni, ipsis etiã imperãs imperatoribus. Genus, educatiõem, & comites, audistis. Nunc ne cui sine causa uidear mihi, deæ nomẽ usurpare, quãtis cõmoditatibus deos simul, & homines adficiam, cũq; late meum pateat

Nutrices stulticiæ

est ploratus. Et tamen legimus quosdam natos statim arrisisse matri, quod signũ putant auspicatissimum. τῷ ὑπάτῳ κρονίωνι) .i. Sũmo Ioui, quem Saturniũ, hoc ẽ Saturni filiũ uocãt. Est aũt hemistichium Homericum.

Comites Moriæ

Capram altricẽ.) Iupiter in Creta clam est educatus lacte capræ, cui⁹ cornu inter astra posuit, nõ ingratus alũnus. Methe) .i. temulentia. Nam id græce μέθη, cui apte tribuit patrẽ Bacchũ, uini autorẽ. Apædia) .i. imperitia. Pan autẽ crassus, & agrestis est iuxta fabulas. φιλαυτία) .id ẽ, amor sui. Quãq; græca uox fœminini generis est, Hãc sublatis superciliis fecit, ob arrogantiam. κολακία) .i. adulatio, cuius est applaudere. λήθη) obliuio. μισοπονία .i. odium laborum, uitiũ cõtrariũ industriæ, quã Græci uocant φιλοπονίαν. ἡδονή) .i. uoluptas. ἄνοια) .i. amentia. τρυφή) .i. delitia.

Diuinitas Moriæ

κῶμον) Comũ Græci deũ faciunt temulẽtiæ & intemperãtiæ, ac iuuenilium compotationũ νήγρετον ὕπνον) .i. altissimum somnũ, sic em

Iouis altrix capra.

Methe.

Apædia.

Consertis manibus

Comus.

tum pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim si nō inscite scripsit quidā, hoc demum esse deum, iuuare mortales, & si merito in deorum senatum asciti sunt, qui uinum, aut frumentum, aut unam aliquam huiusmodi cōmoditatē mortalibus ostenderunt, cur non ego iure, deorum omniū ἄλφα dicar, habearq́ꝫ, quæ una, om̄ibus largior omnia. Principio quid esse potest uita ipsa, uel dulcius, uel preciosius? At huius exordiū cui tandem acceptum ferri cōuenit, nisi mihi? Neq́ꝫ eni aut ὀβριμοπάτρης hasta Palladis, aut νεφεληγερέτα Iouis ægis, hominū genus, uel progignit, uel propagat. Verum ipse deum pater atq́ꝫ hominū rex, qui totū nutu tremefactat olympū, fulmen illud trisulcū ponat, oportet, & uultum illum Titanicū, quo (cū lubet) deos omneis territat, planeq́ꝫ histrionū more, aliena sumenda misero ꝑsona, siquādo uelit id facere, quod nunq́ꝫ nō facit, hoc est παιδοποιεῖν. Iā uero stoici se dijs proximos autumant. At date mihi terq́ꝫ quaterq́ꝫ, aut si libet sexcenties Stoicum, tamen huic quoq́ꝫ, si nō barba in signe sapiētiæ, etiam si cum hircis comune, certe supercilium erit ponendum, explicanda frons, abijcienda dogmata illa adamantina

sic enim uocat Homerus somnum, unde qs expergefieri nō possit. Αλφα) .i. alpha, ita ꝑ locum significabāt primū, quod literis olim notarēt numeros. Vnde illud, Ego sū alpha & o. ὀβριμοπάτρης) Hoc epitheton Homerus tribuit Palladi, qđ fortem ac potentē habeat patrem Iouē. Est autē tetrica Pallas maxime cū uibrat hastā. Νεφεληγερέτου) .i. Nubium cōgregatoris, sic enim subinde appellat Homerus Iouem νεφεληγερέτα ζεύς. Aegis) est clype⁹ Iouis, ex pelle capræ altricis, hanc obtendit, cū sæuit, non cū amat. Titanicū) .i. toruum. Nam Titanes uocantur antiquissimi deorum. Porro senes tetrici dicūt, Τιτανῶδες .i. Titanicū obtuentes, q toruo truculētoq́ꝫ sūt aspectu. παιδοποιεῖν) παῖς puer, ποιεῖν facere, hoc est liberis creandis, operā dare, sic uerecunde uocāt habere rem cum muliere. Dogmata) .i. decreta, sic enim uocantur placita philosophorum. Adamantina uocat quod certissima habeantur.

Initiū uitæ deberi stulticiæ.

Pythagoricus) Allusit ad carmē uulgatissimū Pythagoræ, ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾶ παράδοντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φύσεως. i. p aiæ nr̄æ dātem q̄ternionē fōtem ꝑpetuæ naturæ.

Reclamāte Lucretio) Nam is in carmīe suo tribuit Veneri rerum omniū gignendarum uim, ac principatum.

Vulgus Monachos) Quod olim apud Hebræos erant filij ꝓphetarū, quod apud Græcos & Indos philosophi, hoc apud Christianos monachi uidenť esse.

At sit san) Ostēdet stulti/

Pudenda mēbra sine risu nō nominanť

Pythagoras animæ rationem quaternario numero constare dixit, quam nos cum ... sine ... possimus.

Matrimoniū a stulticia

De matrimonij incommodis uide Mancinell. li. ... serm. 1.

Coit⁹ a partu repetit⁹.

Venus sui stulticia mater.

Cōmoda uitæ ex stulticia.

adamātina, ineptiendum ac delirandū aliquantisper. In summa me, me inq̄ sapiēs ille accersat oportet, si modo pater esse uelit. Et cur non apertius meo more uobiscū fabuler? Quæso num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honestæ putanť, progenerant deos aut homines? Non opinor, imo ea pars adeo stulta, adeo q̄ ridicula, ut nec noīari citra risum possit, hūani generis est ꝓpagatrix. Is est sacer ille fōs, unde uitā hauriūt oīa uerius, q̄ ille Pythagoric⁹ q̄ternio. Age uero q uir obsecro matrimonij capistro, uelit præbere os, si queādmodū isti sapiētes facere cōsueuerunt, pri⁹ ei⁹ uitæ incōmoda secū perpēderit, aut quæ tan dē mulier uirū admissura sit, si partus ꝑiculosos labores, si educationis molestiam, uel norit, uel cogitarit? Porro si coniugijs debetis uitam, cōiugium autem debetis ἀνοίας pedissequæ, mihi nimirum quid debeatis, intelligitis. Tum quæ semel hæc experta denuo repetere uelit, nisi λήθης præsens nomen adfuerit? Neq; uero id Venus ipsa uel redamāte Lucretio un q̄ inficias iuerit, sine nostri numinis accessi one, suam uim mancam atq; irritam esse. Itaq; ex nostro illo temulento ridiculoq; lusu, proueniūt, & superciliosi philosophi, in quorum locum nunc successere, quos uulgus Monachos appellat, & purpurei reges, & pij sacerdotes. Postremo, totus etiam ille deorū poeticoꝝ cœtus, adeo frequēs, ut turbam uix iā ipse capiat olympus, tametsi spaciosissimus. At sane parum mihi uitæ seminarium, ac fontem deberi, nisi

quicquid

quicquid in omni uita commodi est, id quoq; totũ ostẽdero mei muneris esse. Quid autem uita hæc, num omino uita uidetur appellãda, si uoluptatem detraxeris? Applausistis. Eqdem sciebã neminẽ uestrũ ita sape, uel desipe magis, imo sapere potius, ut in hac esset sententia. Quanq; ne stoici quidem isti uoluptatem aspernãtur, tametsi sedulo dissimulant, milleq; cõuitijs eã apud uulgus dilacerãt. Nimirum ut deterritis alijs, ipsi prolixius fruant. Sed dicant mihi p Iouem, Quæ tandem uitæ pars est, nõ tristis, non infestiua, non inuenusta, nõ insipida, non molesta, nisi uoluptatem, id est, stulticiæ cõdimentũ adiunxeris? Cuius rei cum satis idoneus testis esse possit, ille nunq; satis laudatus Sophocles, cuius extat pulcherrimũ illud de nobis Elogiũ, ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος, tamen age, rem omnẽ sigillatim aperiamus. Principio quis nescit primã hominis ætatem multo lætissimã, multoq; omnibus gratissimã esse? Quid est enim illud in infantibus, quod sic exosculamur, sic amplectimur, sic fouem⁹, ut hostis etiam huic ætati ferat opem, nisi stulticiæ lenocinium, quod data opera prudens natura, recens natis adiunxit, ut aliquo uoluptatis uelut autoramento & educantium labo-

dit stulticia uitæ initiũ sibi deberi, nũc demõstrat & omnia uitæ cõmoda a se proficisci.

Applausistis) Innuit stultis ita maxime uideri, uitam absq; uulgaribus istis uoluptatibus non esse expetendam. Vel desipere potius) Quãto cum decoro psonæ, uariat correctiõem? Porro quod alijs est desipere, id est stulticie sapere.

Vt deterritis alijs.) Allusit ad Philoxenũ, in pulpamentum, nasi mucum emungere solitum, ut alijs auersantibus cibum, ipse solus uesceretur.

Cõdimẽtũ uitæ stulticia

Elogium ἐν τῷ φρονεῖν μηδὲν ἥδιστος βίος) Versus est senarius Iambicus. i. In nihil sapiendo, uita iucũdissima, Ni fallor, uerba sunt Aiacis, dolentis, quod ab insania resipuerit. Est similis fabella apud Horatium, de quodã Argiuo, expostulãte cum amicis, quod illorũ opera restitutus esset ab insania; τὸ χα

Infantia stulta

res delinire queant, & tuentium fauores eblandiantur? Deinde quæ succedit huic adolescentia, quã est apud oẽs gratiosa, quã candide fauent omnes, quã studiose pueuhunt, quã officiose porrigũt auxiliares manus? At unde quæso ista iuuẽtæ gratia? unde nisi ex me? Cuius beneficio quã minimũ sapit, atq; ob id quã minime ringitur. Mẽtior, nisi mox ubi grandiores facti per rerum usum, ac disciplinas uirile quiddam sapere cœperint, continuo deflorescit formæ nitor, lãguescit alacritas, frigescit lepos, labascit uigor. Quoq; longius a me subducitur, hoc minus minusq; uiuit, donec succedat τὸ χαλεπὸν γῆρας. i. molesta senectus non iã alijs modo, uerumetiã sibimet inuisa. Quæ quidem prorsum nulli mortaliũ foret tolerabilis, nisi rursum tantorum miserta laborum, dextra adessem, & queẽadmodũ dij poetarũ solent pereuntibus aliqua Metamorphosi succurrere, itidem ego quoq; iam capulo proximos denuo quoad licet, ad pueritiã eos reuocarẽ. Vñ nõ abs re uulgus eos παλίμπαιδας appellare consueuit. Porro si quis transformandi rationẽ requirat, ne id quidẽ cælarim. Ad lethes nostræ fontẽ (nam in insulis fortunatis oritur, siquidem apud inferos tenuis modo riuulus labitur) eos produco, ut simul atq; illic longa potarint obliuia, paulatim dilutis animi curis repubescant. At isti iam delirant, inquiũt, iã

desipiunt

Adolescẽtia — *Virilis ætas* — *Senectus* — *Repuerascentia* — *Obliuio senilis.*

τὸ χαλεπὸν γῆρας.) i. molesta senect⁹. Nã id epitheti subinde tribuit illi Homerus. Aliqua Metamorphosi. i. trãsformatiõe, ut Phaetontẽ in cygnum, Alcyonẽ in auẽ trãsformãt.

Iam capulo) i. morti, unde & capulares senes uocãtur, admodũ defecti ætate. Capulus autem est loculus quo cadauera efferuntur.

παλίμπαιδας) i. iterum pueros, quod ad pueritiam redisse uidẽtur. Notum est prouerbium, Bis pueri senes, ad quod allusit.

Ad lethes) Quoniã paulo superius lethen i. obliuionem, unã ex suis fecit pedissequis. Innuit autem senes obliuiosos esse, & ob id iucũdius uiuere, quod multorum uitæ malorum nõ meminerint.

Odi

Capulares.
Capulus.

desipiunt. Esto sane. Sed istuc ipsum est repuerascere. An uero aliud est puerum esse q̃ delirare, q̃ desipere? An nõ hoc uel maxime in ea delectat ætate, quod nihil sapit? Quis enim nõ ceu portentũ oderit, atq; execretur, puerum uirili sapientia? Astipulatur & uulgo iactatũ prouerbium, Odi puerulũ præcoci sapientia? Quis autẽ sustineret habere cõmercium aut cõsuetudinẽ cum eo sene, q ad tãtam rerum experientiã, parem animi uigorẽ, iudicijq; acrimoniã adiunxisset? Itaq; delirat senex meo munere. Sed tamen delirus iste meus interim miseris illis curis uacat, quibus sapiens ille distorquetur. Interim non illepidus est cõpotor. Non sentit uitæ tedium, quod robustior ætas uix tolerat. Nõnunq̃ cũ sene Plautino ad tres illas literas reuertit, Infelicissimus si sapiat. At interim meo beneficio felix, interim amicis gratus, ne cõgerro qdẽ infestiu⁹. Qñdoqdẽ & apud Homerũ e Nestoris ore fluit oratio melle dulcior, cũ Achillis sit amarulẽta, & apud eũdem senes in mœnib⁹ cõsidẽtes. τὴν λειριόεσσαν uocẽ edũt. Quo qdem calculo ipsam etiã superãt pueritiã, suauẽ qdẽ illã, sed infantẽ, ac præcipuo uitæ oblectamẽto, puta garrulitate carẽtẽ. Addite huc qđ pueris q̃q; gaudeãt impẽsius senes, ac pueri uicissim senibus delectant̃, ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Quid enim inter illos non conuenit, nisi quod hic rugosior

& plures

Odi puerulũ) Senarius est prouerbialis, & citatur ab Apuleio, in apologia magiæ secunda. Precox autem dicitur, quod ante tempus maturescit. Ad tres literas) Ita quidam senex apud Plautum ait se tres didicisse literas, A, M, O, Sic enim innuit se cœpisse amare.

Melle dulcior.) Sic eñ scripsit Homerus Ilia. A. τὴν λειριόεσσαν). est, floridam. Sic enim ait Iliados. γ. de senibus sedẽtib⁹, ἐπὶ σκαιῇσι πύλῃσι. ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. i. uocẽ floridam mittunt. Est autẽ tacita allusio, ad λῆρον, quod nugas significat. Minimũ discrimen est inter λῆρον & λείριον. i. inter nugas & florem.

Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον). i. ut semp similem ducit deus ad similẽ. Versus est Homericus ex Iliadis. E.

Garrula senectus

Collatio senectutis & infantiæ

dis.E. χοῖροι ἀκαρνά/νιοι.i.)porci Acarnanij in delicatos ac nitidos dicebatur,fortassis qđ ea regio pinguissimos mitteret porcellos.

De brabantis.) Nulla natio nec humanior nec meli/

& plures numerat natales? Alioquí ca/pillorū albor,os edentulum,corpori mo/dus minor,lactis appetentia,balbuties, garrulitas,ineptia,obliuio,incogitantia, breuiter omnia cætera cōgruūt. Quoq; magis accedūt ad senectā, hoc propius ad pueritiæ similitudinē redeunt,donec puerorū ritu,citra uitæ tediū,citra mortis sensum,emigrant e uita.Eat nunc qui uolet, & hoc meū beneficiū cū reliquo/rum deorū metamorphosi cōparet. Qui quid irati faciant, nō libet cōmemorare,sed quibus q̄maxime,propitij sunt, eos solēt in arborē,in auē,in cicadā,aut etiā in serpentē trās/formare.Quasi uero nō istuc ipsum sit perire,aliud fieri. Ego uero hominē eundē optimæ ac felicissimæ uitæ parti resti/tuo. Quod si mortales prorsus ab omni sapiētiæ cōmercio temperarent,ac perpetuo mecum ætatē agerent, ne esset q/dem ullum seniū,uerum perpetua iuuenta fruerentur feli/ces. An nō uidetis tetricos istos,& uel philosophiæ studijs, uel serijs & arduis addictos negocijs, plærūq; priusq̄ pla/ne iuuenes sint,iam cōsenuisse,uidelicet curis,& assidua acri q; cogitationū agitatione,sensim spiritus & succum illū ui/talem exhauriente.Cum contra Moriones mei pinguiculi sint,& nitidi,& bene curata cute,plane χοῖροι (quod aiunt) ἀκαρνάνιοι.Nunq̄ profecto senectutis incōmodū ullum sen/suri,nisi nōnihil(ut fit)sapientū cōtagio inficerēt. Adeo ni/hil patit́ hominū uita omni ex parte beatū esse.Accedit ad hæc uulgati prouerbij nō leue testimonium,quo dictitant, Stulticiam unam esse rem,quæ & iuuentā alioqui fugacissi/mam remoretur,& improbam senectam procul arceat. Vt non temere de Brabantis populari sermone iactatū sit.Cū

Studia & occupationes seniū accelerāt.

Brabanti

cæteris hoībus

cæteris hominibus ætas prudẽtiam adferre soleat, hos quo ꝓpius ad senectã accedunt, hoc magis atq; magis stultescere. Atqui hac gente non est alia, uel ad cõmunem uitæ consuetudinem festiuior, uel quæ min⁹ sentiat senectutis tristiciam. His quidẽ ut loco, ita & uitæ instituto cõfines sunt Hollandi mei, Cur enim nõ meos appellem, usq; adeo studiosos mei cultores, ut inde uulgo cognomen emeruerint? Cuius illos adeo non pudet, ut hinc uel præcipue sese iactitent. Eant nũc stultissimi mortales, & Medeas, Circes, Veneres, Auroras, & fõtem, nescio quem requirant, quo sibi iuuentam restituant. Cum id sola præstare, & possim & soleam. Apud me succus est ille mirific⁹, quo Memnonis filia Tithoni aui sui iuuẽtam prorogauit. Ego sum Venus illa, cuius fauore Phaon ille repubuit, ita ut a Saphone tantopere amaretur. Meæ sunt herbæ, si quæ sunt, mea precamina, meus ille fons, qui non solum reuocat elapsam adolescentiam, sed (quod est optabilius) perpetuam seruat. Quod si omnes huic sententiæ subscribitis, adolescẽtia nihil esse melius, senectute nihil detestabilius, quãtum mihi debeatis uidetis opinor, quæ tantum bonũ retineã, tãto excluso malo. Sed

quid adhuc

nec melior q̃ Brabãtorum, uerum ob ꝑpetuam hilaritatem, quam illis nec senecta adimit, dictũ est hoc, ioco uulgari prouerbium, Brabãtus quo natu grandior, hoc stultior. Hollãdi mei) Et hæc laudatissima gẽs est, tamẽ ob ingenii simplicitatem, & mores minime fucatos, uulgo stulti uocantur, ꝓuerbio iocoso. Porro qđ dicit, mei, nõ ad Erasmum, qui Hollãdus est, sed ad stulticiæ ꝑsonam, referri debet.

Medeas Circes Veneres) Medea magicis herbis senibus reuocauit iuuentutem Circe item sua uirga suoq; poculo, uertebat homĩes, in quas uellet formas, Ven⁹ Phaonem ex sene fecit adolescentem elegãtissimum, adeo ut postea a Saphone deamaret. Aurora succo suo iuuentutẽ produxit in plurimos annos suo Tithono.

Et fontem, nescio quem) Significat fõtem iuuentutis appellatum, in quem ingressi senes, repubescant.

Hollandi

Stulticia remoratur senium

Deos ipsos stulticia cõmendari

Meũ ne-

quid adhuc de mortalibus loquor? Cœlum omne lustrate, & mihi meū nomen opprobet, licebit, quicū q; uolet, si quem omnino deorum reppererit non insuauem & aspernabilem, nisi meo numine cōmendetur. Et enim cur semper ephœbus & comatus Bacchus? Nempe quia uecors ac temulentus, conuiuijs, saltationibus, choreis, lusibus, uitā omnē transigens, ne tātillum quidem habet cū Pallade cōmercij. Deniq; tantum abest, ut sapiēs haberi postulet, ut ludibrijs ac iocis coli gaudeat. Neq; prouerbio offenditur, quod illi fatui cognomentū attribuit. Id est huiusmodi, μορύχου μωρότερος. Porro Morycho nomen uerterūt, quod illum pro templi foribus sedentem, musto ficisq; recentibus, agricolarum lasciuia cōsueuerit oblinere. Tum aūt quid nō scōmatū in hūc uet⁹ iacit comœdia? O insulsum inqunt deū, & dignum, q ex inguine nasceret. At qs nō malit hic fatu⁹ & insulsus esse, sp festiu⁹, sp pubescēs semp oibus lusus, ac uoluptatē adferēs, q̄ uel ἀγκυλομήτης ille Iupiter oib⁹ formidabilis, uel Pan suis tumultibus oīa senio uicians, uel fauillis oppletus Vulcanus, ac semper officinæ laboribus squallid⁹, aut Pallas etiā ipsa, sua Gorgone & hasta terribilis, καὶ ἀεὶ γοργῶσα δριμύ. Cūr semp pueri

Meum nomen) .i. Stultam me uocet. Semper ephœbus) Veteres Bacchū puerili specie, & promissis capillis fingebāt, teste Macrobio. Ludibrijs ac iocis) Sentit de p̄sonis, oscillis, & utribus unctis, de q̄bus meminit Vergilius in Georgicis. Μορύχου μωρότερος) id est, Morycho stultior, lege Chiliades Erasmi. Vetus iacit comœdia.) Nā Aristophanes in Ranis, ridiculum inducit Bacchū, Herculis ornatu ad inferos eūte, ut tragicos audiat. Ex inguine.) Nam Bacchus bis nat⁹ fingit, semel ex matre, semel ex Iouis femore. ἀγκυλομήτης) Hoc cognomē Homerus subinde tribuit Ioui, quod aliud ostendat & aliud habeat ī animo. Pan) Is de⁹ putatur immittere subitos terrores, q Panici uocantur, & senex fingitur. Fauillis.) Quod faber sit ærarius. καὶ ἀεὶ γοργῶσα δριμὺ) .i. Semper intuens torue, sic em̄ apud Lucianum, Cupido ait se deterreri, ne Palladē adeat, qd' semper

Morychus

Dij iocosi, & dij seueri.

semper puer Cupido? Cur, nisi quia nugator est, καὶ μηδὲν ὑγιὲς, neq; facit, neq; cogitat? Cur aureae Veneri semper uernat sua forma? Nimirum quia mecum habet affinitatē, unde & patris mei colorem uultu refert, atq; hac de causa est apud Homerum, χρυσῆ ἀφροδίτη. Deinde perpetuo ridet, siquid modo poetis credimꝰ, aut hoꝝ aemulis statuarijs. Quod numen unq̃ religiosius coluere Romani, q̃ Florae omnium uoluptatum parētis? Quanq̃ siquis etiam tetricorū deorum uitam diligentius requirat ab Homero, reliquisq; poetis, reperiet stulticiae plena omnia. Quid enim attinet reliquorum facta cōmemorare, cum Iouis ipsius fulminatoris amores ac lusus probe noritis? Cum seuera illa Diana oblita sexus, nihil aliud q̃ uenetur, Endymionem interim deperiēs? Verū illi sua facinora, a Momo audiant malim, a quo saepius quondam audire solebant. Sed hunc nuper irati una cum Ate, in terras praecipitē dederunt, quod sapientia sua felicitati deorum importunus obstreperet. Neq; mortalium ullus exulē dignatur hospitio, tantum abest ut illi in principum aulis sit locus, in quibus tamen

semp sit toruis oculis. μηδὲν ὑγιὲς) .i. nihil sanū. Est Graecis prouerbiū, cū omnia scelerata ac stulta significāt. Aureae ueneri) Sic enim uocat Homerꝰ, χρυσῆ ἀφροδίτη, tum Iliados .E. tum alibi frequēter. Perpetuo ridet, sic eam fingit Homerus multis locis, unde φιλομειδὴς dicitᷣ Theocritus in Ceriocleptia χὰ μάτηρ γελάξασα .i. Et mater Venꝰ uidelicet ridens, & idē in Daphnide, ἦνθε γε μὰν ἁδεῖα καὶ ἁ Κύπρις γελάοισα. i. Venit dulcis Venus ridens. Et Vergiliꝰ. Olli subridens. Nihil aliud q̃ uenetur) .i. tantum uenetur. Sic Quintilianus nihil aliud q̃ flebat. Endymionē.) Nota est fabula de luna ad Endymionē descendente. Momo) Is deus est reprehensionis, apud Platonē. Hunc Lucianus fingit libere aduersus Iouē, & alios deos loquētem in concilio. Et uetus est fabula illum Palladis, Vulcani ac Promethei carpsisse opera. Ate.) Graece sonat noxa, Hanc Homerus fingit a Ioue in terram deturbatam, & huius opera inter

Adulatio grata principū aulis.

Primas tenet.

mea κολακία primas tenet, cui cũ Momo non magis cõuenit, ꝙ̃ cum agno lupis. Itaq; ſublato illo iam multo licentius ac ſuauius nugantur dîj uere, ῥεῖα ζώοντες, ut inquit Homerus, nullo uidelicet cẽſore. Quos enim non præbet iocos ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis ac præſtigîjs ſuis Mercuri⁹? Quin & Vulcanus ipſe in deorum cõuiuîjs γελωτοποιὸν agere conſueuit, ac modo claudicatione, modo cauillis, modo ridiculis dictis exhilarare compotationẽ. Tũ & Silenus ille ſenex amator, τὴν κόρδακα, ſaltare ſolitus, una cum Polyphemo, τὴν ξετανολὸ, Nymphis τὴν γυμνοπόδιον ſaltantib⁹. Satyri ſemicapri atellanas agitant. Pan inſulſa quapiã cantiuncula riſum audire mu/

ra inter mortales diſſidia naſci. Mea κολακία) .i. adulatio, quam pediſſequã fecit. ῥεῖα ζώοντες) .i. facile agentes. Sic & Terentius, ꝙ uos facillime agitis, de diuitibus loquens, quorum uita facilior, & expedita, Theocritus itẽ in Cyclope, οὕτω γοῦν ῥᾷστα διᾶγ' ὁ κύκλωψ ὁ παρ' ἡμῖν .i. Sic igitur facillime egit Cyclops apud nos. Ficulnus ille) Alluſit ad Horatianũ Priapũ, quẽ ille ficulnũ facit in ſatyris. Olim trunc⁹ erã ficulnus inutile lignũ. Tũ Græcis quicqd cõtẽnunt, ficulnum dicitur, ut in ſuis Chiliadib⁹ teſtat̃ Eraſm⁹.

Voluptates deorũ

Ac præſtigîjs) Lucianus narrat illum Vulcani forcipẽ furatum. Itẽ Apollinis boues, tum & ſagittas præſtigîjs ademit. γελωτοποιὸν) .i. Morionem, ſic enim uocant Græci, qui riſum mouere ſtudeat. Sic apud Homerum, Vulcanus in conuiuio deorum miniſtrat, & claudicatiõe riſum mouet. Tum calicem porrigens matri ridicula quædam loquitur, ut rixã diſcutiat inter Iouem & Iunonem. Vnde Homerus loquẽs de Vulcano Iliados. A. ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν ὡς ἴδον Ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα .i. Inextinguibilis igitur motus eſt riſus beatis dîjs, Vt uiderẽt Vulcanum per domus ſeruientem. Senex amator) Hic nymphas perſequitur, & inſidiatur apud Ouidium. τὴν κόρδακα) Cordax genus ridiculæ ſaltationis ac ruſticanæ, cuius meminit Lucianus in libro de ſaltatiõe, meminit & Pollux libro quarto, capite. xiij. περὶ εἰδῶν ὀρχήσεως. τὴν ξετανολὸ) Vox ficta, qua repreſentat̃ ſaltatio Cyclopis Polyphemi, unde & Horatius, Saltaret uti Cyclopa rogabat. Meminit Ariſtophanes in Pluto. γυμνοπόδιον) & hoc ſaltatiõis gen⁹ a nuditate pedũ dictũ, γυμνὸν ẽm nudũ, πούς pes dicit̃. Attellanas) Atellanæ ſaltationis eſt genus in quo, obſcenis geſticulationibus libido repreſentabat̃, ab Atella ciuitate uocatũ. Pan.) Nam & is fiſtulam habet

Dialogo deorum.

Cordax

γυμνόν.

Atellanae

oībus mouet, quem ita malunt, q̄ ipsas audire musas, præcipue cū iam nectare cœperint madere. Porro quid ego nunc cōmemorē, quæ probe poti dij post cōuiuiū agitent? Adeo me hercle stulta, ut ipsa nōnunq̄ a risu tēpare nequeā. Sed satius est i his Harpocratis meminisse, ne quis forte nos quoq; Corycæus aliquis deus auscultet, ea narrantē, quæ ne Momus quidē impune prolocutus est. Sed iam tēpus est, ut ad Homericū exēplar, relictis cœlitib9 uicissim in terram demigremus, quanq̄ ibi nihil lætū, aut felix, nisi meo munere dispiciam9. In primis uidetis, quanta ꝓuidētia, natura parens & humani generis opifex, illud cauerit, ne usq̄ deesset stulticiæ condimentum? Etenim cum stoicis definitoribus nihil aliud sit sapiētia, q̄ duci ratione, contra, stulticia, affectuū arbitrio moueri, ne plane tristis ac tetrica eēt hominū uita, Iupiter, quanto plus indidit affectuū q̄ rationis? quasi semiunciam cōpares ad assem. Præterea rationem in angustū capitis angulū relegauit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quasi tyrānos uiolentissimos uni opposuit, irā, quæ præcordiorū arcem obtinet, atq; adeo ipsum uitæ fontē cor, & concupiscentiā, quæ ad imā usq; pubē, latissime imperiū occupat. Aduersus has geminas copias quantū ualeat rō, cōis hoīm uita satis declarat, cū illa, qoud unū licet, uel usq; ad ra

iam habet, sed agrestem. Harpocratis) Is erat silentij deus.

Corycæus.) Græci ꝓuerbio Corycæos uocant, qui clanculum auscultant, & explorant, quid agatur, uide in Chiliadibus. Ad Homericum exemplar.) Nā huic mos est, nūc qd agāt dij in cœlo, nūc quid homines in terris uicissim miscere narrationē. Semiūciam ad assem) .i. uigesimāquartā ptē ad totum. Ridicule autē meminit assis & unciæ, quæ sunt ponderum nomia, cum de rebus animi loquat̄.

Stulticia naturalis homini

Rationem in angustum) Sic Plato rationem in cerebro collocat, iram in pectore, in inferioribus cōcupiscētiā. Vsq; ad rauim).i. usq; ad raucedinē

dinem. Plautinũ prouerbium est. Ad ceroma) Vnguenti genus est, quo inungebantur athlethæ.

Istiusmodi uim redamat, & honesti dictat formulas, uerum hi laqueũ regi suo remittũt, multoq; odiosius obstrepũt, Donec iã is quoq; fessus ultro cedit, ac man⁹ dat.

Mulier stultum anial.

¶ Cæterum quoniam uiro administrãdis rebus nato, plusculum de ratiõis unciola erat aspergendũ, ut huic quoq; pro uirili consuleret, me sicut in cæteris, in consilium adhibuit, moxq; consilium dedi me dignum. Nempe uti mulierem adiungeret, animal uidelicet stultum quidem illud, atq; ineptum, uerum ridiculum & suaue, quo cõuictu domestico, uirilis ingenĳ tristiciam, sua stulticia condiret atq; edulcaret. Nam quod Plato dubitare uidetur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum, nihil aliud uoluit, q̃ insignem eius sexus stulticiam indicare. Quod siqua forte mulier sapiens haberi uelit, ea nihil aliud agit, q̃ ut bis stulta sit, perinde quasi bouẽ aliquis ducat ad ceroma, inuita reluctanteq; (ut aiunt) Minerua. Conduplicat enim uitium, quisquis contra naturam uirtutis fucum inducit, atq; alio deflectit ingenium. Quemadmodum iuxta Græcorum prouerbiũ, Simia semper est simia, etiam si purpura uestiatur. Ita mulier semper mulier est, hoc est stulta, quamcũq; personam induxeris. Neq; uero mulierũ genus usq; adeo stultum arbitror, ut mihi eã ob rem succenseant, quod illis, & ipsa mulier & stulticia, stulticiam attribuã.

Bis stulta mulier, quæ sapere uelit.

Quæ commoda fœmis e stulticia.

Etem̃ si rẽ recta reputẽt uia, hoc ipsum stulticiæ debent acceptum ferre, quod sint uiris multis calculis fortunatiores. Primũ formæ gratiã, quam illi merito rebus omnibus anteponunt, cuiusq; præsidio in tyrannos etiam ipsos tyrannidẽ exercent. Alioqui unde nam horror ille formæ, hispida cutis, & barbæ sylua, plane senile quiddã in uiro, nisi

Fœminæ nihil aliud optãt ꝙ ut uiris ꝙ maxĩe placeant.

ro, nisi a prudentiæ uitio, cum fœminarũ semper leues malæ, u ox semper exilis, cutis mollicula, quasi perpetuã quandam adolescentiam imitentur? Deinde quid aliud optant in hac uita, ꝙ ut uiris ꝙ maxime placeant? Nonne huc spectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot cõpturæ, tot unguenta, tot odores, tot cõponendi, pingẽdi, fingendiq; uultus artes? Iam num alio nomine uiris magis cõmendatæ sunt, ꝙ stulticiæ? Quid enim est, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem auctoramento, nisi uoluptatis? Delectant autem non alia re, ꝙ stulticia. Id esse uerum non ibit inficias, quisquis secum reputarit, quas uir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea uoluptate decreuerit uti. Habetis igitur primum & præcipuũ uitæ oblectamentũ, quo fonte proficiscatur. Sed sunt nõnulli, cũ primis autem senes bibaces quidẽ illi magis ꝙ mulierosi, qui summã uoluptatem in compotationibus constituunt. Equidem an sit ullum lautum conuiuium, ubi mulier non adsit, uiderint alij, illud certe constat, citra stulticiæ cõdimẽtũ, nullum omnino suaue esse. Adeo ut si desit qui uel uera, uel simulata stulticia risum moueat, γελωτοποιὸν quempiam uel mercede conductum accersant, aut ridiculum aliquẽ parasitum adhibeant, qui ridendis, hoc est, stultis dicterijs, silẽtium ac tristiciam compotatiõis discutiat. Quorsum enim attinebat tot bellarijs, tot lauticijs, tot cupedijs, onerare uentrem, nisi & oculi pariter & aures, nisi totus animus, risu, iocis, leporibus pasceretur? At istiusmodi tragematũ, ego sum architectrix unica. Quãꝙ illa ipsa iam in conuiuijs solennia, regem sortiri talis, lusitare tesseris,

Voluptas cõuiuior.

Istiusmodi Tragematum) Tragemata uocãt Græci, quæ Latini, bellaria uocant, nempe secundæ mẽsæ delicias. Regem sortiri talis.) Rex, dicebatur, qui singulis præscribebat q̃ntum debe

Philotesijs inuitare, certare συμπεριφοραῖς, ad Myrtum canere, saltare, gesticulari, non a septem Græciæ Sophis, uerum a nobis ad humani generis salutem reperta sũt. Atqui omniũ huiusmodi rerũ ea natura est, ut quo plus habeãt stulticiæ, hoc plus conferant uitæ mortaliũ, quæ si tristis sit, ne uita quidem appellãda uideatur. Tristis autẽ euadat, oportet, nisi cognatum tedium, hoc genus oblectamẽtis absterseris. Sed erũt fortassis, q hoc quoq; uoluptatis genus negligant, & in amicorum charitate & consuetudine acquiescant, amicitiã dictitantes unã rebus omnibus anteponẽdam, quippe rem usq; adeo necessariã, ut nec aer, nec ignis, nec aqua magis, rursum adeo iucundam, ut qui hanc de medio sustulerit, solem sustulerit, adeo deniq; honestam, siquid tamẽ hoc ad rem pertinet, ut nec ipsi philosophi uereãtur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid, si doceo me huius quoq; tanti boni, & puppim esse & proram? Docebo autem non Crocodilitis, aut Soritis ceratin/

Nec amiciciam cõstare sine stulticia.

tum deberẽt bibere. Philotesijs) Græci, φιλοτησίας uocant, quibus & hodie nostrates utuntur, cũ in amicitiæ signũ prælibãt alicui, ac deinde porrigunt poculum. συμπεριφοραῖς) .i. circumlationib⁹. Sic enim uocant, cum dicendi, canendi, bibẽdiq; uices, ordine per omnes circumferuntur. Ad Myrtum canere) Olim qui canere iubebat̃, Myrteũ ramũ accipere solit⁹ erat, ab eo q ante cecinerat, atq; is finita cantiõe tradebat, quẽ uellet post se canere, ut copiosius explicat Erasmus in suis Chiliadibus. Ne uita q dem.) Vnde ueteres uiuere dicebant, genialit̃ agere læteq;. Catullus, Viuam⁹ mea lesbia atq; amemus. Nec aer, nec ignis) Ita. M. Tullius in Lelio de amicitia. Et puppim esse & prã) prouerbialiter dixit, præcipuũ autorẽ & fontem. Nam q puppim ac prã nauis habet, totã habet nauim. Crocodilitis) Crocodilites genus est syllogismi captiosi, quẽ dialectici fingunt, Crocodilũ proposuisse mulieri, cuius filiũ rapuerat. Si dixeris, inqt, uerũ, reddam tibi filiũ. Illa respondit, nõ reddes, Et ergo redde, quia uerum dixi. Inimo, inquit, si reddidero, nõ dixeris uerum. Soritis) Sorites syllogismus est, quem Cicero uocat acerualẽ, quod aceruandis paula/

Rem digito propemodũ ostendere ~

ceratinis, aut alijs id genus dialecticorũ argutijs, sed pingui (quod aiunt) Minerua, rẽ digito propemodũ ostendã. Age, cõniuere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorũ uitijs, quædã etiam insignia uitia p uirtutibus amare, mirariq;, an non stulticiæ uidet affine? Quid cũ alius exosculat neuum in amica, aliũ delectat Polypus Agnæ, cũ filiũ strabonẽ appellat petum pater, qd inq̃ hoc est, nisi mera stulticia? Clamẽt ter q; q̃ter q;, stulticiam esse. Atq hæc una stulticia, & iungit iũctos, & seruat amicos. De mortalibus loquor, quoꝝ nemo sine uitijs nascitur, optim9 ille est, q minimis urget. Cũ interim inter sapiẽtes istos deos, aut oino nõ coalescit amicitia, aut tetrica quædã & insuauis intercedit, nec ea nisi cũ paucissimis, nã cũ nullis dicere religio est, ppterea q maxima ps hoim desipit, imo nullus est, q nõ multis modis deliret, & nõ nisi int similes cohæret necessitudo.

Quod si qñ inter seueros istos coierit mutua beneuolẽtia, ea certe haud quaq̃ stabilis est, nec admodũ duratura, nimirũ int morosos, & plus satis oculatos, ut q in amicorũ uitijs tam cernũt acutũ, q̃ aut aqla, aut serpẽs Epidaurius. At ipsi in pprijs uitijs q̃ lippiũt, & q̃ nõ uidet manticam in tergo pendẽtem? Itaq; cũ

ea sit

uandis paulatim singulis fallat, ut decem nũmi non faciunt diuitem, quid si unum addas? quid si etiam unum? Ita fiet ut nũq̃ fias diues, si nunq̃ unus nũmus facit diuitem. Dicitur autẽ ἀπὸ τοῦ σωροῦ) .i. a cumulo siue aceruo.

Ceratinis,) Quos Latini cornutos uocant, cum e duobus quicquid respondes in te retorquetur. Huiusmodi syllogismis ueteres dialectici ludebãt. Dicit aũt ἀπὸ τοῦ κέρατος .i. a cornu. Polypus) Allusit ad uersus Horatianos, Polypus uitium est narium graue olẽtium. Agnam uocat amicam. Strabonem appellat petũ.) Strabonẽ esse, uitiũ est oculorum distortorũ, Petũ esse, leuius est, nam petis oculis pingebatur Venus, quod uideatur amatoriũ. Et iungit iunctos) Et hoc carmen est Horatianum, ut est illud, Nam uitijs nemo sine nascit. Et illud, Quã aut aquila, aut serpẽs Epidaurius. Mantica in tergo) Et hoc prouerbium in eos, qui aliorũ cernũt ui-

Asperitas in amicitia

Nec admodũ duratura ~

Mantica in tergo ~

ea sit hominū natura, ut nullum ingenium reperiatur, non magnis obnoxium uitijs. Adde tantam animorū ac studiorum dissimilitudinem, tot lapsus, tot errata, tot casus uitæ mortalis, quo pacto uel horā cōstabit inter Argos istos amicitiæ iucunditas, nisi accesserit ea, quam mire Græci εὐήθειαν appellāt, hāc seu stulticiam, seu morum facilitatem uertas licebit. Quid autē? an non Cupido ille ōis necessitudinis autor & parens, prorsum oculis captus est? cui quemadmodum τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, itidem inter uos quoq; efficit, ut suum cuiq; pulchrū uideatur, ut cascus cascam, pinde ut Pupus pupam deamet. Hæc passim & fiūt & ridentur. Sed tamen hæc ridicula iucundam uitæ glutinant, copulantq; societatē. Porro quod de amicitia dictū est, id multo magis de coniugio sentiendum, quod quidem nihil est aliud, q̄ⱥ indiuidua uitæ cōiunctio. Deum immortalem, quæ non diuortia, aut etiā diuortijs deteriora passim acciderent, nisi uiri fœminæq; domestica cōsuetudo, p adulationem, per iocum, per facilitatem, errorem, dissimulationē, meū utiq; satellitiū, fulciretur, alereturq;? Papæ, q̄ⱥ pauca coirent matrimonia, si spōsus prudēter exquireret, quos lusus delicata illa, sicu ti uidetur,

cernunt uitia sua nō uidēt, Natum ex Aesopi fabula. Persius, Vt nemo in sese temptat descēdere nemo, Sed præcedenti, spectatur mātica tergo.

Inter Argos istos.) Argos uocat plus satis oculatos. Nam ut Ouidius ait, Cinctū luminibus centū caput Argus habebit.

Amor cæcus iudex. τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται) .i. Nō pulchra pulchra uidentur. Hemistichiū est Theocriti de amāte. Sic enim ait in Idyllio. z. ἦ γὰρ ἔρωτι πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. i. Etenim amori, sæpe o Polypheme quæ nō pulchra, pulchra uidentur.

Nō cōstare cōiugiū sine stulticia Cæcus enim amor a poetis fingitur, & τυφλοῦται τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, ut ait Plato. i. Excæcat amans circa amatū.

Cascus cascam) .i. uetulus uetulam. Sic enim prisci Latini loquebantur. Estq; puerbium.

Pupus) Pupum antiqui pupum puerum uocabant, pupam puellā.

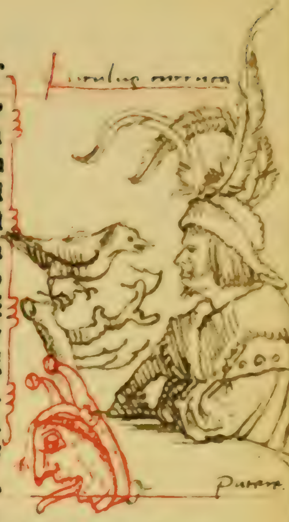
Diuortijs deteriora) Significat ueneficia, aut homicidia.

Cuculus

ti uidetur, ac pudens uirguncula iã multo ante nuptias luserit? Tũ quanto pauciora cohærerent inita, nisi plurima uxorum facta per uiri uel negligentiam, uel stuporem laterent? Atq; hæc quidẽ merito Stulticiæ tribuuntur, uerum ea interim præstat, ut marito iucunda sit uxor, uxori iucundus maritus, ut trãquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur Cuculus, Curruca, & quid non uocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius, sic errare, q̃ Zelotypiæ diligentia, cum sese conficere, tum om̃ia miscere tragœdijs? In sũma usq; adeo nulla societas, nulla uitæ coniunctio, sine me uel iucunda, uel stabilis esse potest, ut nec populus principem, nec seruum herus, nec herã pedissequa, nec discipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum uxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec conuictor conuictorem diutius ferat, nisi uicissim inter sese nunc errent, nunc adulentur, nunc prudentes cõniueant, nunc aliquo Stulticiæ melle sese deliniant. Iam hæc scio uideri maxima, sed audietis maiora.

Cuculus curruca) sic uulgo uocant maritum uxoris parum pudicæ, q̃q̃ Plautus cuculum uocat maritum foris amantẽ aliam, q͛ hæc auis oua ponat in nido alieno. Iuuenalis, Currucã uocat maritum uxoris parũ castæ, quod alienos alat pro suis. Tu tibi tunc curruca places. Sibi quisq; puteat) Putere dicit͛, quod molestum est, ac displicet.

Pro Nireo

Nulla societas hominum absq; stulticia

Quæso num quẽq; amabit, qui ipse semet oderit? Num cum alio cõcordabit, qui secum ipse dissidet? Num ulli uoluptatẽ adferet, q sibimet ipsi sit grauis ac molest9? Istud opinor nemo dixerit, nisi qui sit ipsa stultior stulticia? Atqui si me excluseris, adeo nemo poterit alterum ferre, ut ipse etiam sibi quisq; puteat, sua cuiq; sordeant, sibi quisq; sit inuisus. Quandoquidem id mali natura, nõ paucis in rebus nouerca magis q̃ parens, mortaliũ ingenijs inseuit, præcipuæ

Nemo sibi ipsi charus absq; stulticia

Nireus.
Thersites.
Cordatus, homo insignis corde, & q̄ summa memoria, q. solerna plurima pollet et ingenio

Pro Nireo Thersites) Vterq; est apud Homerum. Nireum dicit fuisse omnium formosissimū, qui ad Troiā uenerūt, Thersitem omniū maxime deformē. Phaōe Nestor) Phaon beneficio Veneris e sene reuocatus est, ad adolescentiam. Nestor tria saecula uixit, teste Homero Iliados. A.
Quod sis esse uelis.) Hemistichiū est Martialis.
Megarensiū

Forma

Iuuentus

Actionis decorū

paulo cordatiorum, ut sui quęq; poeniteat, admiretur aliena. Quo fit ut omnes dotes, omnis elegantia, decorq; uitae uitiet, pereatq;. Quid enim proderit forma, praecipuū deorum immortaliū munus, si putiditatis uitio contaminetur? Quid iuuenta, si senilis tristiciae fermento, corrumpatur? Deniq; quid in omni uitae munere, uel tecum, uel apud alios acturus es cum decoro (est enim non artis modo, uerumetiam omnis actiōis caput, decere quod agas) nisi adsit dextra haec philautia, quae mihi merito germanae est uice. Adeo strēnue meas ubiq; partes agit. Quid aūt aeque stultū, atq; tibiipsi placere? teipsum admirari? At rursum quid uenustum, quid gratiosum, quid non indecorum erit, quod agas, ipse tibi displicens? Tolle hoc uitae cōdimētum, & protinus frigebit cum sua actione orator, nulli placebit cum suis numeris musicus, explodetur cum sua gesticulatione histrio, ridebitur una suis cum musis poeta, sordebit cum arte pictor, esuriet cū Pharmacis medicus. Postremo p̄ Nireo Thersites, pro Phaone Nestor, pro Minerua sus, pro facūdo infans, pro urbano rusticus uideberis. In tātum necesse est, ut sibi quoq; quisq; blandiatur, & assentatiuncula quapiam sibi prius cōmēdetur, q̄ aliis possit esse cōmēdatus. Deniq; cum praecipua felicitatis pars sit, ut quod sis esse uelis, nimirum totum hoc praestat compendio, mea Philautia, ut neminem suae formae, neminem sui ingenii, neminem generis, neminē loci, neminem instituti, neminē patriae poeniteat, adeo ut nec Hirlandus cum Italo, nec Thrax

Stulti sibi placere.

Cingunenses

Sibi quisq; placet per stulticiam.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit, et immemores non sinit esse sui

cū Atheniensi

cum Athenienſi, nec Scytha cum inſulis fortunatis cupiat permutare. Et o ſingularem naturæ ſollicitudinē, ut in tanta rerũ uarietate paria fecit omnia. Vbi dotibus ſuis nõnihil detraxit, ibi pluſculum Philautiæ ſolet addere, quãq̃ hoc ipſum ſtulte profecto dixi, cum hæc ipa dos ſit uel maxima. Vt ne iterim dicã, nullũ egregiũ facinus adiri, niſi meo impulſu, nullas egregias artes, niſi me auctore fuiſſe repertas. An non omnium laudatorũ facinorũ ſeges ac fons eſt bellum? Porro quid ſtultius, q̃ ob cauſas, neſcio quas, certamen eiuſmodi ſuſcipere, unde pars utraq̃ ſemper plus aufert incõmodi q̃ boni? Nam eorum qui cadunt, ueluti Megarẽſium οὐδεὶς λόγος. i. nulla ratio. Dein cum iam utrinq̃ cõſtitere ferratæ acies, & rauco crepuerũt cornua cantu, quis oro ſapientum iſtorum uſus? Qui ſtudijs exhauſti, uix tenui frigidoq̃ ſanguine ſpiritum ducunt. Craſſis ac pinguibus opus eſt, quibus q̃ plurimum adſit audaciæ, mẽtis q̃ minimũ. Niſi ſiquis Demoſthenem militem malit, qui Archilochi ſecutus conſilium, uix conſpectis hoſtibus, abiecto clypeo, fugit, tam ignauus miles, q̃ orator ſapiẽs.

Sed conſiliũ (inquiunt) in bellis plurimum habet momenti. Equidem fateor in duce

Megarenſiũ, οὐδεὶς λόγος) .i. Null' reſpectus. Prouerbiũ eſt apud Theocritũ, ex oraculo natũ, quo reſponſum eſt Megarẽſes neq̃ tertios eſſe neq̃ quartos, perinde quaſi in nullo ſint numero, de qb' nulla ſit mentio. Et rauco.) Hemiſtichiũ eſt Vergilianũ. Craſſis ac pinguibus.) Hoc ex Ariſtotelis ſententia, q putat eos, q minime ualent ingenio, plus pollere audacia. Nam craſſus ſanguis quo abundant robuſti, ut robur auget, ita ingenium craſſum efficit. Contra ſanguis tenuis, ex quo ſpirit' tenues exhalant, ut corpuſculũ ĩbecillũ, & meticuloſũ, ita ingenium acutũ timidũq̃ efficit. Demoſthenem) Nã is abiecto clypeo fugit, unde Rhipſaſpis dictus eſt, ut Plutarchus in ei' uita. Archilochi ſecutus conſiliũ) Lacedæmonij Archilochum poetam e finibus ſuis excedere coegerunt, quod in Epigrammate quodam gloriatus eſſet ſe clypeũ abieciſſe, q̃ſi id cõſulti' ſit, q̃ mori in pugna

Bellum ex ſtulticia naſcitur

Per peſſimos & ſtultiſſimos bellũ optime gerit

in duce, uerum id quidem militare, non philosophicum, alioqui parasitis, lenonibus, latronibus, sicarijs, agricolis, stupidis, obæratis, & huiusmodi mortaliũ fece, res tam præclara geritur, non philosophis lucernarijs. Qui quidẽ q̃ sint ad omnẽ uitæ usum inutiles, uel Socrates ipse unus Apollinis oraculo sapiẽs, sed minime sapienter iudicatus, documẽto esse potest, q nescio quid publice conatus agere, summo cũ omniũ risu discessit. Quanq̃ uir is in hoc non usq̃quaq̃ desipiat, quod sapientis cognomen nõ agnoscit, atq̃ ipsi deo rescribit, quodq̃ censet sapienti a Repub. tractanda abstinendum esse, nisi quod potius monere debuerat, a sapientia temperandũ ei qui uelit in hominũ haberi numero. Deinde quid eundem accusatum ad cicutam bibendam adegit, nisi sapientia? Nam dum nubes & Ideas philosophatur, dum pulicis pedes metitur, dum culicum uocem miratur, quæ ad uitam cõmunem attinent, non didicit. Sed adest præceptori de capite periclitanti discipulus Plato, egregius scilicet patron⁹ q turbæ strepitu offensus, uix dimidiatã illã periodũ ꝓnunciare potuit. Iã q̃d dicã de Theophrasto? Qui ꝓgressus in cõtionẽ, repente obmutuit, perinde q̃si lu-

po cõspecto

pugna. Autor Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis, lege prouerbiũ in Chiliadibus, Abiecit hastam. Ad cicutam) Herba est mortifera, unde Socrates bibit potiõem. Dum nubes.) Ita Aristophanes inducit eum adorantem nubes, tanq̃ deos. Et ideas) Alludit ad ideas Platonicas, quas irrisit & Aristoteles. Dũ pulicis pedes) Hoc quoq̃ de eodem fingit in nubibus Aristophanes irridẽs illius Mathematicã. Dũ culicũ uocẽ) Est & hoc in eadẽ fabula, Socratẽ fingit disputantẽ, unde tantã uocẽ emittit culex, tantillum aĩal. Quæ turbæ strepitu) Hoc in ei⁹ uita legit, & extat initiũ illi⁹ orõnis. Quãq̃ oĩm natu minim⁹ adsum &c. cũ alioq in scholis & circulis eẽt oĩm facundissimus. De Theophrasto) Is Aristoteles discipul⁹, ab eloquẽtia nomẽ etiã inuenit, & tamẽ quia nõ exercitatus, apud populũ dicturus obmutuit. Quasi lupo cõspecto) Lupus etiam si prius hominem ui-

Nec ad dicendũ idoneos esse q sapiunt.

Philosophi Lucernarii.

po conspecto, qui militem animasset in bello? Isocrates ob ingenij timiditatem nec hiscere unquam est ausus. M. Tullius eloquentiæ Romanæ parēs, semper indecora trepidatiōe, perinde quasi puer singultiens exordiri consueuit. Idq; Fabius interpretatur cordati oratoris & periculum intelligentis argumentū. Verum cum hoc dicit, an nō palam fatetur, sapientiam obstare ad rem probe gerēdam? Quid isti facient, cum res ferro geritur, qui tum metu exanimantur, cū nudis uerbis est decertādum? Et post hæc celebratur, si dijs placet, præclara illa Platonis sententia, beatas fore respublicas, si aut imperent philosophi, aut philosophentur imperatores. Immo si consules historicos, reperies nimirum nullos reipublicæ pestilentiores fuisse principes, quā si quando in philophastrum aliquem, aut literis addictum inciderit imperium. Cuius rei satis opinor faciunt fidem Catones. Quorum alter insanis delationibus reipublicæ trāquillitatem uexauit. Alter libertatem P.R. dum nimium sapienter uindicat, funditus subuertit. Adde his Brutos, Cassios, Gracchos, ac Ciceronem etiā ipsum, qui non minus pestilens fuit Romanorū reipu. quā Demosthenes Atheniensium. Porro

M. Antonius

nem uideat, uocē adimere putat. Isocrates) scripsit plurimas orationes, nullā egit causam, quod uoce esset exili, & natura timidus, ut in illius uita legit. M. Tulli⁹) Hoc uitij Tullius ipse fatetur. Si aut imperent) Non hæc dicūtur ex animo, sed ad Moriæ personam respiciens ludit, cū ipse longe diuersa sentiat.

Alter insanis.) De Censorio loquitur, q quadragies accusat⁹ semper absolut⁹ est, ipse septuagies ac sæpius alios reos fecit, ut in eius uita narrat Plutarch⁹, & Plini⁹ i septimo. Alter) Vticēsem ītellige, q puocato Cæsare subuertit libertatē Romanā.

Brutos, Cassios) Hi Iulium occiderūt. At postea uicti, manu sua sibi necem cōsciuerūt. Gracchos) Tiberiū & Caiū, uterq; eloquēs, uterq; seditiosus, uterq; p tumultū perijt, lege Pliniū, de uiris illustribus.

Ciceronem) Cicero Antoniū in pniciem reipublicæ, puocauit.

Demosthenes.) Et hic Athenienses ad bellū, aduersus Philippum

Pernicio sos esse rei pub. sapientes

Liberat.

Isocrates.

Cicero.

Cato Censo.

Cato Vticen.

Bruti, ca in

In astris dominatio ...

Deferre a deportare ...

Cicero

Demosthenes

M. Antonius, ut donemus bonum imperatorem fuisse (nam id ipsum extorquere possim) fuit enim hoc ipso nomine grauis, atq; inuisus ciuibus, quod tā philosophus esset. Sed tamen ut donemus fuisse bonū, at certe pestilentior fuit reipu. tali relicto filio, q̄ fuerat sua administratione salutaris. Quandoquidem solet hoc hominū genus, q sese sapientiæ studio dediderunt, cū cæteris in rebus, tum præcipuæ in liberis propagādis infelicissimū esse, prouidēte opinor natura, ne malū hoc sapiētiæ inter mortales latius serpat. Itaq; Ciceroni degenerem fuisse filiū cōstat, & sapiēs ille Socrates liberos habuit, matri similiores q̄ patri, ut nō oīno pessime scripsit quidā, idest, stultos. Sed utcūq; ferendū, si tantum ad publica munia forent, ὄνοι πρὸς λύραν, nisi ad omnē prorsus uitæ functionem nihilo essent dexteriores. Ad conuiuium adhibe sapientem, aut tristi silētio, aut molestis quæstiunculis obturbabit. Ad chorum aduoca, camelum saltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipso uultu populi uoluptatibus obstabit, & cogetur e theatro migrare sapiens Cato, quandoquidē superciliū non potest ponere. In colloquiū inciderit, repēte lupus in fabula. Siquid emendum, si contrahendum

lippū suscipiendū incitauit. Quæ res eis uertit male. M. Antonius,) hic pius dictus est, & cognominatus philosophus, uir omniū laudatissimus, sed Cōmodi illaudatissimi pater. Ne malum hoc sapientiæ) An non hic palam ludit, & stultitiam loqui facit, non suum animū? Itaq; Cicerone) Cicero filius Ciceronis, temulentus, ignauus, morosus, nulla in re similis patri, nisi in festiuitate, ut testat̄ Seneca. Socrates liberos.) Ita testatur Seneca. Nam uxorē habuit Socrates morosam, ac rixosam, ut testatur Gellius. ὄνοι πρὸς λύραν) .i. Asini ad lyram, prouerbiū est. Sapiens Cato) Est apud Martialem de Catone censorio, qui cū sederet in theatro, nec auderēt agere, quæ acturi erāt floralia, in quibus mulieres nudæ, & uiri turpiter saltabant, iussus ē aut mutare uultum, aut exire, exiuit itaq;. Lupus est in fabula.) Prouerbiū est de subito silentio, in medio sermone oborto

Vide Herodianum.

Sapiētum stulti filij

Prouerb: e in eos q propter inscitiam nulli sunt usui, crassisq auribus ... in eos qui indecore tentant artificium, q sunt inepti, & a quo natura abhorrent.

Ad oēm uitæ cōsuetudinem inepti sapiētes

Camelus saltat. Ubi quis indecore quippiam facere conatur. & inepta sunt ... dicunt. ... natura ... ac ... affectat elegans ac festiuus uideri, natura cum ...

trahendum, breuiter siquid eorum agẽdũ, sine qbus hæc quotidiana uita trãsigi nõ potest, stipitẽ dicas sapientẽ istũ, nõ hominem. Vsqꝫadeo neqꝫ sibi, neqꝫ patriæ, neqꝫ suis usqꝫ usui esse potest, ꝓpterea quod cõmuniũ rerum sit imperitus, & a populari opinione, uulgaribusqꝫ institutis, lõge lateqꝫ discrepet. Qua quidẽ ex re, odiũ quoqꝫ cõsequatur necessum est, nimirũ ob tantã uitæ atqꝫ animorũ dissimilitudinẽ. Quid enim oino geritur inter mortales, nõ stulticiæ plenũ, idqꝫ a stultis, & apud stultos? Quod si quis unus uniuersis uelit obstrepere, huic ego suaserim, ut Timonem imitatus in solitudinẽ aliquam demigret, atqꝫ ibi solus sua fruatur sapientia. Verũ ut ad id, quod instituerã reuertar, quæ uis saxeos & agrestes illos homines in ciuitatem coegit, nisi adulatio? Nihil enim aliud significat illa Amphionis & Orphei cithara. Quæ res plæbem Romanã iam extrema molientẽ, in cõcordiã ciuitatis reuocauit? Num oratio philosophica? Minime. Imo ridiculus ac puerilis apologus

orto. Timonẽ.) Timon Atheniensis offensus hominũ moribus abijt in solitudinem, & mortaliũ omnium cõsortia fugit, adeo ut sepulchrum quoqꝫ illius a continẽte, sit undis maris auulsũ. Extat de hoc Luciani dialogus ab Erasmo uersus. Amphionis & Orphei.) Est i fabulis, Amphione canente, saxa sua sponte in structuram murorum coijsse, atqꝫ ita cantu, non manibus extructas fuisse Thebas. De Orpheo quoqꝫ fabulantur, saxa, & quercus, cantu illius cõmota fuisse. Id Horatius interpretatur agrestem multitudinem, quã ꝑ saxa & quercus intelligi uoluit, illorũ suauiloquentia, in ciuitatis formam fuisse coactam. Ac puerilis apologus.) Cũ plæbs Romana ære alieno demersa, autore Sicinio, in sacrum montem a patribus secessisset, atqꝫ ita de republica actum esse uideretur, Patres Meneniũ Agrippam oratorẽ ad plæbem miserũt, qui huiusmodi apologo, plæbem patribus reconciliauit. Tempore, inquit, quo in homine, non ut nunc, omnia in unum consentiebant, sed singulis membris, suum cuiqꝫ consilium, suus sermo fuerat, indignatas reliquas partes, sua cura, suo labore, ac ministerio, uentri omnia quæri, uentrem in medio quietũ, nihil ali

Sapientia odiũ parit

Stulticia respu. cõstituit.

logus de uētre reliquiſq; corpis mēbris cōfictus. Idē ualuit Themiſtoclis apologus cōſimilis de uulpe & ericio. Quæ ſapiētis oratio tātundē potuiſſet, quātum cōmēticia illa cerua Sertorij potuit, quā tū Laconis illius de duob⁹ canib⁹, deq; uellendis

nihil aliud, ꝙ datis uoluptatibus frui, cōſpiraſſe inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dētes conficerent. Ac ita cum uētrem fame domare uellent, ipſa una membra, totūq; corpus, ad extremam tabem ueniſſe, inde apparuiſſe uentris quoq; haud ſegne miniſterium eſſe, quippe qui ſanguinem hunc, quo uiuimus, uigemuſq; mittere in omnes corporis partes. Hocq; apologo, oſtēdēs iram plæbis in patres ſimilem eſſe inteſtinæ illi membrorum ſeditioni, flexit mentes hominū. Hæc ferme Liuius, primæ Decadis libro ſecundo. Themiſtoclis apologus.) Themiſtocles populum Athenienſem, ægre ferentem auariciam magiſtratus, huiuſmodi apologo deterruit a rebus nouandis. Vulpecula ſitibunda, æſtate media, ſole feruente, dum foſſam ingreſſa aquam quærit, luto a ſole indurato inhæſit, inibiq; muſcæ totum uulpeculæ corpus obſidentes, ſanguinē omnē exugebant. Quod erinatius, foſſæ ripam, forte fortuna prætergrediens, conſpicatus, uulpeculæ uolens ſuppetias ferre, muſcas ſpinis illis ſuis abigere parabat. Ibi uero uulpecula obſecrans ne muſcas abigeret, dixit, Iſtæ nūc ſanguinis ſaturæ ſūt, ꝗs ſi abigeris, aliæ famelicæ in horū locum ſuccedentes, quicquid ſanguinis reliquum fuerit, prorſus ebibent.

Apologus Themi

Cerua Sertorij.) Plutarchus in uita Sertorij refert eum, cum Iberiam ſibi ſubieciſſet, Barbaros hoc modo illuſiſſe. Ceruam candidi coloris, ſic manſuefactam, ut uocantē exaudiret, & uidentem ſequeretur, iactabat ſibi a Diana miſſam, multaq; ſe per illa edoceri. Itaq; quoties hoſtes aduenturos coniectaret, ſimulabat ſibi id a cerua indicatū, atq; ſiquando uictoria aliqua ſuorum ducum deferebatur, occulto nuncio, ſibi a cerua, fauſta nunciatum iactabat. Eaq; arte fecit, ut Barbari eum numinis inſtar colerent. Laconis dictum, Lycurgi uidelicet Lacedæmoniorum legiſlatoris, qui ut Plutarch⁹ ſcribit in libello de puerorum educatione, duos catulos, iiſdem editos parētibus, ſic educauit, ut alterum ignauum uoracemq;, alterū uero generoſum uenatorem redderet. Deinde Lacedæmonijs in contione congregatis, Magnum momentum ad uirtutem, O Lacedæmonij, inquit, ſunt mores, doctrinæ, & educatiōes. Atq; ego hæc uobis māifeſta faciā. Quo dicto, ponēs in mediū λοπάδα. i. ollā ac leporē, e regione catulorū, ipſos catulos dimiſit. Ibi uero generoſus ille, in leporē impetū fecit, alter uero ad ollā ſe recepit. Lacedæmonijs autem nondum conijciētibus quid hæc ſibi uellent, Licurgus inquit, Catuli iſti iiſdem parētibus prognati ſūt, cæterū diuerſam nacti educationem, alter uenator ſtrennuus, alter ignauus & guloſus euaſit. De uellendis pillis.) Cum Sertorius, ut Plutarchus in eius uita ſcribit, aduerſus Pompeiū

Sertorius.

Lycurgus

uellendis equinæ caudæ pilis ridendum cõmētum? Vt ne quid dicam de Minoe deq; Numa, quorū uterq; fabulosis inuentis, stultam multitudinem rexit. Huiusmodi nugis, cõmouetur ingens ac potens illa belua, populus. At rursum, quæ ciuitas unq̃ Platonis, aut Aristotelis leges, aut

Legū repertrix stulticia.

Pompeium, bellum gereret, multitudoq; Barbarorū, ducis imperio minus pareret, hoc cõmēto usus est. Aduocata totius exercitus contione, duos equos adduci iussit, alterum macie senioq; confectum, alterū robustum, caudamq; habentem nigram. Macilento autem admouit uirum robustum, forti uero homunculum imbecillem. Dato autem signo uir ille magnus, ut illi præceptum erat, caudam gracilis equi ambabus manibus prehendens euellere setas omnes, uno impetu annixus est. Paruus contra homuncio, robusti equi caudam, paulatim uellebat. Tandem uero ubi ille frustra conatus sibi molestus esset, aliisq; risum moueret, hic cõtra minimo labore, setas statim euelleret. Ibi Sertorius assurgēs, uidetis cõmilitões, inquit, ingenium plus posse q̃ uires. Multa enim quæ unico impetu superari non possunt, paulatim superantur. Minoe Numaq;.) Minos Cretensiū rex, finxit se nono quoq; anno, in consilium Iouis patris admitti, atq; inde leges acceptas ad populum ferre, quo maior esset legibus autoritas. Vnde Homerus Odysseæ.τ. Μίνως ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστὴς .i. Minos nono quoq; anno, cum Ioue, familiarem habuit confabulationē. Vnde Hesiodus dixit eum Iouis sceptrum, quam Plato in Minoe doctrinā interpretatur, habere. Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον, τῷ καὶ πολέων βασίλευε. i. sceptra Iouis retinens, quis Cretum rexerat urbes. Numa itē) Cum sub Numa Pompilio secundo Romanorum rege, Romani cum omnibus finitimis pacem haberent, ueritus Numa, ne luxuriarent ocio animi, quos metus hostium disciplinaq; militaris continuerat, omnium primum, rem ad multitudinem imperitam, & illis sæculis rudem, efficacissimam, deorum metū iniiciendum ratus est, qui cum descendere ad animos sine aliquo cõmento miraculi non posset, finxit sibi cum dea Aegeria congressus nocturnos esse, eiusq; se monitu sacrificia instituere, legesq; ferre. Hæc ferme Liuius. Belua populus.) Plato libro de republica sexto, dicit Sophistas nihil aliud docere q̃ uulgi sententias, in quibus cum congregatus fuerit, consentiunt, hancq; uocare scientiam. Veluti siquis θρέμματος μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ τρεφομένου. i. bestiæ magnæ robustæq; nutritæ, iras & cupiditates singulas obseruarit, q̃ ratione hoc adire, tractareq; deceat, quibus rebus mitescat, & quibus acerbius fiat, quibus placetur, quibusq; irritetur. Dicitq;, sophistas singula nominare ad illius bestiæ ingentis opinionem, bona uidelicet dicere, q̄bus delectatur, mala uero quibus ipsa bestia offenditur, neq; aliam ullam de his afferre rõnem. Hæc Plato. Sed & cõcionatores nostri tēporis nõ multū sophi

Minos

Numa

Sophistæ

Concionatores nri tp̄is

ges, aut Socratis dogmata recepit? Tũ autem quæ res Decijs persuasit ut ultro sese dijs manib9 deuouerent? Quid. Q. Curtium in specũ traxit, nisi inanis gloria, dulcissima quædã Siren, sed mirum q̃ a sapientibus istis damnata? Quid enim stultius, inquiunt, q̃ supplicẽ candidatum blandiri populo, congiarijs fauorem emere, uenari tot Stultorum applausus, acclamationibus sibi placere, in triumpho ueluti signũ aliquod populo spectandũ circũferri, æneum in foro stare. Adde his nominũ & cognominũ adoptiões. Adde diuinos honores, homũcioni exhibitos, adde publicis cerimonijs in deos relatos etiã sceleratissimos tyrãnos. Stultissima sunt hæc, & ad quæ ridẽda

Fortitudinis laus a stulticia

stis illis uulgaribus dissimiles esse uidet̃. Quippe q magis in cõtionib9 blaterant, quæ mercatoribus, mulierculisq; grata eẽ putant, qbusq; aliquid pecuniolæ corradere queãt, q̃ ea qbus uulgus ad pietatem trahi possit. Horatius item Platõem imitatus, uocat populum beluam multorum capitũ. Socratis dogmata).i. decreta, Cuiusmodi sũt illa, satius est iniuriam pati, q̃ facere, & mors nihil ẽ mali, & philosophia nihil aliud est, q̃ meditatio mortis. Decijs persuasit.) Nam decij p salute Reipublicæ se deuouerũt, pater (ut Liuius scribit Decadis primæ, libro octauo, in bello Latino, filius, ut idem libro decimo testatur, in bello, quod aduersus Vmbros Hetruscos & Samnites gestum est. Quintum Curcium.) Notissima est historia. Candidatum.) Candidati uocantur, qui magistratũ petũt. q̃s mos erat nomenclatore præeunte blande salutare, hunc patrem uocantes, hunc fratrem, hunc dominum, ut sibi fauerent. Congiarijs.) Congius mensuræ genus, unde congiarium, quod modo pro munere, quod datur populo a principe, modo pro mensura accipitur. Signum aliquod.) Signa statuæ dicuntur. Aeneum stare.) Allusit ad illud Horatianum, aut Aeneus ut stes. Ponebãtur enim Aeneæ statuæ benemeritis, in circo aut in foro Romæ. Nominũ & cognominum.) Mirus tumultus de adoptione nominũ Antonini, Pij, Alexandri, Augusti, ut patet ex Eleo Spartiano, & alijs. In deos relatos.) Romæ solent defunctos imperatores, miris quibusdam cerimonijs in deos referre, Extructa turri lignea præalta, in hac congesta ui stipularũ & aromatum, in summo erat aquila alligata tenui funiculo. Is simulatq; solutus esset incendio, auis summa petebat, Gratissimus interim odor, nares omniũ p̃uadebat, ueluti animæ imperatoriæ petentis cœlum.

Deci.

Candidati.

Congius.

Mirus mos Ro: in deos imperatores mortuos referendi.

Aliena frui

ridēda, non unus sufficiat Democritus. Quis negat? Atq hoc fonte nata sūt fortiū Heroū facinora, quæ tot eloquentiū uiroꝝ literis in cœlū tollunt. Hæc stulticia parit ciuitates, hac cōstāt impia, magistrat9, religio, cōsilia, iudicia, nec aliud oino est uita humana, q̄ stulticiæ lusus qdā. Iā ꝟo ut de artibus dicā, qd tādē mortaliū ingenia ad excogitādas ꝓdēdasq; posteris, tot egregias (ut putāt) disciplinas excitauit, nisi gloriæ sitis, tantis uigilijs, tātis sudorib9, famā, nescio quā, q̄ nihil esse pōt inanius, redimēdā putarūt homies uere stultissimi. Sed interim stulticiæ tot iā egregia uitæ cōmoda debetis, quodq; est lōge dulcissimū, aliena fruimini insania. Ergo posteaq̄ mihi fortitudis & industriæ laudē uindicaui, qd si prudētiæ q̊q; uindicē? Sed dixerit aliqs eadē opa ignē aquæ misceas, licebit. Verū hoc q̊q; successurū arbitror, si uos mō quod ante hac fecistis, auribus atq; animis fauebitis. Principio si rerū usu constat prudentia, in utrum magis competet, sapientem, qui partim ob pudorem, partim ob animi timiditatē nihil aggreditur, an stultum, quē neq; pudor, quo uacat, neq; periculū, quod non perpendit, ab ulla re deterret? Sapiens

ad libros

Aliena fruimini insania.) Retulit Plinij Cecilij sententiam, Optimum est aliena insania frui. Insaniūt non solum qui stulte quid agūt, uerum etiam qui imodice. Vn̄ q non æstimādis uigilijs, disciplinas uel inueniunt, uel expoliunt, insanis laboribus prosunt alijs. Et horū insania fruūtur, qui iuuantur illorum uigilijs. Ignem aquæ misceas.) Pugnat enim ex Diametro, quod aiunt, prudentia cum stulticia. Est autem prouerbiū apud Græcos, quo ἀδυνάτων .i. quod fieri non potest significant, πῦρ ὕδατι μίγνυσαι .i. ignē aquæ miscere. Quo usus ē Plutarchus in libello περὶ πρώτου ψυχροῦ .i. de prima frigiditate. Neq; pudor q̄ uacat) .i. q̊ caret. Nā duo potissimū reddūt nos timidos, pudor, qui ē met9 iustæ reprehensionis, & periculū, qđ intelligimus. Vnde Lucianus in epistola ad Nigrinū ait, τὸ λελογισμένον ὀκνηροὺς ποιεῖ τὸ δ᾽ ἀμαθὲς θρασεῖς .i. Prudētia segnes facit, inscitia aūt audaces.

Artiū repertrix stulticia.

Prudentia penes stultos uerior.

ad libros ueterũ confugit, atq; hinc meras uocum argutias ediſcit. Stultus adeundis cominuſq; periclitandis rebus, ueram (ni fallor) prudentiam colligit. Id quod uidiſſe uidetur Homerus, etiamſi cæcus, cum ait, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Sũt enim duo præcipua ad cognitionem rerum parandam obſtacula. Pudor q fumum offundit animo, & metus, q oſtẽſo periculo, dehortatur ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat ſtulticia. Pauci mortales itelligũt, ad q̃ multas alias quoq; cõmoditates conducat, nunq̃ pudeſcere, & nihil non audere. Quod ſi prudẽtiam accipere malũt eã, quæ rerum iudicio conſtat, audite obſecro q̃ procul abſint ab hac, qui hoc nomine ſeſe uenditant. Principio conſtat res omneis hũanas, uelut Alcibiadis ſilenos, binas habere facies nimiũ inter ſeſe diſſimiles.

ces. Verã, ni fallor) Huiuſmodi quædã Aulus Gellius prodidit i philoſophos umbraticos, uerum hæc iocans trahit ad ſtultorum experientiam q ſuo malo fiũt paulo minus ſtulti, hanc Plinius miſeram prudentiã uocat. Etiãſi cæcus) Subeſt facetia in uocibus uidiſſe & cæcus. Nã hic uidere ꝓ itelligere poſitũ eſt, & ſunt q tradant Homerum oculis captũ fuiſſe. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω) .i. Factum etiã ſtultus cognouit. Exptus ſtultus ſuo doctus malo tum demum intelligit. At ſapientis, qui ratione & cõſilio ducitur, nõ eſt dicere nõ putaram. Sumptum eſt ab Homero, Iliados. ϖ. Heſiodus dixit, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. i. paſſus etiã ſtultus nouit. Qui fumũ offundit) Vnde Plini⁹ ſpeciẽ inſaniæ quã gignat ſtrychnũ herba, quã medici uulgo Solatrũ appellãt luſũ pudoris uocat. Videmus eñ pudore fieri nõnũq̃, ut hoies, prſus delirent, & aliud pro alio reſpondeant. Nunq̃ pudeſcere.) Nam his temporibus, ubiq; plus ualet audacia, q̃ ſapientia. Quod ſi prudentiam.) Trifariam enim accipiunt prudentiam. Vel qua præuidemus futura, uel quæ rerũ uſu collecta ſit, uel in genere, quæ rerum iudicio & cognitione conſtat. Ea poteſt eſſe uel citra experientiam. Seſe uenditant.) Eleganter dixit, uenditãt pro iactant. Alcibiadis ſilenos.) Sileni dicunt̃ ſenes Satyri, dicti ſunt autẽ Sileni, παρὰ τὸ σείεσθαι περὶ τὴν λῆνον, quod circa torcular uerſarẽtur, qui enim uuas calcabant, hoc nomine uocabantur. Nominatim autem Pædagogus Bacchi, quẽ Syneſius caluũ fuiſſe ſcribit, cuius etiã Ouidius meminit, Silenus uocabatur. Erant etiam Sileni ſtatuæ, quæ deforis ridiculæ erãt

Melius iudicãt ſtulti

intus

se dissimiles. Adeo ut quod prima (qđ aiunt) fronte mors est, si interius inspicias, uita sit. Contra qđ uita, mors. Quod formosũ, deforme, quod opulentum, id pauperrimũ, quod infame, gloriosũ, qđ doctũ, indoctũ, quod robustũ, imbecille, quod generosum, ignobile, qđ lætum triste, quod prospe#, aduersum, qđ amicũ, inimicũ, quod salutare, noxiũ, breuiter oĩa repẽte uersa reperies, si Silenum apueris. Id si cui forte nimis philosophice dictũ uidet̃, age pinguiore (qđ aiũt) Minerua, planius faciã. Quis regẽ nõ & opulentũ, & dñm fatet̃. Atq nullis animi bonis instructus est, atq nihil illi satis est, iã uidelicet pauprimus est. Tum animũ habet plurimis addictũ uitijs, iã turpiter seruus est. Ad eundẽ modũ in cæteris quoq; philosophari liceret. Sed hoc exẽpli uice posuisse satis sit. At q̊rsum hæc, inquiet aliqs? Audite q̊ rẽ deducamus. Siqs histrionibus in scæna fabulã agentibus, psonas detrahere conetur, ac spectatoribus ueras natiuasq; facies ostendere, nõne is fabulã omnẽ puerterit, dignusq; habeat̃, quẽ omnes e theatro uelut lymphatũ saxis eijciant? Exoriet̃ autẽ repente noua re# species, ut q mõ mulier, nũc uir, qui mõ iuuenis, mox senex, q paulo ante rex, subito Dama, q

intus diuinas imagines continebãt. Quibus eleganter Alcibiades in cõuiuio Platonis Socratem cõparat, quod is deforis, bardus ac stupidus, intus autem merum numen uideretur.

Pinguiore, qđ aiũt, Minerua.) Hoc prouerbio significamus nos planius & apertius loqui. Nam docti quidã rẽ p se clarã, sic explicãt argute ut intelligi nõ possit. Quemadmodũ Plato numeris suis tenebras offundit philosophiæ. Siquis) Mira & faceta argutia, & arguta facetia, ꝓpositionẽ hãc colligit. Fabulam agentibus.) Agũt histriones, qui repræsentant, unde & actores dicti. Personas detrahere.) Persona hoc loco uultus est appositius, q regem, aut fœminã, senem aut iuuenẽ imitatur, unde personati dicunt̃. Veluti lymphatum. i. furiosum & laruatũ, quẽ Græci νυμφόληπτον uocãt. Subito Damã) Horatius aliquoties Damã uocat obscurũ & ignobilem, ut ne tegã spurco Damæ latus. Persius

Putida sapiẽtũ iudicia.

Histriones

Persona.

Dama.

ma, qui modo deus repente homuncu/ lus appareat. Verum eum errorem tol/ lere, eſt fabulam omnem perturbare. Il/ lud ipſum figmẽtum & fucus eſt, quod ſpectatorũ oculos detinet. Porro mor/ talium uita omnis quid aliud eſt, ꝗ fa/ bula quæpiam, in qua alij alijs obtecti perſonis, procedunt, aguntq́ꝫ ſuas quiſ/ qꝫ partes, donec choragus educat e pro/ ſcænio, qui ſæpe tamen eundem diuer/ ſo cultu prodire iubet, ut qui modo re/ gem purpuratum egerat, nunc ſeruu/ lum pannoſum gerat. Adumbrata qui dem omnia, ſed hæc fabula non aliter agitur. Hic ſi mihi ſapiens aliquis cœlo delapſus, ſubito exoriatur, damitetq́ꝫ hunc quem omnes ut deum ac domi/ num ſuſpiciũt, nec hominem eſſe, quod pecudum ritu ducatur affectibus, ſeruũ eſſe infimum, quod tam multis, tamq́ꝫ fœdis dominis ſponte ſeruiat. Rurſum alium qui parentem extinctum luget, ri dere iubeat, quod iam demum ille uiue/ re cœperit, cũ alioqui uita hæc nihil ali/ ud ſit, ꝗ mors quædam. Porro alium Stemmatis gloriantem, ignobilẽ ac no/ thum appellet, quod a uirtute longe ab ſit, quæ ſola nobilitatis ſit fons, adq́ꝫ eũ/ dem modũ de cæteris omnibus loqua/ tur, quæſo quid is aliud egerit, niſi ut

demens ac

Perſius item Satyra quinta. Hic Dama ẽ nõ treſſis agaſo, Vappa lippus & in tenui farragine mendax.

Hũana ui/ta nihil ali/ud ꝗ fabu/la.

Donec choragus.) Græci uocant χορη/γὸν principẽ, aut du/cem choreæ, ſignifi/cat & eum, qui ſuppe ditat neceſſaria. Vn/de & choragiũ, ut ſu/perius admonuimꝰ.

Choragus.

Sed hæc fabula.) Vitam intelligit, in q̃ nihil ſyncero rerum iudicio geritur. Sed umbris & ſimulacris rerum ducimur oẽs.

Princeps malus

Deum ac dominũ) Huuc titulum exegit etiam Domitianus imperator. Martialis Edictum domini dei q́ꝫ noſtri, Et malo pri/cipe, nulla belua no/cẽtior. Notũ eſt illud Diogenis, qui cũ cõ/ſcenſo ſuggeſto, ſubi pe clamaſſet, uelut cõ/cionaturus ἀκούσατε ἄνθρωποι. i. audite ho mines. Iãq́ꝫ frequens multitudo cõcurrẽs, iuberet, quæ uellet ꝓ loq. Ego, inquit, ho/mines conuocaui in uobis quid hominis uideo, ſignificãs nõ eſſe dicẽdos hoĩes, q more brutorꝫ animã tiũ, affectibus duce/rẽt, nõ rõne. Quod tã multis

Luctꝰ mor tui ſtultus

Nobilitas inanis.

demens ac furiosus omnibus esse uidea tur? Vt nihil est stultius præpostera sapientia, ita peruersa prudentia, nihil imprudētius. Siquidem peruerse facit, qui sese non accōmodet rebus præsentibus, foroq; nolit uti, nec saltem legis illius cōuiuialis meminerit, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι, postulet q; ut fabula iam non sit fabula. Contra uere prudentis est, cum sis mortalis, nihil ultra sortem sapere uelle, cunq; uniuersa hominū multitudine, uel conniuere libenter, uel comiter errare. At istud ipsum, inquiunt, stulticiæ est. Haud eqdem inficias iuerim, modo fateantur illi uicissim, hoc esse, uitæ fabulam agere.

Cæterū illud o dij īmortales eloquar, ne an sileam? Quur autem sileam, cum sit uero uerius? Sed præstiterit fortassis in re tāta Musas ex Helicone accersere, q̄s poetæ sæpius ob meras nugas aduocare solent

tam multis.) Quot uitijs obnoxius es, tot habes dominos, & ij nōnunq̄ diuersa imperant. Auaricia cogit quærere, amor iubet insumere. Quod elegāter depinxit Persius, Satyra quinta.

Prouerbiū

Demens ac furiosus.) Nō mirū quod apud ethnicos, rudi populo fuit inuisa ueritas, Nec Christiani hæc, quæ uerissima sunt, ferre possunt. Et quando præstabimus ueram uirtutē, si faciē illius ferre nō possumus, si a cōmemoratione quoq; abhorret animus?

Præpostera sapientia.) Veluti si quis sapiens uideri uelit inter stultos, aut in re stulta. Foroq; nolit uti.) Prouerbium est ex Phormione Terētiana. Foro dicuntur uti, qui sese accōmodant, loco & tempori. Sumptū a negociatoribus, q merces uendunt, non ut destinarant domi, sed ut deprehenderint fori statum, q uarius est. Est diligētius explicatū in Chiliadibus Erasmi. ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι.) i. Aut bibe, aut abi. Veteres in cōuiuijs sortiebant̄ reges, qui, cuiq; cyathorū modū præscriberent. Ponebant̄ & leges iocosæ, quarū hæc una est, quæ in p̄uerbium abijt, quo significabant, aut obseruiendum moribus eorum, inter quos agis, aut discedendum. Sic Cato discessit e floralibus, quod uultus seueritatem mutare non posset. Cum sis mortalis) Iuxta illud Catonis, cū sis mortalis, quæ sunt mortalia, cura. Item illud Socratis, Quæ supra nos, nihil ad nos. Vel conniuere) Vt dissimiles te sentire quod sentis. Vel comiter). i. ciuiliter ut ciuilitatis & urbanitatis causa uere tibi persuadeas rectū esse, quod nemo nō sequat̄. Cæterum illud o dij.) Ostendit propositionē esse duriusculam, quam aggreditur. Quas poetæ.) Obiter taxat poetas

Ad egregiā sapiētiā nō pueniri, nisi p stulticiam.

care solét. Adeste igitur paulisper Iouis filiæ, dum ostendo, nec ad egregiam illā sapientiam, ac felicitatis (ut ipsi uocant) arcem, aditū esse cuiq̃, nisi stulticia duce. Iam primum illud in confesso est, affectus omneis ad stulticiam pertinere. Quandoquidem hac nota a stulto, sapientem discernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat. Eoq; stoici perturbationes omnes ceu morbos a sapiente semouent, uerum affectus isti nō solum pædagogorum uice funguntur ad sapientiæ portum properantibus, uerumetiam in omni uirtutis functione, ceu calcaria stimuliq; quidam adesse solent, uelut ad bene agendū, exhortatores. Quanq̃ hic fortiter reclamat bis stoicus Seneca, qui prorsum omnem affectum adimit sapienti. Verum cum id facit, iam ne hominem quidem relinquit, sed nouum potius deum quendam δημιουργὸν, q nusq̃ nec extitit unq̃, nec extabit, immo ut apertius dicam, marmoreum hominis simulacrū cōstituit, stupidū, & ab omni p̄rsus hūano sensu alienum. Proinde si libet, ipsi suo sapiēte fruātur, citra q; riualē amēt, licet, cū q; eo uel in ciuitate Platonis, uel si malint, in idearum regione, uel in

quibus hoc familiare est, subinde inuocare musas. In cōfesso est.) In cōfesso est id, de q̃ nulla ē cōtrauersia. Affectus oēs.) quos Græci πάθη uocant, Latini perturbationes, aut cupiditates, quibus Plato in Phædone, tanq̃ clauis quibusdam animam corpori dicit affigi. Pædagogorum uice) Hæc est opinio peripateticorum, q putāt affectus, ueluti stimulos a natura datos, quibus excitemur ad uirtutem. Quanq̃ hāc acriter refellit Seneca. Et apte dixit, pædagogorum, nā imbecilles adhuc, & ueluti pueri, ducimur affectibus. Assequuti sapientiam, cōtemptis illis, solo rationis ductu gubernamur. In ciuitate Platonis. Nam is ita descripsit formā reipublicæ, ut nemo sequi uoluerit. Iocatur & Lucianus, in ueris narrationibus, Platonem solum in sua uiuere ciuitate. In idearum regione. Plato formas quasdam ponit, a materia separatas, in mente diuina, quas irrisit Aristoteles. Allusit autem, ad regiones fabulosas lunæ, solis, nubium

ἀπάθεια Stoicorum

gione, uel in Tātalījs inhabitent hortis. Quis enim non iſtiuſmodi hominē,ceu portentum ac ſpectrum fugitet, horreatq; ?q ad omnes naturæ ſenſus obſurduerit,qui nullis ſit affectibus,nec amore,nec miſericordia magis cōmoueatur, q̄ ſi dura ſilex,aut ſtet Marpeſia cautes, quem nihil fugiat,qui nihil erret,ſed ceu lynceus quiſpiam nihil nō perſpiciat,nihil non ad amuſſim ꝑpēdat,nihil ignoſcat,qui ſolus ſeipſo ſit contentus, ſolus diues, ſolus ſanus, ſolus rex, ſolus liber, breuiter omnia ſolus,ſed ſuo ſolius iudicio,qui nullum moretur amicū,ipſe amicus nemini

Stoicus ſapiens.

bium, uentorum, de quibus multa Lucianus ī ueris narratiōibus. In Tātalījs hortis) Prouerbiū ē Græcis cū ſignificāt aliqd nuſq̄ eē,qđ putāt fabulas eē, quæ poetæ de miſeris referunt. Quā ſi dura) Elegāter itexuit carmē Marōis e ſexto Aeneidos de Didone. Lynceꝰ qſpiā) Hic ꝑpemodū in ꝓuerbiū abījt, ob incredibilē oculoꝝ ꝑſpicientiā. Horatius in epiſtolis. Non poſſis oculo quantū cōtendere Lynceus. Nō tamen idcirco cōtemnas lippus inungi. Ad amuſſim ꝑpēdat) .i. Accuratiſſime, ſic Gellius libro primo. Ad hæc, ſcripta oīa antiquiora, tā curioſe ꝑſpecta hat, aut uirtutes pēſitabat,aut uitia rimabatur,ut iudicium factum ad amuſſim,diceres. Eſt autem amuſſis, fabrorum lapicidarūq; linea, qua ad dirigēda ligna, ſaxaq; ūtuntur. Nihil ignoſcat.) Nam Stoici dicunt, πάντα τὰ ἁμαρτήματα ἴσα εἶναι. i. Omnia peccata eſſe æqualia, ab alījſq;, quos ſtultos uocant, nihil nō perperā fieri. Vnde illud Perſij Satyra quinta, Digitū exere peccas. Et qd tā paruū eſt? ſed nullo thure litabis. Qui ſolus ſeipſo cōtentus.) παράδοξον ēm Stoicoꝝ eſt, τὸν σοφὸν αὐτάρκη εἶναι. i. ſapientem ſibi ipſi ſufficere. Sicq; Plutarchus ait in libello, cui titulū fecit, περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, αὐτάρκης ἔσῃ ἐὰν μάθῃς, τί τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν ἐστι, τρυφήσεις ἐν πενίᾳ καὶ βασιλεύσεις. i. Tibi ipſi ſufficies, ſi didiceris quid honeſtū, & bonū, deliciaberis in pauptate, & regnabis. Solus diues.) Eſt & hoc, παράδοξον, ὅτι μόνος σοφὸς πλούσιος. i. quod ſolus ſapiēs diues ſit. Horatius in epiſtolis. Ad ſummā ſapiēs uno minor eſt Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regū. Præcipue ſanus, niſi cū pituita moleſta eſt. Et Plutarchus in eodē libello, quē modo citauimus, οὐ βιώσῃ φιλοσοφήσας ἀηδῶς, ἀλλὰ πανταχοῦ ζῆν ἡδέως μαθήσῃ, καὶ ἀπὸ πάντων, εὐφρανεῖ σε πλοῦτος, πολλοὺς εὐεργετοῦντα. καὶ πενία πολλὰ μὴ μεριμνῶντα, καὶ δόξα τιμώμενον, καὶ ἀδοξία μὴ φθονούμενον. i. Nō uixeris, ſi philoſopheris iniucunde, ſed ubiq; uiuere læte diſces, & ab oībus, delectabūt te diuitiæ, de multis benemerentē, & pauptas nō multa curantē, & gloria qđ honoreris, & ignobilitas, qđ nō inuidearis. Qui nullū

Prouerbium.

Marpeſus mons e Pario inſula, unde durissimum et album marmor.

Lynceus

Epta prima primi li.

Ad amussim.

Amussis.

Epta 1.

[illegible] tur).i.curet Stoico [illegible].enti,nec amico est opus,ut q omnia constituat in se ipso. Mandare laqueum.) Hoc,puerbio extremum contẽptum significamus. Iuuenalis de Democrito,Satyra decima, Cũ fortunæ ipse minaci,mandaret laqueum,mediumq; ostẽderet unguem. τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν) .i. arenã

cus nemini,qui dijs quoq; ipsis non dubitet mãdare laqueum,qui quicquid in omni uita geritur,uelut insanum damnet,rideatq;? Atqui huiusmodi animal est absolutus ille sapiens. Quæso si res agatur suffragijs,quæ ciuitas istiusmodi magistratum sibi uelit,aut quis exercitus talẽ optet ducem? immo quæ mulier id genus maritum,quis conuiuator, eiusmodi conuiuam,quis seruus,talibus moribus dominum,uel optet,uel ferat? Quis autem non malit, uel unumquemuis de media stultissimorũ hominũ plæbe,qui stultus stultis uel impare possit,uel parere,qui sui similibus placeat,sed q; plurimis,q comis sit in uxorem,iucundus amicis,bellus cõuiua,conuictor facilis,postremo,qui nihil humani a se alienum putet? Sed me quidem iamdudum istius sapientis piget. Quare ad reliqua cõmoda sese recipiat oratio.

Sola stulticia cõsolat̃ huius uitæ miseriam

Agedum,siquis uelut e sublimi specula circũspiciat,ita ut Iouẽ poetæ facere prædicant,quot calamitatibus hominũ uita sit obnoxia, q; misera,q; q; sordida natiuitas,q; laboriosa educatio, quot iniurijs exposita pueritia.quot sudoribus adacta iuuentus,q; grauis senectus,q; dura mortis necessitas, deinde in om̃i uita,quot morborum agmina infestent, quot immineant casus,quot ingruant incõmoda,q; nihil usq; non plurimo felle tinctum,ut ne cõmemorem ista,quæ homini ab homine inferũtur mala,quod genus sunt paupertas,carcer,infamia, pudor,tormenta,insidiæ,pditio,conuitia,lites,fraudes. Sed ego iam plane τὴν ἄμμον ἀναμετρεῖν aggredior. Porro qbus admissis ista cõmeruerint homines, aut quis deus, iratus, eos

in has mi

in has miserias nasci coegerit, nō est mihi fas in præsentia proloqui. Verū ista qui secum perpendat, nonne Milesiarū uirginum probabit exemplum, etiam si miserandum? At qui nam potissimū sibi uitæ tedio fatum accersiuere? Nonne sapientiæ confines? Inter quos ut interim Diogenes, Xenocrates, Catones, Cassios, ac Brutos sileam, Chiron ille cū immortalē esse liceret, ultro mortē præoptauit? Videtis opinor, quid futuꝝ sit, si passim sapiant hoīes. Nēpe altero luto, altero figulo Prometheo opus fore. Verū ego partim ꝑ ignorantiā, partim ꝑ incogitātiā, nō nunq̄ per obliuionē malorum, aliquando spem bonorum, aliquoties nōnihil mellis uoluptatibus aspergens, ita tātis in malis succurro, ut ne tū quidem libeat uitam relinquere, cū exacto Parcarum stamine, ipsa iādudū eos relinquit uita, quoq̄ minus sit causæ, cur in uita manere debeant, hoc magis iuuet uiuere, tantum abest, ut ullo uitæ tedio tangantur. Mei nimirū muneris est, quod passim Nestorea senecta, senes uidetis, quibus iam ne species quidem hominis superest, balbos, deliros, edentulos, canos

arenā percensere, siue cōmetiri. Prouerbiū est de re impossibili. Simile illi Theocriti, in charitibus, ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐς᾽ ἄονι κύματα μετρῶν. i. Metiri similis labor est in littore fluctus, quod eleganter & Maro expressit, libro Georgicon secūdo. Milesiarum uirginum) Milesias uirgines, mirus quidā amor spōtaneæ mortis quondam inuaserat, ut refert Aul⁹ Gellius. Diogenes, Xenocrates.) ἑτέρωσις est numeri, festiuitatis causa. Hi omes sibi mortem accersiuere. De Diogene & Xenocrate ꝑdidit Laertius. De Bruto, Cassio & Catone Plutarchus. Chiron.) Ab hoc edoct⁹ fuit Achilles, cui cum ob iustitiam dīj ꝑmitterent, ut perpetuo uiueret, maluit mori, qđ offēderetur tedio rerum semꝑ eodē tenore recurrentiū. Ita Lucianus, ἐν νεκρικοῖς. Altero luto) Ridet obiter fabulam, quæ narrat Prometheū, hoīs simulacrū ex argilla finxisse. Deinde sublato Iouis igne, indidisse mentem. Parcaꝝ stamine.) Hi dicunt ὑπὲρ τὴν ἄτρακτον. i. ultra colū uiuere. Taxat obiter turpē uitæ cupiditatē, etiā in decrepitis. Nestorea senecta) Nestorea

Senes uitæ cupidi

los, canos, caluos, uel ut magis Aristophanicis eos describã uerbis, ῥυπῶντας, κυφούς, ἀθλίους, ῥυσούς, μαδῶντας, νωδούς, καὶ ψωλούς, tamẽ usq; adeo uita delectari, adeo q; νεανίζειν, ut alius tingat canos, alius appositia coma, caluitium dissimulet, alius dentibus utatur mutuo fortassis a sue quopiam sumptis, hic in puellam aliquã misere depereat, & amatoriis ineptiis quẽuis etiam superet adolescẽtulum. Nam ut capulares iam, meraq; silicernia, teneram aliquam iuuenculam ducant uxorem, eamq; & indotatam, & aliis usui futuram, id adeo frequẽs, ut propemodũ & laudi detur. Sed multo etiã suauius, si quis animaduertat anus, longo iam senio mortuas, adeoq; cadauerosas, ut ab inferis redisse uideri possint, tamẽ illud semper in ore habere φῶς ἀγαθόν, Adhuc catullire

senecta, pro quantumuis magna dixit quod apud Homerũ tres hominũ ætates uixisse dicitur, Vnde illud Iliados primo, τῷ δ᾽ ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίαθ᾽. id ẽ Huic iam duo quidẽ sæcula hominũ præterierũt. Et paulopost μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν. i. cũ tertiis autẽ regnabit. ῥυπῶντας.) i. sordentes siue squalidos, κυφούς. i. incuruos, ῥυσούς. i. rugosos, μαδῶντας. i. glabros, siue caluos, hoc est, nullos habẽtes pilos, νωδούς. i. edentulos, ψωλούς. i. carẽtes mentula. His epithetis Carion seruus describit senes i Pluto Aristophanis. Adeoq; νεανίζειν.)

Senex puellæ maritus

Anus libidinosæ.

Νεανίας iuuenis, inde νεανίζειν. i. iuueniliter agere, quod Horatius dixit, iuuenari. Appositicia coma.) Hanc quidam galericulũ uocant. Id frequens est apud Hispanos. Dentibus utitur.) Quidã edentuli, dentes arte gingiuis insertos habent, nõ suos, sed forte porci cuiuspiã. Queuis etiam superent.) Nulli iuuenes insaniunt impotentius, quàm senex si cœperit amare. Nam ferrum, cui senex similis est, ob membrorũ & siccitatẽ & frigiditatẽ, ut haud facile incalescit, ita si semel incaluerit, omniũ tardissime frigescit, caletq; maxime. Nihil aũt turpius amatore cano, uel Ouidio teste, Turpe senex miles, turpe senilis amor. Nunc & militant, & amãt passim senes. Silicernia.) Terẽtius in adelphis, senem silicerniũ uocat, uel quod incuruus cernat silices, uel quod mox silẽtibus umbris cernẽdus sit, unde Græcis senex γέρων dicitur, παρὰ τὸ εἰς γῆν ὁρᾶν. i. a terrã inspiciẽdo, uel παρὰ τὸ τῆς γῆς ἐρᾶν. i. a terrã amãdo, quòd ꝓpinq morti, iã de sepultura solliciti sint. Capulares itẽ uocat decrepitos, quasi iã capulo ꝓximos. Capulus est loculus cadauerũ. φῶς ἀγαθόν.) i. lumẽ bonũ. Vita lumẽ est. Id aũt dictũ ẽ ab anu quapiã moriẽte, quã etiãnum iuuabat uiuere. Adhuc catullire.) Catullire uocat more catellarũ

catullire, atque (ut Græci dicere solent) καπρουν, & magna mercede conductum aliquem Phaonem inducere, fucis assidue uultum oblinere, nusquam a speculo discedere, infimæ pubis syluam uellere, uietas ac putres ostētare mammas, tremuloque gannitu languentem sollicitare cupidinem, potitare, misceri puellarū choris, literas amatorias scribere. Ridentur hæc ab omnibus, tanquam (uti sunt) stultissima. At ipsæ sibi placent, & in summis interim uersant delitijs, totasque sese melle perungunt, meo uidelicet beneficio felices. Porro quibus hæc deridicula uidētur, illud secum expendāt uelim, utrum satius ducāt huiusmodi stulticia, uitam plane mellitā exigere, an trabē (ut aiūt) suspendio quærere. Porro quod hæc uulgo putantur infamiæ obnoxia, istud nihil ad stultos meos, qui malū hoc, aut non sentiunt, aut siquid sentiunt, facile negligunt. Si saxum in caput incidat, id uere malū

lasciuire. καπρουν) .i. libidinari, ab hircis deducto uerbo. Est autem Græcis in prouerbio, γραυς καπρωσα .i. anus hircissans, ut Erasmus copiosius docet in suis Chiliadibus. Aliquem Phaonē.) Phaonem posuit pro quouis formoso adolescētulo. Phaon enim adamatus fuit a Saphone, nec mutuo tamen adamabat. Ita anus præter ætatis decorū libidinosæ, pecunia conducunt amatorem. Iuuenalis, optima certe Nunc uia processus uetulæ uesica beatæ. Huiusmodi quandā inducit Aristophanes in Pluto. Est autem ἀσεισμός, quia rē obscœnā, nō obscœnis extulit uerbis. Infimæ pubis syluam) Et hic rē fœdā honesta περίφρασει texit. Significat autem obscœnum mulieris membrū. Huiusmodi Martialis inducit Ligellam uetulam. Vietas ac putres.) Vietum flaccidum est, id, quod accidit in aniculis, & carne & humoribus absumptis flaccescūt mām̄e. Putreis dixit in Odis Horatius. Sed incitat me pectus & mām̄æ putres, equina quales ubera. Tremuloque gannitu,) Gannitum uocat ineptū cantū. Allusit ad illud Horatianū, Et cantu tremulo pota cupidinē lentū sollicitas. Totasque sese melle pungunt.) Græcū prouerbium est, in eos, qui se totos immergunt delitijs, ut mellei sint undique. Refert hoc, explicaturque, in Erasmi Chiliadibus. An trabē (ut aiūt) suspēdio.) Prouerbiū de sūma desperatione, aut de negocio intolerabili. Nam solent insani quidā ad laqueos confugere. Si saxum in caput incidat.) Bella

Stultū me tuere infamiam.

distinctio

distinctio, ueri mali & nō ueri, planeq; digna stulticia, sed quæ tamen nimium placuit uulgo mortaliū. Si totus populus in te.) Allusit ad illud Horatij. Populus me sibilat, at mihi plaudo. Ipse domi simul ac nummos contemplor in arca. Logodædali.) Dædalon Græci uocant ingeniosum, Vnde dædala circe. Vnde argutos disputatores λογοδαιδάλους appellat, qđ arte torqueant syllogismos. Teuthus ille humano

Sermone primo li. i

Miserū nō est, qcqd secundū naturam est.

Logodædali.

Teuthus.

Nihil miserū quod in suo genere constat.

uere malum sit. Cæterū pudor, infamia probrum, maledicta tantū adferunt noxæ, quantum sentiuntur. Si sensus absit ne mala quidem sunt. Quid lædit, si totus populus in te sibilet, modo tute tibi plaudas? Atq; ut id liceat, sola stulticia præstat. Sed mihi uideor audire reclamātes philosophos. Atq hoc ipsum est (inquiunt) miserum, stulticia teneri, errare, falli, ignorare. Immo hoc est hominē esse. Porro miserum cur uocent, non uideo, qñdoqdē sic nati estis, sic instituti, sic cōditi, ea est cōmunis oīm sors. Nihil aūt miserū, quod in suo genere constat, nisi forte qs hominē deplorādum existimet, q neq; uolare possit cū auibus, neq; quaternis ingredi pedibus, cum reliquo pecudum genere, neq; cornibus sit obarmatus, queādmodū tauri, uerum is eadē opera, equū etiā bellissimū, infelicē uocabit, quod neq; Grammaticam didicerit, neq; placentis uescatur. Taurum miserum, quod ad palestricam sit inutilis. Igitur ut equus imperitus Grammaticæ miser non est, ita nec homo stultus infelix, propterea quod hæc cum illius natura cohærent. Verum rursus urgent logodædali. Est, inquiunt, homini peculiariter addita disciplinarum cognitio, quarum adminiculis id quod natura diminutū est, ingenio penset. Quasi uero ullam ueri faciem habeat, naturam, quæ in culicibus, atq; adeo in herbis ac flosculis tam sollicite uigilauerit, in uno homine dormitasse, ut disciplinis opus esset, quas Theuthus ille hūano generi infensus

Palestra dr̃ ludus, et [illegible]

Disciplinas inutiles esse & noxias.

Artes a malis dæmōibus excogitatæ

neri infenſus genius, in ſummā perniciē excogitauit, adeo non utiles ad felicitatem, ut illi quoq; ipſi officiant, ad quod proprie repertæ dicuntur, ut elegāter arguit apud Platonem, rex ille prudētiſſimus de literarum inuēto. Igitur diſciplinæ cum reliquis humanæ uitæ peſtibus irrepſerunt, ijſdem autoribus, a quibus omnia flagitia proficiſcuntur, puta dæmonibus, quibus hinc nomen etiam inuentum, quaſi δαήμονας, hoc eſt ſcientes, appelles. Siquidē ſimplex illa aurei ſæculi gens, nullis armata diſciplinis, ſolo naturæ ductu, iſtinctuq; uiuebat. Quorſum enim opus erat Grāmatica, cum eadem eſſet omnibus lingua, nec aliud ſermone petebatur, niſi ut alius aliū intelligeret? Quis uſus dialecticæ, ubi nulla erat pugnantium inter ſe ſententiarū dimicatio? Quis Rhetoricæ locus, cū nullus alteri negociū faceſſeret? Quorſum requireretur legum prudētia, cum abeſſent mali mores, ex quibus haud dubie, bonæ leges

Grāmatica

Dialectica

Rhetorica.

Leges.

le humano generi.) De hoc Theuto Socrates apud Platonē in Phædro ita loquitur, Audiui eqdē, circa Naucratim Aegypti, priſcorum quendā fuiſſe deorū, cui dicata ſit auis, quam Ibim uocant, Dæmoni autem ipſi nomen Theuth, hūc primū, numerum, geometriam, aſtronomiamq; inueniſſe, præterea luſus talorum, alearū, literaſq;. Erat tunc totius Aegypti rex Thamus, & i ampliſſima eminētiſſimaq; ciuitate, q̄s Græci Aegyptios Thebas uocāt, & deū ipſū ammonē uocant. Ad hūc Theuth ꝓfectus, artes demōſtrauit ſuas, dixitq; eas diſtribui Aegyptijs cæteris oportere. In hunc fere modum Plato. Vnde cū idem dæmon, qui talerum & teſſararum, ludorum peſtiferoꝝ, inuentor fuit, humanas has ſcientias cōmentus eſt, conſtat hæc non minus grauiter, q̄ iocoſe dicta eſſe. De literarum inuento.) Locus eſt apud Platonem, quem modo citauimus. Rex eñ rogabat Theuth, ad quid conducerent literæ, quibus ſcribitur? Reſpōdit, ualere ad memoriæ ſubſidium. At ille demonſtrauit literas officere memoriæ, dum homines his freti, non inſcriberent animo, quæ audiſſent, ſed chartis. Quibus hinc nomen etiam.) Græcis enim δαήμονες appellantur, ſciētes a priſco uerbo δαίω, quod eſt diſco, ſiue ſcio, unde dæmones appellatos putant Grammatici. Negocium faceſſeret). i. moleſtus eſſet intus uocando.

bonæ leges ꝓgnatæ sunt? Porro religiosiores erant, q̃ ut impia curiositate arcana naturæ, syderũ mensuras, motus, effectus, abditas rerũ causas scrutarentur, nefas eẽ rati, si homo mortalis, ultra sortem suam sapere conaret. Iam qd extra cœlum esset inquirendi dementia, ne in mentẽ quidẽ ueniebat. At labẽte paulatim ætatis aureæ puritate, primũ a malis, ut dixi, geniis, inuentæ sunt artes, sed paucæ, atq; hæ quidẽ a paucis receptæ. Postea sexcẽtas addidit Chaldeorũ superstitio, & Græcorũ ociosa leuitas, meras ingeniorum cruces, adeo ut uel una Grãmatica, abunde satis sit ad perpetuam uitæ carnificinã. Quãq; inter has ipsas disciplinas, hæ potissimum in precio sunt, quæ ad sensum cõmunẽ, hoc est, ad stulticiam, q̃ proxime accedunt. Esuriunt Theologi, frigent Physici, ridẽtur Astrologi, negligũtur Dialectici. Solus ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Atq; in hoc ipso genere, quo qsq; indoctior, audacior, incogitantiorq;, hoc pluris fit etiam apud

Leges

Physica

Porro Rhetorũ opera, in iudiciis requirebatur. Bonæ leges) Id testatum etiam est prouerbio, bonas leges ex malis nasci moribus. Vt enim medicina nõ esset, si nulli fuisset morbi, ita leges nõ fuissent, nisi flagitia coegissent. Religiosiores etiã) Quasi sit impium scrutari naturæ arcana, a quibus in totũ abstinuit Socrates, dicẽs nihil ad nos attinere, quæ supra nos essent. Iã quid extra cœlum.) Iã, hoc loco uim habet cõnectendi. Allusit autem ad illud Plinianum, Furor est ꝑfecto, furor egredi ex eo &c. Chaldeorũ superstitio.) Isti addiderunt Astrologiam ac Magiam. Superstitiõem his tribuit, qđ stellis diuinitatẽ tribuerint. Frigent Physici) Frigent, qui negliguntur, nec uigẽt aut florẽt. ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων) .i. medicus uir multis æquiualens aliis. Est autẽ uersus Homericus, sumptus ex Iliados. λ. quem Plato tum alibi, tum in Symposio citat. In hoc ipso genere) .i. In genere medicorũ. Cum periculosa sit huius artis professio, mirum tamen est, q̃ passim audeãt hanc exercere mulierculæ, idiotæ, errones. Atq; hoc magis mirum, esse magnates, qui talibus uitam suam malint cõmittere, q̃ uere medico. Adeo uulgus hominũ amat decipi. Nisi statim procul inspecto lotio, pronuncies sexum, ætatem, morbum, & morbi causam; medicum non

Magia

Maxime in precio sunt artes minime sapientes.

Medici

am apud torquatos iſtos principes. At qui medicina, præſertim ut nunc a com pluribus exercetur, nihil aliud eſt, ꝙ aſſentationis particula, non minus profe cto, ꝙ Rhetorica. Secundum hos ꝓximus datᷓ locus leguleijs, & haud ſcio, an primus, quorum profeſſionē ne qd ipſa pronūciē, uelut aſininā philoſophi magno conſenſu, ridere ſolent. Sed tamen horum aſinorum arbitrio maxima minimaq; negocia tranſiguntur. His Lati fundia creſcunt, cum theologus interim excuſſis totius diuinitatis ſcrinijs, lupinum arrodit, cum cimicibus ac pediculis aſſidue bellum gerens. Vt igitur fœliciores ſunt artes, quæ maiorem habēt cum ſtulticia affinitatem, ita lōge fœliciſſimi ſunt hi, quibus prorſus licuit ab omniū diſciplinarū cōmercio abſtinere, ſolāq; naturam ducē ſequi, quæ nulla ſui parte māca eſt, niſi forte mortalis ſortis pomeria tranſi

cū non credunt. Nec hoc arbitror, ad artis meæ contumeliā ꝑtinere, ſed poti⁹ ad gloriam, ſi taxatur illorū temeritas, qui hāc illotis pedibus aggrediuntur. Atqui medicina) Plato in Gorgia duas ponit artes, gymnaſticam & medicinam ad corpus, duas item ad animā ꝑtinentes, nomotheticam gymnaſticæ, & iuſticiam iudiciariā, medicinæ correſpondētem. Has quatuor corpus & animā, ait optime curare. Aſſentatoria uero id ſentiens, quadrifariā ſe diuidit in quatuor illas artes, dumq; ſic ſemꝑ nō, qđ optimū eſt, ſed quod dulciſſimū præbet, plurimos illaqueat. Porro coqnariā, medicinā ait ſubire, eiuſq; eſſe ueluti ſimiā, fucatoriā, gymnaſticā imitari, ſophiſticam itē legalē, rhetoricā iudiciariā iuſticiam. Verū ſi ad medicos noſtri ſæculi reſpexerimus, ut uineta egomet cædā mea, iuxta prouerbiū, ipſa medicina magis aſſentationis, ꝙ artis particula eſſe uidebitᷓ. Leguleijs.) Legulei ꝑ cōtemptū dicti ſunt, qui nō ex literis iurecōſultorū, ſed ex formulis, & rubricis, ius petebant. Vnde & rubricarij dicti ſunt. Velut aſininā.) Propterea quod nō ſint inſtructi ſophiſticis argutijs, ſed legibus adductis diſputēt, cū hi tñ ꝓpius accedāt ad uerū, ꝙ hi, q ſibi uidentᷓ acutiſſimi, qbus illud uſu uenit, Nimiū altercādo ueritas amittitᷓ. Latiſundia.) Sunt lati fūdi. Plinius citat illud ceu prouerbio dictum, Italiam perdidere latifundia.

Pomeria) .i. terminos. Pomeriū id ſpaciū, tā intra, ꝙ extra murū dicebatur, quod intra omni ædificio, extra aūt oī cultu uacuū relinquebatᷓ. Liuius libro pri

Iurecōſulti

meria trāſilire uelimus. Odit natura fucos, multoq; felicius prouenit, qđ nulla ſit arte uiolatum. Agedum, an non uidetis ex unoquoq;, reliquoq; animātiū genere ea feliciſſime degere, quæ ſunt a diſciplinis alieniſſima? nec ullius magiſterio niſi naturæ ducuntur? Quid apibus, aut felicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem oēs ſenſus adſunt. Quid ſimile in extruēdis ædificijs reperiat architectura? Quis unq̃ philoſophus ſimilem inſtituit Rempub? Rurſum equus quoniā hūanis ſenſibus affinis eſt, & in hominū contuberniū demigrauit, humanarum item calamitatum eſt particeps. Quippe qui nō raro dum uinci pudet in certaminibus, ducit ilia, & in bellis dum ambit triumphum, confoditur, ſimulq; cum ſeſſore terrā ore momordit. Vt ne cōmemorem interim, lupata frena, aculeata calcaria, ſtabuli carcerē, ſcuticas, fuſtes, uincula, ſeſſorē, breuiter omnē illam ſeruitutis Tragœdiā, cui ſe

Feliciora oia quæ carent arte.

Miſerrima animantia quæ diſciplinæ capacia.

libro primo, Aggere & foſſis & muro circundat urbē, pomerium profert. Odit natura fucos) Quæ enim natiua ſunt, longe gratiora uenuſtioraq; ſunt, adulterinis atq; fucatis, quod feſtiuiter Properſi⁹ Elegiarum primo, de floſculis, lapillis, & auiculis ꝓbat. Nam ut Plinius li. uiceſimoſeptio ait, Nulli nulla eſt facilius loqui, q̃ rerum naturæ, pingere. Quid apib⁹) Plinius libro undecimo de inſectis loquens ait. Sed inter omnia principatus apibus, & iure præcipua admiratio, ſolis ex eo genere, hominū cauſa genitis. Mella contrahunt, ſuccūq; dulciſſimū atq; ſubtiliſſimū ac ſaluberrimum, fauos confingunt ac ceras. Illæ ad uſus uitæ, laborē tolerant, opera conficiūt, rempublicam habēt. Cōſilia priuatim, ac duces gręgatim. Et quod maxime mirū ſit, mores habent. Ariſtoteles quoq; libris quinto & nono hiſtoriæ animalium, multa de apum laudibus ſcripſit. Ducit Ilia.) Sic Horatius in epiſtolis, Solue ſeneſcentē mature ſanus equū, ne Peccet ad extremum, ridendus & ilia ducat. Terram ore momordit.) Hemiſtichiū eſt Vergilianū de milite moriēte, qđ imitatū eſt ex illo Homeri, Odyſſeæ. χ. loquētis de ꝓcis ab Vlyſſe iterfectis, οἱ μὲν ἔπειθ᾽ ἅμα πάντες ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας. i. illi qdē, deinde ſil' oēs mordic⁹ cœperūt imēſū ſolū, & Iliados. χ. γαῖαν ὀδὰξ εἷλον. i. terrā mordic⁹ cœpūt. Lupata frena.) Lupata

cui se ultro addixit dū fortes uiros imitatus, impensius hostem ulcisci studet. Quāto optabilior muscaꝝ & auicularū uita, ex tpe soloq; naturæ sensu degentiū, modo p hoīm insidias liceat. Quæ si qñ caueis inclusæ assuescāt humanas sonare linguas, mirū q̄ a natiuo illo nitore degenerēt. Adeo modis oīb⁹ lætius est, qd natura cōdidit, q̄ quod fucauit ars. Proinde nunq̄ satis laudarim, gallū illum Pythagorā, qui cū unus oia fuisset, philosophus, uir, mulier, rex, priuatus, piscis, equus, rana, opinor etiam spongia, tamē nullū anīal iudicauit calamitosius hoīe, ppterea qd cætera oia naturæ finibus essent cōtenta, solus homo sortis suæ limites egredi conaretur. Rursum inter hoīes, idiotas multis partib⁹ anponit doctis ac magnis. Et Gryllus ille non paulo plus sapuit, q̄ πολυμήτις ὀδυσσεύς, q maluerit in hara grunire, q̄ cū illo tot miseris obijci casibus. Ab his mihi nō dissentire uidet Homerus, nugarū pater, q cū mortalis omneis subinde δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς appellat, tū Vlyssem illum

na.) Lupata frena dicuntur asperrima, ad domandos eq̄s præferoces. Vergilius in Georgicis, Et duris parere lupatis. Dicta sunt a luporum dentibus, q sunt inæquales, & ob id morsus huius animantis magis est noxius. Impensius hostē.) Apologus est apud Horatium de equo qui dū conatur ceruū e communibus pascuis depellere, sessorē tergo, & frenum ore recepit. Fortes uiros.) εἰρωνικῶς dictū est in stultos principes, qui dū hosti nocere student, in summū cōijciunt seipsos discrimē. Gallū illū Pythagorā.) Lucian⁹ facit Mycillum cū Gallo suo loquētē, q se Pythagoram eē diceret. Extat libell⁹ ab Erasmo latinitate donatus. Opinor etiam spongia.) Sunt enim qui spōgiam animal esse putent, ut testat Aristoteles, libro de nara animaliū quinto, q spongiarū tria ponit gña. Nā aliæ inqt raræ, aliæ spissæ, aliæ, q̄s Achilleas uocāt. Nascūt oēs ad litt⁹, aut ad saxa, nutriunt q; luto. Sensū q̄q; illis inesse credit, ppterea qd ad euulsoris accessū contrahunt. Plini⁹ plane credit, spongias esse aīalia. Nugaꝝ pater) Quod apud hūc fons sit oīm fabulaꝝ. πολυμήτις ὀδυσσεύς) .i. multi cōsilij Vlysses. Sic eū frequēter Homer⁹ eū uocat. δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς

Quoduis anial felicius homine

δειλούς

θηρούς.) δειλούς.i.miseros. Est enĩ hoc pene solenne apud Homerum & Hesiodũ, δειλοῖσι βροτοῖσι. Vnde Odysseæ.μ. πάντες μὲν συγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι.i.Sunt mortes tristes miseris mortalibus omnes. Et μοχθηρούς.i.calamitosos. Illud dictũ ẽa metu, nã δειλία timiditas dicit̃, & δειλιᾶν ἢ δειλιάζειν timere, hoc a labore, nã μόχθος labor dicitur, & μοχθέω, laboro. Δύστηνον uocat.) δύστηνος.i. miser, qđ multum suspiret. Sic Homerus Odysseæ primo, τοῦ θυγάτηρ δύστηνον ὀδυρόμενον κατερύκει.i. huius filia miserũ, lugẽtẽq; detinet, de Calypso Vlyssem ĩ Ogygia detinentem. Gigantum exemplo.) θεομαχεῖν uocãt Græci pugnare cum dijs. Cicero interpretatur gigantum fabulam, ubi qs aduersus naturam conatur. Disciplinarũ machinis) Explicuit metaphoram addito uerbo ꝓprio, machinis enim bellicis expugnãtur oppida. Bliteos.) Hoc uerbo delectat⁹ est Octa

μοχθηρούς

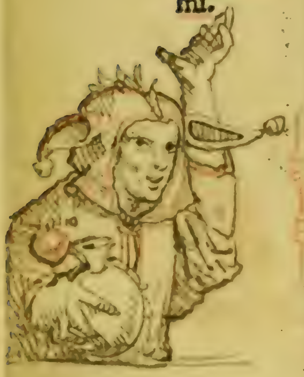
δειλία

δειλιάζειν

μόχθος

δύστηνος

Moriones & fatui omniũ felicissimi.

Bliteus.

sem illum suũ, sapientis exemplar, sepæ numero Δύστηνον uocat. Paridem nusq̃, nec Aiacem, nec Achillem. Quãobrem id tandẽ? Nisi quod ille uafer & artifex nihil nõ Palladis cõsilio agebat, nimiũ q; sapiebat, a naturæ ductu, q̃ longissime recedens? Vt igitur inter mortales, ii longissime absunt a fœlicitate, q sapientiæ studẽt, nimirũ hoc ipso bis stulti, qđ homines nati cum sint, tamẽ obliti cõditionis suæ, deoꝝ immortaliũ uitam affectant, & gigantũ exemplo, disciplinarũ machinis, naturæ bellum inferunt, ita q̃ minime miseri uidentur ĩj, qui ad brutorum ingeniũ stulticiãq;, quã proxime accedunt, neq; quicq̃ ultra hominẽ moliunt̃. Age experiamur num hoc quoq; non stoicis Enthymematis, sed crasso q̊piam exemplo queam⁹ ostendere. Ac ꝓ deos ĩmortales, est ne quicq̃ fœlici⁹ isto hominũ genere quos uulgo Moriones, stultos, fatuos, ac Bliteos appellant, pulcherrimis (ut equidẽ opinor) cognominibus. Rem dicã prima fronte stultã fortassis atq; absurdã, sed tamẽ unã multo uerissimã. Principio uacant mortis metu, nõ mediocri ꝑ Iouem malo. Vacant cõscientiæ carnificina. Nõ territant̃ maniũ fabulamẽtis. Non expauescunt spectris aut lemuribus, nõ torquẽtur metu

impendentium

Stultis multa commoda numerantur.

impendentiũ maloꝝ,non ſpe futurorũ bonoꝝ diſtendunt̃. In ſumma nõ dilacerant̃ milibus curarũ, quibus hæc uita obnoxia eſt. Non pudeſcũt. Non uerẽtur. Non ambiunt. Non inuident. Non amant. Deniq; ſi propius etiã ad brutoꝝ animãtiũ inſipientiã acceſſerint, ne peccant quidẽ autorib9 Theologis. Hic mihi iam expendas uelim ſtultiſſime ſapiẽs, quot undiq; ſollicitudinib9 noctes dieſq; diſcruciet̃ animus tuus, congeras in unũ aceruũ, uniuerſa uitæ tuæ incommoda, atq; ita dæmũ intelliges, quantis malis meos fatuos ſubduxerim. Adde huc quod nõ ſolũ ipſi ꝑpetuo gaudent, ludunt, cantillant, rident, uerũetiã cæteris oĩbus quocũq; ſeſe uerterint, uoluptatẽ, iocum, luſum, riſumq; adferũt, uelut in hoc ipſum a deorũ indulgentia dati, ut humanæ uitæ triſtitiam exhilararent. Vnde fit, ut cum aliis in alios uarius ſit affectus, hos omnes ex æquo tanq̃ ſuos agnoſcãt, expetant, paſcant, foueant, complectant̃, ſuccurrãt. Si quid acciderit, impune permittant, quicquid uel dixerint, uel fecerit. Adeoq; nemo illis nocere cupit, ut feræ quoq; beluæ ab illorum iniuria temperent, ſenſu quodã innocentiæ naturali. Sunt enim uere ſacri diis, præcipue mihi, ideoq; nõ iniuria hũc honorem omnes illis habent. Quid q̃d ſummis etiam regibus adeo ſunt in deliciis, ut nonnulli ſine his neq; prandere, nec ingredi, nec oĩno uel horã durare poſſint. Neq; uero paulo interuallo hos bliteos, ſuis illis tetricis ſophis anteponunt, quos tamen ipſos aliquot honoris gratia ſolent alere. Cu

eſt Octauius Auguſtus. Bliton græce betã ſonat, ea herba, q̃niã inſipida eſt ac diluta, fatua uocatur apud Martialẽ, Vt ſapiãt fatuæ fabrorum prãdia betæ, O q̃ſæpe coqu9 uina piꝑq; petet. Vt feræ quoq;) Mirũ eſt dictu, quod tamẽ uidemus in canibus, In pueros, & natura fatuos, non facile ſæuiunt, & agnoſcunt naturæ ſimplicitatem. Omnes illis habent.) Nam religio numinũ ad omnes ex æquo ꝑtinet. Auriculas

Bliton.

Stulti nõ peccant.

Iucundi oĩbus fatui.

Nec fera nec belua stultis nocent.

Fatui principum deliciæ

alere. Cur autem anteponant, nec obscurum arbitror, nec mirum uideri debet, cum sapiẽtes illi nil nisi triste soleant adferre principib9, suaq; doctrina freti, nõ uereantur aliquoties, auriculas teneras mordaci radere uero, Moriones autem id præstent, quod unũ undecunq; principes modis omnibus aucupant̃, iocos, risus, cachinnos, delitias. Iam accipite & hanc non aspernandã stultorum dotem, quod soli simplices ac ueridici sunt. Quid autẽ ueritate laudatius? Quanq; enim Alcibiadeũ apud Platonem, puerbium, ueritatem uino pueritiæq; tribuit, tamẽ omnis ea laus mihi peculiariter debetur, uel Euripide teste, cuius extat illud celebre de nobis dictũ μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. Fatuus quicqd habet in pectore, id & uultu præ se fert & oratione ꝓmit. At sapientũ sunt duæ illæ linguæ (ut idẽ meminit Euripides) quarũ altera uerũ dicunt, altera, quæ pro tẽpe iudicarint opportuna. Horum est nigrũ in candida uertere, & eodem ex ore frigidũ pariter & calidum efflare, longeq; aliud conditum habere in pectore, aliud sermone fingere, Porro in tanta fœlicitate tamen hoc nomine principes mihi uidentur infelicissimi, quod deest, a quo uerum audiant, & assentatores pro amicis habere

coguñt

Veritas penes fatuos.

Auriculas teneras) Versus est e Satyra Persij prima. Sed qd opus, teneras mordaci rodere uero, Auriculas. Apud Platonem.) Sic ẽm in conuiuio Platonis, Alcibiades narraturus. quemadmodũ cum Socrate cubitauerit, præfatur, τὸ δ᾽ ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, οἶνος μὲν ἄνευ τε παίδων καὶ μετὰ παίδων, ἦν ἀληθής. i. Cæterum ea quæ restant nõ audiueritis me dicẽtẽ, nisi pri9 id quod uulgo dicit̃, uinum quidem, & sine pueris, & cum pueris erat uerum. Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει) .i. Stultus stulta loquit̃. Prouerbium ẽ apud Euripidem in Bacchis. Duæ illæ linguæ.) Euripides scripsit unicuiq; mortaliũ duas esse linguas, alteram qua uera loqueret̃, alteram qua loqueret̃, quæ tp̄i essent accõmoda. Nigrũ in cãdida.) Ita Iuuenalis Satyra tertia, Qui nigrum in candida uertunt. i. defendũt turpia. Et eodẽ ex ore) Allusit ad apologum

coguntur. Sed abhorrent á uero princi/
pum aures, dixerit aliquis, & hac ipsa de
causa, sapientes istos fugitant, quod ue
reātur ne quis sorte liberior existat, qui
uera magis, q̄ iucūda loqui audeat. Ita
quidem res habet, inuisa regib⁹ ueritas.
Sed tamē hoc ipsum mire in fatuis me-
is usu uenit, ut non uera modo, uerūetiā
aperta conuicia cum uoluptate audian-
tur. Adeo ut idem dictū, quod si a sapi/
entis ore proficiscat̄, capitale fuerat futu
rum, a Morione profectū, incredibilē uo
luptatem pariat. Habet enim genuinā
quandā delectādi uim ueritas, si nihil ac
cedat quod offendat. Verum id quidē
solis fatuis dij dederūt. Isdem ferme de
causis, hoc hominū genere, mľieres gau
dere solēt impensius, utpote ad uolupta
tem & nugas natura propensiores. Pro-
inde quicqd cum huiusmodi factitarit,
etiam si nonnunq̄ serium nimis, illæ ta/
mē iocum ac lusum interprætant̄, ut est
ingeniosus, præsertim ad prætexēda cō-
missa sua, sexus ille. Igitur ut ad fatuorū
fœlicitatē redeam, multa cum iucundita
te peracta uita, nullo mortis uľmetu uel
sensu, recta in campos elysios demigrāt,
& illic pias atq̄ ociosas anías, lusib⁹ suis
delectaturi. Eamus nunc & queuis etiā
sapientē cum huius Morionis sorte con
feramus.

Aniani fabulatoris, huiusmodi, Satyrus qdā, cū hyberno gelu uehemēť sæuiēte, a rustico q̊piā i hospitiū inductus esset, uidēs hoiem inflare in manus, ori admotas, rogauit, cur ita faceret. is rn̄dit, ut man⁹ frigidas, anhelitus tepore calefaceret. Deide mēsa apposita, cū in pultē feruētē rursū inflaret, admirat⁹ Satyrus, sciscitat⁹ est, cur id faceret, uti pultē, inquit, refrigerem. Tū Satyrus surgēs, quid audio, inquit, σὺ ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος, τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγεις; i. Tu ne ex eodē ore, calidum & frigidū educis? non mihi cū talib⁹ habēdū cōmerciū est, idq̄ dicēs abijt. Seriū nimis.) Verecunde significat nōnūq̄ mulieres coire cū moriōib⁹, & ex ijs cōcipe, putātes futurū uti lateat. Elysios) Elysiū Suidas ait πεδίον εἶναι ἐν ᾧ οἱ παρ' ἕλλησι δίκαιοι αὐλίζονται μετὰ θάνατον ἐκεῖσε ἐκλυσόμενοι .i. Campū eē, in quo apđ Græcos, iusti demorātur, post mortē eo se cōferentes quēadmodū

Apologus Aniani fabulatoris de Satyro.

Impunitas stultorum.

Fatui Grati fœminis

Campus Elysius.

feramus. Finge quod huic opponas exemplar sapientiæ, hominē qui totā pueritiam atq; adolescentiā, in perdiscendis disciplinis contriuerit, & suauissimā uitæ partē, perpetuis uigilijs, curis, sudoribus perdiderit, ne in reliqua quidē omni uita, uel tantillum uoluptatis degustarit, semper parcus, paup, tristis, tetricus, sibi ipsi iniquus ac durus, alijs grauis & inuisus, pallore, macie, ualitudine, lippitudine confectus, senio canicieq; multo ante diem cōtracta, ante diem fugiens e uita. Quanq; quid refert quādo moriat᷑ istiusmodi, q nunq; uixerit? Habetis egregiam illam sapientis imaginē. At hic rursus obgāniūt mihi. οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι. Nihil inquiūt miserius insania. Sed

Stultos feliciter insanire.

modū iniusti ad Cocytum uadunt, hunc nōnulli apud iferos, nōnulli sub concauo orbis lunæ esse putāt, nec desunt, q Elysiū putēt esse, ipsas insulas fortunatas. Ante diē cōtracta.) In uehemenť studiosis, dū intentissime meditantur, oportet uehemētem spirituū fieri agitatiōem, quam calor consequit᷑, caloris autem comes est resolutio, consūptio, & exiccatio, Spiritus aūt sic resolutos, oportet ex optimo sanguine instaurari, unde sanguinem paucū euadere necesse ē, sic subinde in spiritus resolutū. Ad hæc in studiosis, propter cerebri agitationem, & ex agitatione ortū calorē, oportet ex corde spirit⁹ copiosos, qui fiunt animales, ascendere, siquidem ubi agitatio, eo spiritus & calor uergunt, spiritus igitur naturales, qui in uentriculo & iocinore concoctioni seruiunt, diminuuntur, quibus diminutis sanguis & paucus & pituosus generatur. Quocirca studiosos necessum est, ὀλιγαίμους euadere, τὰ δ' ὀλίγαιμα ἤδη, ut ait Aristoteles, in secundo libro de partibus animalium, προοδοποιῆ πρὸς τὴν φθορὰν, ἡ γὰρ φθορὰ ὀλιγαιμία ἐστὶ. καὶ τὸ ὀλίγον παθητικὸν καὶ ὑπὸ ψυχροῦ τοῦ τυχόντος, καὶ ὑπὸ θερμοῦ. i. Quæ pauci sanguinis sunt, iam faciunt uiā ad corruptionē. Corruptio enim paucitas sanguinis est, & quod paucum est facile patitur, a quouis & frigore & calore. Galenus quoq; autor est, eos qui paucum habent sanguinem, senium accelerare. Nunq; uixerit.) Viuere hic accipit, pro suauiter uiuere, ut Terentius uixit, dum uixit bene. Et Persius Satyra quinta, Indulge genio carpamus dulcia, nostrum est Quod uiuis. Et Martialis, Viue uelut rapto fugitiuaq; gaudia carpe, qđ dicūt Græci, ρᾶον ἄγειν. οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι) .i. Stoicæ ranæ. Sic illos uocat, quod obstrepant suis argumentis. Et Origenes, atq; hunc secutus Hieronymus Aegyptiorum ranas dialecticorum, & sophistarum molestam garrulitatem interpreta

Corruptio.

Viuere

Stoicæ ranæ.

insignis Stulticia, uel insaniæ pxima est, uel ipsa potius insania. Quid em̄ aliud est insanire q̄ errare animo? Sed isti tota errant uia. Age hunc quoq; syllogismum dissipemus, musis bene fortunantibus. Argute quidē isti. Verum quemadmodū apud Platonē docet Socrates, ex una Venere secta, duas, & ex uno Cupidine dissecto, duos faciens, itidem & istos Dialecticos decebat insaniā ab insania distinguere, si modo ipsi sani uideri uellent. Neq; em̄ protinus omnis insania calamitosa est. Alioqui non dixisset Horatius, An me ludit amabilis insania. Neq; Plato poetarū, uatum, & amantiū furorem, inter præcipua uitæ bona collocasset.

interpretatur, ut etiam scriptū est in decretis canonicis, distinctione tricesima septima. Ex una Venere secta) Pausanias ī Symposio Platonis, reprehendit Phædri orationē, q̄d de amore disputasset eum neq; diuidēs, neq; definiēs. Itaq; Pausanias diuidere uolens amorem, dualeq; dicens esse Veneres, ait, ἡ μὲν γέπου πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ, οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπονομάζομεν, ἡ δὲ νεωτέρα διὸς καὶ διώνης, ἣν δὴ πάνδημον καλοῦμεν. ἀναγκαῖον δὴ καὶ ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον. i. altera quidem antiquior, matreq; carens, cœli filia, quam cœlestem cognominamus. Altera autem iunior, Iouis & Dionæ, quam uulgarē uocamus. Necessum est autem, Cupidinem alterum, Veneri alteri cooperatorem, uulgarē recte uocari, alterum autem cœlestem. Vulgarē cupidinē, dicit Pausanias stimulare ad amorem fœminarum, partumq; corporis, cœlestem aūt, ad amādos mares, disciplinis idoneos, ad partūq; anī stimulare. An me ludit amabilis.) Est in Odis, ubi de furore poetico loquit̄, quo fit, ut uidere uideātur, quæ procul absunt. Poetarum uatum & amantium.) Socrates in Phædro Platonis, amorem laudaturus, negansq; amorem esse uituperandum, quod furoris species esset, quadruplicem facit furorem, quorum unumquēq; felicem uideri uult. Primum uatum, quem μαντικὴν μανίαν, quasi μανικὴν, τ interpositione uocari ait. Secundum, mysterialem, qui per expiationes ꝓpiciationesq;, morborum remedia inuenit. Tertium, poeticum, de quo dicit, ὃς δ' ἂν ἄνευ μουσῶν μανίας, ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανῶς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις, ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων, ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη. i. Qui autem sine musarū furore, ad poeticas fores se confert, ꝑsuasus quod arte sufficienter poeta sit euasurus, imperfectus quidem tum ipse, tum poesis eius, præ illa, quæ ex furore ꝓcedit.

Insania

Tota errare via dicuntur, qui vehementer aberrant, translatum a viatoribus. Exorbitare quoque dicitur.

Nota duas Veneres.

Quadruplex furor.

casset. Necuates illa laborẽ Aeneæ uo/casset insanum. Verum est duplex insa/niæ genus. Alterũ quod ab inferis diræ ultrices submittunt, quoties immissis an/guibus, uel ardorem belli, uel inexplebi/lem auri sitim, uel dedecorosum ac nefa/rium amorẽ, uel parricidiũ, incestum, sa/crilegium, aut aliam id genus pestẽ ali/quã, in pectora mortaliũ inuehunt, siuẽ cũ nocentẽ & conscium animũ, furijs ac terriculorũ facibus agunt. Est alteꝝ huic longe dissimile, quod uidelicet a me pro/ficiscitur, omniũ maxime exoptandum. Id accidit quoties iucundus quidã men/tis error, simul & anxijs illis curis animũ liberat, & multijuga uoluptate delibutũ reddit. Atqui hunc mẽtis errorẽ ceu ma/gnum quoddã deoꝝ munus, ad Atticũ scribens optat Cicero, nimirũ quo tanto/rũ maloꝝ sensu carere posset. Neq; ꝑpe/ram sensit Argiuus ille, qui hactenus in/saniebat, ut totos dies solus desideret in theatro

re procedit, qua qui/dem hæc, quæ ã pru/dentia sit, euanescit. Quartum furorẽ fa/cit amatorium, qui ἀπὸ αὐτῆς ῥώμης ἐπω/νυμίαν λαβὼν ἔρως ἐκλήθη.i. qui ab ipso robore, cognomẽ su/mens, amor quasi ro/bur, dicitur. Nec ua/tes illa) Est apud Ma/ronem Aeneidos li/bro sexto, ubi Sybil/la sic loqtur: Aeneæ. Et insano iuuat ĩdul/gere labori. Nam in/sanum uocatur; quic/quid immodicũ est, Vnde illud insanire libet. Diræ ultrices) Diras Poetæ furias uocãt, ultrices, quod sontes torqueant. Immissis anguib⁹) Apud Maronẽ Aene/idos septimo, Alecto furiã, Amatæ & Tur/no immittit. Nocen/tem & conscium ani/mum.) Cicero in Pa/radoxis, Quocunq; aspexisti, ut furiæ sic tuæ tibi occurrunt iniuriæ, suspirare, quæ te liberum non sinunt. His furijs conscij animi, fuit agitatus Orestes. Pœna autem quam, hæ furiæ infligunt uehemens, Et multo sæuior illis, ut ait Iuuenalis, quas Rhadamantus ha/bet. Ad Atticum scribens optat.) Atticus arguit M. Tullium triumuiris occupatibus tyrannidem, quod nimium animo discruciaretur, adeo ut qui dam putarent, illum errare mente. Is respondit se plane sentire, optat autem errorem mentis, quo tantorum malorum sensu uacaret. Itidem apud Euri/pidem, Aiax dolet, quod ab insania resipuisset. Et apud Senecam Phædra, Quis me dolori reddit, & q̃ bene exciderã mihi. Argiuus.) De hoc Horatius in epistolis.

Iucundus.

theatro, ridens, plaudēs, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cū nihil omnino ageret. Cum in cæteris uitæ officijs, probe sese gereret, iucundus amicis, comis in uxorem, posset qui ignoscere seruis, Et signo lesæ non insanire lagenæ. Huncubi cognatoꝝ opa datis pharmacis, morbo leuasset, sibiq; iam totus esset redditus, hunc in modū cum amicis expostulans, Pol, me occidistis amici, Nō seruastis ait, cui sic extorta uoluptas Et demptus ꝑ uim mentis gratissim⁹ error. Et merito quidē. Errabant ēm ipsi, atq; ellebro magis opus habebant, qui tam fœlicem, ac iucundā insaniā, ceu malum aliquod, existimarēt potionib⁹ expellēdam. Quanq; illud equidē nondū statui, num quiuis sensus, aut mentis error; insanie nomie sit appellādus. Neq; ēm si cui lippienti, mulus asinus esse uideatur, aut si quis indoctum carmen ueluti doctissimū admiretur, is cōtinuo uidebitur insanire. Verum si quis nō sensu tm̄, sed animi iudicio fallat̄, idq; præter usitatū morem ac perpetuo, is demū insaniæ censebit̄ affinis esse, ueluti si qs quoties asinū audierit rudentē, arbitret̄ sese miros Symphoniscos audire; aut si quis paupculus, infimo loco natus, Crœsum lydorum regem esse se credat. Sed

hoc insa

Iucūd⁹ amicis &c.) Verba sunt Horatij.

Elleboro magis opus) quod Latini ueretrum, Græci Elleborum uocāt, cuius duo sūt genera, alterū albū, quod ut Dioscorides in quarto ait, φύλλα ἔχει ὅμοια τοῖς τῷ ἀρνογλώσσου ἢ σεύτλου ἀγρίου. i. folia habet sīlia folijs plātaginis aut betæ siluestris. Alterum nigrum, qđ Græcis, Ἐλλέβορος μέλας, uel χαμαιπόδιον, siue πολύῤῥιζον dicitur. Vtrūq; autē medetur melancolicis & insanientibus, educit q; melancoliam, quibus & dari solet. Vnde Horatius, Danda est Ellebori ꝑs multo maxima auaris; & Si trib⁹ Anticyris caput insanabile. Symphoniscos.) Sic musicos uocat concinne canentes, ἀπὸ τοῦ συμφωνεῖν, quod cōcinere significat. Crœsum.) Hic omnium mortalium ditissim⁹ fuit, cui tamē Soloni quærenti, an omniū btissim⁹ foret, rn̄det, ἐμοὶ δὲ σὺ πλουτέων μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων. ἐκεῖνο δὲ τὸ εἴρεό

Non oīs error insania est.

Duo Ellebori genera

Symphonisci

Croesus

hoc insaniæ genus, si (quemadmodum fere fit) uergat ad uoluptatẽ, nõ mediocrem delectationẽ adfert, tum ijs qui eo tenẽtur, tum illis, quib⁹ est hoc animaduersum, nec tamẽ eodem insaniũt. Nam hæc insaniæ species mlto latius patet, q̃ uulgus hominũ intelligit. Sed uicissim insanus insanum ridet, ac mutuã sibi uoluptatem inuicem ministrant. Neq; raro fieri uidebitis, ut maior insanus, uehementius rideat minorẽ. Verũ, hoc quisq; fœlicior, quo pluribus desipit modis, Stulticia iudice, modo in eo genere insaniæ maneat, quod nobis est peculiare, quod quidem usq; adeo late patet, ut haud sciam, an ex uniuersa mortalium summa, quẽpiam liceat reperire, q omnibus horis sapiat, quiq; non aliquo insaniæ genere teneatur. Quanq; hoc tm̃ interest, qui cucurbitã cum uidet, mulierẽ esse credit, huic insano nomẽ ponunt, ꝓpterea quod ꝑ paucis id usu ueniat. Verum ubi quis uxorem suã quam cũ multis habet cõmunem, eam plusq; Penelopem esse deierat, sibiq; maiorem in modum plaudit, fœliciter errans, hũc nullus insanũ appellat, ꝓpterea quod passim maritis hoc accidere uideant. Ad hũc ordinem.

με οὔκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα, πύθωμαι. i. Mihi o Crœse, apprime diues eẽ uideris, rexq; mltorũ hominũ, illud autem quod sciscitaris, non antea a me audieris, q̃ te uita feliciter defunctum audiero.

Nullus oīno uacat insania

Maior insanus) Sic Horatius in sermonibus, libro secũdo, O maior tãdem parcas insane minori. Omnibus horis sapiat.) Prouerbium est, Neminem omnibus horis sapere. Nemo est, q non alicubi peccet.

Prouerbium.

Quanq; hoc tantum interest.) In hac disputatione de insania nõnihil imitatus est ex Horatij Satyra, cuius initiũ, Sic raro scribis. Qui cucurbitã.) Hic morb⁹ oritur ex corruptiõe uirtutis imaginatiuæ.

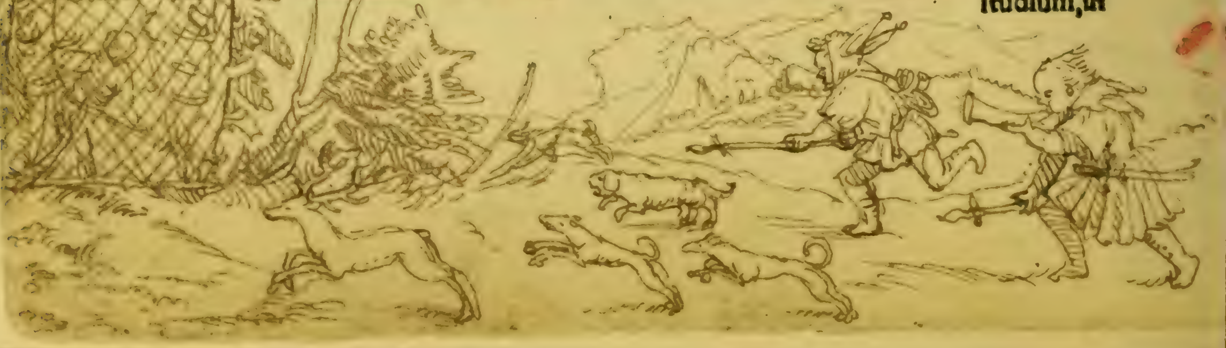
Vxor cõis.

Penelopem esse) Penelope uxor fuit Vlyssis, quã castissimã in Odyssea facit Homerus, Vnde subinde, περίφρων. i. casta, & αἰδοῖη. i. uerecunda, ab eodẽ uocat̃. Ouidi⁹, Penelope poterat tã multos salua per annos Viuere, tã multis fœmina digna uiris.

Penelope castissima fuit.

Voluptas uenandi

Ad hũc ordinem.) Taxat ineptissimum uenãdi studium, in

ordinē ptinent & isti, qui præ uenatu ferarum oīa contemnūt, atq; incredibilem animi uoluptatē percipere se prædicant, quoties fœdum illū cornuum cantum audierint, quoties canum eiulatus. Opinor etiam cum excrementa canum odorant, illis Cynamomū uideri. Deinde quæ suauitas, quoties fera lanianda est? Tauros & ueruueces humili plæbi laniare licet, ferā nisi a generoso secari nefas. Is nudo capite, inflexis genibus, gladio ad id destinato (neq; eñ quouis idē facere fas est) certis gestibus, certa membra, certo ordine, religiose secat. Miratur interim, pinde ut in re noua circūstans tacita turba. Porro cui contigerit e belua non nihil gustare, is uero existimat sibi nō parum nobilitatis accedere. Itaq; cum isti assidua ferarum insectatione atq; esu, nihil aliud assequantur, nisi ut ipsi propemodum in feras degenerent, tamen interea regiam uitam agere se putant. Est his simillimū genus eorū, qui insatiabili ædificādi studio flagrant, nūc rotunda quadratis, nunc quadrata rotundis permutantes. Neq; uero finis ullus neq; modus, donec ad extremam redactis inopiā, nec ubi habitent, nec quid edant, superest. Quid tū postea? interim annos aliquot, summa cum uoluptate peregerunt.

Aedificādi morbus

Ad quos mihi quidem proxime uidentur accedere, qui nouis & arcanis artibus, rerum species uertere moliūtur, ac terra mariq; quintā quandā essentiam, uenant. Hos adeo lactat mellita spes, ut neq; laborum neq; impēsarum unq̄ pigeat, miroq; ingenio semper aliquid excogitant, quo sese

Alcumistæ

denuo

studiū, in quo sic insaniunt quidam magnates, ut in omni uita nihil aliud agant.

Is nudo capite.) Id accipio fieri passim apud Britannos, in his quoq; feris, quas illi Damas uocant, quidam existimant magis esse platycerotas, Nonnulli malūt syluestrium caprarū genus.

Nunc rotunda quadratis. Sic Horatius, Diruit, ædificat, mutat q̄drata rotundis.

Malea

Malea) Malea pmõtoriũ est Laconiæ, circa qđ piculosissimã eẽ nauigationẽ, autor est Strabo li. octauo, unde puerbiũ hoc celebratum fuisse dicit, μάλεας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε. i. Maleam præternauigãs domesticoꝝ obliuiscere. Quosuis potiꝰ fraudant.) Id narrat Corneliꝰ tacitꝰ, de populis ac moribꝰ Germaniæ. Eos Hybernis mensibus potissimũ oblectare se alea, & uictum aliquoties ad mortem, & seruitutẽ, dedere sese, summa fide. Iusta chiragra.) Chiragra species est arthreticæ, quã iustam uocat, qđ aleatorum puniat insaniam. Allusit autẽ ad illud Horatianum in sermõibus Vertumnis, quotquot sũt natus iniqs, Scurra Volauerius postq̃ illi iusta chiragra, Contudit articulos, qui pro se tolleret, atq; Mitteret in pyrgum talos mercede diurna, Cõductũ. Pyrgus tabula est lusoria, quã alij fritellum dicũt, ut Iuuenalis. Si damnata senem iuuat alea, ludit & hæres Bullatꝰ, paruoq; eadem mouet arma fritello. Nõ

Furor aleatorum

Conficta miracula

denuo fallant, sibiq; ipsis gratã faciãt imposturã, donec absumptis oĩbus, non sit quo iam fornaculã instruant. Nõ desinunt tamẽ iucunda somniare somnia, cæteros pro uiribus ad eandẽ fœlicitatẽ animãtes. Cunq; iam prorsus omni spe destituũtur, supest tamen una sentẽtia, abunde magnũ solatiũ, in magnis & uoluisse sat est. Ac tum uitæ breuitatẽ incusant, ut quæ magnitudini negocij nõ suffecerit. Porro aleatores nõ nihil addubito, num in nostrum collegium sint admittendi. Sed tamẽ stultum oĩno, ridiculumq; spectaculũ est, quoties uidemꝰ nonnullos usq; adeo addictos, ut simul atq; strepitũ taloꝝ audierint, ptinus illis cor saliat, palpitetq;. Deinde cũ semp illiciente uincẽdi spe, oĩm facultatũ naufragiũ fecerint, in aleæ scopulum illisa naue, nõ paulo formidabiliorẽ Malea, uixq; nudi emerserint, q̊suis potiꝰ fraudãt, q̃ uictorẽ, ne scilicet uiri parũ graues habeant. Quid cũ senes iã & cæcutiẽtes, uitreis etiã ocłis lusitãt. Postremo cũ iã iusta chiragra cõtudit artic łos, uicariũ etiã mercede cõducũt, q p se talos in pyrgũ mittat? Suauis quidẽ res, nisi qđ hic ludus plærũq; solet in rabiẽ euadere, iãq; ad furias nõ ad me ptinere. Cæteꝝ illud hoim, genꝰ haud dubie totũ est nostræ

farinæ

farinæ, qui miraculis ac prodigiosis gaudent mendacijs, uel audiendis, uel narrãdis. Nec ulla ſatietas talium fabularũ, cũ portentuoſa quædam de ſpectris, de lemurib⁹, de laruis, de inferis, de id genus milibus miraculoꝶ cõmemorant᷑. Quæ quo longius abſunt a uero, hoc & credũtur lubentius, & iucundiore pruritu, titillant aures. Atq; hæc quidem nõ modo ad leuandum horarum tedium mire cõducũt, uerumetiã ad quæſtum pertinẽt, præcipue ſacrificis & concionatoribus.

His rurſum adfines ſunt, ij, q ſibi ſtultam quidem, ſed tamen iucundam perſuaſionem induerunt, futurum, ſi ligneum, aut pictum aliquem Polyphemũ, Chriſtophoꝶ aſpexerint, eo die nõ ſint perituri,

ſtræ farinæ). i. noſtræ cõditiõis. Perſi⁹, Noſtræ pauloañ farinæ.

Laruæ & lemures.) Laruæ noxiæ inferorũ umbræ ſũt, quas uulgo ſpiritus uocamus, a laribus dictæ.

Qui miraculis ac pdigijs.) Hac de re, libellum cõſcripſit Lucianus, quẽ Morus, cui libellus hic dicatus, elegantiſſime uertit in ſermonem latinum. Hoc genus hominum execratur & diuus Hieronymus ĩ epiſtolis, qui pugnas cum dæmõibus, atq; huiuſmodi portenta confingunt. Sacrificis & concionatoribus.) Palam eſt, hic non reprehendi miracula, ſed conficta, & cõficta ad quæſtum, quo plus extorquẽant a mulierculis & ſenib⁹, ſtulteq; credulis. Nã his difficillime credũt, q maxime credũt Euãgelio. Et fere uidem⁹, ut q huiuſmodi fabulamẽtis, maxime fidem habent, apud hos Euangelij, leuiſſima ſit autoritas. Videt᷑ aũt taxare genus hoĩm illaudatũ, quos uulgo quæſtuarios uocant, q circũferentes ſanctoꝶ reliquias, magna impudentia, ſolẽt apud populũ huiuſmodi portenta narrare, quæ poſt ipſi inter pocula rident. Polyphemũ Chriſtophorum.) Polyphemũ uocat, quod hunc immani, & pluſq; gigantea magnitudine fingant pictores & ſculptores, & malum, baculi loco tenentẽ ingreſſum undas qualis Polyphemus apud Vergiliũ, quẽ tertio Aeneidos ſic deſcribit, Monſtrum horrendũ ingens, cui lumẽ ademptũ. Trunca manu pinus regit, & ueſtigia firmat. Et paulopoſt, Graditurq; p æquor Iam mediũ, necdũ fluctus latera ardua tinxit. Quẽ & Homerus Odyſſeæ. I. deſcribit. Aſpexerit in die.) Quæſo quid dici potuit ſtultius aut ſupſtitioſius? & tamẽ mirũ, q; id uulgo pſuaſum habeat᷑. Quis iſtiuſmodi pluſq; hæreticas opiniones inſeuit in animos Chriſtianoꝶ? Bene morieẽ, quiſquis uixerit in Chriſto, nõ q

Conficta miracula

Supſtitioſus imaginũ cultus.

periturі,aut qui ſculptam Barbarā præſcriptis uerbis ſalutarit, ſit incolumis e prælio rediturus,aut ſi quis Eraſmū certis diebus, certis cereolis, certiſqȝ preculis,conuenerit, breui ſit diues euaſurus. Iam uero Georgium etiam Herculē inuenerunt,quēadmodū & Hippolytum alterum,huius equum phaleris ac bullis religioſiſſime adornatū,tantum nō adorant,ac ſubinde nouo quopiam munuſculo demerentur,per huius æream galeam deierare plane regiū habet. Nā quid dicam de ijs, qui ſibi fictis ſcelerū condonationibus,ſuauiſſime blandiuntur,ac

ligneū uiderit Chriſtophorū. Aut qui ſculptam Barbarā.) Vtriuſqȝ hiſtoria nō admodū grauis eſt. Et tamen huiuſmodi fabulamētis,permiſſum eſt olim ludere, Chriſtianis,potiuſq̄ ethnicis. Aut ſiqs Eraſmum) Animaduerte lector, & intelliges,nihil hic dici cōtumelioſum in ſanctos,ſed in eos,qui illos ſupſtitioſe colūt. Nauticū genus, quo uix aliud ſceleratius, cum non mutent uitam,tamen ita ſe domum redituros confidunt,ſi ſimulachrū Chriſtophori cōſpexerint.Milites perditiſſimum genus,ſi ad Barbaræ procubuerint imaginem,& caſtrenſia quædam demurmurauerint precamina, credunt ſe incolumes,ad priſtinam uitam redituros e prælio. Auari in hoc colunt Eraſmum,& id ſuperſtitioſe,ut breui diteſcant. Georgium Herculem.) Nōnulla,quæ de hoc feruntur,uidētur efficta,ex Herculis laboribus, qui cum hydra Lernæa congreſſus eſt. Hippolytum alterū) Nam habēt gentiles ſuum Hippolytum ab equis diſcerptum. Vnde & nomē inditum,nam ἵππος equus,λυτός ſolutus dicitur. Phaleris ac bullis) Olim in templis Chriſtianorum,nihil erat neqȝ ſculptum,neqȝ pictum,nunc equus Georgij ueris inſtructus armis, bonam aliquoties templi partem occupat. Tantum non adorant) .i.propemodum,quemadmodum Græci dicunt μονονουχὶ.i.tantum non. Qua figura uſus eſt Titus Liuius,Suetonius, & Valerius maximus. Munuſculo demerentur) .i.conciliant,& ſibi deuinciunt.

Fictæ pōtificū condonatiões uel indulgētiæ

Scelerum condonationibus.) Has uulgo uocant indulgentias, quas hic non improbat, ſi ueræ ſint, ſed ſimulatas ridet,ideoqȝ addidit, fictis. Sæpe enim,quidam ad quæſtum factas bullas,circunferunt,ut agreſtibus & imperitis imponant. Nōnunq̄ abutuntur & his,quas uere conceſſit pontifex, dum eas populo proponunt & cōmendant,non quatenus conducit ad ſalutem animarum,ſed quatenus ad ipſorum quæſtum maxime cōfert.In ſumma non erat noſtrum de poteſtate pontificum diſputare. Hoc unū ſcio, certius eſſe,quod Chriſtus in Euangelio promiſit, de remittendis peccatis, q̄ quod pol

tur ac purgatorij ſpacia ueluti Clepſy-dris metiunť, ſæcula, annos, menſes, dies horas, tãꝗ̃ e tabula mathematica, citra ullum errorem dimetientes. Aut de ijs, qui magicis quibuſdã notulis ac precu-lis, quas pius aliquis impoſtor, uť animi cauſa, uel ad quæſtum excogitauit fræti, nihil ſibi nõ pollicenť, opes, honores, uo-luptates, ſaturitates, ualitudinem perpe-tuo proſperam, uitam longæuam, ſene-ctam uiridem, deniq; proximũ Chriſto apud ſuperos conſeſſum, quem tamen nolint, niſi admodũ ſero cõtingere, hoc eſt cũ hui⁹ uitæ uoluptates, inuitos eos ac mordicus retinentes, tamen deſerue-rint, tum ſuccedãt illæ cœlitũ delitiæ. Hic mihi puta negociator aliquis, aut miles, aut iudex, abiecto ex tot rapinis unico nũmulo uniuerſã uitæ Lernã, ſemel ex-purgatam putat, totq; periuria, tot libi-

dines

quod pollicenť ho-mines, præſertim cũ hæc tota res, recẽs ſit, & nuper inuenta. Po-ſtremo cõplureſ mor-talium his condona-tionibus freti, ſibi ma-le blandiũtur, nec co-gitant de uita mutan-da. Veluti Clepſy-dris.) Clepſydris o-lim horas metieban-tur, in agẽdis cauſis. Vaſa erãt anguſtis fo-raminibus, per quæ guttatim defluens a-qua, tẽporis modũ ſi-gnificabat. Plinius ĩ epiſtolis, Dixerã ho-ris pene quinq;, nam tribus clepſydris, q̃s ſpacioſiſſime accepe-rã, ſunt additæ qua-tuor. Dicunť autem, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν. i. fu-rãdo, ſeu abſcõdẽdo, & ἀπὸ τοῦ ὕδατος, i. aq̃ q̃ꝺ aquã abſcõderẽt. Sæcula ãnos.) Sæcu-lũ, ſpaciũ cẽtũ ãnoꝝ.

Preces ſup-ſtitioſæ.

Qui magicis q̃buſdam) Huiuſmodi ſup̃ſtitioſiſſimis nugis, paſſim referta ſũt oĩa. Quodq; magis mirũ eſt, hæc pietas habeť apud nõnullos, etiã eru-ditos & religioſos. Pius impoſtor.) Facete coniunxit pugnantia. Sentit eũ qui ſub ſpecie pietatis, impoſturam facit. Opes honores.) Vides q̃d iſti petant ſuis precibus, non bonam mentem, ſed cõmoda huius mundi, ut pa-lam, intelligas, nõ taxari preces, ſed ſuperſtitioſas, præſertim ſi his utaris ad hũc finem, quẽ dicit. Nam tales & ethnici irriſerunt poetæ, Vnde Perſius ſa-tyra ſecunda, huiuſmodi preculas ridens ait, Haud cuiuis promptum eſt murmur humileſq;, ſuſurros. Tollere de templis, & aperto uiuere uoto. Et Iuuenalis Satyra decima, Prima fere uota & cunctis notiſſima templis. Di-uitiæ creſcant, ut opes, ut maxima toto Noſtra ſit arca foro. Vitæ lernã) Lerna Palus Argiuorum peſtilentiſſima, quæ prodidit hydrã ſeptẽ capitũ. Prouerbium eſt λέρνη κακῶν. i. lerna maloꝝ, de ĩmenſis & innumeris malis.

Et ita redi-

dines, tot ebrietates, tot rixas, tot cædes, tot imposturas, tot perfidias, tot proditiones existimat, uelut ex pacto redimi, & ita redimi, ut iam liceat ad nouũ scelerum orbem, de integro reuerti. Quid autem stultius ijs, imo quid fœlicius, qui se ptem illis sacroꝝ psalmoꝝ uersiculis, cotidie recitatis, plusq͂ summã felicitatem sibi ꝓmittunt. Atq; hos magicos uersiculos, dæmon quispiam facet⁹ quidem ille, sed futilis magis q͂ callid⁹, diuo Bernardo creditur indicasse, sed arte circumuentus miser, et hac tam stulta, ut me ipsam prope modum pudeat, tamen approbant, idq; non a uulgo modo, uerũ etiam a religionis professorib⁹. Quid iam nonne eodem fere pertinet, cum singulæ regiones, suum aliquẽ peculiarem uindicant diuum, cunq; in singulos, singula quædam partiuntur, singulis suos quosdã Culturæ ritus attribuunt, ut hic in dentium cruciatu succurrat, ille parturientib⁹ dexter adsit, Alius rẽ furto sublatam restituat, hic in naufragio ꝓsper affulgeat, ille gregem tueatur, atq; item de cæteris. Nam om̃ia ꝓcensere longissimũ fuerit. Sunt qui singuli pluribus in rebus ualeant, præcipue deipara uirgo, cui uulgus hominũ plus prope tribuit, q͂ filio. Verum ab his diuis quid tandẽ petunt

Et ita redimi.) Et hinc palam nihil dici aduersus indulgentias. Taxantur enim non qui his utuntur, ut debent, sed qui satis putãt abiecisse nũmum in corbonam, cum nihil de uita pristina mutet. Septẽ illis sacrorũ.) Quidam e septem fecerũt octo. Super hac re, uide q͂ ridiculam narrent, imo scribant fabulã. Dæmon occurrens diuo Bernardo, iactauit se scire septẽ uersiculos, ĩ psalmis Dauidicis, quas q co tidie recitasset, nõ posset non ire in cœlum. Instabat Bernardus, ut indicaret, qui nam essent. Cũq; ille recusaret. Nihil agis, inqt Bernardus, quando quidẽ cotidie totum euoluam psalterium, in quo tui quoq; septẽ uersus insint, necesse est. At dæmõ ueritus, ne tãti boni dedisset occasionẽ, maluit uersiculos suos indicare, atq; hoc tantũ bonũ, quantũ nec in Euangelio legim⁹, cacodæmoni ferim⁹ acceptũ. Deipara uirgo.) Imitat⁹ est græcã uocẽ, θεοτόκος. Mirum est autem, q͂ uulgus ho

Superstitiosus cult⁹ diuorum.

Munia

θεοτόκος

petunt homĩes, nisi quod ad stulticiã attinet? Agedum inter tot, anathemata, q bus templorũ quorundã parietes om̃es ac testudinem ipsam refertam conspicitis, uidistis ne unq̃ qui stultitiã effugerit, q uel pilo sit factus sapiẽtior? Alius enatauit incolumis. Alius ab hoste perfossus uixit. Alius e prælio, pugnantib⁹ cæteris, nõ minus feliciter, q̃ fortiter aufugit. Alius in crucem subactus, fauore diui cuiuspiam, furibus amici, decidit, ut nõnullos etiam male diuitijs onustos p̃geret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. Alius irato medico, a febre reualuit. Alij potum uenenũ, aluo soluta, remedio non exitio fuit, idq̃ non admodum læta uxore, quæ operam & impensam luserit. Ali⁹ euerso plaustro, equos incolumes domũ abegit. Alius oppressus ruina

Vulg⁹ nõ optat a superis sapientiam.

uulgus hominũ, ab hac omnia petat, perinde quasi Christus, aut min⁹ sit exorabilis q̃ Maria, aut minus possit. Sed stultũ uulgus, imaginat in sacra uirgine, qđ uident in filio quopiã principe, & hui⁹ matre. Quod ab illo nõ possunt extorquere, uel quod sit implacabilior hic sex⁹, uel qđ ad hunc nõ pateat aditus, id per mulierem impetrari putant. Illud animaduerte lector. Quanq̃ Moriã loquẽtem facit, tamẽ hoc cauit, ne usq̃ lædat Christianam religiõem. Ne uideretur taxare eos, qui impẽse addicti sunt cultui Diuæ uirginis, addit plus prope tribuit q̃ filio, ut intelligeres stultam uulgi superstitionem notam, qui magis fidit Mariæ, q̃ Christo. Ipse cum in Italia studiorum gratia cõmorarer, uidi in æde sacra, affixum Epigramma, in quo quidam testabatur, se grauissima febri correptum, nihil spei collocasse in medico, non multum in deo, sed tamen Diuæ uirginis ope reuixisse. Nulla, inqt, erat in medico spes, neq̃ multa Deo. Nam hunc uersiculum, forte memoria teneo. Inter tot anathemata.) Ita uocantur donaria, suspẽsa in templis, ac monumenta dicata diuis. Apud Italos in ædib⁹ sacris huiusmodi plena sũt omnia. Alius enatauit.) Effingunt argumentum, picturis aut ceris, deinde addunt subscriptionem miraculi. Lusit autem mira facetia, in his argumentis explicandis. Alius irato medico.) Quia maluerit morbum diuturniorem, quæstus sui causa. Tales enim nõnulli sunt, sed hoc indigni nomine. Alij potum uenenum.) Extat Ausonij super hac re sane q̃lepidum Epigrãma de, uxore, quæ uirum uoluit ueneno necare. Toxica Zelotypo dedit uxor mœcha marito. Nec satis ad mortem credidit esse datum. Miscuit

sus ruina uixit. Alius a marito deprachẽsus elusit. Nullus ꝑ depulsa stultitia gratias agit. Adeo suauis quædã res est nihil sapere, ut omnia potius deprecentᷣ mortales q̃ Moriam. Sed quid ego hoc superstitionũ pelagus ingredior? Nõ mihi si linguæ centum sint, oraq; centũ ferrea uox, omneis fatuorũ euoluere formas, Omnia stulticiæ percurrere nomia possim. Usq; adeo omnis omniũ Christianorũ uita, istiusmodi delirationibus undiq; scatet. Quas ipsas tamẽ sacrifici, non grauatim & admittũt & alunt, non ignari, quantũ hinc lucelli soleat accrescere. Inter hæc, si quis odiosus sapiens exoriatᷣ, succinatq; id, quod res est. Non male peribis, si bene uixeris, peccata redimis, si nũmulo addideris odiũ malefactorum, tum lachrymas, uigilias, orationes, ieiunia, ac totam uitæ rationẽ commutaris. Diuus hic tibi fauebit, si uitam illius

Sacerdotes abutuntur sup̃stitione uulgi ad suum quæstum

argenti letalia pondera uiui. Cogeret ut celerem uis geminata necẽ Diuidat hæc si quis, faciunt discreta uenenum. Antidotũ sumet, qui sociata bibet. Ergo iter sese dũ noxia pocula certant. Cessit letalis noxa salutiferæ Protinus, & uacuos alui petiere recessus Lubrica deiectis, qua uia nota cibis. Quam pia cura deum, prodest crudelior uxor. Et cũ fata uolunt, bina uenena iuuant. A marito deprehensus elusit.) Sunt qui constanter, in his quoq; casib⁹, factos sibi fuisse præsidio iactẽt. Nõ mihi si linguæ.) Carmen Maronis cõmutatis aliquot uerbis, ad suam detorsit sententiam. Est autem Aeneidos sexto, Non mihi si decẽ linguæ sint oraq; cẽtũ Ferrea uox oẽs sceleꝝ cõprehendere formas. Oĩa pœnaꝝ ꝑcurrere noĩa possem, quod imitatũ est ex illo Homeri Iliados. β. οὐ δ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι δέκα δὲ σόματ' εἶεν, φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη. i. Nõ mihi si decem linguæ sint oraq; decẽ. Vox simul infracta, ac animus mihi ahæneus esset.

Omnis omniũ Christianorum.) Caue sic accipias lector, q̃si Christiana uita sit sup̃stitiosa. Sed eoꝝ q Christiani uocantᷣ mores, his sup̃stitionibus sic sunt infecti, ut nulla pene res sit tam sacra, cui nõ admisceant aliquid huiusmodi. Quæ quidem tam multa sunt, ut Liuianã superent historiam, tã ridicula, ut satius sit reticere. Non male peribis. (Hoc pertinet ad imaginẽ Christophori conspectã, & ad uersiculos a dæmone proditos. Peccata redimis.) Hoc ad cõdonatiões ꝑtinet. Diu⁹ hic (Hoc ad Erasmũ cultũ. Si uitam illius

illius æmulaberis. Hæc inquã atq; id genus alia, si sapiens ille obganniat, uide a quanta felicitate, repente mortaliũ animos, in quem tumultũ retraxerit? Ad hoc collegiũ ptinent, qui uiui qua funeris pompa uelint efferri, tam diligenter statuunt, ut nominatim etiã præscribãt, quot tedas, quot pullatos, quot cãtores, quot luctus histriones, uelint adesse, perinde quasi futurũ sit, ut aliquis hui9 spectaculi sensus ad ipsos sit rediturus, aut ut pudescant defuncti, nisi cadauer magnifice defodiatur, haud alio studio q̃ si ædiles creati, ludos aut epulum ædere studeant. Equidem tametsi propero, tamen haud possum istos silentio prætercurrere, qui cũ nihil ab infimo cerdone differant, tamẽ inani nobilitatis titulo, mirum, q̃ sibi blandiuntur. Alius ad Aeneam, alius ad Brutũ, alius ad Arcturum, genus suũ refert. Ostendunt undiq; sculptas & pictas maiorũ imagines. Numerant proauos, atq; atauos, & antiqua cognomina cõmemorant, cum ipsi non multum absint a muta statua, pene q; ijsipsis, quæ ostentant signis, deteriores. Et tamẽ hac tam suaui philautia felicem prorsum uitã agunt. Neq; desunt æque stulti, qui hoc beluarũ genus, pinde ut deos suspiciũt. Sed quid ego de uno, aut

uitam illius.) Hic est uerissimus atq; ipsis acceptissim9, diuorũ cultus. Sed quoniã hoc lõge difficili9, negligit a uulgo, & ad faciles quasdam ceri monias confugiunt.

Cura sepulchri.

Quot luctus histriones. Durat hic mos adhuc apud complures Christianos, ex gẽtilitate relictus, ut conducti quidã plorent in funere, unde Flacc9. Vt qui cõducti plorant in funere dicunt, Et faciunt, ppe plura dolentibus ex animo. Principes, equos etiã pullis obtectos stragulis, i hãc pompã inducũt, ceruice ad tibias alligata, quasi lugeãt, & dominũ requirãt. Huius spectaculi) Nam ista defuncti aut non sentiũt, aut suo malo sentiunt. Sed tolerantur in solatium infirmorum. Si modo tã moderate fiãt, ut ferri possint. Nunc aliquoties ambitio usq; ad insaniam exit.

Stulta nobilitas

Ediles creati.) Horum erat fabulas edere populo & uiscerationes exhibere. Nihil ab infimo cerdone.) Vide ut circũspecte taxat nobiles, nõ quosuis

Sua cuiq; placent

Clare nobiles qui.

uno, aut altero genere loquor, quasi uero non passim hæc Philautia plurimos ubiq; miris modis, felicissimos efficiat? Cũ hic quauis simia deformior, sibi plane Nireus uidetur, alius simulatq; treis lineas circino duxerit, prorsum Euclidẽ sese putat, hic ὄνος πρὸς λύραν & quo deterius nec ille sonat, quo mordet gallina marito, tamẽ alterum Hermogenẽ esse se credit. Est autẽ illud longe suauissimũ insaniæ genus, quo nõnulli, quicquid ulli suorũ dotis adest, eo nõ aliter, atq; suo gloriantur. Qualis erat ille bis beatus apud Senecam diues, qui narraturus historiolam quãpiam, seruos ad manum habebat, qui nomina suggererent, non dubitaturus, uel in pugilũ certamẽ descendere, homo alioqui adeo imbecillus, ut uix uiueret, hac re fretus, quod multos haberet domi seruos egregie robustos. Porro de artium professoribus, quid attinet cõmemorare

quosuis. Sunt enim uere nobiles, qui generis claritati, doctrina moribusq; respõdẽt. Sed eos, qui uita, cæterisq; bonis rebus, nihilo antecellunt in simã plæbem, aut quod sæpe uidemus, uincũt uitiis. Nireus) Nireum pro formosissimo posuit, nam Homerus, ut Thersitem turpissimũ Græcorum, ita hũc post Achillẽ, formosissimum fecit quem sic describit Iliados. β Νιρεὺς ἀγλαΐης θ' υἱὸς, χαρόποιό τ' ἄνακτος Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε τῶν ἄλλων Δαναῶν, μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα· ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην. i. Filius Aglaies Nireus, regis Charopiq;. Nireus, qui Troiã uenit formosior alter Graiorum haud ullus, si inuictũ demis Achillem. Sed mollis fuit. Lucianus, ἐν νεκρικοῖς, cum hoc Thersitẽ de forma fecit contendẽtem. ὄνος πρὸς λύραν) .i. asinus ad lyram. Græcis in prouerbiũ est, de indocili. Quo deterius nec.) Carmẽ est Iuuenalis, e satyra tertia, quo gallum significat gallinaceum, cui uox est rauca & inamabilis. Proinde ab animante Græci nomen dederunt huic uocis uitio, ut testatur Quintilianus. Alterum Hermogenem.) Hunc Flaccus, nominat in satyris, ut summũ canendi artificem. Inuideat, quod & Hermogenes ego canto. Qualis erat ille beatus. Et lepidissima fabula de quodam diuite stulto, qui putabat se scire, quicquid ullus seruorum sciret. Erat adeo obliuiosus, ut narraturus aliquid, sæpe requireret nomen Hectoris, aut Achillis. Et opus erat seruo, qui nomen suggereret. Huic adeo inualido, ut uix uiueret, adulatores suadebãt, ut in pugilũ

Mirum insaniæ genus describit, & singulare.

Nireus.

Prouerbium.

Fabula de sene quopiam diuite apud Senecam.

cōmemorare,quādo peculiaris est horū
omniū philautia,adeo ut repias citius q
uelit agello paterno,q̃ ingenio cedere.
Verum præcipue histrionū, cantorum,
oratorum,ac Poetaꝝ,quorū quo quisq;
est indoctior, hoc sibi placet insolētius,
hoc sese magis iactat,ac dilatat.Et inue/
niunt similes labra lactucas, imo quo/
quicq; est ineptius,hoc plures admirato
res nanciscitur, ut pessima quæq; semp
plurimis arrident, ꝑpterea q̄d maxima
pars hominū (ut diximus) Sultitiæ ob/
noxia est.Proinde si quis est imperitior
& sibi ipsi multo iucundior est, & pluri/
bus admirationi, quid est, quod is uerā
eruditionem malit? Primū magno con
staturā,deinde redditurā & putidiorem
& timidiorem,postremo multo paucio/
ribus placiturā? Iam uero uideo natu/
ram,ut singulis mortalibus suā,ita singu
lis nationibus,ac pene ciuitatibus,cōmu
nem quandam inseuisse Philautiā. At/
q; hinc fieri,ut Britanni præter alia,for/
mam,musicam, & lautas mensas,ꝓprie
sibi uindicent.Scoti, nobilitate,& regiæ
affinitatis titulo,neq; non dialecticis ar/
gutijs sibi blandiant̃. Galli,morū ciuili/
tatē sibi sumant. Parisienses,Theologi/
cæ scientiæ laudem, omnibus prope sub
motis,sibi peculiariter arrogent.Itali bo
nas literas

In pugilum certamē descenderet,& respō/dēti qui possum? uix uiuo.Non uides, in/qunt, q̃ multos ua/lidos seruos habeas domi tuæ. Vt repe/rias citius.) Ita Mar/tialis i Epigrāmatis, ait iueniri forte, q ce/dant agro paterno,q uelit ingenio cedere, null9 erit.' Si les labra lactucas.) Prouerbiū ē,cū digna cōtingunt dignis,ut inept9 can/tor,insulso auditori. Plurimis arrident) Eleganter arridēt po/suit pro placent,quē/admodū & blandiri dicūtur, quæ placēt. Et putidiorem) Pu/tidum aliquādo mo/lestum uocant.Hora/tius, Quorsum hæc tam putida tendunt? Britāni præter alia) Vide lector,ut rē per se mordacem,festiui/ter,& citra morsū tra/ctat. Quis nescit, ut singulis hominibus, ita & singulis natio/bus,sua quædam ui/tia esse,de quib9 uul/gus etiā sua habet ꝓ/uerbia.At hic nihil at/tingit odiosū,sed tan/tum ridicula quædā cōmemorat,ut intel/ligas illū cādid o illo Mercurij sale, lude/re uoluisse

Poetæ φιλαυτι

Cōis regio nū Philau/tia.

putidus

nas literas & eloquētiā aſſerāt, atq; hoc noīe ſibi ſuauiſſime blādiāť oēs, qđ ſoli mortaliū barbari nō ſint. Quo qdē ī genere felicitatis, Romani primas tenēt, ac ueterē illā Romā, adhuc iucūdiſſime ſōniāt. Veneti, nobilitatis opiniōe ſūt felices. Græci tanq̄ diſciplinaꝝ autores, ac ueteribꝰ illis laudatoꝝ heroū titulis ſeſe uenditāt. Turcæ totaq; illa uere barbaroꝝ colluuies, etiā religionis laudem ſibi uindicat, Chriſtianos ꝑinde uti ſupſtitioſos irridens. At multo etiā ſuauius Iudæi, etiā dum Meſſiā ſuū, conſtanter expectāt, ac Moſen ſuū, hodieq; mordicꝰ tenēt. Hiſpani bellicā gloriā, nulli concedunt. Germani corpoꝝ ꝓceritate, & magiæ cognitione ſibi placent. Ac ne ſingula ꝑſequar, uidetis opinor, quantum ubiq; uoluptatis pariat, ſinglis & uniuerſis mortalibꝰ Philautia, cui ꝓpe par eſt aſſētatio ſoror. Nihil em̄ aliud Philautia, q̄ cū qs ipſe ſibi palpať. Idē ſi alteri facias, κολακία fuerit. At hodie res quædā infamis ē adulatio, ſed apud eos, q rerū uocabulis magis, q̄ rebꝰ ipīs cōmoueť. Exiſtimāt cū adulatiōe, fidē male cohærere. Qđ multo ſecꝰ ſeſe habere, uel brutorū animantiū exemplis poterant admoneri. Quid enim cane adulantius? at rurſum quid fidelius? Quid ſciuro blan

dius

re uoluiſſe. Nam Britannos etiam laudauit, ſi uindicant ſibi, quod & habēt, & habere pulchrū eſt. Soli mortalium) Olim Græci cæteros appellabant Barbaros, deinde culti literis Itali, cæteros omnes præter Græcos, Barbaroſ appellare cœperunt. Et nunc, rebus omnibus commutatis, adhuc mirum eſt, q̄ inani nomine ſibi placeant, & quantoꝑe Barbaros execrenť. Veterem illam Romā.) Referrē hoc loco nonnihil de Romanorū affectu, ni ſcirem, ſine gemitu non poſſe audiri a pījs. Et præſtat Eraſmi, quem interpretor, modeſtiā imitari. Nihil enim aliud.) Feſtiuiter ꝑ collationis occaſionem miſcuit iocū, & tamē iocādo uerum dixit. Eſt autem pernicioſiſſima adulatio, cū qs aſſentatur ſibi. κολακία.) κόλαξ, i. adulator. Inde κολακία adulatio. Miro uero ingenio, rem omnium peſſimam laudat, & ita ludit, ut nihilominus uerum dicat. Sciuro blandius) Sciurus muris

genus

Turcæ

Iudæi

Inter Philautiā & κολακίαμ, qd interſit.

Adulatio res ſaluberrima.

Magia [illegible] Hoc dicit, [illegible] familiares Eraſmi mihi retulerunt, per Abbatem illum Span[illegible] [illegible] gloriatur ſe [illegible] miranda [illegible] [illegible]

Sciurus

dicas? At hoc qd est hoi magis amicũ? Nisi forte uel asperi leones uel imites tigres uel irritabiles pardi, magis ad uitã hoim cõducere uident. Quanq̃ est omino perniciosa quædã adulatio, qua nonnulli perfidiosi & irrisores, miseros inpniciem adigunt. Verum hæc mea, ab ingenij benignitate, candoreq́ quodã proficiscitur, multoq́ uirtuti uicinior est, q̃ ea quæ huic opponit, asperitas ac morositas incõcinna, ut ait Horati9 grauisq́. Hæc deiectiores animos erigit, demulcet tristes, extimulat languẽtes, expergefacit stupidos, egrotos leuat, feroces mollit, amores conciliat, conciliatos retinet. Pueritiam ad capessenda studia literarum allicit, senes exhilarat, Principes citra offensam sub imagine laudis. & admonet & docet. In sũma facit, ut quisq́ sibi ipse sit iucundior, charior, quæ quidẽ felicitatis pars

genus est, pilosa cauda, qua se tegit, unde & nomẽ habet σκιά, umbra, & οὐρὰ, cauda dr. Est ei huic animanti peculiare, cauda corpus obtegere. Habetur i delitijs ob lusum perpetuũ. Vt ait Horatius.) Is ponit duo uitia in amicitia, Assentationem, & huic diuersam, asperam morum truculẽtiam, qua nihil amico cõcedim9. Est autem mediũ quiddã, ut amicũ admoneas errantẽ, sed non q̃uis dere, nec amarulẽte, sed amice, quædã cõdones qbusdã faueas. Vnde Flaccus. in epistola ad Lolliũ sic ait, Discolor infido scurræ distabit amicus. Est huic diuersum uitio, uitium ꝓpe manus Asperitas agrestis, & incõcinna grauisq́. Quæ se cõmẽdat tonsa cute, dentibus atris. Dũ uult libertas mera dici, ueraq́ uirtus. Virtus est medium uitiorum utrinq́ redactum. Pueritiã ad capessenda.) Laude & munusculis olim alliciebant pueros, ad amãdas literas, unde Flaccus, Pueris olim dant crustula, blandi Doctores, elementa uelint ut discere prima. Nunc uero truculentia doctorum, & plagis, primum discunt odisse literas & præceptorem, qua re, uel Fabio teste, nihil magis, puerorum ingenijs perniciosum ẽsse potest. Nam præter odium literarũ, ingenijq́ seruilitatem, q̃ sæuitia præceptorum parit, etiã corpusculis adhuc teneris & crescentibus, non parum nocet nimia illa sæuitia & asperitas, quam mirum, quantum stulti non sane pauci, tanq̃ præceptoris uirtutẽ mirantur. Principes citra.) Si necesse est admonere principem, tamẽ iucunde monendus est, non acerbe, ne eueniat, quod euenit Calistheni præceptori Alexandri, & pædagogo Ptolomei. Porro colorem quem ostendit, ipsi mire seruauit

tis pars est uel præcipua. Quid aũt officiosius, q̃ cum mutuũ muli scabunt? Vt ne dicam interim hanc esse magnã illius laudatæ eloquentiæ partẽ, maiorẽ medicinæ, maximã poeticæ. Deniq; hanc esse totius humanæ cõsuetudinis, mel & condimentũ. Sed falli inquiũt miserũ est, imo non falli miserrimũ. Nimiũ em̃ desipiunt, qui in rebus ipsis felicitatẽ hominis, sitam esse existimant. Ex opinionibus ea pendet. Nam rerum humanarum tanta est obscuritas, uarietasq;, ut nihil dilucide sciri possit, queãdmodũ recte dictũ est ab Academicis meis, inter philosophos, q̃ minimũ insolentibus. Aut si quid sciri potest, id non raro officit, etiam uitæ iucunditati. Postremo sic sculptus est hoĩs anim⁹, ut longe magis fucis, q̃ ueris capiat. Cuius rei si quis experimentũ expositum & obuium quærat, cõciones ac templa petat, in quibus si quid serium narratur, dormitant, oscitant, nauseãt

Est error felix.

Vita hoĩm ex opiniõe pendet.

re seruauit in Panegyrico, q̃ Philippi Burgundionũ ducis laudes, ꝓsecutus est. Nihil em̃ aliud illic agit laudans, q̃ ut doceat & admoneat, qualẽ oporteat eẽ principẽ.

Mutuum muli scabunt.) Prouerbium est, cum uicissim ali⁹ alium laudat, a mulis sumptum, qui q̃d manibus carent, mutuo se scabunt.

Magnum illius laudatæ.) Nam ut supra dixim⁹, Plato in Gorgia, oratoriam assentationis partem fecit.

Inter philosophos) Socrates modestiæ causa dicebat, se nihil scire, ridens arrogantem sophistarum professiõem, qui se iactabãt, nihil nescire hinc Academici, nihil affirmabant, sed quod ubiq; probabile uiderent, id sequebantur. Porro Socrates i apologia dicit, se putare, idcirco ab Appolline iudicatum, omniũ sapientissimũ, quod se nihil scire, sciret. Sic enim ait loquens de quodam, qui & sibi & aliĳs uideretur sapientissimus. πρὸς ἐμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν, ἐλογιζόμην, ὅτι τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ σοφώτερός εἰμι, κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν οὐδ' ἀγαθὸν εἰδέναι, ἀλλ' οὗτος μὲν οἴεταί τι εἰδέναι οὐκ εἰδὼς. ἐγὼ δὲ ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα οὐδὲ οἴομαι. ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινὶ, αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι. ὅτι ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι. i. Ad meipsũ igitur cõuersus, sic ratiocinabor, hcc profecto homine sapientior sum. Videtur enim nostrum neuter quid bonũ, quid ue malum sit, scire. Cæterum hic quidẽ putat se aliquid scire, nihil sciens. Ego uero ut nihil scio, ita nihil scire me puto. Visus sum igitur

tant, nauſeant omēs. Quod ſi clamator ille (lapſa ſum, declamator dicere uolebam) ita ut ſæpe faciunt, anilem aliquā fabellam exordiať, expergiſcunť, erigūtur, inhiant omnes. Item ſi quis ſit diuus fabuloſior & poeticus (quod ſi exemplū requiris, finge huius generis Georgium aut Chriſtophorum, aut Barbaram) uidebitis hunc longe religioſius coli, q̄ Petrum, aut Paulum, aut ipſum etiā Chriſtum. Verum hæc non huius ſunt loci. Iam quanto minoris conſtat hæc felicitatis acceſſio? Quandoquidē res ipſas aliquoties magno negocio, pares oportet, uel leuiſſimas, uti grāmaticen. At opinio facillime ſumitur. Quæ tamen tantundem, aut amplius etiam ad felicitatē conducat. Age ſi quis putribus ueſcatur ſalſamentis, quorum alius nec odorem ferre poſſit, tamen huic ambroſiam ſapiant, quæſo quid intereſt ad felicitatem? Contra ſi Acipenſer alicui nauſeam ſapiat, quid referet ad uitæ beatitudinē? Si cui ſit uxor egregie deformis, quæ tamen marito, uel cum ipſa Venere certare poſſe uideatur, nonne perinde fuerit, ac ſi uere formoſa foret? Si quis tabulam minio, lutoq; male oblitam, ſuſpectet, ac demiretur, pſuaſum habens.

Apellis aut

ſum igiť paulo, hoc ipſo eſſe ſapiētior, qď ea quæ neſcio, ne pulto quidem me ſcire.

Clamator) Quidā clamant tantum. Declamant autem, q ex arte dicūt, præſertim exercendi cauſa. Qď autem per iocum hic narrat, mirum eſt q̄ q̄tidie uideamus euenire. Finge huius generis.) Ne quis hic calumnietur, aliquid parum reuerenter dictum de ſanctis, non enim uocat diuos fabuloſos, qď non ſint ſancti, ſed qď de his fabuloſa quædam ferantur, ut Horatius fabuloſum dixit Hydaſpem fluuiū. Nec id ſimpliciť affirmat, ſed addit, exēpli cauſa. Nam horū hiſtoriæ fabulis ſimillimæ uidenť. Et tamē hæc qualiacūq; ſunt, libētius amplectitur uulgus, q̄ quæ in actib⁹ apoſtolorum, aut in Euangeliis legimus, certa & indubitata.

Error guſtus

Error oculorum

Acipenſer alicui.) Acipenſer ſiue acipenſis, piſcis ē optimi ſaporis, q ſquamas ad os uerſas habet, olim in maximo precio habitus Martialis in diſtichis, Ad palatinas

acipēſem

Apellis aut Zeuſidis eſſe picturam, nō/
ne felicior etiam fuerit eo, qui eorū arti/
ficum manū magno emerit, fortaſſis mi
nus ex eo ſpectaculo uoluptatis pceptu
rus? Noui ego quendam mei nominis,
qui nouæ nuptæ gemmas aliquot adul/
terinas dono dedit, pſuadens ut, erat fa/
cundus nugator, eas nō modo ueras ac
natiuas eſſe, uerumetiā ſingulari atq; in
eſtimabili precio. Quæſo quid intererat
puellæ, cum uitro nō minus iucunde pa/
ſceret, & oculos, & animū, nugas perin/
de ut eximium aliquem theſaurum, con
ditas apud ſeſe ſeruaret? Maritus inte/
rim & ſumptum effugiebat, et uxoris er
rore fruebatur, nec eam tamē ſibi minus
habebat deuinctā, q̃ ſi magno empta
donaſſet. Num quid intereſſe cenſetis in
ter eos, qui in ſpecu illo Platonico, uaria/
rum rerum umbras, ac ſimulacra demi
rantur, modo nihil deſyderent, neq; mi/
nus ſibi placeant, & ſapientē illū q ſpecū
egreſſus

acipēſem mittite mē/
ſas. Ambroſias or/
nent munera rara da
pes. Apellis & Zeu
ſidis.) Plinius libro
triceſimoqnto, Apel/
lē dicit ſuperaſſe om/
nes añ ſe genitos, po/
ſteaq; ſequutos, qp/
pe q pinxerit ea, quæ
alij pingere nō potue
rint, fulmīa, tonitrua,
brontē aſtrapē, Zeuſi
dis, itē meminit Pli/
nius, quem ſummas
diuitias dicit arte ſua
ſibi cōparaſſe, poſtea
q; cēſentem opa ſua
maiora eſſe, q̃ quæ
precio poſſent com/
parari, cœpiſſe ea do/
no dare. Plura de his
apud eūdē inuenies.

Impoſtura In gemmis facticijs

Mei nominis.) Ap
paret eum loqui de
quopiam, cui nomen
fuerit Moro, qui pu/
ellam ſpōſam, hac ar
te deluſerit. Specu il
lo Platonico.) Plato
πολιτειῶν .ζ. hoïes q
relictis diuinis ideis,
& ſpiritualibus reb⁹,
quæ uere ſunt, nihil
præter res corporeas, uerarum rerum umbras, mirantur, tanq̃ cæcos & ſom
niātes fingit, ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει. i. in ſubterraneo domicilio ſpe
luncæ formā præ ſe ferenti, ſuis affectibus uinctos ſedere. Ad hunc em̄ mo/
dum Socrates fere apud eum loquitur, Naturam noſtram, quoad eruditio
nem & ruditatem pertinet, tali quadam imagine, cōtemplare, finge ſubterra
neum ſpecus, cuius ingreſſus uerſus lumen per antrum totum peruius un/
diq; pateat. In eo homīes nutritos a pueritia, ceruicē & crura, ita deuinctos,
ut & immobiles permanere cogantur, & ad ſola anteriora proſpicere, capita
uero uinculis adſtricta, circūducere nequeant. Poſt tergum autem ſuperne,
ac procul

Spec⁹ Platonicus

egressus ueras res aspicit. Quod si Mycillo Lucianico, diues illud & aureũ somnium perpetuo somniare licuisset, nihil erat cur aliã optaret felicitatẽ. Aut nihil igitur interest, aut si quid interest, potior etiam Stultorũ conditio. Primum quod ijs sua felicitas, minimo cõstat, id est sola ꝑsuasiuncula. Deinde, quod ea fruuntur cũ plurimis cõmuniter. Porro nullius boni iucũda sine socio possessio. Quis em̃ nescit quanta Sapientũ paucitas, si modo quisꝗ̃ inueniatur? Quanꝗ̃ ex tot sæculis, Græci septem omnino numerãt, quos me herde, si quis accuratius excutiat, disperea͂ si uel semisapientem inueniet, imo si uel trientem uiri sapientis. Proinde cum inter multas Bacchi laudes, illud habeat͛ (ut ẽ) primariũ, quod animi curas eluat, idq; ad exiguũ modo tempus, nã simᷓ atq;, uillum edormieris, protinꝰ albis (ut aiunt) quadrigis, recurrunt animi molestiæ, quanto meũ beneficium, cum plenius, tum præsentiꝰ, quæ perpetua quadam ebrietate, mentem, gaudijs, delicijs, tripudijs expleo, idq; nullo negocio. Neq; quenꝗ̃ omnino

mortalem

ac procul, ignis lumẽ suspẽsum sit, interq; ignem, & uinctos homines, uia supior pateat, secus quã paries sit constructus, quẽadmodum præstigiatoribus apponuntur coram spectãtiũ oculis, cortinæ quædã, sup quibus sua mirãda ostẽtant, finge præterea hoĩes alios ĩtra parietes ferre res uarias. Hos demum homines ait nihil aliud quicꝗ̃, uel sui ipsoꝝ uel aliarũ rerũ posse uidere, præt͛ umbras quæ ex igne ad aduersam speluncæ partem cadunt. Mycillo Lucianico) Apud Lucianum Mycillus quispiam cerdo, pauperculus cænauerat, apud prædiuitem uicinum. Nocteq; somniauit se subito diuitẽ uehi humeris, possidereq; quæcũq; diuites possidẽt. Et ob id minatur gallo, qđ suo cantu, tantam felicitatem interrupisset. Extat dialogꝰ ab Erasmo latinus factꝰ. Vel trientem) Triens ẽ quarta pars assis, hoc est tres unciæ. Quod animi curas.) Vnde in Epigrãmate Græco, γηθόσυνος. i. lætus, λυσιμέριμνος. i. curam soluens, φιλομειδής. i. amator risus, τερπνός. i. delectabilis, & ῥάδινος. i. facilis dicitur. Bacchi laudes complexus est Flaccus hoc carmine. Quid non ebrietas designat? operta recludit, spes

Felicius est errare ꝗ̃ sapere

Sententia Senecæ ad Lucil: apta vi.

Stulticiæ cõmoditas latius patet.

Eius Dialogi supradicti argumentum.

Triens.

Epta quarta ad Torquatum. j. li:

Dii non ex aequo suas dotes distribuunt.

Tibullus.

Propertius.

dit, spes iubet esse ratas, ad prælia trudit inermẽ. Sollicitis animis onus eximit, addocet artes Fœcũdi calices, quem non fecere disertum? Contracta quem non in paupertate solutũ? Tibullus quoq;, Adde merũ, uinoq; nouos cõpesce dolores. Et Propertius Elegiarũ tertio ad Bacchũ ait, Curarũq; tuo sit medicina mero. Homerus item Iliados. z. Ἀνδρὶ δ' κεκμηῶτι, μένος μέγα οἶνος ἀέξει. i. uiro autẽ q laborauit, robur magnum uinũ augebit. Albis q̄drigis.) Hoc

mortalẽ mei muneris exptem esse sino cum reliquæ numinũ dotes, aliæ ad alios pueniant. Non ubiuis nascitur generosum, & lene merũ, quod curas abigat, quod cum spe diuite manet. Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus, Paucioribꝰ eloquẽtia, Mercurij donum. Nõ ita multis obtigerunt opes, dextro Hercule. Imperiũ non cuiuis concedit Iupiter Homericus. Sæpe numero Mauors neutris fauet copijs. Cõplures ab Apollinis tripode, tristes discedunt. Sæpe fulminat Saturnius. Phœbus aliquãdo iaculis pestẽ imittit. Neptunus plures extinguit, q̄ seruat. Vt interim Veioues istos plu

Prouerbium.

Epta gaudentia : hi

Hercules ditans.

Iupiter sceptra dans.

prouerbio summam indicamus celeritatẽ. Generosum & lene.) Sic Horatius Ad mare cum uenio, generosum & lene requiro. Quod curas abigat, qđ cũ spe diuite manet, Qđ me Lucanæ iuuenẽ cõmẽdet amicæ. Dextro Hercule.) Huic decimas bonorum uouerũt, ut ditescerent. unde Persius satyra secunda. Et o si, sub rastro crepet argenti mihi seria, Dextro Hercule. Iupiter Homericus.) Homerus scribit sceptrum & ius a Ioue dari regibꝰ, apud quem Vlysses Iliados. β. sic loquitur, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεὺς ᾧ ἔδωκε κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω, σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας ἵνα σφίσι βασιλεύῃ. i. Vnus dominus sit; unus rex, cui dedit filius Saturni uersuti Sceptrum atq; fas, ut ipsos regat. Et Nestor Iliados. A. σκηπτοῦχος βασιλεύς, ᾧ τε ζεὺς κῦδος ἔδωκεν. i. Sceptrifer rex cui Iupiter gloriam dedit. Apollinis tripode) cum respondet quæ nollent audisse. Saturnius) .i. Iupiter, cui fulmẽ tribuunt poetæ, unde τερπικέραυνος dicitur. Phœbus aliquando) Vt in primo Iliados ob ereptam sacerdotis Chrisæ filiam, βασιλῆϊ χολωθεὶς, νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί. i Regi iratus morbum excitauit malũ, perierũtq; populi. Vnde Pæan dicitur, ἀπὸ τοῦ παίειν. i. a feriendo & Apollo, ἀπὸ ἀπολλύειν. i. a corrumpendo, & βελεσιχαρής. i. sagittis gaudens, & ἑκατηβόλος. i. longe iaciens. Veioues istos.) Antiqui Romani ut Iouem & Diouem, a iuuando appellauerunt, ita eum deum, qui non iuuandi potestatem, sed uim nocendi haberet, Nam deos quosdam, ut prodessent, celebrabant, quosdam ut ne

Apollo.

Ro: deos quosdam celebrabant ut prodessent, quosdam placabant ne nocerent.

istos Plutones. Atas, Pœnas, febres, atq; id genus, non deos, sed carnifices cõmemorẽ. Ego sũ una illa Stultitia, quæ oĩa ex æquo, tam parata beneficentia complector. Nec uota moror, nec irascor, exposcens piamina, si quid cerimoniarum fuerit prætermissum. Nec cœlum terræ misceo, si quis reliquis inuitatis dñs, me domi relinquat, nec admittat ad nidorẽ illum uictimarũ. Nam cæterorũ deorũ tanta in his est morositas, ut prope maius sit operæprecium, atq; adeo tutius, illos negligere q̃ colere. Queadmodum sunt & homines nõnulli, tam difficiles, & ad lædendum irritabiles, ut præstiterit eos prorsum alienissimos habere, q̃ familiares. At nemo (inquiũt) Stulticiæ sacrificat, neq; templũ statuit. Equidem demiror ut dixi nõnihil, hanc ingratitudinẽ. Verum hoc quoq; pro mea facilitate boni

quosdam ut ne obessent, placabant, Veiouem appellauerunt, dempta atq; detracta iuuandi facultate, per hoc, στερητικὸν μόριον .i. priuatiuã particulam, uæ. Huius dei simulacrum, quod fuit Romæ, in æde ipsius, quæ erat inter arcem & capitolium, sagittas tenebat, quæ uidelicet erant ad nocendũ paratæ. Quapropter eum deũ, plærique Apollinẽ dixerũt. Huiusmodi fere Aulus Gellius, libri quinti, capite duodecimo.

Atas.) Aten finxit Homerus, quam latine noxam possis dicere. Hæc imittit turbas & offensas, rebus mortalium, quas Litæ student componere. Eam Iupiter, capillis arreptis, præcipitauit e cœlo, ut dicit Homer' Iliados τ. Eadẽ iter Agamẽnonẽ & Achillẽ excitauit dissidiũ, de q̃ Iliados quoq; nono sic dicit, ἡ δ᾽ ἄτη σθεναρή τε καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ᾽ αἶαν βλάπτουσ᾽ ἀνθρώπους. i. Ate autem robusta uelox q; est, quoniam omnes litas cursu superat, præuenit autem in omnem terram, nocens hominibus. Pœnas febres.) Quidam duos tantum deos faciebant, beneficium & pœnam, ut Democritus, quod (ut Plinius ait) ad maiorem accedit socordã, q̃ ponere innũeros. Qui & libro secũdo autor est, febri publice phanũ dicatũ fuisse in palatio. Piamina.) Credebant offendi deos, si quid in sacris fuisset non rite peractũ. Id si accidisset, expiabant. Nec cœlum terræ.) Prouerbium est, quo significamus summũ tumultum. Sic Iuuenalis, satyra secunda, Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo? Idem sexta, Clames, licet, & mare cœlo, confundas. Allusit autem ad fabulam apri Calydonij, quẽ immisit Diana, quod cæteris Dñs ad

Stulticiæ tẽplũ & sacra

tate boni consulo. Quanq; ne hæc quidem desyderare possim. Quid enim est, cur tusculum, aut molā, aut hircum, aut suem, requirā, cum mihi mortales omēs ubiq; gentiū. eum cultum persoluāt, qui uel a Theologis maxime probari solet? Nisi forte, Dianæ debeā inuidere, quod illi hūano sanguine litatur. Ego me tum religiosissime coli puto, cū passim (ut faciunt omnes) animo complectunt, moribus exprimūt, uita repræsentāt. Qui quidē cultus, nec apud Christianos admodum frequens est. Quāta turba eorum, qui deiparæ uirgini, cereolum affigunt, idq; in meridie, cum nihil est opus? Rursum q̄ pauci qui eandē, uitæ castimōia, modestia, cœlestiū rerum amore, studeant æmulari? Nam is demum uerus est cultus, longeq; cœlitibus gratissim9. Præterea cur templū desyderē cum orbis hic uniuersus, templū mihi sit (ni fallor) pulcherrimum?

Mola

Superstitiosus cultus imaginum

conuiuium uocatis, sola domi remanserit, quæ apud Nasonem transformatorū libro octauo sic, Tangit & ira deos, at nō impune feremus Quæq;, inhonoratæ, nō & dicemur ultæ, Inquit, & Oeneos ultorem spreta per agros, Misit aprum. De hac re mult9 est iocus apud Lucianum, in conuiuio philosophorū, siue Lapithis. Tusculum.) Thure olim litabant & mola. Plinius in præfatione, Et mola tantum salsa litant, qui non habent thura. Est autem mola far tostum, sale cōspersum, quo hostiæ aspergebantur, dictū a molito farre. Dianæ debeā inuidere.) Apud Scythas Thauricæ Dianæ, hūano sanguīe litabatur, in Latio quoq;, ut Strabo in quinto scribit, templū Dianæ Thauricæ erat, Artemisium dictū, nō procul ab Alba, in quo humanis hostijs litabatur Dianæ. Idcirco inquit, Lactantius diuinarum institutionū libro secundo, Dij humanas hostias excogitauerunt, ipsi hostes humani generis, ut q̄plurimas deuorarēt animas. Quāta turba) Ostēdit quod dixisset cultū optimū, q cōstat imitatōe uitæ, nō cerimonijs. Et ait plurimos esse, q beatam Mariam, cerimonijs colant, perpaucos qui uitam studeant æmulari, hoc est, humilitatem, puritatem, contemptum diuitiarum, meditationem diuinæ scripturæ. Quod autem per iocum additū est, in meridie, nemo malignius interpretetur, quasi damnet simplicē populi pietatē. Etiamsi Hieronymus Vigilantio deridenti hunc morem, nihil aliud responderet, q̄ cereos accendi, nō in honorem martyrum, ut ipse calumniabatur, sed in solatium

Diana humano sanguine litabatur.

Lactantius ...

Quomodo Maria virgo colenda.

cherrimū? Neq; uero desunt mystæ, nisi ubi desunt homines. Nec iā usq; adeo stulta sum, ut saxeas, ac colorib⁹ fucatas imagines, requirā, quæ cultui nostro nō nunq̄ officiūt, cum a stupidis, & pinguibus istis, signa, pro diuis ipsis adorātur. Nobis interim usu uenit, quod solet ijs, qui a uicarijs suis extrudūtur. Mihi tot statuas erectas puto, quot sūt mortales, uiuam mei imaginē præ se ferentes, etiā si nolint. Itaq; nihil est, quod reliqs dijs inuideā, si alijs in angulis terrarū, alij colantur, idq; statis diebus. Queadmodū Rhodi phœbus, in Cypro uenus. Argis Iuno, Athenis Minerua, i Olympo Iupiter. Tarēti

in solatium nocturnæ caliginis. Desūt mystæ.) Qui initiati numini sacra celebrant. Vt saxeas.) Omes ferme ueteres sancti, damnabant in tēplis, imagines, ob metū idolatriæ, id q̄d ex compluribus patet locis, uel apd' Hieronymū, Episcopus quidam uelum sustulit, & concidit e tēplo, quod hominis haberet pictam imaginē. Et diu⁹ Gregori⁹, episcopum quendam reprehendit, non quod imagines fregerit, sed quod id fecerit absq; cōcilio fratrum. Et in eadem epistola sæpius inculcat, nihil manufactū, ullo modo debere adorari. At posteriores theologi, rationem inuenere, ut ipsis uidetur, argutā, qua eadē ratione adorem⁹ saxeam aliquā, & uermiculosam imaginē, & Christū. Verū de his nō disputo. Sit magna pietatis pars, ꝓuolui gypso, coloribus lito. Nō taxat̄ hic consuetudo Christianorū, sed illoꝝ stulticia, q imagines uenerant̄, nō ut signa, sed ꝓinde quasi ipsæ sensum aliquē habeāt, Et huic magis fidant q̄ illi. Quod si consultum est uitare scelerū occasiones, nullū aūt scelus execrabilius idolatria, ꝑfecto nō alienū fuerit, hanc e medio tollere, nequid offendat imperitos. Rhodi) Insula ē Lyciæ, ut Mela scribit, in q̄ ut, Solin⁹ ait, Nūq̄ tā nubilū est coelū, ut sol nō uideat̄. Vn̄ Horatius in Odis, eam claram dicit. Quocirca in ea Phoebus colebatur. Cypro) Insula est, quæ Ciliciā a septētrione Issicū sinū ab oriēte, Pamphyliū ab occidēte, & Aegyptiacū a meridie, habet. De qua Strabo libro. xiiij. hāc Flaccus dicit dilectā Veneri, unde & Cypria dicit̄. Argis) Strabo libro octauo, multiplex ponit Argos, hic de peloponesiaco loqt̄, ubi dicatū erat Iunōi tēplū. De hoc apd' Homeꝝ Iliados. Δ. sic loqt̄ Iuno, ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσιν πόληες Ἄργος τε σπάρτη τε καὶ εὐρυάγυια μυκήνη. i. Treis mihi ciuitates multo omnium sunt maxime dilectæ, Argos, Sparta, & latas uias habens Mycene. In Olympo) Strabo libro octauo, q̄tuor dicit esse Olympos, hic de Peloponesiaco loquit̄, circa quē ē Elis & Pysa Ioui dicata, ut Strabo ait, & olympia, ubi olympici agones fiunt

nes fiebant. Lampsaci.) Lampsacū oppidum est circa angustias Hellespontiacas, nō ꝑcul ab Abydo, ubi Priapus colebatᷣ. De hoc Plinius libro quinto. Consultationibus.) Lege Icaromenippum Luciani, quem Erasmus latinitate donauit, & rectius intelliges hunc locum. Hic locus totus iocosus est, & tamen lucens depingit imaginē uitæ humanæ. Flet

Cōmunis uita mortaliū stulticiæ plena

ter, Tarenti, Neptunus, Lampsaci, Priapus, modo mihi cōmuniter orbis om̄is longe potiores uictimas, assidue præbeat. Atqui si cui uideor hæc audatius ꝙ uerius dicere, agedū paulisper ipsas hominū uitas inspiciamus, quo palam fiat & quantū mihi debeant, & quāti me faciant maximi pariter, ac minimi. At nō quorūlibet uitam recensebimus, nam id quidem ꝑlongum, uerum insigniū tantū, unde reliqs facile sit æstimare. Quid enim attinet de uulgo, plæbeculaq;, com̄memorare, quæ citra cōtrouersiam, tota mea est? Tot enim undiq; Stultitiæ formis abundat, tot in dies nouas cōminiscitᷣ, ut nec mille Democriti ad tantos risus suffecerint. Quāꝙ illis ipsis Democritis, rursū alio Democrito, foret opus. Quinetiā, incredibile sit dictu, quos risus, quos ludos, quas delicias, homunculi quotidie præbeāt superis. Nam hi qdem horas illas sobrias, & ante meridianas, cōsultationibus, ac uotis audiendis, impartiūt. Cæterū ubi iam nectare madēt, neq; lubet, quicꝙ seriū agere, tum qua parte cœlum, ꝙ maxime prominet, ibi consident, ac ꝓnis frontibus, quid agitent homines speculantur. Nec est aliud spectaculum illis suauius. Deum immortalem, quod theatrum est illud, ꝙ uarius stultorū tumultus? Nam ipsa nonnunꝙ in deorum poeticorum ordinibus, considere soleo. Hic deperit in mulierculā, & quo minus adamatᷣ, hoc amat impotentius. Ille dotem ducit, nō uxorē. Ille sponsam suā ꝓstituit. Alius zelotypus uelut Argus obseruat. Hic in luctu pape, ꝙ stulta dicit facitq;? conductis etiam uelut histrionibus,

Amantes zelotypi

Luctus funebris

strionibus, qui luctus fabulam peragãt. Ille flet ad nouercæ tumulum. Hic quicquid undecunq; potest corradere, id totum uentriculo donat, paulo post fortiter esuriturꝰ. Hic somno & ocio, nihil putat felicꝰ. Sunt qui alienis obeundis negocijs, sedulo tumultuant', sua negligunt. Est qui uersuris, atq; ære alieno, diuitem se esse putat, mox decocturus. Alius nihil arbitrat' felicꝰ, q̃ si ipse pauper, hæredem locupletet. Hic ob exiguũ, idq; incertũ lucellum, ꝑ omĩa maria uolitat, undis ac uentis uitã cõmittens, nulla pecunia reparabilẽ. Ille mauult bello diuitias quærere, q̃ tutum ocium exigere domi. Sunt qui captandis orbis senibus, putãt q̃ cõmodissime ad opes ꝑuenire. Neq; desunt, qui idem malint de amandis beatis aniculis, aucupari. Quorum utriq;, tum demũ egregiã de se uoluptatẽ dijs spectatoribus prebent, cum ab ijsipsis, quos captant, arte deludũtur. Est oĩm stultissimũ, ac sordidissimũ, negociatoꝝ genus, quippe qui rem omniũ sordidissimã tractent, idq; sordidissimis rationibus

Ociosi

Curiosi

Decoctores

Auari

Milites

Hæredipetæ

Negociatores

…næ.. Flet ad nouercæ tumulũ.) Prouerbio dictum est apud Græcos, δακρύειν πρὸς τὸν τῆς μητρυιᾶς τάφον .i. Flere ad nouercæ tumulum, de his, q fingerẽt dolorem, cũ apud se gauderent.

Ventriculo.) Quẽ uulgus stomachum, Latini uentriculũ uocant. Versuris.) Versura est, cũ æs alienum ære alieno dissoluit', & creditor mutatur, non liberat' debitor, sed magis inuoluitur, hinc ducta uoce, ut autor est Festus, quod creditorem uerterẽt. Terentius in Phormione, In eodem luto hæsitas, uorsuram solues.

Decocturus.) Decoxisse dicuntur, qui absumptis oĩbus, cedunt bonis, ut loquuntur iureconsulti. Orbis senibus.) Orbi sunt, quibus liberi nõ sunt, hos potissimum captant.

Beatis aniculis) Beatas uocat diuites. Iuuenalis, Optima sũmi nunc uia processus, uetulæ uesica beatæ. Quos captant.) Id Horatius narrat de Nasica & Corane. Lucianus item de non nullis, ἐν νεκρικοῖς.

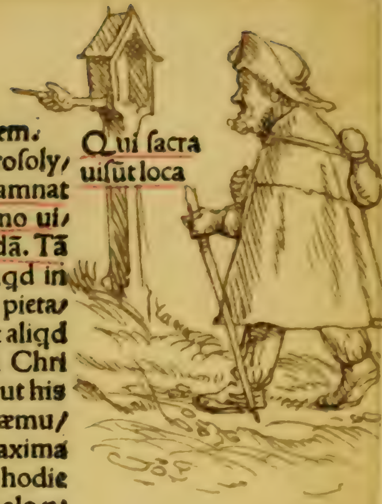
Rem omniũ sordidissimã.) Sordidum uocat illiberale, & magno animo indignum. Porro in bonorum ordine, etiam iuxta Peripateticos, nihil uilius pecunia. Quam solam captant negociatores. Nec Cicero probat hoc negociatorum genus, qui hic coemũnt, ut alibi carius uendant. Et paucissimi sũt

rationibus,qui cū paſſim mentiant̃, peierent,furent̃,fraudent,imponāt,tamen oim primos ſeſe faciūt, propterea quod digitos habeant auro reuinctos. Nec deſunt adulatores fraterculi, qui mirentur iſtos, ac uenerabiles palam appellent,ni mirū ut ad ipſos aliqua male partorum portiūcula redeat. Alibi uideas Pythagoricos quoſdā,quibus uſq; adeo oīa uideāt̃ eſſe cōmunia, ut quicqd uſq̃ incuſtoditū nacti fuerint, id uelut hæreditate obuenerit,æquo animo tollant. Sunt qui uotis tantū diuites ſunt, & iucunda quædam ſibi fingunt ſomnia, idq; ad felicitatē,ſatis eſſe putant. Nonnulli foris diuites haberi gaudent, domi grauiter eſuriunt. Hic feſtinat quicqd habet profundere,ille per fas nefaſq; congerit. Hic candidatus ambit populares honores, ille ad focum ſemet oblectat. Bona pars lites nunq̃ finiendas agitat,& hinc atq; hinc certatim contendunt,ut prогatoré iudicem,& colluſorem ditent aduocatū. Hic rebus nouandis ſtudet, ille magnū quiddam

Adulatio cōcionatorum. Fures. Optatores. Profuſores. Ambitioſi. Litigatores.

imo nulli opinor,qui ſine fraude diteſcant. Et tamē hi ſoli habētur in precio, cum in ſententijs Theologorum,plane damnata ſit negociatio,ſi Gregorio credimus, nā hic citatur, nec minꝰ in decretis,ſi Chryſoſtomo, Auguſtino & Caſſiodoro credimꝰ, nam hi citant̃ diſtin. octuageſima octaua, quorū ſctiſſimis ſcriptis, neſcio quis frater, mercatoribꝰ aſſentari uolēs,paleas præpoſuit. Auguſtinꝰ etiam palam dicit in libro de pœnitentia, Mercatores & milites, pœnitentiā agere non poſſe. Adulatores fraterculi) Non taxat religioſos, ſed adulatores, cuiuſmodi ſunt in hoc genere nō parū multi, Qui concionant̃ ad quæſtum, & nullos ſæpius aut honorificentius appellant,q̃ mercatores,quos uocant uenerabili mercādāti,quod hi dent largius. Alibi uideas Pythagoricos.) Iocatur in furaces,quia Pythagoras dixit, τῶν φίλων τὰ πάντα κοινὰ εἶναι. i.amicorū omnia eſſe cōmunia.Id dogma ſequi uidentur, cum ab omnibus, uelut ab amicis,accipiunt. Votis tantum.) Vt apud Lucianum in naui. Foris diuites) Aiunt Venetijs multos huiuſmodi patricios eſſe Prorogatorem iudicem.) Differt enim ſententiā,ne perdat quæſtum Et colluſorem.) Colludit,qui nocet parti,quam uidetur tueri,& adiuuat,quam uidetur oppugnare,quod iureconſulti uocant præuaricationē

quiddã molitur. Eſt qui Hieroſolymã, Romã, aut diuum Iacobũ adeat, ubi nihil eſt illi negocij, domi relictis, cũ uxore liberis. In ſũma, ſi mortaliũ innumerabiles tũmultus e luna, quẽadmodum Menippus olim deſpicias, putes te muſcarũ, aut culicum uidere turbã inter ſe rixantium, bellantiũ, inſidiantiũ, rapientiũ, ludentium, laſciuientiũ, naſcentiũ, cadentium, morientiũ. Neq; ſatis credi poteſt, quos mot⁹, quas tragœdias, cieat tãtulum animalculũ, tanq; mox periturũ. Nam aliquoties uel leuis belli, ſeu peſtilentiæ procella, multa ſimul milia rapit, ac diſſipat. Sed ipſa ſtultiſſima ſim, planeq; digna, quã multis cachinnis rideat Democritus, ſi pergam populariũ ſtultitiarũ, & inſaniarũ formas enumerare. Ad eos accingar qui ſapientiæ ſpeciem inter mortales tenent, & aureum illum ramũ (ut aiunt) aucupantur, inter quos Grammatici primas tenẽt, genus hominũ profecto, quo nihil calamitoſius, nihil afflictius, nihil æque dijs inuiſũ foret, niſi ego miſerrimæ profeſſionis incõmoda, dulci quodam inſaniæ genere mitigarẽ. Neq; eñ, πέντε κατάρας, i. quinq; tantũ

prævaricationem.

Eſt qui Hieroſolymam.) Non damnat eos, qui ꝓ animo uiſunt loca quædã. Tãetſi non uideo, qd in his ſit magnæ pietatis, niſi forte ſit aliqd uidiſſe ueſtigia Chriſti & ſanctorũ, ut his accẽdamur ad æmulationem. Et maxima pars hominũ, hodie maximo ſuo malo ꝑegrinaẽ. Plæriq;, ſub hoc prætextu planos & errones agunt. Verum hæc non libẽter audiũt, qui ex hominum uel ſuperſtitiõe, uel malicia, lucrũ ſentiunt. Verũtamen, ui de q̃ circũſpecte locutus eſt Eraſmus, etiã ſub aliena ꝑſona, ne qs poſſit offendi. Nõ ꝓbat eos, q domi relinquũt, quos curare debeant, & uiſunt loca, in quibus nihil negocij habebant, tantum uiſunt, ut uiſãt.

Quemadmodum Menippus) Extat, ut dixi, dialogus Icaromenippus, in q̃ Menippus in Luna ſedẽs, contemplatur mortalium uitam. Aureũ illum ramum.) Alluſit ad ramũ, quẽ duce Sibylla, repperit Aeneas apud Vergilium, ad inferos deſcenſurus, hũc interpretatur ſapientiam. πέντε κατάρους) i. quinq; execrationibus, ſiue deuotionib⁹.

Qui ſacra uiſũt loca

Stulticia doctorũ hominũ

Grãmatici miſeri

q̃ tantum diris obnoxij sunt isti, queadmodum indicat epigrāma græcum, uerum sexcentis, ut qui semper famelici, sordidiq; in ludis illis suis, in ludis dixi, imo in φροντιστηρίοις, uel pistrinis potius, ac carnificinis, inter puerorum greges, cōsenescant laboribus, obsurdescāt clamoribus, fetore pædoreq; cōtabescant, tamē meo beneficio fit, ut sibi primi mortaliū esse uideantur, Adeo sibi placēt, dum pauidā turbā, minaci uultu uoceq;, territant, dū ferulis, uirgis, lorisq; cōscindūt miseros, dumq; modis oībus suo arbitratu, sæuiūt, asinum illum Cumanū imitantes, interim sordes illæ, meræ munditiæ uidētur, pædor amaricinū olet, miserrima illa seruit

uotionibus. Allusit autem ad Græcū Epigrāma, quod iocatur Grāmaticis esse, πέντε γένη, πέντε πτώσεις καὶ πέντε κατάρας. i. quinq; genera, qnq; casus, & qnq; deuotiones, ob quinq; primos uersus Homericos, quorum primus incipit a μῆνιν, quod iram significat. Secūdus, οὐλομένην, qd' pniciē significat, habet & μυρία ἄλγεα. i. inuūcros dolores. Tertius, anīas mittit ad inferos. Quartus, canū laniationē. Quintus, auium, & iram Iouis. Atq; his auspicijs ingrediuntur suum munus. Epigrāma autem est libro primo Palladæ titulo huiusmodi, Ἀρχὴ γραμματικῆς πεντάστιχός ἐστι κατάρα· πρῶτος, μῆνιν ἔχει. δεύτερος, οὐλομένην καὶ μετὰ δ' οὐλομένην, Δαναῶν πάλιν ἄλγεα πολλά. ὁ τρίτατος, ψυχὰς εἰς ἀΐδην κατάγει· τοῦ δὲ τεταρταίου τὰ ἑλώρια, καὶ κύνες ἀργοί· πέμπτου, οἰωνοί, καὶ χόλος ἐστὶ Διός· πῶς οὖν γραμματικὸς δύναται μετὰ πέντε κατάρας καὶ πέντε πτώσεις, μὴ μέγα πένθος ἔχειν; i. Principium grammatices, quinq; uersibus contenta, est deuotio. Primus iram habet, secundus pniciosam. Et post perniciosam, Græcorum rursum dolores multos. Tertius animas in infernū deducit. Quarti aūt, tractus, & canes ueloces. Quinti, aues, & ira est Iouis. Quomō igit̃ Grāmaticus pōt post qnq; execratiōes, et qnq; casus, nō magnū luctū habere? In φροντιστηρίοις) Aristophanes, ἐν νεφέλαις, Socratis scholā uocat φροντιστήριον, q̄si dicas solicitudinis locū, qd' illic tristes ac cogitabundi sederent. Et Socrates dicere cōsueuit, φρόντιζον, hoc est cogita, hoc dicto adhortans, ad diligentē rei cōsyderationē. Asinū illū Cumanū) Is repertū leonis exuuiū, adaptarat corpori suo, atq; ita leo creditus, timebatur. Donec quidā ex auriū pminentiū inditio, sensit asinū esse, deinde fuste cōtusus, ad stabulum reductus est. Amaricinū olet.) De compositione ungenti Amaricini, quod & sansucinū uocant, uide Diascoridem in primo. Hoc Plinius in de

Tyrānis ludi magistrorum.

Gramaticis qnq; genera qnq; casus, et qnq; deuotiones.

Phrontisterium.

Asinus Cumanus.

Amaricinu suauissimi odoris unguentu ē. Vn prouerb: Nihil non amaricino ...

illa seruitus regnū esse putatur, adeo ut tyrannidē suam nolint cum Phalaridis aut Dionysij imperio cōmutare. Sed lō- ge etiam feliciores sunt, noua quadam doctrinæ persuasione. Si quidē cū mera deliramenta pueris inculcent, tamen dij boni, quē non illi Palemonē, quem non Donatum, præ sese contēnunt? idq; ne- scio quibus præstigijs, mire efficiunt, ut stultis materculis & idiotis patribus, ta- les uideant', quales ipsi se faciūt. Iam ad- de & hoc uoluptatis genus, quoties isto rum aliquis Anchisæ matrē, aut uoculā uulgo incognitā, in putri quapiā charta depræhēderit, puta bubsequā, bouinato rē, aut mātiaulatorē, aut si qs uetusti saxi fragmentū, mutilis notatum literis, alicu bi effoderit, o Iupiter, quæ tum exulta- tio, qui triumphi, quæ Encomia, perinde quasi uel Africam deuicerint, uel Baby- lonas cœperint. Quid aūt cum frigidissi mos, & insulsissimos uersiculos suos, pas sim ostentant, neq; desunt qui mirētur, iam plane Maronis animū in suū pect⁹ demigrasse

nius in decimotertio libro dicit, optimum fuisse ī Cypro & My tilenis, quod ibi sani fucus abundet. Ty- rannidem suam.) Est omnino simulachrū tyranni sæuus, ut fe- re sūt omēs, ludi ma- gistri, Adeo, ut Dio- nysius Syraculis ex- pulsus, Corinthi lu- dum aperuerit litera rium, cū sine tyrāni- de, uiuere non posset, tā malus præceptor, q̄ fuerat rex. Phala ridis.) Phalaris Agri gentinorū tyrannus, adeo crudelis, ut φαι λαρισμὸν uocent, du rius imperium. An chisæ matrē.) Ex Ho mero solent talia præ ponere, & facinus est ignorare quicq̄ hui ius modi. Bubse- quam.) Hoc utitur Apuleius, pro eo, qui sequit' boues. Boui natorem.) Bouinari ueteres dicebant ter- giuersari in causa, & Bouinator, tergiuer- sator. Cuius memi- nit Aulus Gellius.

Arrogātia eorundē

Dionysius

Phalaris.

Bubsequa.

Ab omino ortum li: aurei asini.

Bouinator

li: xi. ca: vij.

Manticulatorē.) Festus ostendit olim manticulari dictū fuisse, ꝓ clanculū suffurari. Vetusti saxi fragmentum.) Sunt q adeo supstitiose, uenerentur antiqtatē, ut rudera q̊q; tantū nō adorēt, & putria saxa, quāq; moderatū an- tiquitatis studiū, in laude ponendū est. Africā deuicerint.) Quod longo ancipitiq; bello, uix tādē, Scipionū maxime auspicijs, deuicta sit a Romanis. Vel Babylonas.) Prouerbiale est apud Lucianū. Hanc opulentissimā urbē cœpit Dareus opera Zopyri. Maronis animū.) Allusit ad id, quod Enni-

Manticulator

demigrasse credũt. At nihil omniũ suauius, q̃ cum ipsi inter sese mutua talione, laudant ac mirantur, uicissimq́ʒ scabunt. Quod si quis alius uerbulo lapsus sit, id q̃ forte fortuna, hic oculatior depræhenderit, ἡράκλεις, quæ protinus Tragœdiæ quæ digladiatiões, quæ conuitia, quæ inuectiue? utrum insaniã hanc uocare mauultis, an stultitiã? Nam mea quidem haud magni refert, mõ fateamini meo beneficio fieri, ut animal omniũ alioqui longe miserrimum, eo felicitatis euehatur, ut sortem suam, neq́ʒ cum Persarum regibus cupiat ꝑmutare. Minus mihi debent Poetæ, tametsi uel ex professo meæ sunt factionis, quippe liberum genus, ut habet ꝓuerbium, quoꝝ oĩne studium, non alio pertinet, q̃ ad demulcẽdas stultoꝝ aures, idq́ʒ meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tamẽ his freti, dictu mirum, ut cum sibi polliceant̃ immortalitatẽ, & diis parẽ uitam, tum aliis eandem promittãt. Huic ordini præcæteris familiares φιλαυτία καὶ κολακία, nec ab ullo mortaliũ genere color, neq́ʒ simplicius, neq́ʒ constantius Porro Rhetores, quãq̃ nõ nihil illi quidẽ, præuaricãtur, colludunt q́ʒ cum Philosophis, tamẽ hos quoq́ʒ nostræ factionis esse, cũ alia multa, tum illud in primis arguit, quod

præter alias

---

us somniauit animã Homeri in suũ demigrasse corp⁹. Quod notãs Persi⁹ ait, Nec in bicipiti somniasse Pernaso Memini, ut repente sic poeta prodirem. ἡράκλεις.) .i. O Hercules. Est autẽ uox abominãtis, q̃d Hercules soleat imalis opitulari. Vnde & ἀποτρόπαιον uocãt.

Cum Persarum regibus) Quod de horum opulentia, ꝓdigiosa quædã ferebantur. Horatius, Persarum uigui rege beatior. Et Persicos odi puer apparatus.

Poetæ

Vt habet prouerbiũ.) τῶν ποιητῶν καὶ ζωγράφων ἀνεύθυνον γένος. i. Poetarum & pictorũ, liberum genus. Meminit Lucianus. Itẽ Horatius, Pictorib⁹ atq́ʒ poetis Quidlibet audẽdi sẽp fuit æq̃ ptãs.

φιλαυτία καὶ κολακία) φιλαυτία. i. Amor sui q̃d fere sibiipsis placent, κολακία. i. adulatio, quod palam assententur his, quos laudant, & ex nebulonib⁹ spurcissimis, deos nõnunq̃ faciunt.

Rhetores

Colludũtq́ʒ) Admiscent enim hi non nihil philosophiæ, ueluti Fabius & Cicero.

De iocãdi

præter alias nugas, tã accurate, tam mul/ta de iocandi ratione cõscripserũt, Atq; adeo stultitiã ipsam, inter facetiarũ spe/cies numerat, quisquis is fuit, qui ad He/rennium dicendi artem scripsit. Quod/q; apud Quintilianũ, huius ordinis lon/gè principem, caput est de risu, uel Ilia/de prolixius, tantũq; stultitiæ tribuunt, ut sæpenumero quod nullis argumẽtis dilui possit, risu tamen eludatur. Nisi & si quis hoc arbitret' ad stultitiã non per/tinere, ridiculis dictis excitare cachinnos, idq; arte. Huius farinæ sunt & isti, qui libris ædendis, famã ĩmortalẽ aucupan/tur, ij cum oĩes mihi plurimũ debent, tum præcipuæ ij, qui meras nugas, char/tis illinunt. Nam qui erudite ad pauco/rum doctorum iudicium scribunt, quiq; nec Persium, nec Lælium iudicem recu/sant, mihi quidẽ miserandi magis q̃ be/ati uident', ut qui sese perpetuo torque/ant, addunt, mutant, adimunt, reponũt repetunt, recudunt, ostendunt, nonũ in annum premunt, nec unq̃ sibi satisfaci/unt, ac futile præmiũ, nempe laudẽ, eam q; perpaucorũ, tanti emunt, tot uigilijs, somniq;, rerum omniũ dulcissimi, tanta iactura, tot sudoribus, tot crucibus. Ad/de nunc ualetudinis dispendiũ, formæ perniciem, lippitudinẽ, aut etiam cæcita/tem, paupta/

De iocandi ratiõe) In oratore Cicerõis, plurima tradũtur de facetia, apud Quinti/lianum de risu. Ad Herenniũ.) Stilus in/dicat non esse Cicero/nis, & alia quædã ar/gumenta. Is igit' quis/quis fuit, tradẽs, qui/bus modis succurrẽ/dũ est, quoties iudex defessus est audiẽdo, plurimas iocãdi spe/cies attingit, & inter cæteras ponit stultici/am. Risu tamen elu/datur) Vt Cicero de/prehensus in menda/cio, qd domũ emisset quã negauerat se em/pturũ, elusit ad hunc modũ, ut diceret esse sapientis patrisfamili/as, dissimulare, quod uelit agere. Nec Per/sium, nec Leliũ) Hos iudices uelut doctos recusat Lucilius, qui iocatur se Tarentinis & Consentinis, uelut crassis hominib' scri/bere. Lege præfatio/nem Cicerõis, in pri/mum librum de fini/bus bonorum & ma/lorum. Nonũ in an/num premunt.) Allu/sit ad illud Horatia/nũ, Nonũq; prema/tur in annum. Somni rerum omnium dul/cissimi,) Nam id Epi/thetum

Scriptores librorum

thetũ poetæ ſõno freq̃uẽtiſſime tribuunt, ut Theocritus in Europa, ὕπνος ὅτι γλυκίων μέλιτος βλεφάροισ' ἐφίζων. i. Somn⁹ q̃n do dulcior melle, palpebris inſedit. Ab altero lippo.) Quod lippiant fere impẽdio ſtudioſi. Ita Horati⁹, Nãq; pila crudis inimicum & ludere lippis. Alieno magno) Retulit Terẽtij uerba ex Eunucho. Coarguantur plagij.) Plagium eſt furti genus quoties abducuntur aliena mancipia, aut liberi, id q̃ faciũt, plagiarij uocantur.

οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος) .i. Hic eſt admirãdus ille. Id olim ioco tortũ eſt in Demoſthenẽ, gloriæ cupidiſſimũ, οὗτός ἐστιν ὁ δημοσθένης. i. hic ẽ ille Demoſthenes. At Diogenes oñdit illũ medio digito porrecto. Perſi⁹ At pulchrũ eſt digito mõſtrari & dicier hic ẽ. Et Hora. Q̃d mõſtror digito prætereũtiũ. In eũdẽ Demoſthenẽ iactatũ eſt carmẽ illd' Homeri, δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. i. difficil' uir facile & iſõtẽ accuſauerit. Præſertim peregrina) faſtidiunt

tem, pauptatem, inuidiam, uoluptatum abſtinentiã, ſenectutẽ præproperã, mortem prematurã, etſi qua ſunt eiuſmodi. Tantis malis ſapiens, ille redimendũ exiſtimat, ut ab uno aut altero lippo probetur. At meus ille ſcriptor, quanto delirat felicius, dum nulla lucubratione, uerum ut cũq; uiſum eſt anio, quicquid in calamũ incidit, uel ſomnia ſua, ſtatim literis prodit, leui dumtaxat chartarũ iactura, non ignarus futurũ, ut quo nugatiores nugas ſcripſerit, hoc a pluribus, id eſt, ſtultis & indoctis omnibus, ſe probatum iri. Quid eñ eſt negocij, treis illos doctos, ſi tamẽ ea legerint, cõtemnere? Aut quid ualebit, tam paucoꝝ ſapientũ calculus, in tam ĩmenſa reclamantiũ turba? Sed magis etiam ſapiunt, qui aliena pro ſuis ædunt, & alieno magno partam labore gloriã, uerbis in ſe tranſmouent, hoc uidelicet freti, quod arbitrent' futurum, ut etiã ſi maxime coarguantur plagij, tamẽ aliquanti tẽpis uſurã ſint interim lucrifacturi. Videre eſt operæpreciũ, q̃ hi ſibi placeant cum uulgo laudantur, cum digito oſtendunt' in turba, οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος, cum apud bibliopolas proſtant, cum in omniũ paginaꝝ frontibus legunt' tria nomia, præſertim peregrina, ac magicis illis ſimilia. Quæ

p deũ

Lippiunt ferme omnes studiosi.

plagium.

Digito monstrari, pro eo dicebant, quod est insignem esse. Natum proverbium ab eo quod hospitibus quibusdam Athenas advenientibus ut Demosthenem conspicerent, Diogenes medio porrecto digito, inquit, Hic est vobis ille Atheniensium concionator.

per deum imortalem,quid aliud sunt q̄ nomina? Deinde q̄ a paucis cognoscē/da,si mundi uastitatem respicias, tum a quāto paucioribꝰ laudanda,ut sunt etiā indoctorū, diuersa palata. Quid quod ea ipsa nomina,non raro confinguntur, aut e priscorum libris adoptant. Cum alius sese Telemachū, alius Stelenū,aut Laertē,hic Polycratē,ille Thrasymachū, sese nominari gaudet, ut nihil iam refe/rat,etiam si Chamæleonti aut Cucurbi/tæ,siue quēadmodum solēt philosophi loqui,Alpha aut Beta,librum inscribas, Illud autē lepidissimū, cum mutuis epi/stolis, Carminibus, Encomijs sese uicis/sim laudant,Stulti stultos,indoctos in/docti.Hic illius suffragio discedit Alcæ/us,ille huiꝰ Callimachus ille huic est M. Tullio superior,hic illi Platone doctior. Non unq̄ etiam Antagonistā quærūt, cuius æmulatione,famā augeant. Hinc scinditur incertū studia in contraria uul gus,donec uterq; dux,re bene gesta ui/ctor discedit,uterq̄ triumphū agit. Ri/dent hæc sapiētes,ut(ueluti sunt)stultis/sima.Quis em̄ negat? Sed interim meo beneficio

stidiunt enim Chri/stiana nomina,sed iā Hercules, Hanniba/les uocari gaudent.

Ac magicis illis.) Nam magi Hebrai/cis,aut Arabicis,& q̄ possunt,pegrinis utū tur uerbis, quo ma/gis miretur uulgus.

Diuersa palata.) Non omnibus idem placet cibus, ita non idem stilus om̄ibus. Horatius,Tres mihi cōuiuæ prope dissen/tire uidentur,Poscen tes uario,multum di uersa palato. Telemachum alius.) Vi/de ut data opera caue rit, ne alicuius famā læderet. Hic poterat nominare q̄sdā, & lo cus reqrebat, tamen de idustria posuit no mina,quæ nullus ad huc scriptorum huiꝰ temporis,usurpauit.

Alpha & Beta.) Per literas demōstrat sæ/penumero & Aristo/teles,& maxīe Mathe matici. Hic illiꝰ suf fragio.) Allusit ad il/lam Horatianā fabu lam,de duobꝰ fratri/bus,altero rhetore,al tero iurecōsulto, qui mutuo se laudabāt,in causis agēdis.Ita poeta poetæ adulat. Discedo, inqt, Alcæus puncto illius,ille meo quis? Quis nisi Callimachus? Antagoni/stam.) ἀνταγωνιστὴς est concertator,siue aduersarius in certamine. Scindit incertum.) Versus est Vergilianus.Studium uocat hic fauorem.

 Sisyphi sa/

beneficio ſuauem uitam agunt, ne cum Scipionibus quidē ſuos triumphos cō/mutaturi. Quanq̃ docti quoq; interim dum hæc magna cū animi uoluptate ri/dent, & aliena fruūtur inſania, non pau/lum mihi debent, & ipſi (quod inficiari non poſſunt) niſi ſint omniū ingratiſſi/mi. Inter eruditos iurecōſulti, ſibi uel primū uindicant locū, neq; quiſq̃ alius æque ſibi placet, dum Siſyphi ſaxum aſ ſidue uoluunt, ac ſexcentas leges, eodem ſpiritu cōtexunt, nihil refert quā ad rem ꝑtinentes, dumq; gloſſematis gloſſema ta, opiniones opinionib⁹ cumulantes, ef/ficiunt, ut ſtudium illud omniū difficilli/mū eſſe uideatur. Quicqd enim laborio ſum, idem protinus & præclarum exiſti/mant. Adiungamus his Dialecticos, ac Sophiſtas, hominū genus, q̊uis ære Do donæo loquati⁹, ut quoꝝ unuſquiſq;, cū uicenis delectis mulierib⁹, garrulitate de certare poſſit, feliciores tamen futuri, ſi tm̄ linguaces eſſent, nō etiā rixoſi, adeo ut de la

Siſyphi fabula.

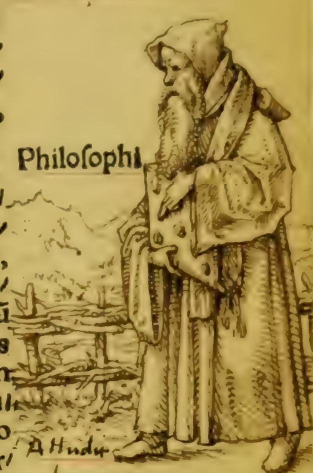
Iurecōſulti

Dialectici

Siſyphi ſaxū) Apud i feros magno conatu Siſyphus ſaxū uoluit in ſūmū mōtē, id rur ſū deuoluit i imā ual lē, illeq; rurſū in mō/tem tollit. Ita qdā iu/recōſulti, mittūt nos ad aliquam legē. Ad eam ubi uentum eſt, & nihil inuentum, re mittunt nos ad ſupe riorē legem, atq; ita le ctorem, Siſyphio la/bore exercent. Aere Dodonæo loquaci⁹) In oraculo Iouis Do donæo, locus erat un diq; ſept⁹ æreis lebe/tibus, ita compoſit⁹, ut unus motus, mo/ueret proximū, & is item, ꝓximū, Sicq; ſo nitu per ſucceſſiōem obambulante in or/bem, multo tempore durabat tinnit⁹. Vn/de ꝓuerbium dictū in querulos, & q̃uis puſilla de re, uerba ſi/ne fine faciētes. Qui plura uolet cognoſce re, legat Eraſmi Chi/liadas, in quibus co/pioſius explicatur. Il/lud obiter annotandum, pueriliter lapſum Franciſcū Picum, in cōmentari/olis illis, quæ ſcripſit in libellum ſuū, de Trinitatis laude. Admirat̄ eñ quoſ dam interpretari de loquacibus, cum Suidas teſtetur dici ſolitū, π̃ι τῶ μι/κρολογούντων, arbitrans μικρολογεῖν idem eſſe, quod pauca loqui, cum ſigni ficet de re puſilla, uerba facere, quod eſt ſordidorum & parcorum, quos mi/nima quoq; mouent, Stephanus in dictione Δωδώνη palam interpreta/tur de loquacibus. Sic enim ait, ἔστι ἢ καὶ παροιμία δωδωναῖον χαλκεῖον, ἐπὶ τῶν πολλὰ λαλούντων, ἢ ὅτι τὸ χαλκεῖον πληττόμενον ἤχει ἐπὶ μάστιγι, ἢ ὅτι τῇ βίᾳ.

ut de lana caprina ptinacissime digladientur, & nimiū altercando, plærūq; ueritatem amittant. Hos tamen sua φιλαυτία beatos reddit, dum tribus instructi syllogismis, incūctanter audent, quauis de re cum quouis, manū conserere. Cæterū ptinacia reddit inuictos, etiamsi Stentorē opponas. Sub hos prodeunt philosophi, barba pallioq; uerendi, qui se solos sapere prædicant, reliquos oēs mortales, umbras uolitare. Quam uero suauiter delirant, cū innumerabiles ædificant mundos, dum solem, dum lunā, stellas, orbes; tanq̄ pollice filo ue metiunť, dum fulminū, uentoꝝ, eclipsiū, ac cæterarū inexplicabiliū rerum causas reddunt, nihil usq; hæsitātes, perinde quasi naturæ rerum architectrici, fuerint a secretis, quasi ue e deorum consilio nobis aduenerint. Quos interim Natura, cum suis cōiecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos esse comperti, uel illud satis magnū est argumentū, quod singulis de rebus, īexplicabilis inter ipsos est digladiatio, Ii, cum nihil oīno sciant, tamen oīa se scire pfitentur, cunq; seipsos ignorēt, neq; fossam aliquoties, aut saxū obuiū uideant, uel

τῇ βίᾳ τῶν ἀνέμων ἦχει, ἀφ᾽ οὗ ἡ παροιμία .i. Est autem prouerbium Dodonæū æs, de multa loquētib⁹, uel quod æs dum pcutitur a flagello, sonat, uel quod uentorum uiolentia sonat, a quo prouerbium. De lana caprina.) Prouerbium ꝑ re nihili, simile illi, De asini umbra. Horatius, Rixantur de lana sæpe caprina. Nimiū altercando.) Mimus est Publianus, quem citant inť cæťos. Aulus Gellius, & Macrobius, Nimium altercando ueritas amittitur. Tribus instructi.) Tres posuit pro paucis, ut illud apud Terentium, Tria hodie non cōmutabitis uerba. Etiamsi Stētorem.) Hūc inducit Homerus clamosissimū, ut uox illius eēt tanta, quanta quinq̄ginta hominū. Vnde Iliados. Σ. Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ, ὃς τόσον αὐδήσασκ᾽, ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα, i. Stentori assimilis magnanimo æneam uocem habenti, Qui tantum clamauit, quantum alij quinquaginta, Vnde Iuuenalis, Clamas ut stentora uincere possis. Vmbras uolitare.) Homerus Odysseæ. κ. scribit solum inter manes Tiresiam sapere, cæteros umbras uolitare.

Moderata disputatione ueritas exquiritur, at moderata perditur.

Stentor.

Vide Erasmum in Adagio. Solus sapit.

uideāt, uel quia lippiunt plærīq;, uel q̄a pegrinantur animi, tamen ideas, uniuersalia, formas sepatas, primas materias, quidditates, ecceitates uidere se prædicāt, res adeo tenues, ut neq; lynceus (opinor) possit pspicere, Tum uero precipue prophanum uulgus aspernant̄, quoties triquetris, & tetragonis circulis, atq; huiusmodi picturis Mathematicis, alijs super alias inductis, & in labyrinthi speciē confusis, præterea literis uelut in acie dispositis ac subinde alio, atq; alio repetitis ordine, tenebras offundūt imperitioribus. Neq; desunt ex hoc genere qui futura quoq; prædicant consultis astris, ac miracula plusq; magica polliceant̄, & inueniūt homines fortunati, qui hæc quoq; credāt. Porro Theologos silentio trāsire fortasse præstiterit, καὶ ταύτην καμαρίναμ

litare. Vnde Circe ad Vlyssem, de Tiresia loquens sic ait, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι τῷ καὶ τεθνειῶτι νόομ πόρε Περσεφόνεια οἴῳ πεπνῦσθαι τοὶ δὲ σκιαὶ ἀίσσουσι. i. Huius mens firma ē, Huicq; mortuo, mentē dedit Persephone, ut solus sapere possit, alij autem umbræ uolitant.

Mathematici

Quia lippiunt) Nimiū ob studiū. Animus autem peregrinatur, dum intēti cogitationibus, non sumus apud nos. Horatius, Dum peregre ē animus sine corpore uelox. Allusit ad duas fabellas, alterā de philosopho, dum cōtemplatur astra in foueā lapso, quē anus irrisit, quod conaret̄ uidere, quod esset in coelis, cum quod ante pedes esset, non uideret. Alteram de Astrologo, qui reuertens a coena, impegit in saxum, e pariete prominens, cuius meminit Ioānes Campanus. Quidditates ecceitates.) Hæc sunt portenta uerborum a recentioribus Theologis excogitata. Alijs super alias) Hoc imitatus est ex Icaromenippo Luciani, sicut alia nōnulla. In Labyrinthi) Dicunt̄ & picturæ quædam Labyrinthi, lineis ita circūductis, ut nō sit exitus. Notat aūt figuras Astrologorum. Tenebras offundunt.) Hinc palam est, hoc loco reprehendi eos, qui figuris his docendi causa utuntur, sed in hoc, ut res difficilior cognitu uideat̄, ut solent indocti ostētatores, aut certe molesti. Quorsum enim attinet rem per se facilem, huiusmodi difficultatibus inuoluere. Ita ut fecit Rabanus suis literarijs figuris. Καὶ ταύτην καμαρίναμ οὐ κινῆμ.) i. Et hanc camarinā non mouere. Camarina palus erat pestilenti exhalatiōe noxia ciuitati proximæ. Consultus Apollo num eam deberent siccare, respōdit, μὴ κίνῆμ τὴν καμαρίναμ. i. ne mouete Camarinā, post obliti miraculi, desiccarunt, & cessauit quidem pestis, sed hostes per eam ingressi, populati sūt ciuitatem

Prognostæ

Theologi

Mouere Camarinā est ...

Camarina mouere:

ναρ οὐ κινᾶν, nec hanc Anagyrim tangere, ut pote gen⁹ hominū mire ſupciliosum, atq; irritabile, ne forte turmatim ſexcentis cōcluſionibus adoriant̄, & ad palinodiam adigant, quod ſi recuſem, protin⁹ hæreticam clamitent. Nam ilico ſolent hoc terrere fulmine, ſi cui ſunt parum ꝓpitij. Sane quanq; non alij ſunt, qui minus libenter agnoſcant meā in ſe beneficentiā, tamen hi quoq; non mediocrib⁹ nominib⁹ obſtricti ſunt, dum felices ſua philautia, perinde quaſi ipſi tertiū incolant cœlū, ita reliquos mortalis omneis, ut humi reptantes pecudes, e ſublimi deſpiciunt, ac prope cōmiſerant̄, dum tanto magiſtraliū definitionū, cōcluſionū, corolariorū, propoſitionū explicitarū & implicitarū

ciuitatem. Ita Seruī⁹, ſed copioſius ſup hac re in Chiliadibus ſuis Eraſmus. Neq; uero quiſq; iniquius interpretetur hic notari Theologos, uere Theologos, cum id habeam compertū, Eraſmum omnibus quidem fauere ſtudijs, nulli tamē magis, q̄ Theologorū, in quo totus, noctes, dieſq; uerſatur. Notant̄ autem quidā craſſi Theologi, et nihil minus, q̄ Theologi, qui uel ineptas quæſtiunculas conſectant̄, uel arrogāter magis, q̄ pie docti ſunt, id quod paulo poſt ex ipſius uerbis palam fiet.

Palinodia.

Ne hāc Anagyrim) Quidam Anagyrim herbam putant, quæ cōtrectata, peſſime oleat, quam Dioſcorides libro tertio ſic deſcribit, ἀνάγυρις θάμνος ἐστὶ φύλλοις καὶ ῥάβδοις προσεμφερὴς ἄγνῳ, δενδρώδης, βαρύοσμος ἰσχυρῶς, ἄνθος κράμβῃ ἐοικός. id eſt, Anagyris frutex eſt, folijs & uirgis aſſimilis agno, arbori ſimilis, odore uehementer graui, florem habet crambæ ſimilem. Ad palinodiam.) παλινῳδία, recantatio, cum diuerſa oratione corrigimus ſuperiorem. Parum propicij.) Propicios uocamus deos, aut parentes, cum irati non ſunt, ſed bene uolūt. Eſt autem mirum ſupercilium quorundam Theologorum, nam de doctis, & bonis non loquor, qui nihil non definiūt, ut qui ulli decretorum refragetur, aut ullum uerbum cōmutet, ſtatim odioſum illud nomen hæretici occlamant, cum palā ſit, nullum hominū genus longius abeſſe, a uera Chriſti doctrina. Nominibus obſtricti.) Noīa uocat titulos debitoꝝ, & quidē eleganter. Corolarioꝝ) Corolariū Latini uocant auctarium illud, qđ præter debitū addit̄, dictum a coronis. Nam ſi in ludis placuiſſent actores, adijciebantur eis præter coronam promiſſam, paruæ corollæ, quæ corolaria uocabant. Sophiſtæ capiunt corollarium pro ꝓpoſitione, quā ex alijs cōcluſiōib⁹ inferunt. Explicitarum & implicitarum.) His uerbis utuntur illi, putidis

Anagyris.

Palinodia

Propitii

Nomina.

Corollaria.

Q ꝓfecto

implicitarum agmine septi sunt, tot exuberāt κρησφυγέτοις, ut nec Vulcaniis uinculis, sic possint irretiri, quin elabant distinctionib⁹, quib⁹ nodos omneis adeo facile secant, ut nō Tenedia bipēnis meli⁹, tot nuper excogitatis uocabulis, ac prodigiosis uocibus scatent. Præterea dum arcana mysteria, suo explicāt arbitratu, qua ratione cōditus, ac digestus sit mundus. Per quos canales, labes illa peccati in posteritatē deriuata sit, quib⁹ modis, qua mensura, quātulo tempore in uirginis utero sit absolutus Christus, quēadmodū

præcisō nimiū ac molestis, aurib⁹ ingenuis. Explicitas exigūt ab oib⁹ Christiāis, iplicitas ab eruditis. κρησφυγέτοις) κρησφύγετον Greci uocāt suffugiū a creta & fuga, cōposita dictiōe, De q̃ Suidas sic ait, κρησφύγετα τὰ πρὸς τοὺς χειμῶνας σκεπαστικὰ, καὶ ὀχυρώματα καὶ καταφυγαί. οἱ δὲ φασὶν, ὅτι τοὺς κρῆτας, οἱ νησιῶται, ἅμα μίνωϊ τῷ βασιλεῖ θαλασσοκρατοῦντας, ἔφυγον εἰς σπήλαιά τινα ὅθεν ἐκεῖνα ὠνομάσθησαν κρησφύγετα. i. Cresphygeta sūt, quæ cōtra aeris frigiditatē angusta sūt, & munitiōes, & refugiū, nō nulli autē dicūt, qđ Cretēses, sil'cū Minoe rege, maris imperiū tenētes, cæteri insulares fugerūt in spelūcas, unde illæ uocatæ sūt Cresphygeta. Vulcaniis uinculis) Apud Homerū Vulcan⁹ obsepsit thorū suū uinculis adamātinis, & ineuitabilib⁹, qb⁹ Martē & Venerē irretiuit. Quæ Homer⁹ Odisseæ. θ. sic describit, βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων· ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς ἀρρήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν. αὐτὰρ ἐπειδὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος ἄρει, βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅτι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο. ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ· πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο, ἠΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά κ' οὔ κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο οὐδὲ θεῶν μακάρων. i. Properiter iuit in officinam, mala profunda mente struens, suoq; loco incudem imposuit, excuditq; uincula infrangibilia, insolubilia, ut firma manerent, sed postq̃ fabricauit dolum, iratus Marti, iuit in thalamum, ubi chara cubilia posita erāt, circūq; fulcra fudit uincula, in circuitu ubiq;. Multa aūt & supius p̃ domū effusa fuerūt, tāq; araneæ tenues, quas nullus uideret, ne deorū qdē q̃sq̃ Elabant distinctionibus) Apte dixit elabant. Elabit' em̄, qui captus erat. Quid est enim, quod distinctionibus solui nō possit? Tenedia bipennis) Prouerbiū est in eos, q statim ac facile rē expediūt, τενέδιος πέλεκυς, a securi tenedia, qua statim occidebat', q in causa uictus fuisset. Sed de hoc copiosius in Chiliadibus. Nuper excogitatis uocabulis.) Quæ nec apud ethnicos reperiunt', ut sorteitas, quidditas, qualificatio, ecceitas, annihilare, transsubstantiare, atq; id genus sexcenta. Arcana mysteria.) Ludit Moria, tamē ut serio

κρησφύγετα

Elabi.

modum in Synaxi accidētia subsistant sine domicilio. Sed hæc protrita. Illa demũ magnis & illũinatis (ut uocãt) Theologis, digna putant, ad hæc, si quãdo incidunt, expergiscunt᷑, Num quod instans in generatione diuina, Num plures in Christo filiationes? Num possibilis propositio, Pater deus odit filiũ? Num de⁹ potuerit suppositare mulierẽ, num diabolum, num asinum, num cucurbitam, num silicem? Tum quemadmodum, cucurbita fuerit concionatura, editura miracula, figenda cruci. Et quid consecrasset Petrus eo tempore, quo corpus Christi pendebat in cruce? Et num eodẽ tempore, Christus hõ dici potuerit, et num post resurrectionem edere aut bibere fas sit futurũ, Iam nunc famen sitimq;, præcauentes

ut serio loq̃mur, ueteres illi theologi, q uere diuinas literas imbiberant, & sapiebãt eas, non solum intelligebãt, de rebus huiusmodi, & pauca tradiderunt, & non sine reuerentia. Deniq; coacti disputationibus hæreticorũ. Nũc miro supercilio definimus omnia, non solũ quid sit, sed quibus modis id fieri possit, aut factum sit. Veteres tãtum crediderũt peccatũ defluxisse ab Adam. Nunc q̃ putide disputãt de modo defluendi, quasi uero quicq̃ hoc pertineat ad Christianam pietatem, aut Christi mysteria, quæ magis sunt adoranda, q̃ excutienda sophisticis argutijs.

In Synaxi.) Quod latine dicere possis, cõiunctionẽ, siue coagmẽtationẽ, aut conciliationem, Ita uocat Dionysius, quam nos uocamus eucharistiã, quod hoc mysterio repræsentatur humana coniunctio, & (ut ita dicam) unitas Christianorum. Illuminatis, ut uocant.) Tribuunt illuminato Theologo, nõnihil supra Romanum pontificem, aut etiam cõsilium. Num quod instans.) Quot locis diuus Paulus deterret ab huiusmodi quæstionibus, quæ nihil conferant ad pietatem, sed magis gignant lites & rixas, sapiunt fastum, & scholam (ut ait Augustinus) diaboli. Quo magis admiror, esse theologos, quibus nihil aliud placeat. Pater deus odit filium.) Dic mihi candide lector, etiam si uera sint, quæ super his disputãtur, quæso cuius piæ aures, non ab istis abhorreant. Et tamen his absurdiora plurima disputantur, a quibusdam non solum in scholis publicis, uerum etiam apud plæbẽ in cõcionibus. Deploranda magis sunt hæc, q̃ ridenda. Suppositare.) Et illud unum est e uerbis illoꝝ factitijs, pro eo quod est, suppositum siue personam assumere, quam Græci nonnunq̃ uocant, ὑπόστασιν

Deploranda magis q̃ ridenda.

præcauentes. Sunt inumerabiles λεπτολεσχίαι, his quoq; multo subtiliores, de instantibus, de formalitatibus, de quidditatib⁹, ecceitatibus, quas nemo possit oculis assequi, nisi tã Lynceus, ut ea quoq; p altissimas tenebras uideat, quæ nusq̃ sunt. Adde nũc his γνώμας illas, adeo παραδόξους, ut illa Stoicorũ oracula, que paradoxa uocant, crassissima præ his uideantur, & circumforanea, uelut, leui⁹ esse crimen, homies mille iugulare, q̃ semel in die dominico, calceũ pauperi consuere, Et potius esse cõmittendũ, ut uniuersus orbis

Friuolæ argutiæ

λεπτος

λεσχη

λεπτολεσχίαι) .i. subtilia nugamenta, uox est cõposita a λεπτός, quod tenuis est, & λέσχη, quod nugas significat. Aristophanes philosophos, de minutulis quibusdã rebus disputãtes, λεπτολέσχες, & λεπτολόγους uocauit ἐν νεφέλαις, quo nomine, ut digni sint, sedulo nostri philosophi & theologi operã nauant.

Paradoxa theologorũ

Philostratus Apollonium tanq̃ uerũ philosophũ dicit, οὐδὲ λεπτολογίᾳ δεδιωκέναι τοὺς λόγους .i. neq; tenuibus illis nugis habuisse oratiões. Instãtibus.) De illis instantibus loquitur, quæ Scotistæ ponũt in generatiõe diuina. Porro id quod in lineis punctum, in motu mutatum esse, id in tempore, instans dicũt esse. Et Scotus distinctione secunda, libri secundi, ponit instans unam illarum quatuor mensurarum, qua dicit mensurari mutationes instantaneas. Formalitatibus & quidditatibus.) Formalitates eas uocãt, quæ recipiunt in subiecto, quidditates autẽ quæ recipiunt. Ecceitatibus.) Somniãt etiã λεπτολόγοι nostri q̃sdã differẽtias indiuiduales & indiuiduatiões, quarũ Thomas, secũdi scripti distin. tertia, principiũ esse uult materiã & quãtitatẽ, cui Scotus sup eadẽ distin. refragat. Atq; ita diuersa somniãt somnia. Has differentias qdã ecceitates, quidã sorteitates uocãt, portẽta inaudita mõstrosis, & inauditis uocib⁹ appellantes. Lynceus.) Hic unus Argonautarũ fuit, tã acuto præditus uisu, ut ipsos uisu penetraret parietes, quo nostri sophistæ, longe sunt oculatiores, quippe q ea uidẽt, quæ sunt nusq̃. Quæ nusq̃ sunt.) Nã neminẽ opinor tã bardũ esse, q harũ nugarũ aliqd eẽ putet, & tñ mirũ est, q̃ nihil aliud, q̃ de secundis intẽtionibus, naturis cõmunibus, qdditatibus, respectib⁹, ecceitatib⁹, atq; id genus aliis sexcentis, his nugatiorib⁹ nugis disputẽt. Cũq; hæc mõstra somniãt, subtiles sibi uideẽt, grauiq; supcilio, eos q his cõtẽptis, ad ipsas res penetrãt, præ se cõtemnũt. γνώμας) .i. sentẽtias, q̃s παραδόξους uocat .i. inopinatas. Leuius esse crimẽ homis.) Sic em dicunt, ppterea qđ alterũ imediate est cõtra deũ, alterũ imediate cõtra pximũ. Argutior pfecto ratio, q̃, quã Christ⁹, crassus uidelicet theologus, potuerit intelligere, cũ boue pximi in foueam plapsum, etiã ip sabbato extrahi uoluerit. Et poti⁹ eẽ

Formalitas. Quidditas. Ecceitas.

Lynceus.

Gnomas. Parad.

cõmittendum

ſus orbis pereat, una cum uictu & ueſtitu, quod aiunt ſuo, q̃ unicum quantum libet leue mendaciolum dicere. Iam has ſubtiliſſimas ſubtilitates, ſubtiliores etiã reddunt, tot ſcholaſticorũ uiæ, ut citius e Labirynthis temet explices, q̃ ex inuolucris, Realium, nominaliũ, Thomiſtarum, Albertiſtarum, Occaniſtarũ, Scotiſtarum, & nondũ omneis dixi, ſed præcipuas dumtaxat. In quibus omib⁹, tantum eſt eruditiõis, tantum difficultatis, ut exiſtimẽ ipſis apl̃is, alio ſpiritu opus fore, ſi cogant̃ hiſce de rebus, cũ hoc nouo Theologoꝝ genere, cõſerere manus. Paulus fidẽ præſtare potuit, at cum ait fides, eſt ſubſtantia rerũ ſperandarũ, argumentũ non apparentiũ, parum magiſtraliter definiuit. Idẽ ut charitatẽ optime præſtitit, ita parũ dialecticc uel diuidit, uel finit, in priore ad Corinthios epiſtola, capite decimo tertio. Ac pie q̃dem illi conſecrabãt ſynaxim, & tñ rogati de termino a quo, & termino ad quem, de trãſſubſtantiatione

comittendũ) De hac re uide in decretis canonicis. xxij. quæſti. ij. ne quis arbitretur & in ſententijs, libro tertio, diſtin. xxxviij. ubi ex Auguſtini ſentẽtia dicit̃, q̃d pfect⁹, ꝑ uita alicuius, nõ debet mentiri, ſed uerũ occultare, ac ſi longe aliud eſſet uerum occultare & mentiri.

Labyrinthis) Labyrinthi, loca erant uiarum ambagib⁹ adeo inflexa, ut qui intraſſet, exitum in eis inuenire non poſſet, qualia quatuor fuiſſe memorantur. Realiũ) Hi ponunt uniuerſalia eſſe res diſtinctas a ſingularibus, quantitatem, a re quãta, reſpectus a fundamentis & terminis. Vnde ad ſaltum pulicis, totum mundum dicũt moueri. Noĩaliũ) Hi dicũt uniuerſalia nihil alid̃ eẽ q̃ termios. Alio ſpũ.) Sophiſtico uidelicet & mũdano, quẽ ſe habere negat, ſic enim ait, ἡμεῖς ἢ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. i. nos enim non ſpiritũ mundi accepimus, ſed ſpiritum dei. Magiſtraliter definiuit.) Alluſit ad gloſſema illud, quod eſt in principio Decretalium, aſſerens diffinitionẽ fidei, a Paulo datã, non eſſe bonã, tum quod conueniat ſpei, quæ etiã eſt ſubſtantia reꝝ ſperandaꝝ, tum quod tantũ loquat̃ de futuris. Diffinit autem magiſtraliter fidem ſic, Fides eſt uoluntaria certitudo abſentium, infra ſcientiã, & ſupra opinionẽ, cõſtituta. De termino a quo) Huiuſmodi nunc noſtri Theologi tractant ſup decimam quarti diſtinctionem,

Prouerbiũ

Sectæ theologorum

Definitio fidei.

Charitas

Has Theologorum sectas dixit mihi praeceptor meus inventas a fundamentis ut inter Christianos seminarent dissensionem aliquid ira dere nolui, sed postquam ipse tot dissidia, tot rixas, tot item errores accepi, inter nos propterea ortas, non solum iam credo, verum etiam contradicentibus idipsum ferme persuadere conarer, ut et ipsi quoque mecum consentirent.

Fidei definitionem quam sic intelligunt. Fides est s. lumen quoddam a deo infusum, quo homo stat principium rerum sperandarum futurarum bonorum. Argumentum id est medium convincens mentem ad assentiendum non apparentibus nobis sensu, vel ratione naturali. Unde sicut spes rebus arduis subest, ita fides rectis virtutibus. Erasmus vero in annotationibus novi testamenti sup Ca: xi Epla paul: ad Hebraeos, non finitionem, sed encomium fidei esse dicit. quod aut exponat ibidem Vide.

tranſſubſtantiatione,de mō q̇ corp⁹ idē ſit in diuerſis locis,de differētia, q̄ corp⁹ Chriſti eſt in cœlo, q̄ fuit in cruce,q̄ in ſacramēto ſynaxeos,quo pūcto fiat tranſſubſtātiatio,cū oratio ꝑ quā ea fit,ut q̄ntitas diſcreta,ſit i fluxu,nō pari, ſicut opinor,reſpōdiſſent acumine,quo Scotidæ diſſerunt hæc,ac definiūt. Nouerant illi Ieſu matrem,ſed quis eorum,tam philoſophice demonſtrauit, quo modo fuerit ab Adæ macula,præſeruata,q̄ noſtri theologi? Petrus accepit claues, & accepit ab eo,qui nō cōmittat indigno,& tamen,an itellexerit,neſcio,certe nuſq̄ attigit ſubtilitatē,quomodo ſciētiæ clauē habeat is quoq;, qui ſcientiā non habeat. Baptizabant illi paſſim,& tamē nuſq̄ docuerunt,quæ ſit cauſa formalis,materialis, efficiens,& finalis baptiſmi, nec characteris delebilis,& indelebiliſ,apud hos ulla mentio. Adorabant quidē illi, ſed in ſpū,nihil aliud ſequentes, q̄ illud euangelicū, ſpiritus eſt deus, & eos qui adorant eum in ſpiritu & ueritate,oportet adorare. Verū haud apparet eis tū

reuelatum

quæ plurimū habēt contentionis,& pietatis nihil. Scotidæ) Sic uocauit Scotiſtas alludens ad Iuuenalem,qui ſtoicos uocauit ſtoicidaſ,Fugerūt trepidi, uera ac manifeſta fatētē Stoicidæ. Scientiæ clauē habeat.) Hoc cōſtanter affirmant ſup diſtin. decima octaua, quarti. Nam clauem ſcientiæ dicunt,nō aliquā actualem,aut habitualem ſciētiam(ut uerbis eorū loquar) aut ullam diſcretionem, ſed ſolam autoritatē & poteſtatem diſcernendi,quam Scotus dicit poſſe eſſe in eo, qui omni ſcientia & diſcretione uacat. Et ſi is,qui collegit ſententias,clauem ſcientiæ uocat,ſcientiā diſcernēdi. Cauſa materialis baptiſmi)Nā in ſingulis ſacramentis cauſas quatuor inquirunt. Characteris delebilis) Vocant charactera ſignū q̄ddā ſpirituale,impreſſum a Deo,ſuſcipienti ſacramentum, non iterabile,manens indelebiliter. Porro ſacramenta non iterabilia dicunt eſſe tria,Baptiſmum,confirmationem,& ordinem. De his characteribus neq; ſacræ literæ,neq; ueteres Theologi meminerunt. Cæterum quemadmodū Aſtronomi,non potentes motuum cœleſtium uarietatis,cauſam inuenire, eccentricos & epicyclos in orbibus finxerunt, ſic neoterici theologi, ut cauſam aliquā

reuelatum fuisse, una eademq; adora-
tione, adorandam imagunculã carbone
delineatam in pariete, ut Christũ ipsũ,
si modo duobus sit porrectis digitis, in-
tonsa coma, & in umbone qui adhæret
occipitio, treis habeat notas. Quis enim
hæc ꝑcipiat, nisi trigintasex ãnos totos,
in physicis, & ultramũdanis Aristotelis,
cõtriuerit. Identidem inculcãt gratiã, at
ĳdẽ nusq; distinguũt, quid intersit inter
gratiã gratis datam, gratiã gratificantẽ.
Passim inculcant charitatẽ, nec secernũt
infusam, ab acquisita, nec explicant, acci-
dens ne sit, an substantia, creata res an in
creata. Detestant' peccatũ, at emoriar,
si potuerunt scientifice definire, quid sit
illud, quod peccatũ uocamus, nisi forte
Scotistarum spiritu fuerũt edocti. Nec
eñ adduci possum, ut credam Paulum,
e cui9 unius eruditione, licet omneis æsti
mare, toties damnaturũ fuisse, quæstio-
nes, disceptatiões, genealogias, & ut ipse
uocat

sam aliquam darent, quare unũ sacramentum nõ nisi semel, aliud frequẽter liceat sumere, hos characteres cõmenti sunt, quibus semel receptis, nã ut Aristoteles ait, ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος τ᾿ ἄλλα συμβαίνει, plurimæ de his dubitationes motæ sunt, quales sunt hæ. Vtrum character sit forma absoluta, an relatiuũ, utrum sit in potentia animæ, an in essentia, an baptisatis flamĩe & igni, etiã insit character, an Mariæ & Christo, etiã insit character. Vna eadẽq; adoratiõe.) Hæc eñ est una conclusio theologorum scribentiũ sup distin. x. libri. iĳ. Imagines rez adorãdarum, eadem specie adorationis adorandas esse, qua ipsæ res significatæ, sic quod si res adorẽtur latria, latria & imagines adorabuntur, si dulia, dulia, si hyperdulia, hyperdulia. Carbone.) Allusit iocose ad illas imagũculas, quibus uidemus nebulones istos ociosos passim parietes ꝑ otiũ inficere, quas dicunt non minus adorandas, q̃ ipsum Christum, cum tamen tales a nemine, nisi non admodum sani capitis, sic adorari uidemus. Porrectis digitis) Graphice expressit habitum & gestum, quo Christum pingunt, nam digitis porrectis pingitur, ut uideatur dare benedictionem, aut cruce se munire. Tres habeat notas.) Nam in umbone, hoc ẽ hemicyclo, qui caput circũdat, tres radiorum ordines deliniant, unũ in uertice, & reliquos duos a temporibus. Quid intersit inter gratiam.) Theologi super uicesimasexta distinctione, libri secundi, uarias ponunt gratiæ diuisiones

uocat, λογομαχίας, Si eas pcalluisset argutias, præsertim cũ omẽs illius tẽporis cõtentiones, pugnæq; rusticanæ fuerint & crassæ, si cũ magistrorũ nostrorũ plusq̃ Chrysippeis subtilitatibus, cõferantur. Quanq̃ homines modestissimi, si quid forte scriptũ sit ab apostolis, indolatius, parũq; magistraliter, non damnant quidem, sed cõmode interpretant. Hoc uidelicet honoris, partim antiquitati, partim apostolico nomini, deferẽtes. Et hercle parum æquum erat, res tãtas ab illis requirere, de quibus ex præceptore suo, ne uerbum quidẽ unq̃, audissent. Idem si eueniat in Chrysostomo, Basilio, Hieronymo, tum sat habent asscribere, non tenetur. Et illi quidem confutarũt ethnicos, philosophos, ac Iudæos, suaptæ natura ptinacissimos, sed uita magis ac miraculis q̃ Syllogismis, tum eos, quorũ nemo fuerit idoneus, uel unicũ Scoti Q̃d libetum, ingenio consequi. Nunc quis ethnicus, quis hereticus non cõtinuo cedat, tot tenuissimis subtilitatibus, nisi tã

crassus

λογομαχίαι

uisiones. Secant enim eã in increatã, & creatam, & in large acceptam, & stricte, item in largissime acceptam, & strictissime, & in gratam facientem, & gratis datam. Item in disponẽtem, præuenientem, & cooperantem.

λογομαχίας.

λογομαχίας) id est Pugnas uerborum, quas interpres Græcus στάσεις λογισμῶν id est, seditiones opinionum, interpretatus est. Sic enim ait Paulus in epistola ad Timotheũ, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι ὑπόνοιαι πονηραί. id ẽ Sed ægrotans circa quæstiões & pugnas uerborum, ex quibus fit inuidia, rixa, maledicentia, suspitiones malæ.

Interpretatio theologorum.

[illegible]

Chrysippeis) Chrysippus discipulus fuit Cleãthis, post quem præfuit scholæ stoicorum, hic solitus fuit argutissima quædam sophismata proponere, quale fuit hoc, ὁ λέγων τοῖς ἀμυήτοις τὰ μυστήρια ἀσεβεῖ, ὁ δέ γε ἱεροφάντης τοῖς ἀμυήτοις λέγει, ὁ ἱεροφάντης ἄρα ἀσεβεῖ. i. q dicit prophanis mysteria, impie agit, sacerdos prophanis dicit, sacerdos igit̃ impie agit. Itẽ illud, ἔστι τις κεφαλή, ἐκείνην δ' οὐκ ἔχεις· ἔστι δ' ἔστι τις κεφαλὴν οὐκ ἔχεις, οὐκ ἄρα ἔχεις κεφαλήν. i. Est aliqd caput, illd aũt nõ habes, est igit̃ aliqd caput, qd nõ habes, nõ igitur habes caput. Nũc qs ethnicus.) Inductione ratiocinat̃ sophisticã hãc theologiã, nec ad confutationẽ hæreticorũ utilem esse,

craſſus, ut nõ aſſequatur, aut tam impu-dens, ut exſibilet, aut iiſdem inſtructus laqueis, ut iam par ſit pugna, perinde, quaſi magũ cum mago cõmittas, aut ſi gladio fortunato, pugnet aliquis cũ eo, cui gladius ſit fortunatus. Tum enim nihil aliud, q̃ tela Penelopes retexeret. Ac meo quidã iudicio ſaperent chriſtiani, ſi ꝓ pinguibus iſtis militũ cohortib⁹, ꝑ quas iam olim ancipiti Marte belligerant, clamoſiſſimos Scotiſtas, & ꝑtinaciſſimos Occaniſtas, & inuictos Albertiſtas, una cũ tota ſophiſtaꝝ manu, mitterent in Turcas & Saracenos, ſpectarent opinor, & conflictũ omniũ lepidiſſimũ, & uictoriã non ante uiſam. Quis em̃ uſq; adeo frigidus, quẽ iſtorum non inflãment acumina, quis tam ſtupidus, ut tales non excitent aculei? Quis tam oculatus, ut hæc illi nõ maximas offundant tenebras? Verum hæc oĩa uideor uobis ꝓpemodum ioco dicere. Nec mirũ ſane, cum ſint & inter ipſos theologos, melioribus inſtituti literis, qui ad has friuolas, ut putãt, Theologoꝝ argutias, nauſeant. Sunt qui uelut ſacrilegii genus execrentur, ſũmãq; ducant impietatem, de rebus tam arcanis, & adorandis magis, q̃ explicandis, tam illoto ore loqui, tam prophanis ethnicoꝝ argutiis

ſcm eſſe. Nam hæretici, aut eorum argutias non intelligũt, aut intellectas ſpernunt, aut ipſis Theologis, melius intelligunt.

Gladio fortunato) Talem gladium non nulli principes noſtri temporis habẽtes, lædi cum ille adeſt, a nemine poſſunt, niſi ſimilẽ habente. Tela Penelopes.) πενελόπης ἱςὸν ἀναλύειν. i. Penelopes telã reſoluere, aut retexere, ꝓuerbio dictum eſt, ꝓ eo quod eſt, operã inanem ſumere, rurſũſq; deſtruere, quod ef feceris. Nam Homerus Iliados. β. fingit Penelopem telã, quã iterdiu texuit, noctu retexuiſſe, atq; eo pacto, procos illuſiſſe, q bus ſimulatq; tela ꝑfecta fuiſſet, promiſerat ſe nupturã. Vnde ſic ait, ἔνθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱςὸν, νύκτας δ᾽ ἀλλύεσκεν, ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο. i. ubi & interdiu qdẽ texebat magnã telã, Noctu autem retexebat, poſtq̃ faces appoſuit. Quis em̃ uſq;). Totus hic locus, εἰρωνικῶς accipiẽdus. Tã illoto ore) .i. Irreuerẽter, ſimule

Dor .i. Theologi.

vel audacius, vel parũ instructi in rebus his, quibus oportuit [illegible] [illegible] [illegible] Graeca, parinde, & Hebraica lingua [illegible] [illegible] [illegible] Theologia [illegible] [illegible] Quas qui ignorat, nõ Theologus est, sed sanctae Theologiae violator. [illegible] [illegible] [illegible] maxima [illegible] [illegible] [illegible]

dispūtāre, tam arrogāter, definire, ac diuine theologiæ maiestatē, tam frigidissimo sordidis uerbis simul & sententijs, conspurcare. At interim ipsi felicissime sibi placent, imo plaudunt, adeo ut his suauissimis nænijs, nocte dieq; occupatis, ne tantulum quidem ocij supersit, ut euangeliū, aut Paulinas epistolas, uel semel liceat euoluere. Atq; interim dum hæc nugantur in scholis, existimant sese uniuersam ecclesiam, alioqui ruituram, non aliter syllogismorum fulcire tibicinibus, q̃ Atlas cœlū hūeris sustinet apud Poetas. Iam illud quantæ felicitatis esse putatis, dum arcanas literas, pinde quasi cereæ sint, pro libidine formant ac reformant, dum cōclusiones suas, quibus iā aliquot scholastici subscripserūt, plusq̃ Solonis leges, uideri postulant, & uel pontificijs decretis, anteponendas, dumq; ueluti censores orbis ad palinodiam trahunt.

ter, simile est illis, ἀνίπτοις ποσὶν & ἀνίπτοις χερσὶν. i. illotis pedib⁹, & illotis manibus. Vt Euāgeliū aut Paulinas epistolas.) Ex hoc loco palam est, nō reprehendi theologos doctos & pios, sed eos qui totā uitā, in hmōi consumunt quæstiunculis, cū in primis oportet theologum ipsos imbibisse fōtes, & in lege domini, noctes ac dies meditatū esse, ut assiduitas uertat in naturam, ut nō solum intelligat humano more, sed etiam afficiatur & rapiat. Nemo pe itelligit Christū, nisi tract⁹ a Christo. Tantum abest, ut ab his comprehēdatur, q impij ppter sophisticas nænias, nihil omnino uel sciūt, uel legunt. Noui permultos theologos, doctores, ut uocāt, q ante quinquagesimū annū, nondū euoluerant omnes epistolas Pauli, ut p familiaritatem mihi fatebantur. Isti quoties ad interpretandum sacras literas accedunt, Dij boni, q̃ frigent, q̃ sordent omnia, q̃ nihil adferunt Christo dignum. Formant ac reformant. Notat eos, qui non accōmodant suas sententias ad mentē scripturarum, sed scripturas ad suā mentē trahunt, quod uocant fundare, ueluti cum duos Petri gladios trahunt ad duplicem potestatē, cum is locus prorsus eo spectet, ne pugnemus Christiani. Censores orbis). Censores Romæ, morum magistri, & iudices erāt, hi ciues sic notabant, ut qui senator esset, e senatu eijceretur, qui eques Romanus, equū publicum perderet, qui plæbeius in centum tabulas referretur, & ærarius fieret. Palinodiam canere.) Græci prouerbio dicunt, παλινῳδεῖν, pro eo, quod est, prius

trahunt, si quid usq; cum explicitis & implicitis illorum conclusionib⁹, non ad amussim quadrarit, ac non secus, atq; ex oraculo pnunciant, hæc propositio scandalosa est, hæc parum reuerentialis, hæc heresim olet, hæc male tinnit, ut iam baptismus, nec euangeliũ, nec Paulus aut Petrus, Nec sanct⁹ Hieronym⁹, aut Augustin⁹, imo nec ipse Thomas ἀριστοτελικώτατος, Christianos efficiat, nisi bacculauriorũ calcul⁹ accesserit, Tanta est in iudicando subtilitas. Quis em̃ censurus erat eum Christianũ nõ esse, qui diceret, has duas orationes, Matula putes & Matula putet, Item ollæ feruere, & ollã feruere, pariter esse congruas, nisi sapientes illi docuissent? Quis tantis errorũ tenebris liberasset ecclesiã, quos ne lectur⁹ quidam unq̃

est, prius damnata ꝓbare, & priorem sententiam reuocare. De hac Palinodia Socrates apud Platonẽ, in Phædro sic loquitur, Ἐστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν, και θαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, στησίχορος δέ, τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς, διὰ τὴν τῆς ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν, ὥσπερ ὅμηρος, καὶ ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν, παραχρῆμα ἀνέβλεψε. i. Est his qui peccãt circa fabularum narrationem, expiatio antiqua, quã Homerus quidem non cognouit. Stesicherus autẽ oculis enim priuat⁹ fuit propter Helenes maledicentiã, nõ ignorauit, quemadmodũ Homerus, qui simulatq; omnem palinodiã fecisset, e uestigio rursum uidit. Hæc scãdalosa est.) Data opera, barbariem eorum imitatus est, σκάνδαλον em̃ Græci διαστροφὴν. i. peruersionem uocant. Est autem dictum scandalum, quasi σκάζον τοῦσι χώλαινον περὶ τὴν ἀλήθειαν. i. claudicans circa ueritatem. A scandalo autem inepte dicitur scandalosus. Hæc hæresim olet.) Sic em̃ ipsi dicunt, hæc propositio sapit hæresim, data autem opera mutauit sapit in olet. Indicat autem hoc loco reuocationes & condemnationes frigidas quæ habentur in articulis illis erroneis, ut ipsi dicunt, Parisijs & in Anglia condemnatis. Hæc male tinnit) Sic enim frequenter dicunt, hæc propositio male sonat, quod iocose uertit, tinnit. Ἀριστοτελικώτατος) .i. Aristotelicissimus, quod hic fere primus fuit, qui Aristotelica miscuit sacris. Bacculauriorũ calcul⁹.) Nã in articulis illis Bacculauriorũ autoritate, & iuditio, cõdẽnant propositiões aliq̃t Thomæ, q̃s, nescio q̃s fraterculus, cũ tanq̃ ueras docuisset, coactus fuit a Bacculaurijs, reuocare. Matula putes, & Matulã putet.) Sic uertit quod ipsi dicũt, Socrates curris, & Socrates currit. Quas

dam unq̃ quisq̃ fuerat, nisi magnis sigillis isti ꝓdidissent? Verum an non felicissimi, dum hæc agũt? Præterea dũ inferoꝝ res omneis, sic examussim depingunt, tanq̃ in ea rep, complures annos sint uersati. Præterea dum pro arbitrio nouos orbes fabricantur, addito deniq; latissimo illo, pulcherrimoq;, ne scilicet, deesset ubi felices animæ, commode uel spatiari, uel conuiuiũ agitare, uel etiã pila ludere possent. His atq; id genus bis mille nugis, horũ capita, adeo distenta differtaq; sunt, ut arbitrer nec Iouis cerebrum, æque grauidũ fuisse, cum ille Palladem parturiens, Vulcani securim imploraret. Quare nolite mirari, si uidetis caput illoꝝ, tot fascijs, tam diligenter obuinctũ in publicis disputationib⁹. Alioquin em̃, plane dissilirent. Illud ipsa quoq; nõnunq̃

Solẽnis cultus theologorum.

orationes, nescio quis frater, dixerat esse atque perfectas & congruas, ut ipsi dicunt, quocirca Baccalaurij Oxonienses eas dãnauerunt. Magnis sigillis.) Nã hic mos est istis, ut post ꝓpositiones damnatas, in testimoniũ applicent magnum sigillũ uniuersitatis. Dum inferorum res) Nemo putet hic rideri inferos, sed fabulas, q̃s q̃dam ueluti certam rẽ narrant apud populũ. Nouos orbes.) Veteres sphæras singulas, septem tribuerunt planetis. His imposuerunt octauũ orbem, stellarũ fixarũ. Deinde uidẽtes octauum, duobus motib⁹ moueri, discẽtesq; ab Aristotele, uniuscuiusq; orbis, nõ esse nisi unum motũ naturalẽ, coacti sũt dicere alteꝝ motũ octaui orbis esse uiolentũ. Motu aũt uiolento nõ potest moueri supior orbis ab inferiori. Quocirca coacti sunt ponere nonũ orbẽ, quẽ primum mobile uocãt. His deinde theologi addiderunt decimũ orbẽ, quẽ empyreũ dicunt. Perinde quasi sancti felices esse nõ possint, nisi suũ habeant cœlũ. At Basilides hæreticus cœlos fabricatus est trecentos, sexagintaquinq;, teste Augustino. Vulcani securim.) Est Luciani dialogus de Ioue, capite grauido, cuius caput, ipso Ioue iubente, Vulcanus securi mediũ secuit. Atq; ita e Iouis cerebro, Pallas nata est. Tot fascijs.) Id potissimum uidemus in doctoribus apud Parrhisios, quorũ capita, tot fascijs sunt obuoluta, ut uix possint euoluere sese. Dissilit autem, quod ruptum in uarias partes, minutim soluit. Ipsa quoq; nõnũq̃.) Vehemẽter stultum sit oportet, quod ipsi quoq; stulticiæ, ridiculum, ac stultum esse uideatur. Hoc quod ait, nimis uerum est in multis, q nihil existimant, eruditum, nihil acutum, quod non sit barbaris, ac spurcis dictũ uerbis. Quic

Empyreo videlicet

Dissilire

ꝙ nōnunꝙ ridere soleo, cum ita demū maxime sibi uident Theologi, si ꝙ maxime barbare spurceq; loquātur, cumq; adeo balbutiunt, ut a nemine, nisi balbo possint intelligi, acumen appellāt, quod uulgus non assequat. Negant em̄ e dignitate sacrarū literaꝝ esse, si grammaticoꝝ legibus parere cogātur. Mira uero maiestas Theologoꝝ, si solis illis fas est, mendose loqui, quanꝙ hoc ipsum habent, cum multis cerdonib9 commune.

Postremo iam diis proximos sese ducūt, quoties quasi religiose, magistri nostri salutant, in quo quidē nomine tale quiddam subesse putāt, quale est apud Iudæos, τετραγράμματον. Itaq; nefas aiūt esse, Magister noster, secus ꝙ maiusculis scribere literis. Quod si quis, præpostere, Noster magister dixerit, is semel omnē Theologici nomis puerterit maiestatem. Ad horum felicitatē ꝓxime accedūt ii, qui se uulgo religiosos ac monachos appellant, utroq; falsissimo cognomine, cum bona pars istorū longissime

bis. Quicqd elegās, id, ut grammaticum aspernatur. Simplicitas sermonis ꝓbe decet theologum, spurcicies minime, quæ ueritatem non nudā, ut ipsi iactant, ostendit, sed oblitā & sordidatā. τετραγράμματον) .i. quatuor literarum, quod solū ἀνεκφώνητον .i. ineffabile est inter nomina illa decem, quib9 Hebræi, deū uocāt, quæ ut etiam Hieronym9 in epistola ad Marcellum testatur, ista sunt primum, אֵל, quod Aquila ἰσχυρὸν .i. forte interpretat. Secundū אלהים. tertiū אֱלֹהֵי quæ deū significant, qrtum צְבָאוֹת, quod Lxx. uirtutum, Aquila exercituum, interpretatur. Quintum, עֶלְיוֹן .i. excelsum: sextum, אשר אהיה .i. q ero, septimū, אֲדֹנָי .i. dominus, octauū, יָהּ, qd in, הַלְלוּיָהּ .i. laudate dn̄m, tantum ponit. Nonū de quo hic loquitur, יהוה, quod ineffabile est. Nam quatuor illæ literæ, Iod, He, Vau, He, quibus signatur, coniunctæ, nihil sonāt. Quo mysterio innuūt diuinā essentiā, modis oib9 ineffabilē. At nos illā totā depingimus, ineptis, ut ego censeo, cōmētis. Nā ut scriptū est, יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ .i. posuit tenebras secretū suum. Decimū, שַׁדַּי, qd Aquila. ἄλκιμον .i. robustū interpretat. Sunt & alia noīa, quibus deus apud Hebræos significat, ut אֵשׁ .i. ignis, & חָכְמוֹת .i. sapia &c. Utroq; falsissimo.) Nā monachus, Græce dicit solitarius, &

Barbaries theologorum

Magistri nostri

Monachi

Monachus

ſime abſit a religiōe, & nulli magis omnibus locis ſint obuij. Iis non uideo quid poſſit eſſe miſerius, niſi ego multis modis ſuccurrerem. Etenim cum hoc hominū genus, omnes ſic execrentur, ut fortuitum etiā occurſum, ominoſum eſſe perſuaſum ſit, tamē ipſi ſibi magnifice blandiuntur. Primū ſummā exiſtimant pietatem, ſi uſq; adeo nihil attigerint literarū, ut ne legere quidem poſſint. Deinde cum pſalmos ſuos, nūeratos quidē illos, at non intellectos, aſininis uocibus in tēplis derudunt, tum uero ſe putant diuorum aures multa uoluptate demulcere. Et ſunt ex ijs nōnulli, qui ſordes ac mēdicitatē, magno uendunt, proq; foribus magno mugitu panē efflagitant, imo in nullis diuerſorijs, uehiclis, nauib⁹, nō obturbant, non mediocri pfecto reliquorū mēdicorū iactura. Atq; ad eū modū homines ſuauiſſimi, ſordibus, inſcitia, ruſticitate, impudentia, apoſtolos (ut aiunt) nobis referunt. Quid autē iucundius, ꝙ, quod

Mēdicātes

Deſcriptio monachorū

rius, & religio nihil aliud eſt, ꝙ pietas, & dei cultus, qđ eſt omnium Chriſtianorū. Loquit̃ autē de malis, quæ maxima turba eſt, & hoc cognomine, indignis. Sic execrentur.) De uulgo loquitur. Et nimium uerum eſt, quod dicit. Quin ipſe diu⁹ Hieronymus teſtat̃ Romæ quoq;, monachi nomē inuiſiſſimū fuiſſe. Quāq; ea tempeſtate, nihil aliud erant monachi, ꝙ uere & ſimpliciter Chriſtiani, nullis obſtricti cerimonijs, nullo pdigioſo cultu, nullis uinculis, nulla ſeruitute, ſed in libertate, ſpirit⁹, deo ſeruiētes. Nihil attigerint.) Olim monachi fere laici erant, quales Benedictini, & Franciſci ſocij. Vnde ſunt qui putent irreligioſum, ſcire literas, præcipue bonas, nec recipiunt eruditos, & libēter expellūt forte receptos, cum ipſi uentres magis ſint, ꝙ homines. Cum pſalmos ſuos.) Attende lector, non rideri cultum diuinum, ſed eos, qui plurimi ſunt, qui nō curāt intelligere, quod pſalluut, & odioſis clamoribus implent templum, quaſi uociferatio delectet ſuperos, Tum preces non numero conſtant, ſed animi affectu. Magno uendunt.) Vendunt, dixit pro oſtentant. Ita Politianus. Vultuq; triſtes, uendunt ſanctimonias. Simulant eñ nōnulli ſordes, ut plus accipiant a mulierculis. Magno mugitu.) Pudet me, quoties id uideo. Et tñ uidem⁹, imo irrumpunt in diuerſoria publica, obſtrepunt in medijs conuiuijs. Nihil

q̃ quod omia faciũt ex præscripto, quasi, mathematicis utentes rationib⁹, quas præterire, piaculum sit. Quot nodos, habeat calceus, quo colore singula uestis, quot discriminib⁹ uarieganda, qua materia, quotq́ꝫ culmis latum cingulũ, qua specie, & quot modiorũ capax cucullus, quot digitis latum capillitiũ, quod dormiendũ horas. Atq́ꝫ hæc quidem æqualitas, in tanta corpoꝝ, & ingenioꝝ uarietate, q̃ sit inæqualis quis nõ ꝑspicit? Et tamen his nugis, non alios modo præ se nauci faciũt, uerum inuicem alij alios cõtemnunt, atq́ꝫ homies apostolicam charitatem professi, ob aliter cinctam uestẽ, ob colorem paulo fusciorẽ, omnia miris Tragœdijs miscent. Ex his uideas quosdam adeo rigide religiosos, ut sũma ueste, non nisi Cilicina utant̃, intima Milesia, alios contra, qui superne linei sint, intime lanei, Rursum alios qui pecuniæ cõtactũ

uitijs. Nihil pudet sacerdotes. Paulus manib⁹ laborauit. Christus usus est liberalitate amicorum. Ego putarim magis conuenire, ut istis, si boni sint, alia ratione ꝓuideretur. Et tamẽ his nugis) Aperit pestem cerimoniarum, quod his freti cõplures, contemnant eos, qui non eadẽ faciant, putãtes in his esse pietatem, quæ Christus & Apostoli, adeo non tradiderũt, ut dehortentur etiam. Sũma ueste.) Habet hoc ordo Cluniacẽsiũ, quorum magna pars, ob diuitias, corrupta fuit, etiam ætate Bernardi, quod ex illius patet epistolis. Cilicinã autem uestem asperrimam uocat, utpote quæ ex uillis capraꝝ fieri soleat, apud Cilices, unde & nomẽ habet, quemadmodum Milesiam uestem pro

Dissentio monachorum

mollissima posuit, Sicut & Horatius in epistolis. Alter Mileti textam, cane peius & angue, uitabit chlamydem. Qui pecuniæ contactum.) Animo contemnẽda est pecunia, quod si quid est in contactu periculi, certe plus est in contactu fœminæ, q̃ pecuniæ. At fœminarum contactum non prohibet Franciscus, sed turpem amorem. Pecuniæ contactum cur tantopore prohibuisset? Quod si diuus Franciscus cum ait, non recipiant, intelligi uult, non attingant, cur addidit, neq́ꝫ per se, neq́ꝫ per alios. Quis enim dicitur per aliũ aliquid attingere? Et quid si chirotheca contingant? Palam est Franciscũ sensisse, quod uerba sonant. Recipit dominus, cui soluit̃ pecunia. Recipiũt, ꝓcuratores, unde receptores dicti. Administrationem interdixit pecuniæ, nõ cõtactum.

contactum ceu aconitum horreant, nec a uino interim, nec a mulierum cõtactu, temperantes. Deniq; mirũ omnibus studium, ne quid ratione uitæ cõueniat. Nec illud studio est, ut Christo similes sint, sed ut inter se dissimiles. Porro magna felicitatis pars est in cognomentis, dum hi funigeros appellari se gaudent, & inter hos alij coletas, alij minores, alij minimos, alij bullistas, Rursum hi Benedictinos, illi Bernardinos, hi Brigidenses, illi Augustinẽses, hi Guilhelmitas, illi Iacobitas, quasi uero parũ sit, dici Christianos. Horum magna pars in tantum suis nititur cerimonijs, & hominũ traditiũculis, ut putet unũ cœlum, parum dignum esse tantis meritis, premiũ. Haud cogitantes,

Cognomina monachorum

tactum, sed ad eũ modum interpretatus ẽ põtifex, nescio qs Deum immortalem, etiam pontifice op^9erat, ut intelligeremus rẽ uel pueris perspicuam? Verum hisce de rebus disputent alij. Mihi satis est, illud optare, ut Christi regulam, hoc est Euangelicam doctrinã, tãti faciamus oẽs Christiani, quanti faciunt regulam hominis.

Aconitum.) Aconitum herba est uenenosa, quam Dioscorides in quarto inẽ frigidissimas numerat, quod in saxis crescit, unde ut Plinius autor est, nomen habet ἀκόνη em̃ cautes dr̃. Huius duas species Diascorides faciens, & de altero loquens, ait, κτείνει δὲ καὶ παρδάλεις, καὶ σῦς, καὶ λύκους, καὶ πᾶν θηρίον, κρεαδίοις ἐντιθέμενον, καὶ παραβαλλόμενον. i. Occidit autem & pardales, & sues, lupos, & omnem bestiam, caruunculis impositum, & proiectum. Hi funigeros.) Hæc sunt portentosa nomina, Christianæ illi & unitati, & charitati inimica, quæ Paulus longe ante præuidens, tantopere detestatus est, nullas uolens factiones esse inter Christianos. Vnde Corinthijs scribens ait, παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ὑμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώσει. i. Hortor uos fratres per idem nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem dicatis omnes, & nõ sint in uobis scissuræ, sitis autem perfecti in eadem mente, & in eadem scientia. Quanto affectu has factiones Christianæ paci & unitati perniciosissimas deprecatur? Vnde idẽ indignaẽ, quod alij cognomen sumerent Cephæ, alij Apollo, alij suum, hoc est, Pauli. Et uehementer ob id stomachans. Quid, inquit, diuisus est Christus? Quanto ergo minus huiusmodi stultis cognomentis gloriandum est? Idem cultus, aut certe liber, idem uictus, aut liber, idem Christi cognomen, multo magis facerent ad cõcordiã. Nũc uidemus

Aconitu.

Magna pars dicit, quia sunt etiam complures boni Christi plus spiritum quam ceremonias, praecepta Christi quam hominum tribuentes.

Tales fuit factiones reprobat paulus.

cogitantes futurū, ut Chriſtus contēptis his oīibus, ſuū illud ſit exacturus præceptum, nempe charitatis. Alius oſtentabit aqualiculū, omni piſcium genere diſtentum. Alius pſalmoꝝ centum effundet modios. Alius ieiuniorū myriadas ānumerabit, & toties unico prandio pene diſruptā imputabit aluum. Alius tantum cerimoniaꝝ aceruū proferet, quantum uix ſeptem onerarijs nauibus uehi poſſit. Alius gloriabit̃ ſexaginta annos nunq̄ attactam pecuniā, niſi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret, adeo ſordidā & craſſam, ut null9 nauta ſuo dignetur corpore. Cōmemorabit alius, ſe pluſq̄ undecim luſtris ſpōgiæ uitam

uidem⁹ ex his tot diſcriminib⁹, magnas ac periculoſas naſci diſcordias. De quibus qd attinet multa dicere, cum nemo neſciat? Suū illud ſit exacturus.) Nam Chriſtus in illa orōne plena feruoris & charitatis, quam ultimā cū ſuis diſcipulis habuit, poſt multam charitatis cōmendatiōem ita demum præcepit, αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπῆτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. i. Hoc demum mandatum meū eſt, ut diligatis uos mutuo, quēadmodū dilexi uos. Quorſum igitur tantæ homunculorum traditiunculæ, ad quas ſolum diſcendas, uita nō ſufficit, cum ſine hac, charitatē dico, quā ſolā Chriſtus præcepit, nihil bene a quoq̄ fieri poſſit, & cū hac nihil male. Aqualiculū.) ὑποκοριστικὸν eſt, ab aqualus, quod aluū ſignificat. Perſi⁹ ſatyra prima, Nugaris cū tibi calue, Pinguis aqualiculus ꝓpenſo ſeſquipede extat, quē diſtentū dixit, eo quod fratres iſti, fere piſcibus ueſcant̃, qui quandoquidē carnibus frigidiores ſunt, plus pinguedinis, quā medici pituitā cōgelatā eſſe aiunt, generant. Ad hæc diſtentū dixit, ne uideret̃ damnare, quod a carnibus abſtineāt, quāq̄ ne id qdem magnopere ꝓbet Paulus, ſed qđ tā multis & uarijs piſcibus ſe ingurgitēt, ut nulli rei, preterq̄ ſomno utiles ſint. Effundit modios.) Attēde candide lector, nō hic damnari preces, quāq̄ ne Chriſtus quidē has uerboſas preces ꝓbauit, ſed modios pſalmoꝝ. i. certas & ſtatas preces, modijs enim menſuramus. Ieiuniorum myriadas.) Myrias numerus eſt decem miliū, ſed nec hic ieiunia damnauit, ſed illa numerata, & in qbus tantum uorant unico prandio, ut nec corpore, nec mēte quicq̄ poſſint. Quibus mirū, q̄ glorient̃, q cultū diuinum magis externis & corporalibus quibuſdam obſeruatiunculis, q̄ ſpiritu metiuntur. Pluſq̄ undecim luſtris.) Nā tales ſunt nōnulli fratres, qui ſpongiarum, quæ ſaxis ſemp adhærent, ritu, nunq̄ locum mutent, ſomniantes pietatem eſſe inanimata imitari, ſpongiam quoq̄ eſſe animal ſupra

Q ex Ariſtotele

Aqualiculus.

Myrias.

Spongia animal.

giæ uitam egiſſe, ſemp eidem affixũ loco. Alius raucam aſſiduo cantu uocẽ adducet, Alius lethargum ſolitudine contractum, alius linguam iugi ſilentio torpentẽ. At christus interpellatis nunꝗ alioqui finiendis glorijs, unde nam hoc inquiet nouũ Iudæorũ genus? Vnicam ego legem uere meã agnoſco, de qua ſola nihil audio. Et olim palã, nulloq; parabolarũ utens inuolucro, paternã hereditatẽ pollicitus ſum, non cucullis, preculis, aut inedijs, ſed charitatis officijs. Nec eos agnoſco, qui ſua facta nimis agnoſcunt, iſti qui me quoq; ſanctiores uideri uolunt, Abraxaſiorũ cœlos, ſi libet occupent.

ex Ariſtotelis & Plinij ſententia probauimus. Nã ipſis detractis, ſæpe ſanguis ſaxis adhærere uidetur. Lethargũ.) Lethargus apoſtema eſt in poſteriori uentriculo cerebri, ſomnũ obliuionẽ, & mot⁹ paucitatẽ inducens, qđ oritũ ex pituita craſſiſsima, præcipue in his, q ſimul multum uorant præcipue piſcium, & parum mouentur, ſimulq; in ſolitudine, & ocio degũt, quales ſũt fratres iſti, qui ſe ad perpetuos carceres damnarũt. Iugi ſilentio.) Nam certa ſua habẽt ſilentia. Hi fratres, frigidis præcipue morbis ſunt obnoxij, quales ſunt apoplexia, paralyſis, tortura, lethargus, & ſpaſmus. Vnde multos tales uidi, qui linguã, nã hæc cum primis humida eſt, paralyſi uitiatam, mouere nõ poſſent. Iudæorum genus.) Nam quemadmodum Iudæi in circumciſione, ſabbatis, ieiunijs, & alijs id genus, cerimonijs, gloriabantur, quemadmodũ Paulus ſæpe eis exprobrat, cum ſpiritu uacarent. Ita nõnulli Chriſtiani, plus cerimonijs illis per ſe inanibus tribuunt, quam ſpiritui, cuius nunꝗ ſcintillã ſenſerunt, quos tanꝗ nihil a Iudæis re differentes, nouũ Iudæorũ genus ſtulticia, ſed haud quaꝗ ſtulte, uocat. Nec eos agnoſco.) Alluſit ad illum locum Euangelicum, qui eſt apud Matthæum, ubi iuſti illi, quorum opera Chriſtus tantopere exoſculatus fuit, ſua opera ignorant. Sic enim aiunt, κύριε πότε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; i. Domine, quando uidimus eſurietẽ, & nutriuimus? &c. Mali cõtra, ſua bona agnoſcunt, & iactant, dicentes, Domine quando uidimus eſurientem, & non nutriuimus? Sed horum opera Chriſtus non agnouit. Similis eſt illa parabola, publicani & phariſæi, ſua ieiunia & preculas iactantis, & quaſi deo opprobrantis. Abraxaſiorũ cœlos.) Baſilides hæreticus trecentos ſexaginta quinq; fabricatus eſt cœlos, ut autor ẽ Diuus Auguſtinus, in libro ad Quoduultdeum. Inde myſticum illud nomẽ ſuis diſcipulis cõmendauit ἀβραξας. Nam his literis, iuxta græcam ſupputationem, hic numerus ſignificatur. α & β ſignificant unum & duo, ς & α

centum &

stupent, aut ab his sibi nouū extrui cœlū iubeant, quoꝝ traditiūculas, meis præceptis anteposuerūt, Cum hæc audient, & uidebunt nautas & aurigas sibi preferri, quibus uultibus sese mutuo contuebuntur? Sed interim spe sua felices sunt, non absq; meo beneficio. Atq; hos quidem, quanq̄ a republica semotos, nemo tamen audet contemnere, præcipue mendicantes, propterea quod oīa omniū arcana teneant, ex confessionibus quas uocant. Quæ tamen prodere nefas habent, nisi si quādo poti, fabulis amœnioribus delectare se uolunt, sed cōiecturis rem indicāt, tacitis interim nominibus. Quod si quis hos crabrones irritarit, tū in popularibus concionibus, probe ulciscuntur sese, & obliquis dictis hostē notant, adeo tecte, ut nemo non intelligat, nisi qui nihil intelligit. Nec prius oblatrandi finem faciunt, q̄ in os offam obieceris. Age uero quē tu mihi Comœdum, quem circulatorē spectare malis, q̄ istos in concionibus suis rhetoricantes, omino ridicule, sed tamē suauissime imitantes ea, quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum imortalem ut gesticulant,

cētū & unū, ξ & α dyi cēta & unū, σ quæ septima ē i hac dictiōe lr̄a, significat sexagīta In sūma reddēt trecēta sexagīta qnq;. De hoc plura uide ī scholijs Erasmi, in Hieronymi epl̄as. Nisi si qñ poti.) Hæc nihil ad bonos monachos ptinēt. Mali putent se admonitos, qd debeant corrigere. Audiuimus enim sæpenumero narrantes, quicquid audiuerint a cōfitentibus, idq; nō ad ædificationem, sed ridēdi causa. Nomināt urbem, nomināt collegiū, deniq; domū, hominē quoq; si defunctus sit. Quasi satis sit, si uiuum nominatim non prodant. Multa possent hoc loco referri de malis, quæ malo ob bonorum honorem, reticere. Hos crabrōes irritarit.) Crabro insecti genus pertinacissimū, aculeoq; pestilētissimo. Cuius ictū Plinius libro undecimo, dicit haud temere sine febri esse. Vnde prouerbio dictū ē τὰς σφηκίας ἐρεθίζειν

id. Crabrones irritare, In pertinaces & rixosos, quo Plautus in Amphytrione usus est, in mulieres. In os offam.) Sic apud Maronem Aeneas Cerbero oblatranti, offam obijcit, quo sileat. Comœdum.) Comœdus dicitur

gesticulantur ut apte cōmutant uocem, ut cantillant, ut iactant sese, ut subinde alios, atq; alios uultus induunt, ut omĩa clamoribus miscent. Atq; hanc orandi artem, ceu rem arcanam, fraterculus fraterculo, per manus tradit. Eam tametsi mihi non est fas scire, tamen utcunq; cōiecturis sequar. Primo loco inuocant, id quod a poetis mutuo sumpserũt, Deinde dicturi de charitate, a Nilo Aegypti fluuio, sumunt exordium, aut crucis mysterium enarraturi, a Babylonio dracone Bel, feliciter auspicantur, aut de ieiunio disputaturi, a duodecim zodiaci signis, principiũ faciunt. Aut de fide uerba facturi, diu de quadratura circuli prælo-quũtur. Audiui ipsa quendam, eximie stultum, erraui, doctum uolebã dicere, qui in concione celeberrima, diuinæ triadis mysteriũ

qui agit, comicus uero, qui scribit comœdias. Per man⁹ tradit) .i. per successionem, puerbiali dictũ figura. Mihi non est fas) Mihi referẽ ad ꝑsonam Moriæ, quod nolint mulierem scire literas, aut disciplinas. A nilo Aegypti) .i. a re alienissima. In his autem mira quadã ὑποτύπωσιν depingit illorum, τὴν κακόζηλον, ut Græci uocant. i. peruersam imitationẽ. Nihil em̃ odiosius, q̃ ars male affectata. A Babylonio dracõe Bel) Hæc fabula de Bel dracone, inserta est scriptis Danielis a Theodotione, ut nõnulli putãt. Nam in Hebræo nõ habetur, quemadmodum nec Susannæ historia, nec hymn⁹ trium puerorum, quæ omnia obeliscis antepositis, Diuus Hieronymus iugulauit, tanq̃ adulterina. A duodecim çodiaci.) Solem enim aiunt in ieiunio arietem, primum çodiaci signum ingredi, eoq; tunc omnia magis humescere & calescere, crassosq; humores corporum, qui in hyeme propter cœli frigiditatem resolui non poterant, tũc resolui incipere, atq; idcirco paucis tunc egere corpora nutrimentis, eoq; bene institutum esse ab ecclesia ieiuniũ uerno tempore. Hacq; occasione, mira de çodiaco, eiusq; signis blaterãt, quo indoctæ plæbeculæ, docti uideantur. De quadratura circuli.) Aristoteles, ἐν κατηγορίαις περὶ τῶν πρός τι, scriptum reliquit, ἐπιστήμης γὰρ μὴ οὔσης, οὐδὲν κωλύει ἐπιστητὸν εἶναι, οἷον καὶ ὁ τοῦ κύκλου τετραγωνισμός, εἴγε ἔστιν ἐπιστητόν, ἐπιστήμη μὲν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν οὐδέπω, αὐτὸ δὲ ἐπιστητόν ἐστι. i. Sciẽtia autem nõ existente, nihil prohibet scibile esse, ut circuli quadratura, & si scibile sit, sciẽtia tamen ipsius nondum est, ipsa autem scibile est. Hac igitur occasione, ut Aristotele plus scire uideantur, & Sophistæ in suis scholis & in cõcionibus suis, fratres

Prohœmium.

Per manus tradere

Nihil odiosius, q̃ ars male affectata

Bel

dis mysteriũ explicaturꝰ, quo & doctrinam suã nõ uulgarẽ, ostentaret, & theologicis satisfaceret auribꝰ, noua prorsus ingressus est uia, nimirum a literis, syllabis, & oratione tum a concordia nomĩs & uerbi, adiectiui nominis & substãtiui, mirantibꝰ iam plærisq;, ac nõnullis Horatianum illud apud se mussitantibus. Quorsum hæc tam putida tendũt, Tandem huc rem deduxit, ut in grãmaticoꝝ rudimentis, sic expressum ostenderet totius triadis simulacrũ. ut nemo mathematicoꝝ, in puluere posset euidentiꝰ depingere. Atq; in hac oratione θεολογώτατος ille, totos octo menses, ita desudarat, ut hodie quoq; magis cæcutiat q̃ talpæ, nimirũ tota luminũ acie, ad ingenij cuspidem auocata. Verũ haud pœnitet hominem cæcitatis, ac paruo quoq; putat emptã, eam gloriã. Auditus est a nobis alius quidã octogenariꝰ, adeo theologus, ut in hoc Scotum ipsum renatũ putes, Is explicaturꝰ mysteriũ nominis Iesu, mira subtilitate demõstrauit, in ipsis literis latere, quicquid de illo dici possit. Etenim, quod tribus duntaxat inflectitur casibus, id manifestũ esse simulacrũ diuini ternionis. Deinde q̃d prima uox Iesus, desinat in s, secunda Iesum in m, tertia Iesu in u, in hoc ἄῤῥητον subesse mysterium.

suis fratres, de q̃dratura circuli, mlta garriũt. Triadis.) τριὰς græco uocabulo dixit. Nã trinitas, quo uulgus utitur, non satis est latinũ. Theologicis.) locus est, tacite em̃ significat, theologos, malle audire has subtiles nugas fabellasq;, q̃ Euangeliũ, aut Paulinas epistolas. Nemo mathematicorum.) Nã his mos est, figuras suas in puluere depingere. θεολογώτατος) superlatiuus est Græcus ab hoc positiuo Theologus. Magis cæcutiat q̃ talpæ.) Græcis em̃ prouerbiũ est, ἀσπάλακος τυφλώτερος. i. talpa cæcior. In uehementer luscio sũ. locatur autem in aliquem theologum, sibi notũ, & forte lusciosum. Tota luminum acie.) Acies ad animã referẽ, cuspis autem non diciẽ, nisi de re corporea, data autẽ opera hic uertit.

Αῤῥητον) .i. arcanũ, & ineffabile, festiuiter huiꝰ delyri fratris ineptias ridet, q uocem Hebraicã, q̃ ut teste Hieronymo, ineptissimũ est, in alienam linguam traxerit. Siqdẽ

mysteriū. Nempe tribus literulis indicā tib9, eum esse summū, mediū, & ultimū. Restabat mysteriū his quoq; retrusius, mathematica ratione, Iesus sic in duas equales diffidit portiones, ut scilicet penthemimeres in medio resideret. Deinde docuit eam literā apud Hebreos esse, ש quam illi Syn appellent, porro syn Scotorum opinor lingua, peccatū sonat, Atq; hinc palam declarari, Iesum esse, qui peccata tolleret mūdi. Hoc tam nouum exordiū sic inhiantes admirati sunt oēs; præcipue theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit, qđ olim Niobæ, cum mihi propemodū euenerit, quod ficulno illi Priapo, q magno suo malo, Canidiæ Saganeq;, nocturna sacra spectauit Nec iniuria profecto. Nam quādo simi/ lem

יֵשַׁע iescha hebrai/ca uox est, id signifi/cans, quod græce σωτηρία, & latine salus, cui passim apud He/bræos interponit̃ ו cum ה in fine, ut ibi; לַיהוָה הַיְשׁוּעָה .i. dñi ē salus, qđ alio sequēte mutat̃ i ת ut עֵינַי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ .i. Oculi mei defe/cerūt in salutari tuo. Ab יֵשַׁע aūt יֵשׁוּעַ dicunt, nostri salua/toris nomen dictum esse. Sunt tamen q di/ctum putent a יֵשׁ, uerbo substantiuo.

Penthemimeres.) πέντε qnq; sunt, ἥμισυ dimidium, μέρος ps unde πενθημιμερὲς dimidium quinq; dici/tur. Quemadmodū etiā Terentianus ait, Hoc πενθημιμερὲς medium de quinq; uocatur. Sicut igitur Grammaticis penthemimeres uocatur, quando post duos primos pedes, relinquit̃ sylla/ba, dictionem terminans. Nam duo cum semis dimidium faciūt quinq;, sic syn in medio penthemimeris positum erat a fratre, ut si diuideretur, utrunq; eius dimidium, cum reliquis duabus literis sumptum, penthemimeres fa/ceret

Niobæ.) Hæc cum pulcherrimos permultosq; liberos haberet, eosq; cerneret, ab Apolline & Diana sagittis cōfossos, nimio dolore, obstupuit di/riguitq;. Vnde a poetis fingitur uersa in saxū. De qua Ouidius, transforma/torum libro sexto. Exanimes inter natos natasq; uirumq; Diriguitq; malis; nullos mouet aura capillos. In uultu color est sine sanguine, lumina mœstis Stant immota genis, nihil est in imagine uiuū. Græci maxima & intolerāda mala, νιόβης πάθη .i. Niobes passiones uocant.

Ficulno illi Priapo.) Signifi/cat se adeo risisse, cum stulti theologi præ admiratione stuperent, ut ꝑpemo/dum crepitum uentris faceret. Allusit enim ad Priapū illum ficulnū, qui ut Horatius in ea satyra, quæ incipit, Olim trūcus eram ficulnus inutile lignū, dicit, cum Canidiæ & Saganæ magica & nocturna sacra, quibus furias, he/catem, &

lem ἔφοδον cōmentus eſt Demoſthenes
ille Graius, aut Cicero latinus? Illis uitio
ſum habebatur procemiū, quod a re fo/
ret alienius. Quaſi uero non ad iſtū mo
dum exordiant̄ & ſubulci, natura uide/
licet magiſtra. At hi docti, preambulū
ſuum, ſic enim uocant, ita demū eximie
rhetoricum fore ducunt, ſi nuſꝙ quicꝗ
habeat, cum reliquo argumēto confine,
ut auditor interim admirans illud ſecū
murmuret, q̊ nūc ſe proripit ille? Ter/
tio loco, ceu narrationis uice, nōnihil ex
euangelio, ſed curſim ac uelut obiter, in/
terpretantur, cum id ſolum fuerit agen/
dum. Quarto loco iam noua ſumpta p/
ſona, quæſtionē mouēt Theologalem,
aliquoties οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένων,
atꝙ id quoꝙ ad artem arbitrant̄ perti/
nere. Hic demum theologicū attollunt
ſupercilium, doctores ſolennes, docto/
res ſubtiles, doctores ſubtiliſſimos, do/
ctores ſeraphicos, magnifica nomia, au/
ribus inculcantes, Tum ſyllogiſmos, ma
iores, minores, cōcluſiōes, corollaria, ſup/
poſitiones frigidiſſimas, ac pluſꝙ ſcho/
laſticas nugas, apud imperitum uulgus,
iactitant. Supereſt iam quint⁹ actus, in
quo ſū

catē, & animas mor/
tuorum euocabant;
ſpectaret, præ timore
magnū bonumꝙ cre
pitum uētris, emiſit,
quo aniculæ territæ,
relictis dētibus & ca/
liendro, e ueſtigio au
fugerūt. Vnde ſic ait,
Et ut non teſtis inul/
tus Horruerim uoceſ
furiarum, & fata dua
rum. Nā diſploſa ſo/
nat, quantum ueſica
pepedi. Diffiſa nate fi
cus, at illæ currere in
urbem. Canidiæ dē/
tes, altū Saganæ caliē
drum Excidere, atꝙ
herbas, atꝙ incanta/
ta lacertis Vincula cū
magno riſuꝙ iocoꝙ
uideres. ἔφοδον) .i.
inſinuationē, quæ eſt
oratio quadam diſſi/
mulatione & circuiti
one, obſcure ſubiens
auditoris animū, ut
ſcribitur in Rhetori/
ca ad Herenniū. Hac
Quintilianus libro
q̄rto utendū eſſe ait,
in cauſa admirabili
& turpi. Quo nunc
ſe proripit ille.) Ver
gilianum eſt hemiſti/
chium. Theologa/
lem.) μιμητικῶς legē
dum, riſus cauſa. Sic
enim illi ſolēt uocare

Narratio

Argumētatio.

Neq; coelum, neq; terram attingit. De re admodum vehementer absurda, atq; aliena, quaeq; nulla ex parte pertineat ad id, de quo agitur.

Cōcluſio

uerbo nō admodū latino. οὔτε γῆς, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένων) .i. neꝗ terrā
neꝗ cœlum attingentē. Prouerbiū eſt apud Lucianū, de re uehementer alie/
na a propoſito. Iam quintus actus.) Alluſit ad hoc quod comœdia, qnꝗ

conſtat

quo summũ artificem prestare cõuenit. Hic mihi stultã aliquã, & indoctam fabulã, ex speculo opinor historiali, in medium adferunt, & eandem interpretantur. Atq; ad hunc quidem modũ Chimærã suam absoluunt, qualẽ nec Horatius unq̃ assequi potuit cum scriberet.

Humano capiti &c. Sed audierunt, a nescio quibus, ingressum orationis sedatum, minimeq; clamosum esse oportere. Itaq; principio sic exordiuntur, ut nec ipsi uocem propriã exaudiant, quasi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt nõnunq̃ ad cõcitandos affectus, exclamationib⁹ utendum esse. Proinde presse alioqui loquentes, subinde repente uocem tollunt, furioso plane clamore, etiam cum nihil opus. Iures elleboro homini opus esse, perinde quasi nihil referat, ubi clames. Præterea quoniã audierunt oportere sermonẽ in progressu feruescere, in singulis partibus, principijs utcunq; sane recitatis, mox mira uocis contentione utuntur, etiam si res sit frigidissima, atq; ita deniq; desinunt, ut spiritu defectos credas. Postremo didicerũt apud rhetores, de risu fieri mentionẽ, eo q̃ studet

cõstat actib⁹. Et. M. Tullius dicit in extremo actu, poetã oportere esse optimũ. Et eandem interpretantur) Allegorias, in uetus testamentum nõ ferremus, nisi necessitas nos cogeret. At quis feret somnium ociosi nebulonis, & rursum alio somnio somniũ explicatum? At quidam hæc religiosius pene legũt, q̃ Euangeliũ. Chimæram suam.) Hoc est, sermonem portentosum ex partibus multo diuersissimis, tãq̃ mõstrum, constantẽ Chimæram, Iliados z. Homer⁹ sic describit, ἥδ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων, πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος, αἰθομένοιο. i. Hæc igitur erat diuinum genus, non humanum Ante leo, retro autem draco, media autem chimæra, grauem efflãs ignis uim ardentis. Versus Homeri Lucretius sic imitat⁹ est Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra. Hũano capiti) Sic ordit̃ artẽ poeticã, reprehẽdẽs inæq̃litatem argumẽti. Elleboro opus esse.) Hoc est insanire. Q̃nquidẽ elleboro purgat̃ atrabilis, ut supra diximus. De risu fieri.) De risu mouendo multa fit mẽtio apud

Pronũciatio

Festiuitas

ꝙ studẽt & ipsi iocos quosdã aspergere ὦ φίλη ἀφροδίτη, ꝙ plenos gratiaꝝ, ꝙ q₃ in loco, ut plane ὄνομ πρὸς τὴν λύραμ esse dicas. Mordent quoq₃ nonnunꝙ, sed ita, ut titillent magis, ꝙ uulnerent. Nec unꝙ uerius adulant̃, ꝙ cum maxĩe παῤῥησιάζεσθαι, uideri studẽt. Deniq₃ tota actio est eius modi, ut iures eos a fori circulatorib⁹ didicisse, a quib⁹ longe uincunt̃. Quanꝙ utriq₃ alteris usq₃ adeo sunt similes, ut nemo dubitet, qn aut hi ab illis, aut illi ab his, rhetoricen suã didicerint. Et tamẽ inueniunt hi quoq₃, mea nimirum opera, qui cũ hos audiunt, Demosthenes meros, ac Cicerones audire se putãt. Quod genus sunt præcipue mercatores, ac mulierculæ, quoꝝ auribus, unice placere student, quod illi nonnullam prædæ porti-unculã, de rebus male partis, soleant impertiri, si cõmode fuerint palpati. Illæ cũ alijs multis de causis huic ordini fauent, tum præcipue, quod in hoꝝ sinus soleãt effũdere, si quid in maritos stomachantur. Videtis opinor, quãtopere mihi debeat hoc hoĩm genus, cum cerimonio-lis, & nugis deridiclis, clamoribusq₃, tyrãnidem quandã inter mortales, exerceãt, & Paulos atq₃ Antonios sese credant. Verum ego istos histriones tam ingratos beneficioꝝ meoꝝ dissimulatores, ꝙ improbos

tio apud Fabiũ libro sexto, ὦ φίλη ἀφροδίτη) .i. o amica Ven⁹. ut uiri dicũt, ἡράκλεις cum admirãtur, aut abominantur, ita fœminæ dicunt, ὦ φίλη ἀφροδίτη. ὄνομ πρὸς τὴν λύραμ) .i. Asinũ adhibitum lyræ. Prouerbium est, q̊ significant hominem minime idoneum ad rem gerendã. παῤῥησιάζεσθαι) .i. libere loqui. Inde παῤῥησία libertas in admonẽdo, aut alioqui loquendi, cõtraria assentationi.

Mulieres & mercatores

Quod dicit, uero uerius est. Clamant in mulierculas, quod trahãt caudas, quod nimiũ niteant, & forma sollicitent uiros, quod gẽmis & auro fulgeant, quod uiris imperent. Atq₃ hæc narrant, ut illæ gaudeant. Fori circulatoribus.) Iuxta morem Italiæ dixit. Nã illic in foro posita mẽsa, cõscendunt nebulones herbarij, aut præstigiatores, aut aliud qppiã simile ꝓfitẽtes, & orõne populũ illiciũt. Quoꝝ ꝓnũciatio nõ alia ẽ, ꝙ cõcionatoꝝ, nisi qđ illos uincãt. Siqd in maritos.) Est enim querulũ

De principũ stulticia

De princi/pū ſtulticia

querulū mulierū ge/nus. Ad hos igit͂ de/ferunt, quicquid ma/ritus domi delirat. Simpliciſſime color) hoc eſt aperte, & ſine fuco, non quēadmo/dum a monachis. Eum qui rerum gu/bernacula) Ut ludēs, tū ita principis offi/cium complexus eſt, ut nō Ariſtoteles me/lius in ſuis Politicis. Nec latum digitū) .i. ne minimū quidē ſpaciū. Sermo eſt pro/uerbialis. Cometa) .i. ſtella crinita, quæ fere magnum huma/no generi portendit malum, ſiquando ap/paruerit, dicitur autē κομήτης græco uoca/bulo, quod αὐτ͂ τὸ κάτω, λεπτότατον, τὸ δ' ἄνω ἥπλωται, ὡς ἐπὶ κόμης, hoc eſt, qđ ipſi/us inferior pars tenu/iſſima ſit, ſuperior au/tem paſſa, ſicut in co/ma. Quod genus) ꝓpeo, quod Græci di/cūt, οἷον, exēplū addi/tur. Dijs

Forma bo/ni princi/pis

improbos ſimulatores pietatis, libenter relinquo. Iamdudum enī iuuat de Re/gibus ac principibus aulicis, a quib⁹ ſim/pliciſſime color, & (ut dignum eſt) inge/nuis, ingenue, nonnihil attingere. Qui quidem ſi uel ſe miunciā ſani cordis ha berent, quid eſſet horū uita triſtius, aut æque fugiendū? Neq; enī exiſtimabit, uel periurio parricidioq; parandum im/perium, quiſquis ſecum perpenderit, q̃ ingens onus ſuſtineat humeris, qui ue/re principem agere uelit. Eum qui rerū gubernacula ſuſceperit, publicū, non pri uatum negotium gerere, nihil niſi de cō/modis publicis oportere cogitare. A le/gibus, quarum ipſe & auctor & exactor eſt, nec latum digitum diſcedere. Offici/alium omniū & magiſtratuū, integrita/tem ſibi præſtādam eſſe. Seſe eſſe unū, omniū oculis expoſitum, qui uel ceu ſy/dus ſalutare, morum innocentia, maxi/mā rebus humanis ſalutē, poſſit adfer/re, uel ueluti cometa letalis, ſummā pni ciem inuehere. Aliorum uitia neq; per/inde ſentiri, neq; tam late manare. Prin/cipē eo loco eſſe, ut ſi quid uel leuiter ab honeſto deflexerit grauis protinus ad q̃plurimos homīes uitæ peſtis, ſerpat. Tum quod multa ſecum adferat principū fortuna, quæ ſo/leant a recto, deducere, quod genus delitiæ, libertas, adula/tio, luxus, hoc acrius enitendum, ac ſollicitius aduigilandū,

necubi

necubi uel deceptus cesset in officio. Postræmo ut insidias, odia, cæteraq; uel pericula uel metus omittã, capiti imminere uerum illũ regem, qui paulopost ab eo sit, etiam de minimo quoq; cõmisso, rationẽ exacturus, idq; tanto seuerius, quanto præstanti⁹ gessit imperiũ. Hæc inquã, atq; huiusmodi plurima, si princeps secum ꝓpenderet, ꝓpenderet autẽ si saperet, is nec somnũ, nec cibũ opinor iucunde capere posset. At nũc meo munere, has omneis curas, dijs ꝑmittũt, ipsi sese molliter curant, neq; quẽq̃ ad aurem admittunt, nisi q iucunda loqui norit, ne quid animo sollicitudinis oboriat̃. Se probe principis partes omneis implesse credũt, si uenentur assidue, si bellos alant Caballos, si suo cõmodo uendiderint magistratus ac præfecturas, si q̊tidie nouæ rationes excogitentur, quibus ciuium opes attenuent, & in suum cõuerrant fiscum, uerum id apposite repertis titulis, ut etiam si sit iniquissimũ, aliquã tamen æquitatis speciẽ præ se ferat. Addunt data opera nonnihil adulationis, quo populares animos, utcunq; sibi deuinciant. Fingite mihi nũc (quales sunt nonnunq̃) hominẽ legum ignarum, publicoꝝ cõmodorũ pene hostem, priuatis intẽtum cõmoditatibus, addictũ uoluptatibus, osorẽ eruditiõis, osorẽ libertatis ac ueri, nihil minus q̃ de reip. salute, cogitantẽ, sed omnia sua libidine suisq; utilitatib⁹, metiẽtẽ. Deinde addite huic torquem aureã, omniũ uirtutũ cohærentiũ consensum indicantẽ, tum coronam gemmis insignitã, quæ quidem admonet eum heroicis omibus uirtutibus, oportere cæteris antecellere. Præte-

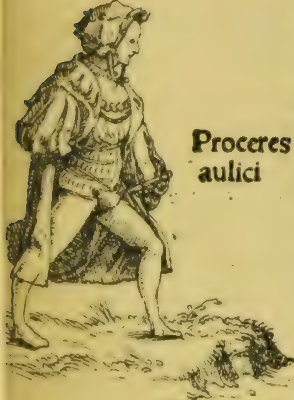
tur. Dijs ꝑmittũt.) Prouerbialiter dictũ. Horati⁹, Permitte diuis cætera. In suum conuerrant.) Plæriq; deprauant pro cõuerrant, per geminam r, conuertant per t. Est autem conuerrere, in unũ uerrere, sic ut nihil relinquas. Fiscũ dixit, nam fiscus proprie est principis, quẽadmodum ærarium est reipublicæ.

Meros

Studia prĩcipũ malorum.

Cultus principũ

rea ſceptrum iuſtitiæ,& undecũq; incor/
rupti pectoris ſymbolũ. Poſtremo pur/
puram eximiæ cuiuſdã in remp.charita/
tis indicium.Hæc geſtamina,ſi princeps
cũ ſua uita conferret, equidẽ futurũ arbi
tror,ut plane pudeſcat ornatus ſui,uere/
aturq;,ne quis naſutus interpres,totum
hunc tragicũ cultum, in riſum, iocumq;
uertat. Iam quid de ꝓceribus aulicis cõ/
memorẽ? quib⁹ cum nihil ſit addictius,
ſeruilius,inſulſius,abiectius,tamen om/
niũ rerũ primos,ſeſe uideri uolunt.Hac
una in re tamen modeſtiſſimi,quod cõ/
tenti,aurum,gemmas,purpurã, reliqua/
q; uirtutũ ac ſapientiæ inſignia corpore
circũferre,rerum ipſarum ſtudium om̃e
concedunt aliјs. Hoc abunde felices ſibi
uidentur, quod regem herum uocare li/
ceat,quod tribus uerbis ſalutare didice/
rint, quod norint ciuiles titulos ſubinde
inculcare. Serenitatẽ,dominationem,&
magnificentiã. Quod egregie perfricue/
rint faciem,quod feſtiuiter adulentur.
Nam hæ ſunt artes, quæ uere nobilẽ &
aulicum deceant. Cæterũ ſi uitæ rationẽ
omnẽ propius inſpicias, nimirũ meros Phæacas inuenies,
ſponſos Penelopes, reliquũ carmen agnoſcitis, quod Echo
uobis melius referet q̃ ego. Dormitur in medios dies. Ibi
ſacrificulus mercẽnarius ad lectum paratus, qui propemo/
dum cubantibus adhuc ſacrum expedite peragat.Mox ad
ientaculũ

Meros phæaces.) Phæacum rex erat Alcinous. Apud hos ueluti ſtupidos,prodigioſa quædam mẽtit Vlyſſes Homeric⁹
Sponſos Penelopes.) Nã hos Homerus nulli rei præter q̃ epulis,choreis,cãtilenis, & Veneri ſtuduiſſe dixit. Vnde de procis loquens ait, Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει μολπή τ' ὀρχηστύς τε. τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. i. Cæterum ubi potu ciboq; ſatiati fuerũt proci, his quidem animo alia curæ fuerunt,cantus,ſaltatioq;, hæc enim ſunt additamenta conuiuij. Reliquũ carmẽ) Sequitur enim apud Horatium,Poſt ſponſi Penelopes,nebulones Alcinoiq;. Q.d. Echo.) Nam huius eſt extrema ſonare.
Proceres aulici
Repotia.

ientaculum,Quo uix peracto,iam inter
pellat prandiũ. Sub id alea,laterunculi,
ſortes,ſcurræ,Moriones,ſcorta,luſus,infi
cetiæ. Interim una aut altera merenda.
Rurſum cœna,poſt hãc repotia,nõ una
per iouem. Atq; ad hunc modũ,citra ul
lum uitæ tediũ,elabunt' horæ, dies,men
ſes,anni,ſæcula. Ipſa nõnunq̃ ſaginati/
or abeo,ſi qñ uiderim illos μεγαλοῤῥοῦντας
dum inter nymphas unaquæq; hoc ſibi
uidetur dijs propior,quo caudam longi
orem trahit,dum procerũ, alius aliũ cu/
bito protrudit,quo ioui propior eſſe ui-
deat',dum quiſq; ſibi hoc magis placet,
quo grauiorem cathenã collo baiulat,
ut robur etiam,non opes tantum oſten
tent. Ac principum quidem inſtitutũ,
ſummi pontifices,cardinales, & Epiſco/
pi,iampridẽ gnauiter æmulant', ac pro/
pe ſuperant.Porro ſiquis ꝑpendat,quid
linea ueſtis admoneat,niueo cãdore in-
ſignis, nempe uitã undiquaq; ĩculpatã.
Quid ſibi uelit mitra bicornis, utrunq;
faſtigiũ eodẽ cohibente nodo,puta no-
ui pariter ac ueteris inſtrumẽti,abſolutã
ſcientiã.Quid manus chirothecis cõmu
nitæ, puram & ab omni rerũ humanaꝝ
contagio, immunẽ ſacramentoꝝ admi/
niſtrationẽ.Quid pedum,nimirũ credi/
ti gregis uigilantiſſimã curã?Quid præ/
lata

Repotia.) A repotã
do dicta,ſic olim uo/
cabant,uelut iteratas
nuptias,quæ colebã
tur aliquot diebus, a
ſpõſa tradita. Quod
hic intelligi uult,uul/
go uocant banketã.
Non una) multitudi
nis numero. μεγα/
λοῤῥοῦντας) .i.oſten/
tantes ſeſe, Vtit' hoc
uerbo Lucianus, de
dijs loquẽs,quod fa/
ſtu quodam uiuant.
Dictum eſt a μαγά/
λον magnũ, & ῥῆσις
oratio,quod oĩa ma/
gna loquantur, nihil
plæbeium.Galli q̃q;
uulgo uocant la gran
de gorre. Quo Io/
ui.) Ioue uocat prin/
cipem. Ac principũ
quidem.) Quemad
modum ſuperius nõ
læſit bonos prĩcipes,
ſed docuit q̃les ſint
mali,& tamẽ nihil de
turpibus factis pro/
cerum locutus ẽ. Sed
cõmunia quædam &
ridicula, mira mode/
ratione recenſuit. Ita
nunc notat malos &
indignos epiſcopos,
quorum utinam eẽt
minor numerus.
Epiſcopi.) ἐπισκο
πεῖν eſt inſpicere, &
curam agere, proſpi/
cereq; de neceſſarijs,
& ἐπίσκοπος.i. in/
ſpector &

De epiſco
pis.

spector & curator. Vnde ut Suidas ait, οἱ παρ' ἀθηναίων εἰς τὰς ὑπηκόους πόλεις, ἐπισκέψασθαι τὰ παρ' ἑκάστοις, πεμπόμενοι ἐπίσκοποι, καὶ φύλακες ἐκαλοῦντο, οὓς λάκωνες ἁρμοστὰς ἔλεγον .i. Qui ab Atheniensibus in subiectas ciuitates, ad inspiciendũ ea, quæ a singulis agerentur, mitterent, episcopi & custodes uocabantur, quos Lacones ἁρμοστὰς. i. congrue gubernãtes, uocabant. οὐδ' ἀλαοσκοπιή) .i. neq; cæca speculatio. Hemistichium est Homericũ, λάειν Græcis est uidere, unde, κατ' ἀντίφρασιν ἀλαὸς cæcus dicitur. Suidas citat Homericum illud hemistichium, οὐδ' ἀλαοσκοπιὴν εἶχε.i. non cæcã speculationem habuit, quod ait prouerbialiter dictum esse.

Cardinales

Reuerendissimi cõplectens.) Reuerẽdissimi uocantur cardinales, ueluti proprio titulo, sicut pontifices sanctissimi. Et palliũ a mulæ fronte reuincit ex more, Romæ. Si uel pa/

lata crux, uidelicet oĩm humanorũ affe/ctuũ uictoriã. Hæc inquã atq; id genus multa, siquis ꝑpendat, nõne tristẽ ac sollicitam uitã egerit? At nunc belle faciũt, cum sese pascunt. Cæterum ouium curã aut ipsi Christo mandant, aut in fratres (quos uocant) ac uicarios reijciunt. Neq; uel nominis sui recordantur, quid sonet episcopi uocabulũ, Nempe laborẽ, curã, sollicitudinẽ. Verum in irretiendis pecunijs, plane epĩos agunt οὐδ' ἀλαοσκοπιή. Ad eundem modũ cardinales si cogitẽt sese in apostolorum locum successisse, eadẽ ab ipsis requiri quæ, illi præstiterũt. Deinde non dominos esse, sed administratores spiritaliũ dotium, de quibus omnibus sint paulopost exactissime reddituri rationem. Imo, si uel in cultu paulisper philosophent, atq; ita secũ cogitent, qd sibi uult hic uestitus candor? Nõne summã & eximiã uitæ innocentiã? Quid interior purpura? Nonne flagrantissimũ in deũ amorẽ? Quid rursus exterior, sinuosa capacitate diffluens, ac totam etiã reuerendissimi complectens mulã, quã/q; una, uel camelo cõtegendo suffecerit, nonne charitatẽ latissime sese pandentẽ ad subueniendũ oĩbus, hoc est ad docendum, exhortandũ, consolandum, increpandum, admonendũ, componenda

bella

bella, resistendum improbis principib9, & uel sanguinem libenter impendendū gregi Christiano, nedum opes. Quāq̄ quorsum omnino opes, pauperum apostoloꝝ uicem gerentib9? Hæc si perpenderent, nec eum locum ambirent, & libēter relinquerēt. Aut certe uitam plane laboriosam, atq; sollicitam agerent, cuiusmodi ueteres illi uixerunt apostoli. Iam summi pontifices, qui christi uices gerūt si conentur eiusdē uitam æmulari, nempe paupertatē, labores, doctrinā, crucē, uitæ cōtemptū, si uel papæ, id est, patris nomen, uel sanctissimi cognomen cogitent, quid erit in terris afflicti9? aut quis eum locum omnibus emat facultatib9, emptum gladio, ueneno, omniq; ui, tueatur? Quantū his abstulerit cōmoditatum, si semel incesserit sapientia, Sapientia dixi, imo uel mica salis illius, cui9 meminit Christus, tantū opum, tantū honorū, tantum ditionis, tantū uictoriarū, tot officia, tot dispensatiōes, tot uectigalia, tot indulgentias, tantum equorū, mulorum, satellitū, tātum uoluptatū. Videtis quātas nundinas, quantā messem, quātū bonoꝝ pelagus, paucis sim complexa. In quoꝝ locum inducet uigilias, ieiunia, lachrymas, orationes, contiones, studia, suspiria, milleq; id gen9 miseros labores. Neq; uero negligendū, illud futurum, ut tot scriptores, tot copiistæ, tot notarij, tot aduocati, tot ꝓmotores, tot secretarij, tot mulotribæ, tot eq̄sones, tot mēsarij, tot lenones, pene mollius quid-

Si uel papæ.) Olim omnes episcopi, papæ uocabantur, hoc est patres. Pappū eñ ueteres patrem uocabant. Bonorum pelagus.) Græci immensam bonorū copiam θάλατταν ἀγαθῶν. i. mare bonorū, siue σωρὸν ἀγαθῶν. i. aceruum bonorū uocant. Tot copiistæ) Ad risum imitat9 est, barbarum illorū uocabulum. Sic eñ uocantur infimi scribæ, qui bullas, quas uocant, effingūt Romæ. Mulotribæ.) Dictio composita e græca uoce & latina, significans eos, qui curāt mulos. Tot lenones) Significare uidetur puerorum obscœnos amores, cum addit mollius quiddā. Vera mū-

Curia Romana

lius quiddã addiderã,ſed uereor ne du/
rius ſit auribus. In ſumma tanta homi/
nũ turba,quæ Romanã ſedem, onerat,
lapſa ſum, honorat ſentiebam, ad famẽ
adigentur. Inhumanũ quidem hoc, &
abominandum facinus,at multo magis
deteſtandũ, ipſos etiam ſummos eccle/
ſiæ principes, ac uera mundi lumina,ad
peram & baculum reuocari. At nunc fe/
re, ſi quid laboris eſt, id Petro & Paulo
relinquũt, quibus abunde ſatis eſt ocij.
Porro ſi quid ſplẽdoris, aut uoluptatis,
id ſibi ſumũt. Atq; ita fit mea quidem
opera, ut nullũ pene hominũ genus ui/
uat mollius minuſq; ſollicitum, ut qui
abunde Chriſto ſatiſfactum exiſtimãt,
ſi myſtico ac pene ſcenico ornatu, ceri/
monijs,beatitudinũ,reuerẽtiaꝝ,ſanctita
tum titulis,& benedictionibꝰ,ac maledi
ctionibꝰ,epiſcopos agãt. Priſcum & ob/
ſoletum, nec horum omnino temporũ,
miracula ædere, docere populũ,laborio
ſum,ſacras interpretari literas,ſcholaſti/
cũ,orare,ocioſũ, lachrymas fundere, miſerum ac muliebre,
egere,ſordidũ,uinci,turpe,parũq; dignum eo,qui uix reges
etiam ſummos,ad pedum beatorũ admittit oſcula, deniq;
mori inamabile,tolli in crucẽ infame. Reſtant ſola hæc ar/
ma, ac benedictiones dulces, quarũ meminit Paulus, atq;
harũ qdẽ q̃ꝗ ſint benigni,interdictiones, ſuſpẽſiões,aggra/
uationes, redaggrauationes,anathematizatiões,ultrices pi
cturæ

Vera mundi lumi/na.) Et hoc feſtiuius eſt imitatione. Sic eñ canitur de apoſtolis in hymno ſacro.

Ad pedes beatorũ) Id quoq; gratiam habet ex imitatione.

Quarum meminit Paulus.) Eſt ĩ epiſtola ad Romanos capite decimo ſexto, Qui per dulces ſermones & benedictiones, ſeducũt corda innocentium. Vltrices picturæ.) Proponuntur enim Romæ picti in linteis, q̃ maxime odioſa ſpecie, quos excommunicatos oſtẽdũt. Ipſe ſedet furioſo uultu, utrinq; Cacodæmones flammeã imponunt choronam. Ignis ſub pedibus, inſcriptiones horrendæ, & tamẽ illi nec tantulum commouẽtur, o hominũ duriciem. Admonendus eſt iterum lector ne quis

Virtutes apſticæ.

cturæ,ac fulmen illud terrificum,quo,ſo lo nutu,mortaliū animas, uel ultra tartara mittunt. Quod ipſum tamen ſanctiſſimi in Chriſto patres,& chriſti uicarij,in nullos torquent acrius, ꝙ in eos q inſtigāte diabolo,patrimonia Petri,minuere,atq; arrodere conātur. Cuius cū hæc uox ſit in Euangelio, Reliquimus omnia,& ſecuti ſumus te, tamen huius patrimonium appellant,agros,oppida, uectigalia, portitoria,ditiones.Pro quibus dum zelo Chriſti accenſi,ferro igni q; dimicāt,non abſq; plurimo Chriſtiani ſanguinis,diſpendio, tum demum eccleſiā Chriſti ſponſam,ſeſe credunt apoſtolice defendere,fortiter profligatis(ut uocāt)hoſtibus.Quaſi uero ulli ſint hoſtes eccleſiæ pernicioſiores, ꝙ impij pōtifices,qui & ſilentio Chriſtū ſinūt aboleſcere,& quæſtuarijs legibus alligāt, & coactis interpretationibus adulterāt,& peſtilente

ne quis ſit tā iniquus interpres,ut hæc putet ad pontificum cōtumeliam pertinere. Nō enim ſimpliciter hæc reprehendit, ſed eos taxat, qui omnibus illis omiſſis, quæ uera pontificum ſunt officia, ſanctimonia, doctrina, & cæteris quæ recenſuit,hæc ſola ſibi reſeruant,hiſq; ipſis utuntur,non ad ſalutem animarū,ſed ad pecuniarum accumulationem.Id palā indicat, cū ait, Reſtāt ſola hæc.Et uides, ꝙ ubiq; temperat a fœdis.Alioqui ſi malos pontifices,& cardinales,ſuis pingere coloribus uoluiſſet, Norunt hi,qui Romæ uixerunt,quas fabulas potuerit in mediū adducere.Verū, ne qd' mali faciunt,id a ſtultis conferatur in bonos,ob honorē Chriſtiani nomīs, reticuit. Qui inſtigante diabolo.) Et hoc μιμητικῶς dicitur.Nā his uerbis utuntur in ſuis bullis,ut uocant. Zelo Chriſti.) μιμητικῶς & hoc,& belle coniūxit contraria.Eſt autem ζelus, ut Ammonius ait, ἡ δι' ἐπιθυμίαν μίμησις γινομένη, δοκοῦντός τινος καλοῦ,per deſyderiū imitatio facta alicuius, quod uidetur bonū. Eſt etiam ζelus, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς, οἷα καὶ ἑαυτοῦ τις ἐπιθυμεῖ περιποιῆσαι.i.dolor propter aliena bona,qualia quis ſibi ipſi acquirere ſtudet. Et ſilentio) Quia non docent quid ſit Chriſtus,& quid ſit eſſe Chriſtianū. Quæſtuarijs legibus.) Cuiuſmodi ſunt non paucæ quæ quæſtum olent magis,ꝙ pietatē. Chriſtus ſpiritalis eſt,ubi ſpiritus,ut Apoſtolus ait,ibi libertas.Iſti legibus hoc agunt,ut populū habeāt obnoxium. Qui quo magis perplexus eſt,hoc plus lucri redit ad Romanam curiam.

peſtilente uita iugulant. Porro cũ Chriſtiana eccleſia, ſanguine ſit condita, ſanguine confirmata, ſanguine aucta, nunc perinde quaſi Chriſtus perierit, qui more ſuo tueatur ſuos, ita ferro rem gerũt. Cunqꝫ bellum res ſit adeo immanis, ut feras non homines deceat, adeo inſana, ut poetæ quoqꝫ fingant a furijs immitti, adeo peſtilens, ut uniuerſam morum luẽ, ſimul iuehat, adeo iniuſta, ut a peſſimis latronibꝰ optime ſoleat adminiſtrari, adeo impia, ut nihil cohæreat cũ Chriſto, tamen omnibus omiſſis, hoc tantũ agunt. Hic uideas etiã decrepitos ſenes, iuuenilis animi robur præſtare, nec offẽdi ſumptibus, nec fatigari laboribꝰ, nec deterreri quicꝗ̃, ſi leges, ſi religionem, ſi pacem, ſi res humanas oĩeis, ſurſum ac deorſum miſceant. Neqꝫ deſunt adulatores eruditi, q iſtã manifeſtariam inſaniam, zelum, pietatem, fortitudinem appellent, excogitata uia, qua fieri poteſt, ut quis lœtale ferrum, ſtringat, adigatqꝫ in fratris ſui uiſcera, manẽte nihilominus charitate illa ſũma, quã ex Chriſti præcepto, debet pximo Criſtianus. Equidem incerta ſum, adhuc, utrũ his rebus exemplũ dederint, an potius hinc ſumpſerint, epiſcopi quidam Germanorũ, qui ſimplicius, etiam omiſſo cultu, omiſſis benedictionibꝰ, alijſqꝫ id genus cerimonijs, plane ſatrapas

ex litibus, ex diſpenſationibus, ex donationibus. Verus Chriſti uicarius nihil ſpectat, niſi lucrum pietatis. A furijs.) Vt apud Maronẽ Aeneidos ſeptimos Gorgoneis a lecto infecta uenenis bellũ excitat iter Aeneã & Turnũ.

Omnibus omiſſis) Vides optime lector, ut ubiqꝫ circũſpecte locutus eſt. Nõ reprehendit, quod bellant pontifices, quod iure reprehẽdi poterat, in oĩbus etiam Chriſtianis, mea quidem ſententia. Sed eos dãnat, qui cæteris oĩbꝰ omiſſis, ſolum id agunt, quod eſt omnium peſſimum.

Decrepitos ſenes.) Videt̃ ſignificare Iulium ſecundum, qui tales tumultus excitauit in mũdo, ut nemo uere pius, & Chriſtianꝰ poſſit abſqꝫ gemitu meminiſſe. Videbunt̃ fortaſſis hæc dicta liberius. Verũ ſiquis rẽ penitus noſſet, fateret̃ modeſtiſſime dicta.

De bello Vide Erasmi adagio. Bellum dulce inexpertis.

Refertur hoc adagium, vel ad omnia tentantes, vel ad omnia confundentes, vel ad diligentiam omni ex parte negotium circumspicientes.

Suo

trapas agunt, adeo ut propemodũ ignauum, parũq; decorum episcopo putent alibi, ꝙ in acie, fortẽ animã deo reddere. Iam uero uulgus sacerdotũ, nephas esse ducẽs, a præsulũ suoꝝ sanctimonia degenerare, euge ꝙ militariter pro suis decimis, ensibus, iaculis, saxis, omniq; armorũ ui, belligerant, ꝙ hic oculati, si qd ex ueterũ literis possint elicere, quo plebeculã territent, & plusꝙ decimas deberi cõuincant. At interim nõ uenit in mentem, ꝙ multa passim legãtur de officio, quod illi uicissim præstare populo debeant. Nec saltem admonet eos, uertex rasus, sacerdotẽ omnib⁹ huius mundi cupiditatib⁹, liberum esse oportere, neq; quicꝙ nisi cœlestia meditari. Sed hoïes suaues, se suo officio probe ꝑfũctos aiũt. si preculas illas suas, utcunq; ꝑmurmurarint, quas me Hercule demiror, si quis deus uel audiat, uel intelligat, cum ipsi nec audiant, nec intelligant, tum cum eas ore perstrepunt.

Suo officio) Sic eñ interpretãtur illud ꝓpter officium, datur beneficium, q̃si utcũꝙ dicere preculas, sit totum sacerdotis officium, cum ea pars sit omniũ infima, & laicorum poti⁹, ꝙ sacerdotum. Nec quisꝙ ibi leges ignoret.) ut de decimis, de oblationibus, de iure plæbani, & presbyteri duplici honore digni sſ. Et qui altari seruit, de altario uiuat.

Modestiæ causa) Ironiam habet. Quos ececlesiasticos.) Oẽs Christiani pertinent ad ecclesiã

Sacerdotes priuati.

Verum hoc quidẽ sacerdotib⁹ est cum ꝓphanis cõmune, ut ad emolumenti messem uigilent oĩes, neq; quisꝙ ibi leges ignoret. Cæterũ si quid sarcinæ, id prudenter in alienos humeros reijciunt, & alijs alij tanꝙ pilam ꝑ manus tradũt. Siquidẽ laici quoq; principes, quemadmodũ partes administrandi regni uicarijs delegãt, & uicarius item uicario tradit, ita pietatis studiũ, plebi modestiæ causa reliquũt. Plebs in eos reijcit, quos ecclesiasticos uocant, perinde quasi ipsis cũ ecclesia nihil omino sit cõmercij, quasi baptismi uotis, nihil prorsus sit actum. Rursum sacerdotes, qui sese uocãt sæ

Verã religionis functionẽ, alij in alios reijciunt

culares,quaſi mundo initiati,non Chri/ſto,in regulares onus hoc deuoluunt,regulares,i monachos,monachi laxiores, in arctiores,omnes ſimul,in mendicantes.Mendicātes in Carthuſienſes, apud quos ſolos, ſepulta latet pietas, & adeo latet,ut uix unq̃ liceat conſpicere. Itidē pontifices in meſſe pecuniaria, diligētiſſimi,labores illos nimium apoſtolicos, in epiſcopos relegant,epiſcopi in paſtores,paſtores in uicarios,uicarij in fratres mēdicantes.Hi rurſum in eos retrudūt, a quibus ouium lana tondetur. Verū non eſt huius inſtituti,pontificum ac ſacerdotum uitam,excutere,ne cui uidear ſatyram texere, non Encomium recitare.Ne ue quis exiſtimet,bonos principes a me taxari,dum malos laudo.Sed hæc ideo paucis attigi, quo palā fieret, nullum eſſe mortalē, qui ſuauiter uiuere poſſit,niſi meis initiatus ſit ſacris, me q; propiciam habeat. Nā id quo pacto fieri queat,cum ipſa etiam Rhamnuſia

rerum

ad eccleſiā,cuius miniſtri ſunt ſacerdotes Omes Chriſtiani religioſi ſunt,aſtricti uoto in baptiſmo,renūciantes mundo,ſathanæ,& pompis eius. Quo uoto nō aliud pōt eſſe ſanctius, niſi quod iam conſuetudine ſic uiluit,ut non habeatur pro uoto.

In Carthuſienſes) Multum tribuit huic ordini, ſubſignificās tamē,plus apud hos eſſe cerimoniarū, q̃ ueræ pietatis. Id qđ fatentur & hi, qui inter hos ſunt cordatiores. Dū malos laudo.) Mira facetia inuertit, malos uocat, q̃s laudauit, hoc eſt, uituperauit hactenꝰ. Nam a ſtulticia laudari,uituperari eſt.

Stultis fortuna fauet.

Ipſa etiam Rhamnuſia.) Rhamnuſia dea eſt indignatiōis, quam Græci νέμεσιν uocāt,ſic dicta a Rhānunte Atticæ pago, ubi colebať,quæ ſuperbos alioſq; contēnentes,qualis fuit Narciſſus,punire credebatur,unde illud,qđ Suidas citat οὐκ ἔλαθε τὴν ἅπασιν ἀντιουμένην τοῖς ὑπερηφάνοις νέμεσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδίαις ἠναγκάσθη παιδευθῆναι συμφοραῖς, παρῆν δὲ ἡ νέμεσις, ἣ τὰ γῆς ἐποπτεύει .i. Non latuit omnibus cōtrariam ſuperbis nemeſin,ſed in proprijs coactus fuit diſcere ærumnis. Aderat autem nemeſis,quæ ea quæ in terris ſūt uidet. Hic,Ramnuſiam, ipſam dicit fortunā,quæ ſtultis fauere dicitur. Vnde uulgato prouerbio dicunt,quo quiſq; eſt ſtultior,hoc eſt,fortunatior. Cōtra ſapiētibus Ramnuſia ſemper fuit inimica. Hinc Sotades uidens ſapiētes omnes triſtem

Gros esel, mus grosz seck tragen.
Sic solebat dicere D. Sa
burellus, ...
Amen.

dans no
dedignatur per
...

rerum humanarum fortunatrix, mecū adeo consentiat, ut sapiētibus istis semper fuerit inimicissima. Contra stultis etiam dormientibus, omnia commoda adduxerit. Agnoscitis Timotheum illum, cui hinc etiam cognomen, & prouerbium ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ. Rursum aliud γλαὺξ ἵπταται. Contra in sapientes q̄drant illa, ἐν τετράδι γεννηθέντες, & equū habet Seianum, & aurum Tolosanū. Sed desino παροιμιάζεσθαι, ne uidear Erasmi mei cōmentaria, suppilasse. Ergo ut ad rem

Dum ad hunc locum perueniebat Erasmus, se ipsum sic videns exclamauit, oho oho, Si Erasmus adhuc talis esset, duceret profecto uxorem.

nes, triste ī fere habui isse exitū, īdignatus scripsit, Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκε σοφὸν εἶναι καὶ κακῶς ἀνεῖλε τὸν σωκράτην ὁ κόσμος ἐν τῇ φυλακῇ, κώνειον ὅτι πιὼν τέθνηκεν πολύποδα φαγὼν ὁ διογένης ὠμὸν τέθνηκεν Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκε χελώνη Σοφοκλῆς ῥᾶγα φαγὼν σταφυλῆς πνιγεὶς τέθνηκε κύνες οἱ κατὰ θρᾴκην, εὐριπίδην ἔφαγον τὸν θεῖον ὅμηρον λιμὸς κατεδαπάνησεν .i. Socratem mundus fecit sapientem esse. Et male sustulit Socratem mundus. In carcere cicutā, quoniā bibens mortuus est. Polypedē comedens Diogenes crudum mortuus est. Aeschylo scribenti incidit testudo. Sophocles acinū comedens uuæ, suffocatus perijt. Canes Thracij Euripidem uorauerunt. Diuinum Homerū fames confecit. Timotheum.) Hic dux erat Atheniensiū, longe omniū fortunatissimus, de q̄ Suidas sic scripsit, ἐποίουν τε αὐτὸν ἐν εἰκόσιν οἱ ζωγράφοι κοιμώμενον, καὶ τὰς τύχας φερούσας αὐτῷ εἰς δίκτυα πόλεις, καὶ πορθοῦντα αὐτὰς, αἰνιττόμενοι τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ, ἀλαζονευόμενος δὲ ἐπὶ εὐτυχίᾳ ὁ τιμόθεος, ἔφη αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον, ἢ τῆς τύχης, τὰ κατορθώματα. διὸ καὶ ἠτύχησεν ὕστερον, νεμεσησάσης αὐτῷ τῆς τύχης .i. Finxerūt ipsum in imaginibus pictores dormientē, & fortunas ferentes ipsi in retia ciuitates, & populantē eas īnuentes felicitatē ipsius, supbiens aūt ꝓpter bonā fortunā Timotheus, dixit ipsius magis q̄ fortunæ esse, egregie facta. Quocirca infelicior euasit postea, indignāte ipsi fortuna. ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ) .i. dormiētes rete capit. Hoc ꝓuerbiū q̄drat in eos, q̄bus citra laborē & conatū, oīa q̄ cupiūt, eueniūt. Natū ab ipso Timotheo, q uulgo εὐτυχὴς .i. felix cognominatus est, q̄d fortunatior q̄ prudētior haberet. γλαὺξ ἵπταται) .i. noctua uolat. Noctua sacra est Mineruæ. Ea dicta est Atheniēsiū male cōsulta, in bonū uertere exitū, unde ꝓuerbiū, Noctua uolat. ἐν τετράδι γεννηθέντες) .i. q̄rta luna nati, ꝓuerbiū est in eos, q ex durissimis laboribus, qb9 alijs prosunt, ipsi nihil fructus capiunt. Quod Hercules hac luna natus ferat. Equū habet Seianū) Vtrūq; ꝓuerbiū dicebat de extremo infortunio, unde natum sit, explicat Au. Gellius. παροιμιάζεσθαι) .i. ꝓuerbiari, siue ꝓuerbijs uti. Suppilasse) .i. furtim usurpasse. Neminē nominatim taxauit, præter seipsum

S 3

ter feipſũ. Quid potuit modeſtius? πᾶς ἐῤῥίφθω κύβος). i. omnis iacta ſit alea. Id Cæſar dixit, Rubiconē tranſiturus, ſignificans ſe rem omnē ſemel periclitari uelle.

Principibus placuiſſe.) Alluſit ad illud Horatianum, Principibus placuiſſe uiris non ultima laus eſt.

Ac gemmeos deos) Significat, ni fallor, pceres aulicos gēmis inſignes. Quoduis animal) Pro quouis homie, & emphaſim habet.

Ad oia utilior ſtulticia.

rē Amat fortuna parũ cordatos. Amat audaciores, & quib⁹ illud placet, πᾶς ἐῤῥίφθω κύβος. At ſapiētia timidulos reddit, ideoq; uulgo uidetis, ſapiētibus iſtis cũ paupertate, cum fame, cum fũmo, rem eſſe, neglectos, inglorios, inuiſos. Stultos affluere nummis, admoueri Reipu. gubernaculis, breuiter florere modis oĩbus. Etenim ſiquis beatum exiſtimet principibus placuiſſe uiris, & inter meos illos, ac gemmeos deos uerſari, quid inutilius ſapiētia, imo quid apud hoc hominũ genus damnatius? Si diuitiæ parandæ ſunt, quid tandem lucri facturus eſt negociator, ſi ſapientiam ſecutus, periurio offendetur, ſi in mendacio depræhēſus erubeſcet, ſi anxios illos de furtis atq; uſuris ſapientũ ſcrupulos, uel tantuli faciet? Porro ſi quis honores, atq; opes ambiat eccleſiaſticas, ad eas uel aſinus, uel bubalus citius penetrabit, q̃ ſapiens. Si uoluptate ducaris, puellæ, maxima huius fabulæ pars, ſtultis toto pectore ſunt addictæ, ſapientē haud ſecus ac ſcorpiũ horrent fugiuntq;. Deniq; quicunq; Paulo feſtiuius, ac lætius uiuere parant, ſapientē in primis excludunt, ac quoduis animal potius admittunt. Breuiter quoquo te uertas, apud pontifices, principes, iudices, magiſtrat⁹, amicos, hoſtes, maximos, minimos, omnia præſentibus nummis parantur. Quos uti cōtemnit ſapiens, ita illum ſedulo fugere conſueuerũt. Sed cum laudum mearũ nullus ſit modus, neq; finis, tamen oratio aliquādo finem habeat neceſſe eſt. Itaq; deſinam dicere, ſed ſi prius oſtendero paucis, non deeſſe magnos auctores, qui

Laus ſtulticiæ ex autoribus

res, qui me literis suis pariter, ac factis il/
lustrarint, ne cui forte stulte mihi soli ui
dear placere, neue legulei calumnietur,
me nihil allegare. Ad ipsorum igitur exem
plũ allegabimus, hoc est, οὐδὲν πρὸς ἔπος.
Principio illud omibus uel notissimo p
uerbio persuasum est, ubi res abest, ibi
simulationẽ esse optimã. Eoque recte sta/
tim traditur hic uersus pueris. Stultitiã
simulare loco sapiẽtia summa est. Vos
iam ipsi conijcite, quam ingens sit bonum
Stultitia, cuius etiã fallax umbra, & imi/
tatio sola, tantum laudis meretur a do/
ctis. Sed multo candidius pinguis ille,
ac nitidus Epicuri de grege porcus, mi/
scere stultitiam consilijs iubet, tametsi
breuem non admodum scite addidit
Itẽ alibi, Dulce est desipere in loco. Rur
sum alio in loco mauult, delirus, inersque
uideri, quam sapere, & ringi. Iam apud Ho/
merum Telemachus quem modis omi
bus laudat Poeta, subinde νήπιος appel
latur, atque eodem prænomine tanquam fe/
licis ominis, libenter pueros, & adolescẽ
tes uocare solent poetæ. Quid autem sa
crum Iliadis carmẽ, nisi Stultorum regum
& populorum continet iras? Porro quam absoluta laus illa Cice/
ronis, Stultorũ sunt plena oia. Quis enim ignorat, unũquodque
bonum quo latius patet, hoc esse præstantius? Atqui for/
tassis apud Christianos, horum leuis est autoritas. Proinde

habet. οὐδὲν πρὸς ἔπος) .i. nihil ad uer/
sum, prouerbium est, idem pollẽs, quod ni
hil ad rem. Est apud Aristophanẽ. Vbi
res abest.) In his pla ne lusit igenio, & par/
tim iocosis argumen tis, partim detortis,
quod uult colligit.
De grege porcus.) Ita Flaccus de se i epi
stolis, Me pinguẽ & nitidum bene curata
cute uises, Cum ride re uoles Epicuri de
grege porcum. Mi/ scere stulticiã.) Idem
in Odis, Misce stulti/ ciam consilijs breuẽ.
Dulce ẽ) Est & hoc in Odis. Νήπιος.)
Duo significat Græ/ cis, νήπιος puerũ ad
modum, siue parum prudentem, quod pu
eri per ætatem non/ dum sapere possint.
Quocirca apte Græ ci eos νηπίους dicunt,
Quos Hebræi uocãt עללים
Stultorum regem) Est in epistolis Hora
tianis.

sacrarum

sacrarum quoq; literarũ testimonijs (si uidetur) laudes nostras fulciamus siue (ut docti solent) fundem⁹. Principio ueniam a theologis præfatæ, ut nobis fas esse uelint. Deinde quoniã arduã rem aggredimur, & fortassis improbum fuerit, denuo Musas ex Helicone, ad tantũ itineris reuocare, presertim cũ res sit alienior, fortasse magis couueniet optare, ut interim dum Theologũ ago, perq; has spinas ingredior, Scoti anima paulisper ex sua Sorbona, in meum pectus demigret, quouis histrice, atq; Erinaceo spinosior, moxq; remigret quo lubebit uel ἐς κόρακας. Vtinam & uultum alium liceat sumere, & ornatus adsit theologicus. Verũ illud interim uereor, ne quis me furti ream agat, quasi clanculũ Magistroꝝ nostrorũ scrinia compilauerim, quæ tãtum rei theologicæ teneam. Sed nõ adeo mirum uideri debet, si tam diutina (quæ mihi arctissima est) cum theologis consuetudine, nõnihil arripui. Cũ ficulnus etiam ille deus Priapus, nõ nullas græcas uoces, legente domino subnotarit

tianis. Fundemus) Obiter taxat uerbũ Theologis familiare, sed non perinde ꝓbatum, atq; usitatum.

Denuo musas.) Quoniam ante iam inuocauit. Res sit alienior) .i. parum apta musis, Cũ magis ad Theologos ꝑtineat.

Histrice spinosior.) Histrix animal est de genere Erinaceorum spinis aculeatum, q̃s mittit iaculi ritu. Plini⁹ libro octauo, Hystrices, inquit, generat India & Africa, spina contectas ex Erinaceorum genere, sed Hystrici lõgiores aculei, & cum intẽdit cutem, missiles Ora urgẽtium figit canum, & paulo lõgius iaculatur. Hibernis aũt se mẽsibus condit, quẽadmodum ursæ, reliquaq; oĩa, ut autor est Aristoteles, libro de natura anĩaliũ sexto, perinde ut ursa facit. Vel ἐς κόρακας) .i. In coruos, hoc est, in malam rem. Extat in prouerbijs græcorum, & explicatur in Chiliadibus Erasmi. Ficulnus etiã) Talem finxit Horatius, in satyra, Olim truncus eram ficulnus inutile lignum. Græcas uoces.) Extat ridiculum Epigramma inter Priapeia. Quo fingit Priapus horti custos, uerba quædam græca subnotasse, domino legente Homerum, sed deprauate. Initiũ huius est Rusticus indocte, si cui forte libeat inspicere. Nã est perq; obscœnũ.

Gallus Lu

tarit tenueritq;. Et gallus lucianicus lon go hominum conuictu sermonẽ huma num expedite calluerit. Sed iam ad rem bonis auibus. Scripsit Ecclesiastes capi te primo. Stultoꝝ infinit⁹ est numerus. Cũ numeꝝ prædicat infinitũ, nõne mor tales uniuersos cõplecti uidetur, præter pauculos aliquot, quos haud scio, an cui q̃ꝫ uidere cõtigerit? Sed magis ingenue cõfitetur hoc Hieremias, capite decimo. Stultus inquiens, factus est oĩs homo a sapientia sua. Soli deo tribuit sapien tiã, uniuersis hominibus stulticiam relin quens. Ac rursum Paulo supius, ne glo rietur homo in sapientia sua. Cur nõ uis hominẽ in sua sapiẽtia gloriari optime Hieremia? Nimirũ inquiet ob id, quia non habet sapientiã. Sed ad ecclesiasten redeo. Hũc cum exclamat uanitas, uani tatum, & oĩa uanitas, quid aliud sen sisse creditis, nisi (quemadmodum dixi mus) uitam humanã, nihil aliud q̃ꝫ stul ticiæ ludicrũ esse. Nimirũ Ciceronianæ laudi, albũ addentẽ calculum, cuius opti mo iure, celebratur illud. Stultoꝝ plena sunt omnia. Rursum sapiens ille ecclesia sticus, qui dixit stultus mutatur ut luna, sapiẽs ꝑmanet ut sol, qd aliud ĩnuit nisi mortale gen⁹ oẽ stul tũ esse, soli deo sapientis nomẽ cõpetere? Siq̃dẽ lunã, huma nã naturã interpretant̃. Solem oĩs luminis fontẽ, deũ. Huic

Gallus Lucianicus) Est in dialogo, quem modo citauimus.

Bonis auibus. Pro uerbiale est, cum rem feliciter cedere signifi cam⁹, sicut malis aui bus dicimus, cũ res infeliciter cedit, sum ptum autẽ est ab au gurum obseruatiõe.

Capite primo.) Ta cite ridet quorũdam morẽ, qui nunq̃ꝫ non citant, atq̃ꝫ id præcla rum putant, si nomi nent partẽ, distinctio nem, capitulum, pa ragraphũ, columnã, deniq̃ꝫ uersum. Al bum addendum cal culum) .i. approban tem, Græcis prouer bio dicit̃, λευκὴν ψῆφον προσθεῖναι .i. albũ calculum addere, pro comprobare. Lucia nus in Apologo, οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος τὴν λευκὴν παρὰ σοῦ ψῆφον, καὶ πλήρη μοι ἐνεχθῆναι, id ẽ, Haud abs re ducens, album a te calculũ, & plenũ mihi inferri. Vñ Græ ci simplici uerbo di cunt, ἐπιψηφίζειν, pro cõprobare.

T   astipulatur

comprobare. εἰσαγωγὴν meam) Εἰσαγωγὴ.i.inductio,gen⁹ eſt argumentationis cum ex ſimilibus cõceſſis,colligit̃ id, qđ uolumus. Frequens eſt ĩ hoc Socrates Platonicus, ſed aduerſarium cõmode reſpõdẽtem facit.Id quod notat etiam Quintilianus. τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν).i.ĩ oſtijs hydriã. Refert in Rhetoricis,hydria ceu res uilis,relinquitur in oſtio,ſed precioſa reponuntur.

aſtipulatur quod ipſe Chriſtus in euangelio negat, quenq̃ appellandũ bonũ, niſi deum unũ.Porro ſi ſtultus eſt,quiſquis ſapiens nõ eſt,& quiſqs bon⁹,idem ſapiens,autoribus ſtoicis, nimirũ mortales omneis,ſtulticia cõplectat̃,neceſſum eſt. Iterũ Salomon, capite decimoquinto.Stulticia(inquit)gaudiũ ſtulto,uideli cet manifeſte confitens, ſine ſtulticia nihil in uita ſuaue eſſe.Eodẽ,pertinet illud quoq;. Qui apponit ſcientiam,apponit dolorẽ,& in multo ſenſu,multa indignatio. An nõ idem palam confitetur,ægregius ille cõcionator,capite ſeptimo? Cor ſapientiũ,ubi triſticia eſt,& cor ſtultorũ,ubi leticia.Eoq; nõ ſatis habuit,ſapiẽtiã ꝑdiſcere,niſi noſtri quoq; cognitionẽ addidiſſet. Quod ſi mihi parum habet̃ fidei,ipſi⁹ accipite uerba, quæ ſcripſit capite primo.Dediq; cor meum,ut ſcirẽ prudẽtiam atq; doctrinã,erroreſq; & ſtulticiã.Quo quidẽ loco illud animaduertendũ, ad ſtulticiæ laudẽ ꝑtinere, quod eam poſteriore poſuit loco.Eccleſiaſtes ſcripſit,& hunc ſcitis eſſe ordinẽ Eccleſiaſticum,ut qui dignitate primus ſit,is locũ obtineat extremũ,uel hic certe memor,Euãgelici præcepti.Sed ſtulticiã præſtãtiorẽ eẽ ſapiẽtia, & Eccleſiaſtic⁹ ille,qſqs fuit,liqdo teſtat̃,capite q̃dtrageſimo q̃rto,cui⁹ me hercle uerba,nõ prius ꝓferam,q̃ εἰσαγωγὴν meã,cõmoda reſponſione adiuueritis, ut faciunt apud Platonem hi,qui cũ Socrate diſputãt. Vtra magis couenit recõdere,quæ rara ſũt & ꝑcioſa, an quæ uulgaria uiliaq;? Quid tacetis? Etiã ſi uos diſſimuletis,prouerbiũ illud græcorũ,pro uobis reſpondet, τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν, quod ne

quod ne quis impie reijciat, refert Aristoteles, magistrorum nostrorum deus. An quisq; uestrum tam stultus est, ut gēmas & aurum in uia relinquat? nō hercle opinor. In abditissimis penetralib9, nec id satis, in munitissimorū scriniorū secretissimis angulis, ista reponitis, cœnum in ꝓpatulo relinquitis. Ergo si quod preciosius est, reconditur, quod uilius exponit̃, nōne palam est, Sapientiam quā uetat abscondi, uiliorem esse stulticia, quā recōdi iubet? Iam ipsius testimonij uerba accipite, Melior est homo qui abscondit stulticiā suam, q̃ homo, qui abscondit sapientiā suam. Quid quod animi quoq; cādorem, diuinæ literæ stulto tribuūt, cum sapiens interim, neminē sui similem putet. Sic enim intelligo, id qđ scribit Ecclesiastes, capite decimo. Sed & in uia stult9 ambulans, cū ipse insipiēs sit, omneis stultos existimat. An non istud eximij cuiusdam candoris est, omnes equare tibi ipsi? Cunq; nemo non magnifice de se sentiat, oībus tamen tuas cōmunicare laudes? Proinde nec puduit tantum regem huius cognominis, cum ait capite tricesimo. Stultissimus sum uirorū. Neq; Paulus ille magnus gentium doctor Corinthijs scribens, stulti cognomen illibenter agnoscit, ut insipiens inquit, dico, plus ego, perinde quasi turpe sit uinci stulticia. Sed interim obstrepūt mihi Græculi quidā, qui tot huius temporis theologorū, ceu Cornicum oculos, student configere, dum annotatiōes suas, ueluti fumos quosdā, alijs offundūt, cuius gregis si nō Alpha, certe Beta, meus est Erasmus, quem ego sæpius, honoris causa nomino. O uere stultam inquiūt, & ipsa dignam Moria

Cornicum oculos cōfigere.) Prouerbio dicunt̃ configere cornicularum oculos, q nouo quopiā, inuēto efficiūt, ut priores nihil sapere uideantur, ut copiosius explicat in Chiliadibus suis Erasm9. Alpha, certe Beta.) Alpha.i. primus, & Beta secūd9. Quod A apud Græcos sit

citationem cos sit

citationē longe diuerſa mens apoſtoli,
q̄ꝫ tu ſomnias. Nec eiñ hoc agit his uer-
bis, ut cæteris ſtultior haberetur, uerum
cū dixiſſet miniſtri Chriſti ſunt, & ego,
ſeqꝫ ueluti iactabūdus in hac quoqꝫ par
te æquaſſet cæteris, per correctionē ad-
iecit, plus ego. Sentien s, e nō modo pa-
rem reliquis apoſtolis in euangelij mini
ſterio, uerūetiam aliquāto ſuperiorem.
Idqꝫ cum ita uerum uideri uellet ne ta-
men ut arrogantius dictum offenderet
aures, præmunijt, ſtulticiæ prætextu. Vt
minus ſapiens dico, propterea quod ſci-
ret eſſe ſtultoꝝ priuilegiū, ut ſoli uerum
citra offenſam proloquātur. Verū quid
Paulus ſenſerit, cum hæc ſcriberet, ipſis
diſputandū relinquo. Ego magnos pin-
gues, craſſos, & uulgo ꝓbatiſſimos, theo
logos ſequor. Cum quibus magna pars
doctoꝝ errare, νὴ τὸν δία malit, q̄ꝫ cū iſtis
trilinguibus bene ſentire. Neqꝫ quiſq̄ꝫ il
lorū, græculos illos pluris facit, q̄ꝫ gracu
los. Preſertim, cū quidā glorioſus theo-
logus, cuius ego nomē prudens ſuppri-
mo, ne graculi noſtri continuo græcū in
illum ſcōma iaciant, ὄνος λύρας, magiſtra-

liter &

eos prima ſit litera, &
ſecunda. Aperte rur-
ſus iocatur in ſeipſū,
alludēs ad hoc, quod
ſcripſit annotationes
in nouum teſtamen-
tum, & in opera Diui
Hieronymi, opꝰ utrū
q̄ꝫ, ipſi laborioſiſſi-
mū, ſtudioſis omni-
bꝰ utiliſſimū. νὴ τὸν
δία) .i. per Iouem, ſic
enim Græci iurāt, fe-
ſtiuiter autem adiecit
iuramentum rei ridi-
culæ. Trilinguibus)
Tres linguæ ſūt, Græ
ca, Latina, & Hebrai-
ca, q̄bus traditæ ſunt
omnes ſcientiæ, tam
humanæ, q̄ꝫ diuinæ.
Quas adeo neceſſari
as ueteres ad ſacras
literas iudicabant, ut
etiam decretis ponti-
ficijs cautū ſit, ut lin-
guarū noticia in ſcho
lis publice traderet,
quod ſine his ſacraꝝ
literaꝝ myſteria non
intelligi poſſe, iudica
rent. Cæterum noſtri
Theologi adeo ſūt di
alecticis argutijs de-
diti, ut ne latinam q-
dem linguam diſcere
curent. Græculos il
los.) Feſtiua προσονο
μασία, in graculis &
græculis. Glorioſus Theologus.) Iocus eſt ab ambiguo, quod glorioſus
dicatur celebris, quem Græci uocant ἔνδοξον, & iactabundus, quem illi uo-
cant ἀλαζῶνα. ὄνος λύρας) .i. aſinus ad lyram. Alluſit ad cognomen Ni-
colai de Lyra. Magiſtraliter & theologaliter. Hæc ſunt barbara eorum uer

ba, quæ

liter & theologaliter hunc passum enarrans, ab hoc loco, ut minus sapiēs dico. plus ego, nouū facit caput, & quod absq; summa dialectica nō poterat, nouam addit sectionem, ad hunc interpretans modū, adducam em̄ ipsius uerba, nō solum in forma uerūetiam in materia. Vt minus sapiens dico, id est, si uideor uobis insipiēs, me pseudapostolis adæquādo, adhuc uidebor uobis minus sapiens me eis præferendo. Quanq̄ idem paulo post, uelut oblitus sui, alio delabitur. Sed cur anxie me, unius exemplo tueor. Cum hoc publicū ius sit theologoꝝ, cœlum, hoc est, diuinā scripturā, ceu pellem extendere. Cum apud diuū Paulum pugnent diuinæ scripturæ uerba, quæ suo loco, nō pugnant, Si qua fides illi πενταγλώττῳ Hieronymo, cum Athenis forte conspectū aræ titulū, torqueret in argumētū fidei Christianæ, Ac cæteris omissis, quæ causæ fuerāt offectura, duo tantum extrema uerba decerpserit, nempe hæc, ignoto deo, atq; hæc quoq; non nihil inmutata, si qdē integer titulus sic habebat. Dijs Asiæ, Europæ, & Africæ, dijs ignotis, & peregrinis, Ad huius opinor exem

ba, quæ data opera p iocum imitatus est. Non solū in forma.) Festiuiter alludit ad id, quod ipsi dicūt uerba i forma, & ideo iocans addit, uerum etiam in materia.

πενταγλώττῳ) .i. qnq; lingui, ut ita loqr. Nam constat Hieronymum sciuisse græce, latine, hebraice, chaldaice, & Dalmatice. Hic scribens super epistolā Pauli ad Titū, ostendēsq; Paulum abusum esse testimonio ethnicorū poetarum, ut Epimenidis Cretensis, q dixit, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται κακὰ θηρία γαστέρες ἀργοί .i. Cretes semp mēdaces, malæ bestiæ, uentres pigri, item Arati, qui ī principio, τῶν φαινομένων dixit, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν .i. hui⁹ gen⁹ sum⁹ & Menandri dicētis, φθείρουσ' ἤθη χρησθ' οἱ λόγοι πονηροί .i. corrūpūt mores bonos, sermones mali, sic ait. Nec mirū est, si oportunitate temporis, gētilium poetarum uersibus abutitur. Cum etiam de inscriptiōe aræ, aliqua cōmutās ad Atheniēses loquutus est. Pertransiens enim, inquit, & contēplās culturas uestras, inueni & aram, ī qua superscriptū est, Ignoto deo, qđ utiq; ignorātes colitis, hoc ego ānūcio. Inscriptio aūt aræ, nō ita erat

nor exemplum passim iam, οἱ τῶν θεολόγων παῖδες, hinc atq; huc reuulsa, quatuor aut quinq; uerbula. et si quid opus est, etiam deprauata, ad suam accōmodant utilitatē, licet ea quæ præcedunt & consequūtur, aut nihil omnino faciant ad rem, aut reclament quoq;. Quod quidem faciunt tam felici impudātia, ut sæpe nūero, theologis inuideant, iurecōsulti. Quid em̄ illis iam nō succedat, postea q̄ magnus ille (pene nomen effutiuerā, sed rursus metuo græcū ꝓuerbium) ex Lucæ uerbis, sentētiam expresserit, tam consentaneā animo christi, q̄ igni cum aqua

ut Paulus asseruit, Ignoto deo, sed ita, dijs Asiæ & Europæ & Aphricæ, Dijs ignotis & peregrinis. Verum quia Paulus nō pluribus dijs indigebat ignotis, sed uno tantum ignoto deo, singulari uerbo usus ē, ut doceret illum suū esse deum, quē Athenienses in aræ titulo prænotassent, & recte eum sciētes, colere deberent, quem ignorātes uenerabant, & nescire non poterant.

οἱ τῶν θεολόγων παῖδες).i. Theologorū filij, hoc est, ipsi theologi. Allusit enim ad Lucianum, qui ἰατρῶν παῖδας.i. medicorum filios, sæpicule ipsos ἰατρούς.i. ipsos medicos uocauit. Iureconsulti.) Nam uulgo iureconsultorum mos est, ea citare, quæ nihil ad rem faciunt, cū putēt pulchrū esse, q̄ plurima, & si his nullus locus est, inculcare. Quos theologi nostri, adeo imitantur, ut etiam uincant. Magnus ille.) Nicolaum de Lyra intelligit, qui scribens super Lucam, dicit, per gladium, quem Christus uoluerit emi, intelligendam esse moderatam defensionem. Quasi uero Christus prioris doctrinæ pœnitudine ductus, qua toties docuit, beatos esse, qui persecutionem paterentur, propter iusticiam, item cæsum unam maxillam, debere præbere alteram, iam mortem perpessurus, ostēsurusq; eam cōtemnēdā, reprehendensq; Petrum, quod se gladio tueri pararet, iam inquā ipsos apostolos ad arma uocaret, hortareturq; eos tanq̄ milites mundanos, armata manu, prædicare Euangelium. Quam igni cum aqua conuenit.) Nam quemadmodum ignis & aqua sunt cōtraria, sic Christus & mūdus, doctrinaq; Christi, & mundi opinio. Mundus plenus est opinionibus corruptis, Christiq; doctrinæ cōtrarijs. Quocirca Christus uenit in mundū, ut euulsis corruptis illis opinionibus, insereret nouas, mundo inauditas. Siquidē Christus suos uoluit esse diuites, non uariarum rerum affluētia, & copia, ut mundus, sed omniū contemptu, suos uoluit esse fortes, nō robore corporis, & armis, sed mortis contemptu, suos deniq; beatos, exilio, carceribus, persecutionibus, & morte. At neoterici isti Theologi, uolentes mundum Christo coniungere, eaq; Christiana ducentes, quæ a q̄plurimis, hoc est mundo, fi/

unt uolupta/

aquá conuenit. Etenim cum imineret extremũ periculũ, quo tempore solent boni cliẽtes, maximæ suis adesse patronis, & quanta ualent ope συμμαχεῖν, Christ⁹ hoc agẽs, ut omnẽ huiusmodi præsidiorũ fiduciam, eximeret ex animis suorũ, pcontatus est eos, nunquid rei defuisset usq̃, cum illos emisisset adeo nõ instructos uiatico, ut nec calceis muniret, aduersus spinarũ & saxorũ iniuriã, nec peram adderet, aduersus famẽ. Vbi negassent, defuisse quicq̃, adiecit. Sed nũc, inquit, qui habet sacculum, tollat, similiter & peram, & qui non habet, uendat tunicã suã, & emat gladium. Cũ tota Christi doctrina, nihil aliud inculcet, q̃ mãsuetudinem, tolerantiã, uitæ contemptũ, cui non pspicuum sit, quid hoc loco sentiat, Nempe ut magis etiam exarmet suos legatos, ut non tautũ calceos negligant & peram, uerum & tunicã insuper abijciãt, nudiq; & prorsus expediti, munus euãgelicũ aggrediantur, Nihil sibi parẽt, nisi gladium, non istum. quo grassant latrones, & parricidæ, sed gladiũ spiritus, in intimos quoq; pectoris sin⁹, penetrãtem, qui semel affectus omneis sic amputat, ut nihil iã illis cordi sit, preter pietatẽ. At uidete quæso, quorsum hæc torqueat, celebris ille theologus. Gladium interpretat

unt, uoluptates, bellũ, arma, duas uestes, Omnia deniq; mundana, modo temperata sint, ut ipsi dicunt, concedunt. συμμαχεῖν) συμμαχεῖν. i. alijs i bello adesse, σύμμαχος, socius belli dicitur, & συμμαχία confederatio belli illius, quod alijs infert, queãdmodũ ἐπιμαχία societas subsidiaria est, quo inuadẽtes solum repellunt. Vnde Thucidides in primo dixit, κερκυραίους καὶ ἀθηναίους συμμαχίαν μὲν οὐ ποιήσασθαι, ἐπιμαχίαν δέ. i. Corcyrenses & Athenienses confederationem belli non iniisse, sed subsidiariã societatem. Sed gladiũ spiritus.) Sic Diuus Ambrosius scribens super Lucam, ait, Est gladius spiritalis, ut uendas patrimoniũ, emas uerbũ, quo nuda mẽtis penetralia, uestiuntur. Est etiam gladius passionis, ut exuas corpus, & immolatæ carnis exuuiis, emat tibi sacri corona martyrij, qd ex benedictionibus dominicis, colligere potes, qui summã oĩm coronarum, siquis psecutionẽ

interpretat̃ defensioně aduersus p̃secutioně, Sacculum sufficienté cõmeatus p̃uisióem, Perinde quasi Christus cõmutata in diuersum sententia, quod oratores suos parum βασιλικῶς instructos emisisse uideretur, superioris institutionis Palinodiā canat, Aut uelut oblitus, qđ dixerat, beatos fore, cum probris, contumelijs, & supplicijs affligerent̃, p̃hibens ne quando resisterent malo, mites enim beatos eẽ, nõ feroces, oblitus, quod illos ad passerũ, & liliorũ exemplum, uocarit, nunc adeo noluerit eos absq; gladio p̃ficisci, ut uel tunica diuẽdita iubeat emi, malitq; nudos ire, q̃ nõ accinctos ferro Ad hæc queádmodum gladij nomie cõtineri putat, quicqd ad depellendā uim p̃tinet, ita marsupij titulo complectitur, quicquid ad uitæ p̃tinet necessitaté. At

q̃ ita

secutionem patiatur, pro iusticia, prædicauit. βασιλικῶς) .i. regaliter & magnifice, quo uerbo sæpe utit̃ Lucianus. Beatos fore.) Retulit uerba Matthæi, ex capi. quinto, Beati estis, cũ maledixerint uobis homines &c. Quo loco Christus dimissa turba, sedens in monte, diuina illa suæ doctrinæ oracula, discipulis suis, hoc est, Christianis, p̃didit. Quæ mirũ, q̃ nunc a Christianorum uulgo negliguntur, imo pene ridētur. Prohibẽs ne quãdo.) Est apud Matthæum, eodẽ capite, Ego autem dico uobis, non resistere malo, sed siquis p̃cusserit te in dextrā maxillam tuam, præbe ei & alteram. Et ei, qui uult tecum contendere in iudicio, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium &c. Cum addit, Ego dico, declarat hanc esse peculiarem suam doctrinam, nec a Moyse traditam, nec ab ullo philosophorũ, sed quam sequi debeant, qui uideri uelint discipuli Christi. Sed indignũ est, hæc, uel irrideri, uel coactis interpretationibus deprauari, ab his, qui se maxime Christianos uideri uolunt. Nam non assequi, imbecillitatis est humanæ, irridere uero summæ impietatis, interpretatione deprauare, fraudulentiæ, cum impietate coniunctæ. Quod autem ait, non esse resistendum malo, non sic accipiendum, ut non admoneantur, aut increpentur, qui scelerate agunt, cum id & Christus fecerit, & Apostoli. Sed ne malum repellamus malo, quemadmodum uulgus facit, hoc est, uim ui, ferrum ferro, iniuriam iniuria, calumniā calumnia. Mites enim esse beatos.) Eodem est loco. Ferox proprie dicitur animo elato, & paratus ad retaliãdã contumeliam. Quod illos ad passerũ) Hoc est Matthæi sexto.

Diuinæ me

atq; ita diuinæ mẽtis interpres, apostolos lanceis, balistis, fundis, & bombardis instructos educit ad prædicationẽ crucifixi, Loculis item, uidulis, & sarcinis onerat, ne forte nõ liceat illis e diuersorio discedere, nisi impransis. Nec uel illud cõmouit hoiem, qđ ensem, quẽ tantopere iusserat emi, mox idem obiurgans iubeat recondi, quodq; nũq̃ fando sit auditũ, apostolos ensibus aut clypeis usos aduersus uim ethnicorũ, utiq; usuros, si Christus hoc sensisset, quod hic iterpretatur. Est alius, quẽ honoris causa nõ nomino, haud quaq̃ postremi nominis, q e tentorijs, quorũ meminit Habacuck, turbabunt pelles terræ Madian, pellem fecerit Bartholomei excoriati. Ipsa nuper interfui dissertationi theologicæ, nã id facio frequẽter, Ibi cum quispiam exigeret, quæ tandem esset diuinaꝝ literaꝝ autoritas, quæ iuberet hæreticos incendio uinci, magis q̃ disputatione reuinci,

Habacuck ca. 3.

Diuinæ mẽtis interpres.) εἰρωνικῶς, cum cõmentum illius sit a diuina mẽte alienissimũ. Educit) Apte usus est uerbo, nam miles proprie dicitur educi in aciẽ pugnaturus. Crucifixi.) Emphasis est in noie crucifixi, quod minime conueniat, cum q ad crucem usq; ppessus est omnia, suos discipulos, quos utiq; sui imitatores esse iubet, latronum armis instructos ad prædicationem Euãgelij iubere proficisci. Vidulis.) Vidula scriniola dicũtur corio obtecta. Nec uel illud cõmouit.) Notat iterpretis stulticiam, cũ non uiderit, suum cõmentum, non cohærere cum uita Apostolorum. Etem̃ si Christus hoc sensit, quod ille interpretatur, impij fuerunt apostoli, q magistri præceptũ, tantopere neglexerũt, ut nunq̃ uel pugionẽ habuisse legantur ad sui defensionem. Est alius.) Quantum memini, est inter sermones dictos Iordani. Nam ille deceptus uocabulo pellium, quo historici pro castrensibus tentorijs utuntur, quod olim e pellibus soleant confici tabernacula, pro cute humana interpretatur, præsertim cum illa ipsa Bartholomei historia, parũ obtineat autoritatis. Ipsa nuper interfui.) Facete significat Theologoꝝ quorundam disputationes non carere stulticia. Quæ tandem esset.) Antiquitus deploratorum hæreticorum extrema poena erat, ut excluderẽtur a communione Christianorum, si reuicti disputatione, nollent mutare sentẽtiam. Deinde accessit imperatorum autoritas, & metu supplicij coeperunt cõpelli,

Senex quidā seuer⁹, & uel supcilio teste theolog⁹, magno stomacho respondit, hanc legem tulisse Paulum apostolum, qui dixerit, hæreticū hominē post unā & alteram correptionē deuita, Cūq; ea uerba identidē intonaret, & pleriq; de/mirarentur quid accidisset homini, tan/dem explanauit, de uita tollendū hære/ticum. Risere quidam, nec deerant tamē quibus hoc cōmentum plane theologi/cum uideretur, cæterū reclamantib⁹ etiā/num nonnullis, successit, τενέδιος, quod aiunt, συνήγορος, & Autor irrefragabilis. Accipite rem, inquit, Scriptum est male/ficum ne patiaris uiuere. Omnis hæreti cus malefic⁹, ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingeniū, & in eam sen tentiā itum est pedibus, & quidem pero natis. Neq; cuiq; uenit in mentē, legē eā ad sortilegos & incantatores, ac magos attinere, q̄s Hebræi sua lingua uocant מְכַשְּׁפִים Alioq fornicationē & ebrieta/tem,

nunc nec audiunt̄ sæpenumero, nec redarguunt̄. Sed dūtaxat iudicātur, & incēdio puniuntur. Vel supcilio teste.) Quasi nihil haberet theologi, præter superciliū, & uultus truculentiam. Dixerit hæreticum hominē) Est ad Titū capite tertio. Nec illic agit Paul⁹ de his hæ/reticis, quos nos uulgo uocamus, sed de contentiosis disputa/toribus, q de nugis, magnas excitant dis/putationum tragœ/dias. Quid accidisset homini) Ita loquūtur, cum significāt insaniam, aut rē uehe/mēter nouam, quod Græci significantius τί ἔπαθεν; De uita tollendum hæreticū) Adeo crassus erat iste theologus, ut non in/tellexerit de uita uer/bū esse, a deuitando, sed præpositionē cū hoc nomine uita.

τενέδιος συνήγορος) .i. Tenedius patronus, dicit̄ is, qui cōpendio causam expedit, litisq; nodū, ocyus dissecat. Ductū a Tenedia securi, quæ proti/nus calumniæ cōuictum, dissecare solita fuit, de qua plura in Chiliadibus.
Ergo &c.) Ridet frigidos Theologorum syllogismos, in rebus tam serijs.
Itum est pedibus.) Ire pedibus, in sententiam est approbare, quod alij di/xerint, facete uero addidit, & quidē peronatis, quod pero genus sit calciamē/ti rusticani. מְכַשְּׁפִים .i. magicos, כִּשֵּׁף enim .i. incantauit, uerbum est. a q̄ per præpositionē מ denoīatiuū מְכַשֵּׁף .i, incantator, siue magus, sicut a לָאַךְ .i. nunciauit: מַלְאָךְ .i. angelus : In hebræo autē nō habet̄ sic, sicut ci/tauit supciliosus ille theolog⁹, sed Exodi. xxij. scriptū ē, מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה .i. incanta/

tẽ,capite punire oportuit. Verũ hæc ſtul
te pſequor,tam innumera, ut nec Chry/
ſippi,nec Didymi uoluminib⁹ oĩa cõ/
præhendi poſſint.Illud duntaxat admo
nitos uolebam, cum hæc diuinis illis ma
giſtris licuerint,mihi quoqꝫ, plane συκίνῃ
θεολόγῳ; par eſt dare ueniã, ſi minus oĩa
ad amuſſim citauero. Nunc tandem ad
Paulum redeo; Libenter,inquit,fertis in
ſipientes,de ſeſe loquens.Et rurſũ, uelut
inſipientẽ accipite me.Et non loquor ſe/
cundũ deũ,ſed quaſi in inſipientia,Rur/
ſus alibi.Nos inquit ſtulti propter Chri
ſtum.Audiſtis a quanto autore,quanta
ſtulticiæ præconia.Quid quod idem pa/
lam ſtulticiam præcipit,ut rem in primis
neceſſariã, & oppido ſalutarẽ. Qui ui/
detur eſſe ſapiens inter uos, ſtultus fiat,
ut ſit ſapiens.Et apud Lucam duos diſci
pulos,quib⁹ ſe iunxerat in uia,Ieſus ſtul
tos appellat.Illud haud ſcio an mirũ ui/
deatur,cum deo quoqꝫ nõnihil ſtulticiæ
tribuit,diuinus ille Paulus. Quod ſtul/
tum eſt inquit dei, ſapientius eſt homi/
nib⁹.Porro Origenes interpres obſiſtit,
quo minus hanc ſtulticiã ad hoim opi/
nionem

.i.incantatrix non ui
uat, ubi מְכַשֵּׁפָה
ponit̃ in fœminino ge
nere, quod interpre/
tes Hebræi idcirco fa
ctum eſſe dicunt, ꝙ
mulierculæ,& præci/
pue aniculæ,plus hac
peſte infectæ ſunt, ꝙ̃
uiri, ut etiam nos ni/
mis ſæpe in Germa/
nia noſtra uidemus.
Nec Chryſippi,nec
Didymi.) Chryſip/
pus philoſophus de
Dialecticis, infinita
conſcripſit uolumĩa,
plena friuolis arguti/
is.Didymus Grãma
ticus, mille cõſcripſit
libros,miſer, ſi tantũ
uoluminum fuiſſet e
uoluẽdum,ut ſcripſit
Seneca. συκίνῃ θεο/
λόγῳ) .i.ficulnæ the
ologo. Veteres quic/
quid effœminatũ cõ
temptũqꝫ uideri uel/
lent,ficulnum appel/
labant.Vnde prouer
biũ,συκίνη ἐπικου/
ρία.i.ficulnum auxili
um, σύκινος ἀνήρ.i.
ficulnus uir. Libẽ/
ter,inquit,fortis) Eſt
ad Corinthios ſecun
da,capite undecimo.
Nos inquit ſtulti.)
Eſt ad Corinthios
prima,capite quarto. Qui uidetur eſſe.) Eſt in prima ad Corinthios,capi/
te tertio. Et apud Lucam) Eſt Lucæ uiceſimo quarto. Quod ſtultum eſt
inquit) Eſt prima ad Corinthios,capite primo.Non quod ſit aliquod ſtul/
tum in deo,ſed quod infima pars ſapientiæ diuinæ,ſuperat ſummã homi/
nũ ſapientiam.

nionem poſſis referre. Quod genus eſt illud, uerbum crucis pereuntibꝰ quidem ſtulticiã. Sed quid ego fruſtra anxia, tot teſtimonijs hæc docere pergo, cũ in pſalmis myſticis palam ipſe Chriſtꝰ loquatur patri. Tu ſcis inſipientiã meam? Neq; uero temere eſt, quod deo ſtulti tam impenſe placuerunt. Opinor propterea quod queãdmodum ſũmi principes nimium cordatos ſuſpectos habent, & inuiſos, ut Iulius Brutum & Caſſium, cum ebrium Antonium nihil metueret, utq; Nero Senecã, Dionyſius Platonẽ, Contra craſſioribꝰ, ac ſimplicioribꝰ ingenijs delectantur, itidem Chriſtus σόφους iſtos ſuæq; nitentes prudentiæ, ſemper deteſtat', ac damnat. Teſtat' id Paulus haud quaq; obſcure cum ait, Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit deus, cunq; ait deo uiſum eſſe, ut per ſtulticiã ſeruaret mundũ, quãdoquidem per ſapientiã reſtitui non poterat. Quin ipſe idem ſatis indicat clamans per os ꝓphetæ. Perdam ſapientiã ſapientiũ, & prudentiã prudentium reprobabo. Rurſum cum agit gratias, qđ ſalutis myſteriũ celaſſet ſapiẽtes, paruulis autẽ, hoc eſt ſtultis aperuiſſet. Nam græce

hum ſapientiam. Quod genus eſt illud.) Eſt ad Corinthios prima, capi. primo. Tu ſcis inſipientiam meam.) Facete detorquet hoc ad ſuum cõmodũ. Quãq̃ Chriſtus illic loquitur ſub perſona ſuorum membrorum. Impenſe.) .i. ualde, quod & impendio dicunt. Iulius Brutũ) Nam Brutus & Caſſius cõſpirauerũt in cæſarẽ. Is cum admoneretur, ut caueret ab Antonio, reſpondit, ſe nihil metuere craſſos illos & ebrios, ſed potius pallidos & ſobrios, Brutũ & Caſſium ſignificans. Nero Senecam) Seneca præceptor Neronis, ab eo iuſſus eſt mori, non ob aliud, niſi qđ aliquoties liberiꝰ admoneret, quid deceret imperatorem facere. Dionyſius Platonem.) Plato hoc animo nauigauit in Siciliam, ut Dionyſiũ regẽ traheret ad ſtudiũ philoſophiæ. Sed apud impotentẽ iuuenem, plus ualuerunt adulatorũ uoces, q̃ ſãctiſſimi philoſophi monita. Quæ ſtulta.) Eſt ad Corinthios prima, capite primo. Vt p ſtulticiam.) Eſt eodem capite. Perdam ſapientiam) Paulus citat ex Eſaia ꝓpheta

græce pro paruulis est νηπίοις, quos opposuit σοφοῖς. Huc pertinet quod passim in euangelio Pharizeos & scribas, ac legum doctores incessit, uulgus indoctū sedulo tuetur. Quid enim aliud est, uæ uobis scribæ & Pharizei, q̄ uæ uobis sapientes? At paruulis, mulierib⁹, ac piscatoribus potissimū delectatus esse uidetur. Quin & ex animantiū brutoꝝ genere, ea potissimū placent Christo, quæ a uulpina prudētia, q̄ longissime absunt. Eoq; asino maluit insidere, cum ille (si libuisset) uel leonis tergum impune potuisset premere. Ac spirit⁹ ille sacer in columbæ specie delapsus est, non aqle aut miluij. Præterea ceruoꝝ hinuloꝝ, agnorum crebra passim in diuinis literis mentio. Adde qđ suos ad imortalē uitā destinatos

propheta, ad Corinthios prima, capt. primo. Columbæ specie.) Hæc auis adeo simplex est, ut Christus uoluerit apostolos suos harū simplicitatē æmulari, cū ait γίνεσθε ἀκέραιοι ὡς περιστεραί. i. Sitis simplices, siue sinceri, ut columbæ. Ad hæc pudicitia columbis prima, & neutri nota adulteria, coniugij fidē non uiolant, cōmunē q; seruant domū. Nisi cœlebs, aut uidua domum nō relinqt. Et impiosos mares, subinde etiā iniquos ferunt, ut Plinius scribit libro decimo. Aristoteles historiæ animalium libro nono, de columbis loquēs, dicit, οὔτε συνδυάζεσθαι θέλουσι πλείοσι, οὔτε προαπολείπουσι τὴν κοινωνίαν πλὴν ἐὰν χῆρος ἢ χήρα γένηται, ἔστι δὲ περὶ τὴν ὠδῖνα δεινὴ ἡ τοῦ ἄρρενος θεραπεία καὶ συναγανάκτησις. i. Neq; cum pluribus coire uolunt, neq; coniugium relinquunt, nisi cœlebs aut uidua. Est autem circa partum grauis masculi cura, fœminæq; condolet. Aquilæ.) Plinius in decimo, & Aristoteles in nono uaria ponūt aquilarum genera, quibus fere omnibus cōmune est, rapto uouere, sunt eñ omnes ex γαμψωνύχων genere. Ceruorum.) Plinius libro octauo de ceruis loquens ait, cæterum animal simplex, & omniū rerum miraculo stupēs, intantum ut æquo, aut bucula accedente propius, hominē iuxta uenantem non cernant, aut si cernant, arcum ipsum sagittasq; mirentur. Aristoteles quoq; libro historiæ animalium nono, horum simplicitatem indicat, cum ait, ἁλίσκονται δὲ θηρευόμεναι αἱ ἔλαφοι συριττόντων καὶ ᾀδόντων ὥστε καὶ κατακλίνονται ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, δύο δ' ὄντων ὁ μὲν φανερῶς ᾄδει ἢ συρίττει, ὁ δὲ ἐκ τοῦ ὄπισθεν βάλλει, ὅταν οὗτος σημαίνῃ τὸν καιρόν. i. capiuntur autem cerui uenatoribus sibilantibus & canentibus, mulcentur enim, alliciunturq; ea uoluptate. Duobus autem existentibus, alter quidem palam canit, aut sibilat, alter

ſtinatos, oues appellat. Quo quidē animante nō eſt aliud inſipientius uel Ariſtotelico puerbio teſte προβάτειον ἦθος, qđ quidem admonet ab eius pecudis ſtoliditate ſumptū in ſtupidos, & bardos cō uicij loco dici ſolere. Atqui huius gregis Chriſtus ſeſe paſtorem profitet̃. Quin, etiā ipſe agni nomine delectatus eſt indicante eum Ioanne. Ecce agnus dei, cuius multa fit, & in Apocalypſi mentio. Hæc quid aliud clamitāt, niſi mortaleis omneis ſtultos eſſe, etiā pios? Ipſū quoq; Chriſtum, quo noſtræ ſtultitiæ ſubueniret, cū eſſet ſapientia patris, tamē quodāmodo ſtultum eſſe factū, cum homi-

nis aſſum

clam ferit, ubi iſte ſignificarit oportunitatem. Oues appellat.) Vt Matthæi decimo, ἰδοὺ, inqt Chriſtus, ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. i. Ecce mitto uos, ſicut oues in medio luporū. προβάτειον ἦθος) . i. Ouis mores. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium libro nono, ſic ait, τὰ δὲ ἤθη τῶν ζώων, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, διαφέρει κατὰ τε δειλίαν καὶ πρᾳότητα καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα καὶ νοῦν τε καὶ ἄγνοιαν· τό τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον, πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι, καὶ ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδέν, καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος, ἐξέρχεται ἔνδοθεν, καὶ ὅθεν ὑπὸ ταριφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι ἀλλ᾽ ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄρρενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες τότε ἀκολουθοῦσι. i. mores autē animalium, quemadmodum dictum eſt prius, differunt ſecundum timiditatem, & manſuetudinem, & fortitudinem, & mentem, & dementiam. Etenim ouiles mores, ſicut dicitur, ſtulti & amentes ſunt. Omnium enim quadrupedum, ouis genus ineptiſſimum eſt. Et repit in deſerta ſine cauſa, & ſæpe, hyemeq; ſæuiente, egreditur ſtabulo, & quādo a niue cō prehenſum fuerit, niſi mouerit paſtor, non uult abire, cæterum perit relictū, niſi mares portauerint paſtores, ita enim ſequitur reliquus grex.

Ecce agnus dei.) Eſt Ioānis primo. In Apocalypſi.) Capitibus quinto, ſexto, & ſeptimo. Etiam pios.) Nam pij & uere Chriſtiani, dum diuitias, uoluptates, gloriam, formam, ſanitatem, & alia id genus, bona, quæ huius mundi ſapientes tantum non adorant, contemnunt, & ut Chriſtum lucriſaciat, tanq̃ ſtercora reputant, dumq; contemplatione inedijs & perſecutione ſaginantur, ſtulti his mundi ſapientibus habentur. Sapientia patris.) Paulus prima ad Corinthios primo, uocat Chriſtū dei uirtutē, & dei ſapientiā. Stultum eſſe factum.) Non quod in Chriſto ſit ulla ſtulticia, ſed qđ homi-

nem

nis assumpta natura, habitu inuent⁹ est ut homo, queadmodum & peccatū factus est, ut peccatis mederet. Neq; alia ratiōe mederi uoluit, q̄ p stulticiā crucis per apostolos idiotas, ac pingues. Quibus sedulo stulticiam præcipit, a Sapientia deterrens, cum eos ad pueroꝝ, lilioꝝ, Sinapis & passerculoꝝ exemplū prouocat, rerum stupidarū, ac sensu carentiū, soloq; naturæ ductu, nulla arte, nulla sollicitudine uitam agentiū. Præterea cum uetat esse sollicitos, qua esset apud presides oratione usuri, cumq; interdicit, ne scrutentur tempora, uel momenta tempoꝝ, uidelicet, ne quid fiderent suæ prudentiæ, sed totis animis ex se penderet. Eodem ptinet, quod deus ille orbis architectus interminat, ne quid de arbore scientiæ degustaret, perinde quasi scientia felicitatis sit uenenū. Quāq; Paulus aperte scientiā, ueluti inflantem, & pniciosam improbat. Quem diuus Bernardus

nem assumpsit, & humana natura, quantumuis sapit, ad deum collata, stulta est, sicut omnis hominis iusticia ad deum cōparata, iniusticia est. Habitu inuētus est ut homo) Ad Philippenses secundo. Et peccatum factus est) Sic Paulus ait secūda ad Corinthios quinto. Eum qui nō nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos essemus iusticia in ipso. Quā p stulticiā crucis.) Sic Paulus prima ad Corinthios primo. Nā qa in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiā deū, Placuit deo p stulticiā prædicationis, saluos facere credentes. Ad puerorum.) De pueris habetur Matthæi decimo octauo, ubi ueritas dicit, Amē dico uobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnū cœloꝝ. Et Lucæ decimo octauo, Qui cūq; nō acceperit regnū dei, sicut puer, nō intrabit in illud. De lilijs Matthæi sexto. De sinapi, Matthæi & Lucæ decimo septimo. De passerculis, siue uolucribus cœli, Matthæi sexto. Præterea cū uetát esse) Est Lucæ. xij. Cū aūt inducent uos in synagogas, & ad magistratus, & potestates, nolite solliciti esse, qualiter, aut quid respondeatis, aut dicatis. Spiritus enim sanctus docebit uos in ipsa hora. Cūq; interdicit) Vt Actuū primo, Non est uestrū nosse. Neq; qd de arbore sciētiæ) Est Geneseos. ij. ubi de⁹ ad ipsā πρωτόπλασον, dicit

מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ.

.i. ab oī arbore paradisi comedes, & ab arbore sciæ boni & mali non comedes ab ea. Improbat.) cū ait prima ad Corinthios octauo, ἡ γνῶσις, φυσιοῖ.

Considerate lilia agri, quō crescunt. Non laborant, neque nent. Amen d. v. si habueritis fidem sicut granū sinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit. Videte oculos ad volatilia coeli, q[uonia]m non serunt neque metunt, neq; congregant in horrea, & pr v[ester] coelestis alit illa.

ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ .i. Scientia inflat, chā ritas autem ædificat.
Obſecro domine) Eſt Nūerorꝫ duodecimo. Apparet em̄ quod.) Eſt primi Regum, capite uiceſimo ſexto. Sex precor domine.) Eſt ſecundæ Regum capite.xxiiij. Pater ignoſce illis) Eſt Lucæ.xxiij. Sed ideo miſericordiā.) Eſt ad Timotheum primæ, capite primo. Delicta iuuentutis) Eſt Pſalmo.xxiiij.
Muſtu te/

ardus, opinor ſecut⁹ montē eum in quo lucifer ſedem ſtatuerat, Scientiæ montē interpretatur, Fortaſſe nec illud omittendū uideatur argumentū, gratioſam eſſe apud ſuperos ſtultitiā, qđ huic ſoli datᷣ erratorū uenia, ſapienti nō ignoſcitᷣ, unde qui ueniā orāt, etiā ſi prudētes peccauerint, tamen ſtulticiæ prætextu patrocinioq; utuntᷣ. Nā ſic Aaron uxoris penā deprecatᷣ in numerorꝫ, ſi ſatis cōmemini libris. Obſecro dn̄e mi, ne imponas nobis hoc pctm̄, quod ſtulti cōmiſim⁹. Sic & Saul apud Dauid culpam deprecatᷣ, Apparet em̄ inquiēs qđ ſtultū egerim. Rurſum ipſe Dauid ita blanditur dn̄o. Sed precor dn̄e, ut transferas iniquitatē ſerui tui, quia ſtulte egimus, pinde q̄ſi nō impetraturus ueniā, niſi ſtulticiā & inſcitiā obtruderet Sed illud acrius urget, quod Chriſtus in cruce, cum oraret pro ſuis inimicis, Pater ignoſce illis, non aliam pretexuit excuſationē, quā imprudentiæ, quia neſciunt inquit, quid faciant. Ad eundem modū Paulus ſcribens, ad Timotheū, Sed ideo miſericordiā dei cōſecutus ſum, quia ignorās feci in incredulitate. Quid eſt, ignorans feci, niſi p ſtulticiam feci, nō maliciam. Quid eſt, ideo miſericordiā cōſecutus ſum? Niſi non conſecutur⁹ ni ſtulticiæ patrocinio cōmēdatus? pro nobis facit & myſtic⁹ ille pſalmographus, qui ſuo loco nō ueniebat in mentē, delicta iuuētutis meæ, & ignorātias meas, ne memineris. Audiſtis quæ duo pretexat, nimirū etatem cui ſemp comes eſſe ſoleo, & ignorātias, idq; numero multitudinis, ut ingentē ſtultitiæ uim intelligeremus, Ac ne quæ

ſunt infini/

ſunt infinita, perſequar, utq; ſummatim dicam, uidetur omnino Chriſtiana religio, quandam habere cum ſtulticia cognationem, minimeq; cum ſapientia conuenire. Cuius rei ſi deſyderatis argumenta, primum illud animaduerti-te pueros, ſenes, mulieres, ac fatuos ſacris, ac religioſis rebus preter cæteros gaudere, eoq; ſemper altaribus eſſe proximos, ſolo nimirum naturæ impulſu. Præterea uidetis primos illos religionis autores, mire ſimplicitatem amplexos, acerrimos literarum hoſtes fuiſſe. Poſtremo nulli Moriones magis deſipere uidentur, q̃ hi, quos Chriſtianæ pietatis ardor ſemel totos arripuit. Adeo ſua profundunt, iniurias negligunt, falli ſeſe patiuntur, inter amicos & inimicos nullum diſcrimen, uoluptatē horrent, inedia, uigilia, lachrymis, laboribus, contumelijs ſaginant, uitam faſtidiūt, mortem unice optant. Breuiter ad omnem ſenſum comunē prorſus obſtupuiſſe uidētur, perinde quaſi alibi uiuat animus, non in ſuo corpore. Quod quidem quid aliud eſt, q̃ inſanire? Quo minus mirū uideri debet, ſi apoſtoli muſto temulēti ſunt uiſi. Si Paulus iudici Feſto uiſus eſt inſanire. Sed poſteaq̃ ſemel τὴν λεοντῆν induimus, age doceamus, & illud, felicitatē Chriſtianorum, quā tot laboribus expetunt, nihil aliud eſſe, q̃ inſaniæ, Stulticiæq; genus quoddā. Abſit inuidia uerbis. Rem ipſam potius expendite. Iam primum illud propemodum Chriſtianis conuenit cum Platonicis. Animū immerſum, illigatumq; eſſe corporeis uinculis, huiusq; craſſitudine præpediri, quo minus ea, quæ uere ſunt, contemplari, fruiq; poſſit. Proinde

Muſto temulēti ſūt) Eſt hoc Actuū Apoſtolorum, ca. ij. Si Paulus iudici Feſto.) Eſt Actuū apſtolorum. xxvi. ubi Paulo narranti q̊ pacto ad Chriſtū tractus fuiſſet, & q̃obrē ſibi Iudæi infeſti eſſēt, magna uoce dixit Feſtus iudex, Inſanis Paule multæ te lr̄æ ad inſaniā cōuertūt. τὴν λεοντῆν) i. Leōis exuuiū, q̊ ſignifi

Furor amantium

Philoſophiam definit eſſe mortis meditationem, quod ea mentem a rebus uiſibilibus, ac corporeis abducat, quod idē utiq; mors facit. Itaq; q̄ diu animus corporis organis probe utitur, tam diu ſanus appellatur. Verum ubi ruptis iā uinculis, conatur in libertatem aſſerere ſeſe, quaſiq; fugam ex eo carcere meditatur, tum inſaniam uocat. Id ſi forte cōtingit, morbo, uitioq; organorū, prorſum omnium conſenſu inſania eſt. Et tamē hoc quoq; genus hominū uidemus futura p̃dicere, ſcire linguas, ac literas, quas antea nunq̄ didicerant, & omnino diuinū quiddam præ ſe ferre. Neq; dubium eſt id inde accidere, quod mens a contagio corporis paulo liberior incipit, natiuam ſui uim exercere. Idē arbitror eſſe in cauſa, cur laborantibus uicina morte ſimile quiddam ſoleat accidere, ut tanq̄ afflati prodigioſa quædam loquantur. Rurſum ſi id eueniat ſtudio pietatis, fortaſſe non eſt idem inſaniæ genus, ſed tamē adeo confine, ut magna pars hominum meram inſaniam eſſe iudicet, præſertim cum pauculi homunciones ab uniuerſo mortalium cœtu, tota uita diſſentiant.

Itaq;

Extaſis.

quo ſignificatur pſona magnifica aſſumpta ab homine humili, ſumptum ab aſino illo fugitiuo, q apud Cumanos aliq̄diu ſe geſſit p leone. Unde etiam ortum eſt illud prouerbiū, ὄνος παρὰ κυμαίοις. i. aſinus apud Cumanos, in indoctos aſinos, qui tn̄ aliqn̄ apud ignotos habentur, ppter cultum in precio.

Proīde philoſophiā) Sic ait in Phædone, κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν, ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι. i. Quicūq; recte philoſophiam attigerunt, uidentur latuiſſe cæteros hoīes, quod nihil aliud ipſi ſtuderēt q̄ emori, eoſq; mortuos eſſe.

Idem arbitror eſſe in cauſa) Socrates ī apologia ſua, cum iam damnatus eſſet, moriturusq;, ſic ad Athenienſes, qui eū damnauerunt, ait, τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμῳδῆσαι, ὦ καταψηφισάμενοί μου· καὶ γάρ εἰμι ἤδη ἐνταῦθα, ἐν ᾧ μάλιστ' ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. i. Poſt hæc autem deſydero uobis, q me condemnaſtis diuinare, etenim iam illic ſum, ubi maxime diuinant, qn̄

uidelicet

Itaq; ſolet ijs uſuuenire,quod iuxta Platonicum figmentū opinor accidere ijs,q in ſpecu uincti,rerum umbras mirātur, & fugitiuo illi,qui reuerſus in antrū,ueras res uidiſſe ſe prædicat,illos longe falli,qui præter miſeras umbras nihil aliud eſſe credant.Etenim ſapiens hic commiſeratur,ac deplorat illorū inſaniam, qui tanto errore teneantur. Illi uiciſſim illū, ueluti delirantem rident,atq; eijciunt.Itidem uulgus hominum ea,quæ maxime corporea ſunt,maxime miratur, eaq; ꝓpeſola putat eſſe. Cōtra pij,quo quicq; propius accedit ad corpus,hoc magis negligunt,totiq; ad inuiſibilium rerum cōtemplationē rapiūtur. Nam iſti primas partes tribuūt diuitijs, proximas corporis commodis, poſtremas animo relinquunt, quem tamen plæriq; nec eſſe credunt,quia nō cernatur oculis. Ediuerſo illi primū in ipſum deum rerum omniū ſimpliciſſimū toti nitūtur,ſecundū hūc, & tamen in hoc,quod ad illum,q̄ proxime accedit,nempe animum.corporis curam negligunt, pecunias ceu putamina prorſus aſpernantur,ac fugitant. Aut ſi quid huiuſmodi rerum tractare coguntur, grauatim,ac faſtidienter id faciunt, habent

uidelicet mori debet.

Iuxta Platonicum figmentum.) De ſpecu Platonico, quem ipſe finxit ſeptimo de Repub.libro, in quo uulgus ſedens miratur umbras, ꝓ ueris reb⁹,diximus ſupra.

Specus Platonic⁹.

Fugitiuo illi.) Plato poſtq; deſcripſit illud ſpecus, dicit, qđ ſi unus illorū ſordentium in ſpecu, ꝑ aſpera ſaxa atq; ardua ſurſum traheret,uideretq; apud ſuperos ſolē, & alias res ueras,ſiq; poſtea ad priſtinum ſpecum reuerteretur, putaret haud dubie, illoſ,q apud eos,q in ſpecu ſedent,in ſūmo honore eſſent miſerrimos eſſe. Ad hæc dicit illum reuerſum iam in ſpecū nihil uiſurum,propterea qđ repente ex clariſſimo ſole in ꝓfundiſſimas tenebras ueniret, & idcirco cū nihil umbrarum uideret,oīb⁹ in ſpecu ſedētibus riſui fore exploſūq; iri, ſimulatq; de reb⁹ ueris diſputare incipet, tāq; ſtultū,& apud ſuperos corruptū. Nā iſti primas) Philoſophi cū tria poſuiſſent bona corpiſ,uidelicet externa,& animi.Animi bona,præ cæteris mlto præſtare dixerūt. Vnde Ariſtoteles primo

habent tanquam nō habentes, possident tanquam nō possidentes. Sunt & in singulis rebus gradus multum inter istos diuersi. Principio sensus tametsi omnes cū corpore cognationem habent, tamen quidam sunt ex his crassiores, ut tactus, auditus, uisus, olfactus, gustus. Quidā magis a corpore semoti, ueluti memoria, intellectus, uoluntas. Igitur ubi se intenderit animus, ibi ualet. Pij quoniam omnis animi uis ad ea cōtendit, quæ sunt a crassiorib9 sensibus alienissima, in his uelut obbrutescunt, atque obstupescunt. Cōtra uulgus in his plurimum ualet, in illis quam minimum. Inde est, quod audimus, nōnullis diuinis uiris accidisse, ut oleum uini loco biberint. Rursum in affectibus animi, quidam plus habent cum pingui corpore commercij, ueluti libido, cibi, somnique appetētia, iracundia, superbia, inuidia. Cū his irrecōciliabile bellum pijs. Cōtra uulgus sine his uitam esse nō putat. Deinde sunt quidē affectus medij, quasique naturales, ut amor patris, charitas in

...stoteles primo moralium Nichomacheorū, rum, Νενεμημένων δὲ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων, τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λέγομεν. i. diuisis autē trifariam bonis, cūque hæc externa dicim9, hæc autem animæ & corpis bona, ea quæ circa animam sunt ꝓ prijssima dicim9. At uulgus hunc ordinē inuertēs, externa prima, animæ, īfima ducit. Pius uero prima facit diuina, secundū locum tribuit animi bonis, ultimū corporis & externis, si tñ illa putet īter bona habenda, quibus, ut Cicero dicit, pessimi quique maxime abundāt. Non habentes) Sic Paulus ait, prima ad Corinthios septima, Tempus breue est, reliquum est, ut qui habent uxores, sint tanquam non habentes, & qui flent, tanquam nō flētes, & qui gaudēt, tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidētes, & qui utunt̃ hoc mūdo, tanquam non utantur. Quidam sunt ex his) De his uide in libris de anima. Inde est quod.) Hoc accidit diuo Bernardo. Nam cum quodam tempore intentissime in diuinis scripturis (ut ei mos erat) meditaret̃, sitiēsque, cāntharū plenum olei, forte fortuna astantem uidisset, ex eo bibit, non sentiens oleum esse. Deinde cū quidā frater eū accessisset, rogassetque, cur nā os, nā adhuc nō nihil olei ori mentoque adhæsit, oleo oblitū haberet, illique cū iā diu admiratus esset, unde nam oleo inquinatus esset, tandem in mētē uenit, quod

ex canthro

tas in liberos, in parẽtes, in amicos. His uulgus nonnihil tribuit. At illi hos quoq; student ex animo reuellere, nisi quatenus ad sũmã illã animi partẽ assurgãt, ut iã parentẽ amẽt nõ tanq; parentem, (Quid em̃ ille genuit, nisi corpus? quãq; hoc ipm deo parẽti debet) sed tanq; uirũ bonũ, & in q luceat imago sũmæ illius mẽtis, quã unã summũ bonum uocant, & extra quã nihil, nec amandũ, nec expetendum esse prædicant. Hac eadem regula reliqua, item om̃ia uitæ officia metiunt, ut ubiq; id quod uisibile est, si nõ est omnino contemnendũ, tamẽ longe minoris faciant, q̃ ea quæ uideri nequeunt. Aiunt autem & in sacramentis, atq; ipis pietatis officiis corpus & spiritum inueniri. Velut in ieiunio non magni ducunt, siquis tantũ a carnibus, cœnaq; abstineat, id quod uulgus absolutum esse ieiunium existimat, nisi simul & affectibus aliquid adimat, ut minus permittat iræ q̃ soleat, minus superbiæ. Vtq; ceu minus iam onustus mole corporea spiritus, ad cœlestium bonorũ gustum, fruitionemq; enitatur. Similiter & in Synaxi tametsi non est aspernandũ, quod cerimoniis geritur, tamen id per se, aut parum est conducibile, aut etiam pernitiosum, nisi id quod est spiritale accesserit, nẽpe hoc quod signis illis uisibilibus representatur. Representatur autem mors Christi, quam domitis, extinctis, quasiq; sepultis corporis affectibus, exprimere mortales oportet, ut in nouitatem uitæ resurgãt, utq; unũ cũ illo, unũ itẽ iter sese fieri queãt. Hæc igit

ex canthharo bibisset. Itaq; cũ cantharũ inspexisset, uidit eũ plenum esse, nõ uini, ut putarat, sed olei.

Ad summã animi partem.) hoc est spiritum. Nam Paulus & huius interpres Origenes, tres homĩs ponunt partes. Sũmã, q deo diuinisq; uirtutibus adhæremus, hãcq; spiritũ uocant. Mediã, quæ ea quæ ἀδιάφορα uocant, amplexatur, hancq; animã uocant. Tertiam brutam, illam, quæ uoluptates, & totam uitiorum sentinam admittit, quã carnẽ uocãt.

agit,hæc meditat̃ ille pius. Cõtra uulgꝰ sacrificiũ nihil aliud
esse credit,q̃ adesse altaribꝰ,idq; ꝓxime,audire uocũ strepi
tũ,aliasq; id genus cerimoniolas spectare. Nec in his tantũ
quæ dũtaxat exẽpli gratia ꝓposuimus,sed simpliciter in oĩ
uita refugit ab hı̃s,quæ corꝑi cognata sunt,ad æterna,ad in
uisibilia,ad spiritalia rapitur. Proinde cũ sũma sit inter hos
& illos oĩbꝰ de rebꝰ dissensio,fit,ut utriq; alteris insanire ui/
deãtur. Quãq; id uocabuli rectius in pios cõpetit,q̃ in uul/
gus,mea qdẽ sentẽtia. Quod qdẽ magis ꝑspicuũ fiet,si(quẽ
admodũ pollicita sũ)paucis demõstraro,summũ illud præ
miũ nihil aliud esse,q̃ insaniã q̃ndã. Primũ igitur existima
te Platonẽ tale qddã iã tũ somniasse cũ amãtiũ furorẽ,oim
felicissimũ esse scriberet. Etenĩ q uehemẽter amat, iã nõ ĩ se
uiuit,sed in eo, qđ amat,q̊q; lõgius a seipso digredit̃,& in il
lud demigrat,hoc magis ac magis gaudet. Atq; cũ animus
a corꝑe ꝑegrinari meditat̃,neq; probe suis utitur organis,
istud haud dubie furorẽ recte dixeris. Alioqui qd sibi uult,
qđ uulgo etiã dicũt. Nõ est apud se. Et ad te redi. Et sibi red
ditꝰ est. Porro q̊ amor est absolutior, hoc furor ẽ maior,ac
felicior. Ergo quæ nã futura est illa cœlitũ uita,ad quã piæ
mentes tãto studio suspirãt? Nẽpe spũs absorbebit corpus,
utpote uictor ac fortior. Idq; hoc faciet facilius, partim qđ
iã uelut in suo regno est, partim quod iã olim in uita corpꝰ,
ad huiusmodi trãsformationẽ repurgarit, atq; extenuarit.
Deinde spũs a mente illa sũma mire absorbebit̃, q̃ppe infi
nitis partibꝰ potẽtiore. Ita ut iã totus homo extra se futu/
rus sit,nec alia ratiõe felix futurꝰ,nisi quod extra sese positꝰ,
patiet̃ quiddã ineffabile a sũmo illo bono, oĩa in sese rapi/
ente. Iã hæc felicitas q̃q̃ tum demũ ꝑfecta contigit, cũ ani
mi receptis pristinis corꝑibus immortalitate donabunt̃,ta/
ẽm quoniã piorũ uita,nihil aliud est,q̃ illiꝰ uitæ meditatio,

Piorum vita, medi/tatio est vitae caelestis.

ac uelut umbra quædã, fit ut præmij quoq; illi⁹ aliqñ gustũ, aut odorẽ aliquẽ sentiãt. Id tãetsi minutissima quædã stillu la est ad fontẽ illũ æternæ felicitatis, tñ longe supat uniuersas corpis uoluptates, etiã si oẽs omniũ mortaliũ delitiæ in unũ cõferant̃. Usq;adeo præstãt spiritalia corpalib⁹, inuisibilia uisibilib⁹. Hoc nimirũ est, qd pollicet̃ ppheta, oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs ascẽdit, quæ præparauit deus diligẽtibus se. Atq; hæc est Moriæ pars, quæ nõ aufert̃ cõmutatiõe uitæ, sed pficit̃. Hoc igit̃ qbus sentire licuit (cõtingit aũt ppaucis) ij patiunt̃ qddã demẽtiæ simillimũ, loquũtur quædã nõ satis cohærẽtia, nec humano more, sed dant sine mẽte sonũ, deinde subinde totã oris speciẽ uertũt, Nũc alacres, nũc deiecti, nũc lachrymãt, nũc rident, nũc suspirãt, in sũma uere toti extra se sunt. Mox ubi ad se se redierint, negãt se scire, ubi fuerint, utrũ in corpe, an extra corp⁹, uigilãtes, an dormiẽtes, qd audierint, qd uiderint, qd dixerint, qd fecerint, nõ meminerũt, nisi tãq; p nebulam, ac somniũ, tantũ hoc sciunt, se felicissimos fuisse, dũ ita desiperẽt. Itaq; plorãt sese resipuisse, nihilq; omniũ malint q̃; hoc insaniæ genus ppetuo insanire. Atq; hæc est futuræ felicitatis tenuis quædã degustatiuncula. Uerũ ego iãdudũ oblita mei ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ. Quãq; siqd petulãtius aut loquacius a me dictũ uidebit̃, cogitate & stulticiã, & mulierem dixisse. Sed interim tñ memineritis illius Græcanici puerbij, πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν. Nisi forte putatis hoc ad mulieres nihil attinere. Video uos epilogũ expectare, sed nimiũ desipitis, si qdẽ arbitramini me qd dixerim etiãdũ meminisse. Cũ tantã uerborũ farraginẽ effuderim. Uetus illud, μισῶ μνάμονα συμπόταν. Nouũ hoc, μισῶ μνάμονα ἀκροατάν. Quare ualete, plaudite, uiuite, bibite, Moriæ celeberrimi Mystæ.

ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ Feliciter absolutum.

Oltra sopra transilio.

Sæpe etiam & stultus fuit opportuna locutus.

Odi memorem compotorem

Odi memorem auditorem.

Sententiis.
Methaphoris.
parabolis.
Praecipue orationis tum opes paradigmatis. A quibus id genus schematis.
lumen delitia sunt. m.
Exemplis.
Similitudinibus.
Imaginibus.

